

พลวัตการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ต พ.ศ.2515-2551

นางสาวหนึ่งหทัย อินทขันธ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

THE CHANGING DYNAMICS OF CAPITALIST GROUPS IN PHUKET, 1972-2008

Miss Naunghathai Intakhantee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Political Economy

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

พลวัตการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ต พ.ศ.2515-2551

โดย

นางสาวหนึ่งหทัย อินทขันธ์

สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์การเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.นवलน้อย ตรีรัตน์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชโยดม สรรพศรี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร.นवलน้อย ตรีรัตน์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภวิดา ปานะนนท์)

หนึ่งทชัย อินทพันธ์: พลวัตการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ต พ.ศ.2515-2551. (The Changing Dynamics of Capitalist Groups in Phuket, 1972-2008) อ.ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก: รศ.ดร.นวลน้อย ตริรัตน์, 167 หน้า.

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษาพลวัตการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มทุนท้องถิ่นภูเก็ตในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2515-2551 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบวิธีการที่ใช้ในการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตภายใต้การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของภูเก็ตจากที่เคยมีธุรกิจเหมืองแร่เป็นสาขาไปเป็นการพึ่งพาธุรกิจบริการ โดยเฉพาะธุรกิจท่องเที่ยว นำไปสู่การแข่งขันที่เพิ่มขึ้นจากกลุ่มทุนที่มีประสบการณ์ในกิจการท่องเที่ยวและมีเงินทุนสูง ทั้งกลุ่มทุนต่างชาติและกลุ่มทุนไทยจากส่วนกลาง รวมทั้งเพื่ออธิบายถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลุ่มทุน โดยใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสาร ข้อมูลการจดทะเบียนบริษัท และการสัมภาษณ์เชิงลึก ภายใต้กรอบแนวคิดค่าเช่าทางเศรษฐกิจและ Resource Based View

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มทุนภูเก็ตส่วนใหญ่ปรับตัวภายหลังจากธุรกิจเหมืองแร่ซบเซาลงด้วยการเข้าสู่กิจการอุตสาหกรรมเกษตรและการรับเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าที่มีลักษณะผูกขาด ได้แก่ ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ยี่ห้อต่างๆ ตัวแทนจำหน่ายเบียร์ กิจการเหล่านี้ยังคงเป็นกิจการที่มีส่วนสำคัญต่อการอยู่รอดของกลุ่มทุนท้องถิ่นมาถึงปัจจุบัน ท่ามกลางการแข่งขันในกิจการด้านการท่องเที่ยวและโรงแรมที่รุนแรงมากขึ้น กลุ่มทุนภูเก็ตแม้จะพยายามปรับตัวเข้าสู่ธุรกิจท่องเที่ยวและโรงแรมแต่ยังไม่สามารถแข่งขันกับกลุ่มทุนต่างชาติที่มีขนาดใหญ่และมีตราสินค้าเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติและมีความชำนาญเฉพาะในธุรกิจโรงแรมได้ แนวโน้มการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตจึงเน้นการร่วมทุนกับทุนขนาดใหญ่มากขึ้น การจัดการรูปแบบใหม่ที่มีระบบชัดเจนถูกนำมาประยุกต์กับรูปแบบการบริหารกิจการครอบครัวในแบบดั้งเดิม แทนการพึ่งพาปัจจัยที่ไม่เป็นทางการเช่นเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคล หรือเครือข่ายทางการเมืองซึ่งเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญในอดีต ขณะเดียวกันการถือครองที่ดินซึ่งมีราคาสูงที่ได้รับตกทอดจากต้นตระกูลยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันของกลุ่มทุนภูเก็ตไว้ในระดับหนึ่ง

สาขาวิชา...เศรษฐศาสตร์การเมือง...ลายมือชื่อ.....

ปีการศึกษา.....2554.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

##5185337029: MAJOR POLITICAL ECONOMY

KEYWORDS: BUSINESS GROUP/ FAMILY BUSINESS/ ECONOMIC RENT/

RESORCE BASED VIEW

NAUNGHATHAI INTAKHANTEE: THE CHANGING DYNAMICS OF
CAPITALIST GROUPS IN PHUKET. ADVISOR: ASSOC. PROF. NUALNOI
TREERAT, Ph.D., 167 pp.

This research explores the changing dynamics of Phuket's local business groups over the past forty years. The first objective of the paper is to examine the competitive strategies of Phuket's local business groups under the transformation of Phuket's dominant economic structure from tin mining to service, especially the tourism industry. This structural transformation has inevitably incited new competition from the more experienced and better endowed foreign companies and leading firms from Bangkok. The second objective is to explain the factors behind the success and failure of some of Phuket's leading business groups. Based on archival data of published documents and in-depth interviews, this research looks at the transformation of Phuket's business groups from the economic rent and resource-based perspectives.

The research argues that the majority of Phuket's business groups began their capital accumulation in industrial agriculture and trading businesses through their local monopolistic control of auto and beer sales. These businesses have continued to contribute significantly to the financial well-being of many groups until today. Although many local groups have entered into the hotel business, they could not compete with foreign hotel chains that are better known among international tourists and are more experienced. Instead of relying on personal and political networks as in the past, the majority of business groups opt to cooperate with business partners in diversifying into new businesses. These groups have been able to adapt their traditional family business management to more modern management styles. In addition, the land and property inheritance of these business groups forms a crucial part of their competitiveness.

Field of Study:Political Economy.....Student's Signature.....

Academic Year:2011.....Advisors' Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัยแวดล้อมนานัปการที่ผ่านเข้ามาในแต่ละช่วงเวลาของชีวิตซึ่งช่วยประกอบสร้างความคิดและตัวตนของผู้เขียนจนมาถึงจุดกำเนิดของความสนใจในการทำวิทยานิพนธ์หัวข้อนี้ ขณะเดียวกัน ในระหว่างทางของการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้พบปะผู้คนและเรื่องราวหลากหลายที่ชักจูงผู้เขียนไปสู่ความสนใจใหม่ๆ จนออกนอกลู่วิ่งของการทำวิทยานิพนธ์นับครั้งไม่ถ้วน บุคคลต่างๆ ที่ผู้เขียนระบุถึงในที่นี้คือผู้ที่มีส่วนผลักดันให้ผู้เขียนกลับเข้าสู่ลู่วิ่งของการทำวิทยานิพนธ์อีกครั้งจนสำเร็จเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนระลึกในความเอื้ออารีของกลุ่มคนเหล่านี้ด้วยความขอบคุณไม่น้อยไปกว่าหน่วยงานทุกแห่งและผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่อนุเคราะห์ข้อมูลให้แก่ผู้เขียน รวมทั้งสาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สนับสนุนทุนการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้เขียน

กลุ่มคนกลุ่มแรกที่ให้โอกาสผู้เขียนนับจากจุดเริ่มต้นของโครงร่างวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ยอมเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รศ.ดร.นวลน้อย ตรีรัตน์ สำหรับความอดทนอย่างยิ่งต่อความละเลยของผู้เขียน รศ.ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ ผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร ผู้เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนเลือกศึกษาในสาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง และ รศ.ดร.ภविดา ปานะนนท์ ผู้คอยกระตุ้นให้ผู้เขียนลงมือเขียนวิทยานิพนธ์ครั้งแล้วครั้งเล่า

นอกจากคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในสาขาเศรษฐศาสตร์การเมืองสำหรับการปูพื้นฐานความรู้ให้แก่ผู้เขียน โดยเฉพาะ รศ.แล ดิลกวิทยรัตน์ และ ศ.ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ผู้มีส่วนสำคัญในการรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เขียนและสาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง เช่นเดียวกับเพื่อน นิสิตและเจ้าหน้าที่หลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมืองที่คอยห่วงใย ถามไถ่ถึงความคืบหน้าในการทำวิทยานิพนธ์และเอื้อเฟื้อผู้เขียนในด้านต่างๆ ตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ที่ยาวนานของผู้เขียน โดยเฉพาะคุณวีรวัฒน์ อริยะวิริยานันท์และคุณอรรถวิท เจริญเวียงเวทกิจที่คอยผลักดันผู้เขียนให้ลงมือเขียนวิทยานิพนธ์ในช่วงเวลาที่ผู้เขียนเกิดความท้อถอยอย่างถึงที่สุด คุณพรวาริน วิจิตรเวชไพศาลและคุณวิไลพร ไชยแสงจันทร์สำหรับทุกความปรารถนาดีและคอมพิวเตอร์ ผู้เขียนขอขอบคุณทุกท่านแม้มีอาจเอ่ยนามได้หมดในที่นี้

ผู้เขียนขอขอบพระคุณคุณแม่และสมาชิกทุกคนในครอบครัวของผู้เขียน รศ.ดร.ภविดา ปานะนนท์และ รศ.ดร.จิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ สำหรับความเชื่อมั่น การสนับสนุน ความช่วยเหลือและกำลังใจที่มีให้แก่ผู้เขียนในทุกเรื่องตลอดช่วงเวลาแห่งการเรียนรู้ชีวิตของผู้เขียน

ท้ายที่สุดผู้เขียนขออุทิศวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ “ปะ” ผู้จุดกำเนิดความสนใจกลุ่มทุนภูเก็ตให้แก่ผู้เขียนด้วยการฉายภาพความเจริญรุ่งเรืองในอดีตผ่านเรื่องเล่าที่เป็นเสมือนนิทานในวัยเยาว์ แม้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้อาจสำเร็จลงได้ก่อนที่ผู้เล่าจะจากไปอย่างไม่มีวันหวนกลับ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	6
1.3 ขอบเขตการศึกษา	6
1.3.1 ขอบเขตด้านเวลา	6
1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา	6
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย	7
1.6 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย.....	10
บทที่ 2 วรรณกรรมปริทัศน์ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	11
2.1 วรรณกรรมที่ศึกษาลักษณะของทุนหลักของไทยในช่วงเริ่มต้นการสะสมทุน	13
2.2 วรรณกรรมที่ศึกษาถึงพฤติกรรมการปรับตัวของกลุ่มทุนไทยร่วมสมัย	17
2.3 วรรณกรรมที่ศึกษาลักษณะและพฤติกรรมการปรับตัวของกลุ่มทุนท้องถิ่น	20
2.3.1 วรรณกรรมที่ศึกษากลุ่มทุนท้องถิ่นของไทย	20
2.3.2 วรรณกรรมที่ศึกษากลุ่มทุนท้องถิ่นภูเก็ต.....	21
2.4 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา	25
2.4.1 แนวคิดค่าเช่าทางเศรษฐกิจ	26
2.4.2 แนวคิด Resource-Based View	30
2.5 สรุป.....	31
บทที่ 3 ประวัติความเป็นมา และสภาพสังคมของเกาะภูเก็ต.....	33
3.1 ความเป็นมาของเกาะภูเก็ต	33
3.2 สภาพสังคมภูเก็ตก่อนปี พ.ศ.2515	40

	หน้า
3.2.1 “ภูเก็ต” ก่อนการลงนามสนธิสัญญาเบาว์ริง	40
3.2.2 “ภูเก็ต” ในช่วงแห่งการเริ่มต้นเดบิต (พ.ศ.2398-2475)	43
3.2.3 “ภูเก็ต” กับจุดเริ่มต้นแห่งการสิ้นสุดของกิจการเหมืองแร่ (พ.ศ.2476-2515)	47
3.3 สภาพสังคมภูเก็ตหลังปี พ.ศ.2515.....	50
3.3.1 ภูเก็ต: จากยุคเหมืองแร่สู่การท่องเที่ยว (พ.ศ.2515-2529)	50
3.3.2 ภูเก็ต: ไข่มุกแห่งอันดามัน สวรรค์แห่งเมืองใต้ (พ.ศ.2530-2541)	54
3.3.3 ภูเก็ตในครอบครองของนอมินีต่างชาติ (พ.ศ.2542-2551)	58
3.3.4 ภูเก็ตกับปัญหาจากการพัฒนา	60
3.4 สรุป.....	64
บทที่ 4 พลวัตการปรับตัวของกลุ่มทุนเงินภูเก็ต	66
4.1 กำเนิดทุนเงินภูเก็ต: การก่อร่างสร้างตัวของนายเหมืองชาวจีน.....	66
4.1.1 กลุ่มทุนเงินภูเก็ตคือใคร?	66
4.1.2 การเปลี่ยนผ่านอำนาจจากเจ้าเมืองไปยังนายเหมือง	69
4.2 การเติบโตของนายทุนเงินภูเก็ต.....	75
4.3 ลักษณะการขยายกิจการของกลุ่มทุนเงินภูเก็ต	77
4.3.1 กิจการค้าขาย (Trading)	78
4.3.2 กิจการสวนยางพารา	79
4.3.3 กิจการสวนปาล์มน้ำมัน	81
4.4 ทุนเหมืองแร่สู่ทุนบริการ: นายเหมืองที่เหลื่ออยู่	83
4.4.1 กำเนิดทุนโรงแรม	83
4.4.2 การปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตสู่ธุรกิจบริการ	88
4.4.3 นายเหมืองที่เหลื่ออยู่: สถานะและบทบาท.....	90
4.5 สรุป.....	93
บทที่ 5 กรณีศึกษากลุ่มทุนภูเก็ต: การปรับตัวและปัจจัยในการแข่งขัน	95
5.1 หงษ์หยก: พลังแห่งธุรกิจครอบครัว.....	95
5.1.1 ภูมิหลังตระกูลหงษ์หยก	95
5.1.2 กิจการในเครือและการปรับตัว.....	98
5.1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว.....	103
5.2 งานทวี: สายสัมพันธ์ (เดบิต) ข้ามชาติ.....	106
5.2.1 ภูมิหลังตระกูลงานทวี.....	106

	หน้า
5.2.2 กิจการในเรือและการปรับตัว.....	107
5.2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว.....	115
5.3 วาณิช: เล้าแก่ กับ การเมือง	119
5.3.1 ภูมิหลังตระกูลวานิช.....	119
5.3.2 กิจการในเรือและการปรับตัวของตระกูลวานิช	121
5.3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัว	122
5.4 ณ ระนอง (ต้นบุญ): ทุนโรงแรมยุคบุกเบิก.....	127
5.4.1 ภูมิหลังตระกูลต้นบุญ.....	128
5.4.2 ธุรกิจเรือตระกูล ณ ระนอง(ต้นบุญ)	129
5.4.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว	133
5.5 อุปัตตวงศ์: แดกแล้วโต	135
5.5.1 ภูมิหลังตระกูลอุปัตตวงศ์.....	135
5.5.2 กิจการในเรือและการปรับตัวของกลุ่มอุปัตตวงศ์.....	136
5.5.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว	140
5.6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ต	144
5.6.1 ทรัพยากรที่ดิน	144
5.6.2 การบริหารจัดการสมัยใหม่.....	146
5.6.3 การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์.....	148
5.7 สรุป.....	154
บทที่ 6 บทสรุป.....	156
รายการอ้างอิง.....	160
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	167

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1 สัดส่วนผลิตภัณฑ์รายจังหวัด (GPP) ของจังหวัดภูเก็ตแยกตามสาขาการผลิต ระหว่างปี 2525-2549	3
ตารางที่ 2.1 ความแตกต่างของประเภทค่าเช่าที่มีต่อประสิทธิภาพ และการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจ	27
ตารางที่ 3.1 จำนวนคดีที่เกิดในจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2534-2550	61
ตารางที่ 3.2 จำนวนโรงแรม ห้องพักและผู้มาเยือนจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2533-2550	63
ตารางที่ 3.3 รายได้จากการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2539-2550	64
ตารางที่ 4.1 ตารางเปรียบเทียบจำนวนประธานบัตรและพื้นที่ทำเหมืองของนายเหมือง ที่เป็นเจ้าภาชีนายอากรและไม่ได้เป็นเจ้าภาชีนายอากร	73
ตารางที่ 4.2 นิติบุคคลลำดับแรกที่มีกำไรสูงสุดของจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2550	85
ตารางที่ 4.3 นิติบุคคลลำดับแรกที่มีทรัพย์สินสูงสุดของจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2550	85
ตารางที่ 4.4 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในจังหวัดภูเก็ต	86
ตารางที่ 4.5 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าพักอาศัยในเกสต์เฮ้าส์ โรงแรม และรีสอร์ท จังหวัดภูเก็ต	86
ตารางที่ 4.6 สัณฐานของนักท่องเที่ยว 15 อันดับแรกที่เข้ามาพักในจังหวัดภูเก็ต	87
ตารางที่ 4.7 บริษัทจดทะเบียนในจังหวัดภูเก็ตที่มีรายได้เกินกว่า 1 พันล้านบาท	92
ตารางที่ 5.1 ข้อมูลผู้ถือหุ้นของบริษัทอนุภาชและบุตร ณ 29 เมษายน 2554	97
ตารางที่ 5.2 กิจการตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ของตระกูลหงษ์หยก	99
ตารางที่ 5.3 กิจการที่เกี่ยวข้องกับบริษัทอนุภาชและบุตร จำกัด	101
ตารางที่ 5.4 บริษัทที่เกี่ยวข้องกับบริษัทงานทวีพี่น้อง	110
ตารางที่ 5.5 บริษัทขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับบริษัทงานทวีพี่น้อง	114
ตารางที่ 5.6 บริษัทที่เกี่ยวข้องกับบริษัทเจียรวานิช	123
ตารางที่ 5.7 บริษัทที่เกี่ยวข้องกับบริษัทเพิร์ล	131
ตารางที่ 5.8 บริษัทที่เกี่ยวข้องกับบริษัทชินฮ้องซู่	138
ตารางที่ 5.9 บริษัทที่เกี่ยวข้องกับบริษัทภูเก็ตวิลล่า	139
ตารางที่ 5.10 สรุปลักษณะของกรณีศึกษา	143

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1 ตัวแบบในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (The cornerstones of Competitive advantage)	31
ภาพที่ 3.1 อัตราการเติบโตของเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นที่สะท้อนผ่าน GPP และรายได้ต่อหัว (GPP Per Capita) พ.ศ.2524-2552	56
ภาพที่ 5.1 โครงสร้างสามเส้าของกลุ่มทุนหลักก่อน พ.ศ.2475.....	150
ภาพที่ 5.2 โครงสร้างสามเส้าของกลุ่มทุนหลัก ระหว่าง พ.ศ.2490-2516	150

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่การเปลี่ยนผ่านระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยจากระบบเศรษฐกิจผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองไปสู่ระบบเศรษฐกิจผลิตเพื่อการค้าภายหลังจากการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงกับประเทศอังกฤษในปี พ.ศ. 2398 กลุ่มคนที่มีบทบาททางเศรษฐกิจของไทยนอกเหนือไปจากพระมหากษัตริย์และชนชั้นเจ้านายก็คือกลุ่มคนจีนในประเทศไทยซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความอิสระจากระบบไพร่ ทำให้สามารถเดินทางและทำการค้าได้ทั่วประเทศ ทั้งยังเป็นกลุ่มที่ได้รับมอบอำนาจจากชนชั้นเจ้านายในการเก็บภาษีบางประเภทผ่านระบบการประมูลผูกขาดภาษีอากร ทำให้กลุ่มคนจีนในประเทศไทยสามารถสะสมทุนในระยะเริ่มต้นได้มากกว่ากลุ่มคนไทยที่ส่วนใหญ่ยังมีฐานะเป็นไพร่ภายใต้ระบบศักดินาของไทย (สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร, 2523; พรรณี บัวเล็ก, 2545; Chatthip Nartsupha, Suthy Prasartset and Montri Chenvidyakarn, 1981) เป็นผลให้ลักษณะของนายทุนไทยส่วนใหญ่เป็นนายทุนเชื้อสายจีน ซึ่งมีบทบาทต่อเศรษฐกิจไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

บทบาททางเศรษฐกิจของกลุ่มทุนเชื้อสายจีนไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงเท่านั้น แต่ยังขยายบทบาทออกไปทั่วประเทศ กลุ่มทุนจีนในภาคใต้ถือเป็นกลุ่มทุนกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจของไทยในฐานะที่เป็นกลุ่มทุนที่ทำการเหมืองแร่และยางพาราซึ่งเป็นสินค้าออกชั้นปฐมที่สำคัญในสมัยที่เศรษฐกิจไทยพึ่งพาการส่งออกสินค้าชั้นปฐมในระยะเริ่มแรกของการพัฒนาเศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ที่รัฐบาลตั้งเป้าให้มีปริมาณการผลิตแร่ดีบุกในช่วง พ.ศ. 2504-2506 เพิ่มขึ้นจากเดิมถึงร้อยละ 40 (กวาดล ทรงประเสริฐ, 2546: 51) และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ระยะที่ 2 พ.ศ. 2507-2509 รัฐบาลยังตั้งงบประมาณพัฒนาอุตสาหกรรมและเหมืองแร่ในช่วงปี 2507-2509 ไว้ถึง 751.75 ล้านบาท

ภายในกลุ่มทุนภาคใต้ กลุ่มทุนภูเก็ตถือเป็นกลุ่มทุนที่มีบทบาทสำคัญมากกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากภูเก็ตในอดีตเป็นเมืองที่มีแหล่งแร่ดีบุกอุดมสมบูรณ์ เห็นได้จากสัดส่วนมูลค่าการส่งออก

แร่ดีบุกของมณฑลภูเก็ต¹ ในช่วง พ.ศ.2463- 2472 ที่มีสัดส่วนถึง 80% ของมูลค่าการส่งออกของแร่ดีบุกในภาคใต้ (พวงทิพย์ เกียรติสหัสกุล, 2534: 162) กลุ่มทุนจีนภูเก็ตสะสมทุนมาจากการทำกิจการเหมืองแร่และยางพารา โดยเฉพาะกิจการเหมืองแร่เป็นกิจการที่ชาวจีนท้องถิ่นภูเก็ตใช้เป็นฐานเศรษฐกิจมาเป็นเวลานานกว่าศตวรรษ กล่าวได้ว่าคนจีนในภูเก็ตทำเหมืองแร่มาตั้งแต่สมัยที่อพยพเข้ามาเป็นแรงงานในเมือง จนถึงขั้นสามารถสะสมทุนขึ้นมาเป็นเจ้าของเหมืองแร่ได้เอง และกลุ่มทุนหลักในภูเก็ตล้วนแต่มีกิจการเหมืองแร่เป็นฐานการสะสมทุนที่สำคัญทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม หลังจากชุดแร่มานานหลายศตวรรษ แหล่งแร่ดีบุกที่อุดมสมบูรณ์ก็ร่อยหรอลง ประกอบกับราคาดีบุกในตลาดโลกเริ่มลดลง เป็นผลให้กิจการเหมืองแร่ดีบุกของภูเก็ตเริ่มมีสัญญาณถดถอยลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 (ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548) พร้อมกับการเกิดขึ้นของกิจการประเภทใหม่ๆ ในภูเก็ต เช่นการทำสวนยางพารา การเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าอุตสาหกรรมจากต่างประเทศ ขณะเดียวกันกิจการด้านการท่องเที่ยวก็เริ่มก่อตัวขึ้นในจังหวัดภูเก็ต และมีบทบาทสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ในจังหวัดภูเก็ตจนกลายเป็นสาขานำในเศรษฐกิจภูเก็ตในระยะต่อมา ดังเห็นได้จากสัดส่วนรายได้จากกิจการเหมืองแร่และภาคอุตสาหกรรมที่ปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยกิจการเหมืองแร่เคยมีสัดส่วนรายได้ถึง 11.56% ในปี พ.ศ.2524 ลดเหลือ 0% ในปี 2549 ส่วนรายได้จากภาคอุตสาหกรรมซึ่งเคยมีสัดส่วนถึง 40.51% ในปี 2524 ลดสัดส่วนลงเหลือเพียง 4.17% ในปี 2549 ขณะที่ภาคบริการที่เคยมีสัดส่วนรายได้ 15.17% ในปี พ.ศ.2524 กลับมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนในปี 2549 สัดส่วนรายได้จากภัตตาคารและโรงแรมสูงถึง 38.14% เช่นเดียวกับธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับกิจการด้านการท่องเที่ยวอย่างการขนส่งสินค้าก็มีสัดส่วนรายได้ปรับเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน (ดูตาราง 1.1)

ทั้งนี้ การบุกเบิกกิจการด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต ได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากรัฐบาลที่เห็นความสำคัญของรายได้จากต่างประเทศที่มาจากธุรกิจการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ระยะเริ่มแรก เห็นได้จากการเริ่มบรรจุแผนการพัฒนากิจการท่องเที่ยวเป็นครั้งแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และให้ความสำคัญมากขึ้นในฉบับอื่นๆ ที่ตามมา รวมทั้งการจัดตั้งสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยขึ้นในจังหวัดภูเก็ตในปี พ.ศ. 2520

¹ พ.ศ. 2435 สถาปนาเป็นมณฑลภูเก็ต รวมหัวเมืองภาคใต้ฝั่งตะวันตก 7 เมือง คือภูเก็ต พังงา กระบี่ ตะกั่วป่า ธารนง ตรัง และ สตูล แต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 รัฐบาลได้ยกเลิกระบบมณฑลเทศาภิบาล และยุบมณฑลภูเก็ตเหลือเป็นเพียงจังหวัดภูเก็ต นับตั้งแต่ พ.ศ. 2476 (ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548: 122)

ตารางที่ 1.1 สัดส่วนผลิตภัณฑ์รายจังหวัด (GPP) ของจังหวัดภูเก็ตแยกตามสาขาการผลิต
ระหว่างปี 2525-2549 (หน่วย: %)

สาขาการผลิต/ปี	2524	2529	2534	2539	2544	2549
เกษตรกรรม	10.23	12.61	14.63	14.28	12.21	9.24
การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน	11.56	3.02	0.33	0.02	0.04	0.00
การผลิตอุตสาหกรรม	40.51	15.42	8.44	11.46	3.96	4.17
การไฟฟ้า ก๊าซและการประปา	1.70	2.83	2.32	2.55	2.52	2.47
การก่อสร้าง	2.35	3.13	11.52	8.29	2.62	5.09
การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์และของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน	8.04	11.02	10.65	10.29	10.22	10.64
การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้าและการคมนาคม	4.51	15.17	15.85	13.48	13.76	14.59
ตัวกลางทางการเงิน บริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าและบริการทางธุรกิจ	3.24	6.13	7.62	8.45	4.97	6.51
การบริหารราชการแผ่นดิน การป้องกันประเทศ การประกันสังคมภาคบังคับ การศึกษา บริการสุขภาพและงานสังคมสงเคราะห์	2.68	3.57	1.79	2.34	6.48	6.66
ภาคบริการ*	15.17	27.11	26.86	28.83	n/a	n/a
โรงแรมและภัตตาคาร*	n/a	n/a	n/a	25.12	40.41	38.14
ผลิตภัณฑ์จังหวัด (GPP)	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา: ปรับปรุงจากข้อมูลของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

หมายเหตุ: *การรายงานข้อมูล GPP ในชุดข้อมูลปี 2524-2540 และชุดข้อมูลปี 2538-2549 มีการเปลี่ยนแปลงรายการ โดยข้อมูลปี 2524-2540 มีรายการภาคบริการ แต่ในปี 2538-2549 มีเฉพาะรายการโรงแรมและภัตตาคาร อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาข้อมูลของปีที่มีการรายงานทับซ้อนกัน ในปี 2539 จะเห็นได้ว่าสัดส่วนโรงแรมและภัตตาคารเป็นสัดส่วนใหญ่ของข้อมูลภาคบริการเดิม จึงเปรียบเทียบข้อมูลบริการและโรงแรมและภัตตาคารเป็นตัวแทนของกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

การเติบโตขึ้นของธุรกิจการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดภูเก็ต เป็นผลให้เกิดการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งโรงแรม รีสอร์ท รวมถึงที่พักอาศัยประเภทอื่นๆ รวมไปถึงการปรับเพิ่มขึ้นของราคาที่ดินในจังหวัดภูเก็ต กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้นพร้อมกับราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้น ทำให้นักลงทุนทั้งไทยและต่างประเทศให้ความสนใจเข้ามาลงทุนในจังหวัดภูเก็ต

เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มทุนข้ามชาติซึ่งมีความเชี่ยวชาญในธุรกิจบริการ โดยเฉพาะการบริหารกิจการโรงแรมและรีสอร์ท เข้ามาลงทุนทำกิจการในจังหวัดภูเก็ตมากขึ้น สะท้อนให้เห็นได้จาก การก้าวเข้ามาลงทุนในกิจการโรงแรมจังหวัดภูเก็ตของกลุ่มทุนในเครือบ้านยันทรี โฮลดิ้งส์ของสิงคโปร์ นับจากปี พ.ศ. 2530 และมีบทบาทนำมากขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบัน จนทำให้กิจการในเครือของบริษัทลากูน่า รีสอร์ทแอนด์โฮเทลซึ่งเป็นกิจการที่ถือหุ้นโดยกลุ่มบริษัทบ้านยันทรี โฮลดิ้งส์ของประเทศสิงคโปร์ทั้งทางตรงและทางอ้อมรวม 65.8% จำนวนถึง 5 แห่งเป็นกิจการที่ถือครองทรัพย์สินสูงสุดในลำดับแรกของกิจการในจังหวัดภูเก็ตในปี พ.ศ. 2549¹ พร้อมกันนี้ บริษัทข้ามชาติที่มีทุนขนาดใหญ่อื่นๆ เช่น กลุ่มฟอร์ซีชั่น กลุ่มจูเมร่าห์ กลุ่มทาทา ก็เข้ามาลงทุนทำกิจการโรงแรมและอสังหาริมทรัพย์ในภูเก็ตมากขึ้น เช่นเดียวกับกลุ่มทุนไทยขนาดใหญ่นอกภูเก็ต เช่น กลุ่มเซ็นทรัล กลุ่มชาญอิสระ ที่เข้ามาทำธุรกิจในจังหวัดภูเก็ตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน

บริบททางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากระบบเศรษฐกิจที่มีกิจการเหมืองแร่เป็นสาขานำไปสู่ระบบเศรษฐกิจบริการที่มีการท่องเที่ยวและอสังหาริมทรัพย์เป็นสาขานำ โดยที่ตลาดมีผู้เล่นซึ่งเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่ขยายกิจการเข้ามามากขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มทุนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นดั้งเดิมซึ่งเคยเป็นกลุ่มทุนหลักในภูเก็ต และเป็นกลุ่มธุรกิจในภูมิภาคที่แม้จะมีขนาดทรัพย์สินจัดเป็นกลุ่มธุรกิจขนาดกลางเมื่อเทียบกับทุนในกรุงเทพฯ แต่ก็ป็นฐานทุนที่สำคัญในระดับภูมิภาคโดยเฉพาะในภาคใต้ (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2525) นำไปสู่คำถามที่ว่ากลุ่มทุนชั้นนำในภูเก็ตในอดีตมีวิธีการปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มทุนของตนอย่างไรและอะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนท้องถิ่นภูเก็ต

ขณะเดียวกันการเติบโตขึ้นของกลุ่มทุนข้ามชาติที่เข้ามาพร้อมกับเงินทุนในการทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมเป็นจำนวนมากและมีความชำนาญในการบริหารกิจการโรงแรมในระดับบนที่มาพร้อมกับชื่อเสียงของโรงแรมที่เป็นที่รู้จักในระดับสากล นำไปสู่คำถามว่าการเติบโตขึ้นของธุรกิจต่างถิ่นเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตในธุรกิจท่องเที่ยวอย่างไร กลุ่มทุนท้องถิ่นสามารถเข้าไปมีบทบาทในธุรกิจดังกล่าวบ้างหรือไม่ หรือสามารถเข้าไปมีบทบาทได้ในเฉพาะธุรกิจอื่นๆ ที่กลุ่มทุนต่างถิ่นไม่เข้าไปร่วมแข่งขันด้วย

¹ ข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์ในปี 2549 ระบุบริษัทที่ถือครองสินทรัพย์สูงสุดในจังหวัดภูเก็ต 10 อันดับแรก โดยบริษัทในเครือลากูน่า 5 บริษัท ประกอบด้วย บริษัทลากูน่า แกรนด์ จำกัด บริษัทที่ด๊บบลิวาร์ โฮลดิ้งส์ จำกัด บริษัทลากูน่า บ้านยันทรี จำกัด บริษัทบางเทาแกรนด์จำกัด และบริษัทบางเทาดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด ถือครองสินทรัพย์สูงสุดเป็นลำดับที่ 2,3,4,5 และ 7 ตามลำดับ รวมสินทรัพย์ทั้งหมด 15,572.65 ล้านบาท ส่วนบริษัทที่ถือครองสินทรัพย์สูงสุดเป็นลำดับแรกคือบริษัทวงษ์บัณฑิต มีจำนวนสินทรัพย์ 5,861.61 ล้านบาท

หากพิจารณาลักษณะพื้นฐานของกลุ่มทุนท้องถิ่นภูเก็ตจะพบว่ากลุ่มทุนที่เป็นผู้เล่นสำคัญในระบบเศรษฐกิจภูเก็ตล้วนแต่มีพื้นฐานมาจากกิจการเหมืองแร่และกิจการยางพาราเป็นหลัก โดยที่ต้นตระกูลเป็นคนจีนอพยพเข้ามาทำงานในเหมืองแร่และค่อย ๆ สะสมทุนขึ้นเป็นนายเหมือง หลังจากนั้นจึงขยายกิจการออกไปยังธุรกิจอื่น ๆ โดยเฉพาะ ธุรกิจยางพารา ธุรกิจการค้า สวนปาล์ม น้ำมัน ก่อนที่จะเข้าสู่กิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ทั้งกิจการเหมืองแร่ ธุรกิจยางพารา สวนปาล์มและการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ล้วนเป็นธุรกิจที่ปัจจัยด้านที่ดินมีความสำคัญในการแข่งขันจึงนำไปสู่ข้อสมมติฐานที่ว่า การถือครองที่ดินจำนวนมากของกลุ่มทุนภูเก็ตในอดีตน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญหลักที่ทำให้กลุ่มทุนภูเก็ตเหล่านี้สามารถปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของจังหวัดและยังรักษาบทบาทของกลุ่มทุนชั้นนำในภูเก็ตไว้ได้จนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การถือครองที่ดินจำนวนมากไม่ได้เป็นปัจจัยเดียวที่มีผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตเหล่านี้ การสร้างเครือข่ายกับกลุ่มทุนอื่น ทั้งในประเทศและกลุ่มทุนข้ามชาติ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายกับผู้มีส่วนราชการในเมืองในส่วนกลางอย่างกรุงเทพฯ ก็น่าจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเติบโตของกลุ่มทุนภูเก็ต

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งทำความเข้าใจถึงวิธีการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตภายหลังจากที่กิจการเหมืองแร่อดบทบาทลง เพื่อทำความเข้าใจการปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงผ่านโครงสร้างเศรษฐกิจของภูเก็ตว่ากลุ่มทุนดั้งเดิมที่เติบโตมาจากกิจการเหมืองแร่ได้มีการขยายกิจการเข้าไปในธุรกิจประเภทใดบ้างภายหลังจากเหมืองแร่หมดความรุ่งเรืองลงไป โดยเน้นพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่ธุรกิจประเภทใหม่ ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ ของกลุ่มทุนภูเก็ต ทั้งนี้ การพิจารณาแนวทางในการปรับตัวของกลุ่มทุนในวิทยานิพนธ์นี้จะพิจารณาการปรับตัวเพื่อรักษากิจการของกลุ่มทุนในทุกประเภทกิจการที่กลุ่มทุนเข้าไปมีบทบาทนับจากกิจการเหมืองแร่อดบทบาทลง โดยไม่ได้เน้นเฉพาะการปรับตัวในกิจการด้านการท่องเที่ยว

การศึกษาทำความเข้าใจถึงวิธีการปรับตัวและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิธีการปรับตัวที่กลุ่มทุนภูเก็ตใช้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น จะสามารถเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ใช้อธิบายพฤติกรรมปรับตัวของกลุ่มทุนท้องถิ่นไทยเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้นจากเดิมที่งานศึกษาเกี่ยวกับทุนท้องถิ่นยังมีอยู่ไม่มากนัก โดยเฉพาะกลุ่มทุนภูเก็ตที่การศึกษาที่มีอยู่ส่วนใหญ่มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะในช่วงที่เศรษฐกิจเติบโตจากกิจการเหมืองแร่และยางพาราเท่านั้น(พวงทิพย์ เกียรติสกุล, 2534; ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2546) ขณะเดียวกัน การศึกษาวิธีการและปัจจัยในการปรับตัวของทุนภูเก็ตซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความสัมพันธ์กับการค้ากับต่างประเทศอย่างใกล้ชิดมายาวนาน ทั้งยังมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มทุนจีนในประเทศใกล้เคียง เช่น สิงคโปร์ มาเลเซียและไต้หวัน ยังจะช่วยให้สามารถทำความเข้าใจถึงวิถีแห่งการดำรงอยู่ของกลุ่มทุนในประเทศไทยที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐอย่างกรุงเทพมหานครได้อย่างรอบด้านมากขึ้นอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตในช่วงที่เศรษฐกิจสาขา นำของจังหวัดภูเก็ตเปลี่ยนจากกิจการเหมืองแร่ซึ่งเป็นกิจการที่กลุ่มทุนท้องถิ่นมีความเชี่ยวชาญ มาเป็นเวลานาน ไปเป็นกิจการด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ซึ่งกลุ่มทุนข้ามชาติมีความชำนาญมากกว่าในช่วงปี พ.ศ.2515-2551 โดยเน้นพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ รูปแบบการปรับตัวแบบต่างๆ ของกลุ่มทุนที่เลือกเป็นกรณีศึกษา

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านเวลา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตในช่วงปี พ.ศ.2515-2551 การ เริ่มต้นศึกษาการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตจากปี พ.ศ. 2515 มาจากหลายสาเหตุประกอบกัน ประการแรก ปี พ.ศ.2515 เป็นจุดเริ่มต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 ซึ่งเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกที่เริ่มเห็นความสำคัญของรายได้ ต่างประเทศจากการท่องเที่ยวแม้จะยังไม่ให้ความสำคัญมากเท่ากับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับถัดมาก็ตาม ประการที่สอง ปี พ.ศ. 2515 เป็นช่วงเวลาที่กิจการตีบุกในจังหวัด ภูเก็ตเริ่มมีสัญญาณลดบทบาทความสำคัญลง (ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548) แม้กิจการเหมืองแร่ ตีบุกในภูเก็ตยังเป็นกิจการที่ทำต่อมาหลังปีพ.ศ. 2515 แต่การศึกษาการปรับตัวของธุรกิจก็ควรจะ เริ่มพิจารณาตั้งแต่จุดเริ่มต้นที่อุตสาหกรรมที่เป็นสาขานำเริ่มมีสัญญาณชะลอลงเพื่อให้สามารถ พิจารณาครอบคลุมถึงแนวทางการเตรียมการปรับตัวแทนที่จะศึกษาเฉพาะช่วงเวลาธุรกิจได้ ปรับตัวไปแล้ว ประการที่สาม ถัดจากปี 2515 ไปเพียงปีเดียวประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทาง การเมืองครั้งสำคัญหลังเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งทำให้ช่วงปี 2516-2519 เป็นช่วงที่ ประชาธิปไตยในประเทศไทยเบ่งบาน อันเป็นการเปลี่ยนแปลงบริบททางสถาบันที่มีผลสำคัญต่อ การวิเคราะห์สังคมไทย โดยเฉพาะในแง่ที่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ นายทุนส่วนภูมิภาคเข้าลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระยะต่อมามากขึ้น (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2532) การเริ่มต้นการศึกษาพลวัตของทุนภูเก็ตจากช่วงปี 2515 จึงเป็น การทำให้เข้าใจภาพการเปลี่ยนแปลงภายใต้กรอบการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและการ เมืองไทยได้อย่างดี

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะอธิบายการปรับตัวของ กลุ่มทุนในสองระดับ คือการศึกษาการปรับตัวในระดับภาพรวมของกลุ่มทุนในภูเก็ตที่มีต่อบริบททาง

เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป และศึกษาผลเฉพาะกลุ่มทุนที่เกิดขึ้นที่มีวิธีการปรับตัวที่แตกต่างกัน เพื่อนำมาเปรียบเทียบให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการปรับตัวต่างๆ โดยเลือกกรณีศึกษาจากกลุ่มทุนที่เกิดขึ้นเดิมที่ยังมีบทบาทเป็นผู้เล่นสำคัญในระบบเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน 5 กลุ่ม ประกอบด้วย หงษ์หยก งานทวี วานิช ฌ ระนอง(ต้นบุญ) และอุบัติศวงศ์ เนื่องจากกลุ่มทุนทั้ง 5 กลุ่มเป็นกลุ่มทุนที่เคยมีบทบาทในกิจการเหมืองแร่ดิบทุกในอดีต และกิจการในเครือของกลุ่มทุนทั้ง 5 กลุ่มยังคงเป็นกิจการที่สามารถทำรายได้เกินกว่า 1,000 ล้านบาท ในปี พ.ศ.2553 ของกลุ่มธุรกิจในจังหวัดภูเก็ต

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจวิธีการปรับตัวของกลุ่มทุนที่เกิดขึ้นในช่วงการเปลี่ยนผ่านสาขาเศรษฐกิจหลักในจังหวัดภูเก็ต จากกิจการเหมืองแร่ไปสู่กิจการด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ พร้อมกับการปรับตัวรับกับการเติบโตของกลุ่มทุนข้ามชาติ ตลอดจนเข้าใจถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนท้องถิ่น
2. เพิ่มเติมวรรณกรรมด้านทุนท้องถิ่นในประเทศไทย โดยเฉพาะทุนที่เกิดขึ้นซึ่งมีการศึกษาอยู่จำกัด โดยเฉพาะขาดการศึกษาภายหลังการเปลี่ยนแปลงสาขานำทางเศรษฐกิจและภายหลังการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทย พ.ศ.2540 ซึ่งจะช่วยให้ความเข้าใจกลุ่มทุนในภูเก็ตครอบคลุมระยะเวลาที่ครบถ้วนมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เข้าใจถึงพลวัตการปรับตัวของกลุ่มทุนท้องถิ่นในประเทศไทยได้สมบูรณ์มากขึ้น

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาผ่านกรณีศึกษาเพื่อมุ่งหาคำอธิบายและนำมาวิเคราะห์ตีความกับแนวคิดที่เลือกใช้เป็นการอบการศึกษา ในลักษณะของการศึกษาแบบอุปนัย (Inductive Research) คือวิเคราะห์แนวทางการปรับตัวและปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษา เพื่อนำไปสู่ผลสรุปของการปรับตัวและปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนในภูเก็ตในภาพรวม

การวิเคราะห์และอธิบายผลการศึกษาจะอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดค่าเช่าและการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจและแนวคิด Resource Based View ประกอบกัน ขณะเดียวกันในการอธิบายถึงการปรับตัวของกลุ่มทุนก็จะพิจารณาบริบททางสังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ตเพื่อทำความเข้าใจถึงปัจจัยในระดับมหภาคที่มีผลต่อการตัดสินใจของหน่วยธุรกิจในระดับจุลภาคด้วย กล่าวคือ ในการศึกษาช่วงแรกจะพยายามอธิบายความเป็นมาของกลุ่มทุนที่เกิดขึ้นในช่วงต้นการสะสมทุนเพื่อทำความเข้าใจถึงที่มาและลักษณะของกลุ่มทุนที่เกิดขึ้น พร้อมกันนี้จะอธิบายถึงภาวะ

เศรษฐกิจของภูเก็ตที่สำคัญ ๆ โดยเฉพาะในช่วงปีที่ศึกษาเพื่อสร้างกรอบการทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจอันจะมีผลต่อกลุ่มทุนภูเก็ต ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงบริบททางเศรษฐกิจส่วนหนึ่งของภูเก็ตย่อมที่จะมีความเชื่อมโยงกับภาวะเศรษฐกิจและการเมืองในระดับประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการศึกษานี้จะนำเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในระดับประเทศมาประกอบในการพิจารณาบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของภูเก็ตในช่วงแรกนี้ด้วยแต่จะพิจารณาเฉพาะเหตุการณ์ที่สำคัญเท่านั้น การศึกษาส่วนที่สองจึงจะเป็นการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์หลักของวิทยานิพนธ์ โดยในส่วนนี้จะศึกษาภาพรวมการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตต่อภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงปีที่ศึกษา และจะเน้นศึกษากรณีศึกษา 5 กลุ่มทุนที่เลือกมา คือ หงษ์หยก งานทวี วาณิช ฌ ระนอง(ต้นบุญ) และอุบัติศฤงค์ โดยอธิบายความเป็นมาของแต่ละกลุ่มทุนเพื่อทำความเข้าใจถึงปัจจัยภายในของแต่ละกลุ่มทุน หรือกล่าวในแง่หนึ่งก็คือเพื่อรู้ว่าทรัพยากร (Resource) ใดที่เป็นจุดแข็งหรือข้อได้เปรียบของกลุ่มทุนแต่ละกลุ่มก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์ว่าทรัพยากรนั้นนำไปสู่การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจได้อย่างไร ทั้งนี้การวิเคราะห์จะเน้นที่การพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าปัจจัยด้านที่ดินและการสร้างเครือข่ายทั้งเครือข่ายระหว่างกลุ่มทุนและอำนาจรัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่กลุ่มทุนภูเก็ตใช้ในการปรับตัวร่วมกับบริบททางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาช่วงแรกคือที่มาของกลุ่มทุนภูเก็ตและภาวะเศรษฐกิจภูเก็ตจะใช้ข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลัก โดยการศึกษาถึงที่มาของกลุ่มทุนภูเก็ตจะรวบรวมจากงานวิจัย และหนังสือที่ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของภูเก็ต ส่วนการศึกษาถึงภาวะเศรษฐกิจจะรวบรวมจากข้อมูลเศรษฐกิจรายจังหวัดของสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(สศช.) ข้อมูลเศรษฐกิจการค้าจากศูนย์ข้อมูลเศรษฐกิจการค้าจังหวัดของกระทรวงพาณิชย์ รวมทั้งหนังสือวารสาร และหนังสือพิมพ์ที่อ้างอิงถึงภาวะเศรษฐกิจภูเก็ตในช่วงที่ศึกษา ส่วนการศึกษาส่วนที่สองซึ่งเป็นการศึกษาถึงการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตจะรวบรวมจากทั้งข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ โดยข้อมูลที่ใช่จะเก็บรวบรวมจากบทความที่ปรากฏในหนังสือหรือเอกสารต่างๆ เช่นงานวิจัยวารสาร หนังสืออนุสรณ์และข่าวหนังสือพิมพ์ ประกอบกับข้อมูลของกลุ่มธุรกิจทางการที่มาจากฐานข้อมูลของกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ ฐานข้อมูล 56-1 ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย Company Directories ของ International Business Research (Thailand) ซึ่งรวบรวมข้อมูลธุรกิจไทยที่มีทรัพย์สินและรายได้มากที่สุดใน 100 หรือ 1,000 ลำดับแรกของไทย (ขึ้นกับปีที่ใช่ข้อมูล) ซึ่งจะให้ข้อมูลทรัพย์สินและรายได้ของกลุ่มธุรกิจที่กลุ่มทุนที่ศึกษาเป็นเจ้าของในช่วงปี 2530-2537 ฐานข้อมูล Business Online ฐานข้อมูล Brooker Group ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำความเข้าใจการปรับตัวของกลุ่มทุน หลังจากพิจารณาข้อมูลเหล่านี้แล้ว อีกขั้นตอนหนึ่งในการวิจัยคือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบไม่มีโครงสร้าง โดยกลุ่มที่จะสัมภาษณ์ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลดังนี้ 1.คนภูเก็ตท้องถิ่นซึ่งเห็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มทุนต่างๆ จากมุมมองของคน

นอก 2.หน่วยงานรัฐ 3.ตัวแทนกลุ่มทุนต่างๆ ประกอบด้วย กลุ่มหยังหัยก อุบัติศตุงค์ ณ ระนอง อุดมทรัพย์ โภยสมบูรณ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และเอกสารต่างๆ จะนำมาประกอบกันในการอธิบายและวิเคราะห์การปรับตัวของกลุ่มทุนที่เกิดขึ้นกับแนวคิดที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็นสามระดับ ในขั้นแรก ผู้วิจัยทำความเข้าใจการเปลี่ยนผ่านทางโครงสร้างสังคมของภูเก็ตซึ่งจะเป็นบริบทที่สำคัญต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนผ่านการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ โดยเฉพาะหนังสือ งานวิจัย บทความในหนังสือพิมพ์ พร้อมทั้งสัมภาษณ์ประชาชนท้องถิ่นที่เห็นความเปลี่ยนแปลงผ่านของภูเก็ตตั้งแต่สมัยที่เหมืองแร่รุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบันซึ่งรวมถึงทายาทของกลุ่มทุนเหมืองแร่ที่เคยรุ่งเรืองในอดีตบางกลุ่มด้วย การสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้าง ข้อมูลที่ได้จากทั้งบทความและการสัมภาษณ์ในขั้นตอนนี้เมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับข้อมูลที่แสดงถึงบริษัทที่มีรายได้เกินกว่า 1 พันล้านบาทของกระทรวงพาณิชย์จะสามารถแสดงให้เห็นว่ากลุ่มทุนดั้งเดิมในภูเก็ตที่ยังคงมีบทบาทในการทำธุรกิจใภูเก็ตจนถึงปัจจุบันคือกลุ่มใดบ้าง (Who?) ทำให้สามารถเข้าใจบทบาทของกลุ่มทุนกลุ่มต่างๆ ในภูเก็ตซึ่งนำไปสู่การเลือกกรณีศึกษา

ขั้นตอนที่สอง ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 1.ตัวแทนทายาทของกลุ่มทุนที่เคยเติบโตได้ดีในอดีต ประกอบด้วย กลุ่มหยังหัยก ณ ระนอง อุบัติศตุงค์ และอุดมทรัพย์ การสัมภาษณ์เลือกสัมภาษณ์จากทายาทของกลุ่มตระกูลผู้มืบทบาทเป็นผู้บริหารกิจการของตระกูลโดยตระกูลหยังหัยกและ ณ ระนองเป็นผู้บริหารในปัจจุบัน ส่วนตระกูลอุบัติเหตุและอุดมทรัพย์เป็นผู้บริหารในอดีต 2.ประชาชนท้องถิ่นซึ่งรวมถึงทายาทของกลุ่มทุนภูเก็ตในอดีตบางกลุ่ม คำถามที่ใช้สัมภาษณ์จะแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อการอยู่รอดและการล้มเหลวของกลุ่มธุรกิจท้องถิ่นในมุมมองของตัวแทนกลุ่มธุรกิจและคนท้องถิ่น ข้อมูลส่วนนี้จะแสดงให้เห็นว่าปัจจัยอะไร (What?) ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้ทัศนะของกลุ่มตัวอย่าง

ในส่วนที่สาม เพื่อตอบคำถามว่าวิธีการที่กลุ่มทุนใช้ในการปรับตัวเป็นอย่างไร งานวิจัยขั้นนี้ได้ใช้วิธีการทำความเข้าใจการปรับตัวของกลุ่มทุนที่เป็นกรณีศึกษา 5 กลุ่มซึ่งเลือกมาจากกลุ่มธุรกิจท้องถิ่นของภูเก็ตที่เคยมีบทบาทในกิจการเหมืองแร่ในอดีตและยังคงมีบทบาทในธุรกิจภูเก็ตจนถึงปัจจุบัน โดยพิจารณาจากข้อมูลรายได้ของบริษัทที่จดทะเบียนในภูเก็ตประกอบกับพิจารณาจากบทสัมภาษณ์ในส่วนแรก ข้อมูลในส่วนนี้จะเน้นที่การศึกษาการปรับตัวของแต่ละกลุ่มทุน เพื่ออธิบายให้เห็นถึงวิธีการปรับตัวของกลุ่มทุนว่าเป็นอย่างไร (How?) ในแต่ละช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมของภูเก็ต โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และข้อมูลเกี่ยวกับการขยายกิจการของแต่ละกลุ่มทุนซึ่งแสดงให้เห็นผ่านฐานข้อมูล Business Online ที่แสดงรายชื่อบริษัทจดทะเบียนที่เกี่ยวข้อง วันที่จดทะเบียน ทุนจดทะเบียนและประเภทของกิจการ รวมทั้งข้อมูลที่มาจากงานวิจัย บทความและข่าวที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทุนที่เป็นกรณีศึกษา

หลังจากข้อมูลทั้งสามส่วนดังกล่าวแล้ว งานวิจัยจะพยายามวิเคราะห์ที่ใช้กรอบทฤษฎี ค่าเช่าทางเศรษฐกิจและ Resource Based View เพื่ออธิบายถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตแต่ละกลุ่มทุนซึ่งจะเป็นการหาคำตอบว่าทำไม (Why?) กลุ่มทุนภูเก็ตซึ่งเติบโตจากเหมืองแร่ดีบุกมาเป็นเวลาเกือบศตวรรษยังคงสามารถเป็นผู้เล่นที่มีบทบาทในเศรษฐกิจของภูเก็ตมาถึงปัจจุบันได้

1.6 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

หลังจากบทที่ 1 ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงที่มาและความสำคัญของการศึกษา วัตถุประสงค์ รวมทั้งวิธีการศึกษาที่ใช้ และประโยชน์ที่ได้รับแล้ว ในบทที่ 2 จะเป็นวรรณกรรมปริทัศน์ เพื่อดูงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสร้างกรอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย ก่อนที่จะเข้าสู่ภูมิหลังและสภาพสังคมของจังหวัดภูเก็ตเพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในจังหวัดภูเก็ตในบทที่ 3 ส่วนในบทที่ 4 จะเป็นการอธิบายถึงพลวัตการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตในภาพรวม ก่อนที่จะทำความเข้าใจการปรับตัวและปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวผ่านกรณีศึกษาในบทที่ 5 และบทที่ 6 เป็นบทสรุป

บทที่ 2

วรรณกรรมปริทัศน์ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

“Wealth is actually created in an economy at the microeconomic level- in the ability of firms to create valuable goods and services using efficient methods. Only firms can create wealth, not government or other societal institutions” (Porter, 2007:51)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทั้งการเปลี่ยนแปลงจากระบบหนึ่งไปสู่อีกระบบหนึ่ง เช่น การเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจเพื่อยังชีพไปสู่ระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายในระบบเศรษฐกิจเดิม เช่นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากเศรษฐกิจผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ไปสู่การผลิตเพื่อส่งออก ผู้เล่นหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และผู้ที่รับผลจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือกลุ่มชนชั้นนายทุน ดังนั้นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นในระดับมหภาคเช่นการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจหรือโครงสร้างเศรษฐกิจ หรือระดับจุลภาคเช่นการเปลี่ยนแปลงการบริหารองค์กรธุรกิจ จึงไม่อาจละเลยที่จะศึกษาถึงลักษณะ และพฤติกรรมของกลุ่มนายทุนไปได้ เป็นเหตุให้การศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชนชั้นนายทุนได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางและมีการอธิบายในหลายสาขาวิชา ทั้งการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมา ลักษณะ และพฤติกรรมของชนชั้นนายทุน ดังปรากฏให้เห็นในวรรณกรรมทั้งสาขาเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หรือบริหารธุรกิจ

การศึกษากลุ่มชนชั้นนายทุนในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน นักวิชาการทั้งคนไทยและต่างประเทศได้พยายามอธิบายลักษณะและพฤติกรรมของกลุ่มทุนไทยมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่การเริ่มก่อตัวของชนชั้นนายทุนไทย จนถึงการเติบโตใหญ่และการปรับตัวรับกับสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม หากแบ่งการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มทุนไทยโดยแยกตามช่วงเวลาที่ศึกษา สามารถแบ่งได้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 2 กลุ่ม คือ 1.กลุ่มวรรณกรรมที่ศึกษาลักษณะของนายทุนและวิธีการสะสมทุนในช่วงเริ่มต้นของนายทุนไทย โดยเฉพาะในช่วงสมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่ชนชั้นนายทุนไทยเริ่มก่อตัวขึ้นมาจากผลของการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจไทยจากระบบเศรษฐกิจผลิตเพื่อบริโภคเลี้ยงตัวเองไปสู่การผลิตเพื่อค้า (สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร, 2523; พรรณี บัวเล็ก, 2545; Suehiro, 1996) 2.กลุ่มวรรณกรรมที่ศึกษาพฤติกรรมการปรับตัวของกลุ่มทุนภายหลังจากที่ประเทศไทยประสบวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 วรรณกรรมกลุ่มนี้พยายามชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่ทำให้กลุ่มทุนไทยบางกลุ่มสามารถปรับตัวอยู่รอดเมื่อเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ เช่นเดียวกับที่พยายามชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่ทำให้กลุ่มทุนบางกลุ่มไม่สามารถปรับตัวให้อยู่รอดได้เมื่อเผชิญกับวิกฤต

เศรษฐกิจ (เนตรนภา ไวทย์เลิศศักดิ์ ยาบุชิตะ, 2549ก, 2549ข; นवलน้อย ตรีรัตน์, 2549; ภวิตา ปานะนนท์และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2549) ทั้งนี้แม้ว่าวรรณกรรมกลุ่มนี้จะมุ่งเน้นศึกษาการปรับตัวของกลุ่มทุนต่อวิกฤตเศรษฐกิจ 2540 แต่ส่วนหนึ่งจะเปรียบเทียบกับลักษณะของกลุ่มทุนในช่วงก่อนวิกฤตปี 2540 ด้วย นอกจากวรรณกรรมทั้งสองกลุ่มที่แบ่งได้เด่นชัดตามช่วงเวลาดังกล่าวแล้วยังมีการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มทุนไทยในช่วงเวลาอื่น ๆ ด้วย เช่น อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ (2535) ที่ศึกษาบทบาทชนชั้นนายทุนไทยในช่วงปี 2519-2534 รวมถึง Suehiro (1996) ที่ศึกษาการสะสมทุนของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2398ไปจนถึงช่วงปี พ.ศ.2528

ช่วงเวลาที่แตกต่างกันของการศึกษาลักษณะและพฤติกรรมของชนชั้นนายทุนไทยดังกล่าวมีผลต่อแนวทางการศึกษาและกรอบทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษากลุ่มทุนด้วย กล่าวคือกลุ่มวรรณกรรมที่ศึกษาถึงลักษณะความเป็นมาและวิธีการสะสมทุนของกลุ่มทุนไทยนั้นเกือบทั้งหมดจะเป็นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ ที่มุ่งพรรณนาถึงลักษณะของกลุ่มทุนไทยโดยพยายามอธิบายถึงบริบทแวดล้อมที่มีผลต่อการก่อรูปของกลุ่มชนชั้นนายทุนในยุคเริ่มต้น และใช้กรอบแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองในการดำเนินการศึกษา คือพิจารณานายทุนไทยเป็นชนชั้นหนึ่งซึ่งมีปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจกับชนชั้นอื่น ๆ ทั้งชนชั้นเจ้านายและชนชั้นแรงงาน ขณะเดียวกันก็มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนายทุนด้วยกัน ด้วยการใช้ทุนทางวัฒนธรรมของการมีเชื้อชาติ ภาษา และวิถีชีวิต สร้างขึ้นเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนไทยเชื้อสายจีน ขณะที่วรรณกรรมที่ศึกษาการปรับตัวของกลุ่มทุนไทยหลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 จะใช้กรอบแนวคิดที่หลากหลายในการอธิบายพฤติกรรมของกลุ่มทุน ทั้งการใช้กรอบแนวคิดอุปถัมภ์ การใช้แนวคิดเกี่ยวกับการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ และการใช้แนวคิดด้านการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ

ขณะที่การศึกษาถึงชนชั้นนายทุนไทยที่เป็นกลุ่มทุนหลัก(Dominant capital)¹ ที่มีฐานธุรกิจอยู่ในกรุงเทพฯ มีการศึกษาครอบคลุมตั้งแต่การเริ่มต้นสะสมทุนจนถึงการปรับตัวรับกับวิกฤตเศรษฐกิจ และมีความพยายามอธิบายกลุ่มทุนไทยครอบคลุมทั้งความเป็นมา ลักษณะของกลุ่มทุน การเติบโตและพฤติกรรมปรับตัวของกลุ่มทุน การศึกษากลุ่มทุนท้องถิ่นกลับมีอยู่อย่างจำกัดคือเน้นศึกษาเฉพาะเมืองขนาดใหญ่ เช่น นครราชสีมา(Ueda, 1995) เชียงใหม่(เวียงรัฐ เนติโพธิ์, 2552) และการศึกษาส่วนใหญ่ยังเน้นความสนใจอยู่ในช่วงการเริ่มต้นสะสมทุนไม่ครอบคลุมถึงลักษณะและพฤติกรรมของกลุ่มทุนท้องถิ่นในปัจจุบัน เช่น การศึกษาในช่วงเริ่มต้นการสะสมทุนของกลุ่มทุนภาคใต้ของ ภูวดล ทรงประเสริฐ (2546) หรือ Montesano (1994) อีก

¹ Suehiro ได้นิยามกลุ่มทุนหลัก (Dominant Capitalist) ไว้ว่าเป็นกลุ่มทุนที่ควบคุมอุตสาหกรรมหลักของประเทศและมีรายได้หลักจากอุตสาหกรรมดังกล่าว โดยในส่วนของประเทศไทยประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจ บริษัทข้ามชาติและกลุ่มทุนพื้นเมือง (Domestic Capitalist) โดยที่กลุ่มทุนพื้นเมือง (Domestic Capitalist) ส่วนใหญ่ในประเทศไทยเป็นนายทุนเชื้อชาติจีนที่แม้จะไม่ได้มีเชื้อชาติไทยแต่ก็ไม่ใช้ทุนต่างประเทศ และไม่ใช่นายทุนชาติซึ่งมักจะหมายถึงกลุ่มนายทุนทหาร (Suehiro, 1996:7-10)

ทั้งกรอบวิธีการศึกษาที่ใช้ศึกษาถึงกลุ่มทุนในท้องถิ่นของไทยส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นกรอบการศึกษาที่เน้นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์หรือการแสวงหาค่าเช่าจากความสัมพันธ์ระหว่างทุนท้องถิ่นกับอำนาจรัฐส่วนกลางมากกว่าที่จะอธิบายให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวด้านอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกรอบความคิดเกี่ยวกับทุนท้องถิ่นของไทยยังคงยึดติดอยู่กับการมองว่าทุนท้องถิ่นมักจะเป็นกลุ่มทุนขนาดเล็กทำให้ต้องสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับรัฐบาลส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในการที่จะเติบโตอยู่ได้ ทำให้ละเลยการทำความเข้าใจถึงปัจจัยภายในของกลุ่มทุนท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม เช่นการมีปัจจัยที่ดิน หรือการมีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มทุนท้องถิ่นและเครือข่ายทางธุรกิจที่อาจจะสร้างขึ้นในระหว่างกลุ่มทุนที่มีลักษณะร่วมกัน เช่น การเป็นกลุ่มทุนเชื้อสายจีนที่มีวัฒนธรรม และภาษาเหมือนกัน หรือการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนท้องถิ่นกับกลุ่มทุนข้ามชาติที่อาจจะมีผลประโยชน์บางอย่างร่วมกัน

จากภาพรวมของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับทุนไทยทั้งในแง่ของเนื้อหาและกรอบแนวคิดที่ใช้ดังกล่าว การแบ่งเนื้อหาในส่วนของการปริทัศน์วรรณกรรมนี้จะแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1. วรรณกรรมที่ศึกษาลักษณะของทุนหลักของไทยในช่วงเริ่มต้น 2. วรรณกรรมที่ศึกษาถึงพฤติกรรมและการปรับตัวของกลุ่มทุนหลักของไทยร่วมสมัย 3. วรรณกรรมที่ศึกษาถึงลักษณะและพฤติกรรม การปรับตัวของกลุ่มทุนท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มทุนภูเก็ต 4. กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา โดยวรรณกรรมใน 3 ส่วนแรก นอกจากจะเป็นกรอบในการทำความเข้าใจถึงลักษณะพื้นฐานของทุนไทยทั้งที่เป็นทุนหลักและทุนท้องถิ่นตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันแล้วยังจะทำให้เห็นถึงกรอบในการศึกษาถึงลักษณะและพฤติกรรมของชนชั้นนายทุนของไทยซึ่งจะนำไปสู่การสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษากลุ่มทุนภูเก็ตในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ซึ่งจะปรากฏในวรรณกรรมปริทัศน์ ส่วนที่ 4

2.1 วรรณกรรมที่ศึกษาถึงลักษณะของทุนหลักของไทยในช่วงเริ่มต้นการสะสมทุน

การศึกษาพฤติกรรมและการปรับตัวของกลุ่มทุนนั้นจำเป็นต้องเข้าใจถึงลักษณะความเป็นมาและวิธีการในการสะสมทุนของกลุ่มทุนในอดีตซึ่งสามารถอธิบายปัจจัยที่เป็นบริบทแวดล้อมที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มทุนไทยในระยะต่อมา โดยเฉพาะการศึกษาถึงลักษณะของทุนหลักของไทยซึ่งนอกจากจะช่วยให้เข้าใจภาพรวมของทุนไทยแล้วยังทำให้เข้าใจถึงบทบาทของกลุ่มทุนท้องถิ่นได้อีกด้วย

วรรณกรรมที่อธิบายที่มาและลักษณะของนายทุนไทยในช่วงสมัยต้นรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นช่วงที่ชนชั้นนายทุนเริ่มก่อตัวขึ้นในประเทศไทยท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านระบบเศรษฐกิจจากการผลิตเพื่อชีพไปสู่การผลิตเพื่อค้าที่ให้นายทุนไทยอย่างชัดเจนคือการศึกษาของสิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร(2523) และพรณี บัวเล็ก(2545) ซึ่งอธิบายลักษณะของนายทุนในช่วงเวลาที่

ต่อเนื่องกัน โดยสิริลักษณ์ คักดีเกรียงไกร ศึกษาถึงต้นกำเนิดของนายทุนไทยในช่วงปี พ.ศ. 2398-2453 ส่วนพรณี บัวเล็ก ศึกษาลักษณะของนายทุนไทยในช่วง พ.ศ. 2457-2482 สิริลักษณ์ คักดีเกรียงไกรและพรณี บัวเล็กให้ภาพของนายทุนไทยตรงกันว่ากลุ่มทุนไทยก่อตัวขึ้นจากกลุ่มคนจีนที่สามารถสะสมทุนได้จากการเป็นแรงงานอิสระสามารถเคลื่อนย้ายไปสถานที่ต่าง ๆ ได้สะดวกกว่าคนไทยที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังมีฐานะเป็นไพร่ที่มีหน้าที่ต้องรับใช้รัฐและเจ้านายที่ตนสังกัดอยู่ ทำให้โอกาสในการเป็นแรงงานอิสระรับจ้างทำงานได้ทั่วไปของคนไทยมีจำกัด อีกทั้งผลผลิตส่วนเกินที่ผลิตได้จากการเกษตรก็ต้องนำส่งรัฐเป็นเหตุให้ไม่สามารถขายผลผลิตส่วนเกินเพื่อสะสมทุนได้

ขณะเดียวกัน การใช้เงินตราในระบบเศรษฐกิจไทยก็ยังเอื้อต่อการสะสมทุนของกลุ่มทุนจีน เนื่องจากชนชั้นเจ้านายต้องการผู้ติดตามการเก็บผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เป็นตัวเงิน จึงได้ให้เอกชนรับประมวลการจัดเก็บภาษีในลักษณะผูกขาด¹ ซึ่งเอกชนที่รับประมวลผูกขาดการเก็บภาษีก็คือกลุ่มทุนคนจีนที่มีอิสระในการเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ เพื่อเรียกเก็บภาษี ทำให้กลุ่มทุนจีนสามารถสะสมทุนขึ้นเป็นเจ้าภาษีนายอากรได้ ทั้งนี้เจ้าภาษีนายอากรเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นผู้ที่ถ่ายทอดทรัพยากรส่วนเกินจากประชาชนไปสู่รัฐ เป็นผลให้ชาวบ้านไม่สามารถสะสมส่วนเกินการผลิตจนถึงขั้นที่ก่อตัวขึ้นเป็นชนชั้นนายทุนอิสระได้ (สิริลักษณ์ คักดีเกรียงไกร, 2523)

แม้ว่ากลุ่มนายทุนไทยเชื้อสายจีนที่เกิดขึ้นในช่วงแรกสามารถสะสมทุนมาจากมูลค่าส่วนเกินที่เกิดจากการเป็นเจ้าภาษีนายอากรที่ประมวลเป็นผู้ผูกขาดการเก็บภาษีอากรให้กับรัฐได้ แต่การที่นายทุนเหล่านี้สะสมทุนมาจากการทำงานให้กับรัฐ เป็นผลให้นายทุนไทยยึดโยงแหล่งที่มาของการสะสมทุนกับอำนาจรัฐ นายทุนไทยจึงมีลักษณะเป็นนายทุนข้าราชการ (Bureaucratic Capitalist) ที่ประนีประนอมกับชนชั้นปกครอง (สิริลักษณ์ คักดีเกรียงไกร, 2523) มากกว่าที่จะเป็นชนชั้นอิสระจากอำนาจรัฐ

นอกจากการเป็นเจ้าภาษีนายอากรที่ส่วนใหญ่เรียกเก็บภาษีอยู่ในกรุงเทพฯ แล้ว สิริลักษณ์ คักดีเกรียงไกร(2523) ยังได้อธิบายลักษณะของนายทุนอีกประเภทหนึ่งของไทย คือนายทุนระบบเหมามืองซึ่งเกิดจากระบบเหมามืองที่รัฐมอบตำแหน่งเจ้าเมืองและหน้าที่ในการเรียกเก็บภาษีอากรให้กับเจ้าเมืองที่สามารถประมวลผูกขาดภาษีของเมืองนั้น ๆ ไปได้ นายทุนระบบเหมามืองนี้เป็นระบบที่เฟื่องฟูมากในภาคใต้ของประเทศไทย โดยนายทุนส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่มี

¹ การผูกขาดภาษีอากรโดยชาวจีนมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแต่ลดบทบาทลงในช่วงปลายอยุธยาถึงสมัยรัชกาลที่ 2 ในราชวงศ์จักรี และกลับมาเฟื่องฟูอีกครั้งพร้อมกับการเปิดให้มีการประมวลผูกขาดภาษีในสมัยรัชกาลที่ 3 ก่อให้เกิด “เจ้าภาษี” ที่มีฐานะเป็นกึ่งข้าราชการมีศักดินาสูงกว่าสามัญชนทั่วไปและเฟื่องฟูเรื่อยมาจนถึงปลายรัชกาลที่ 5 จึงเริ่มมีการเก็บภาษีอากรโดยรัฐผ่านการจัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ ซึ่งมีหน้าที่จัดเก็บภาษีแทนที่ระบบเดิม (ญาดา ประภาพันท์, 2527: 105-135)

อาชีพค้าขายแล้วสะสมทุนขึ้นเป็นเจ้าภาษีนายอากร รับประมูลผูกขาดการเก็บภาษีอากรจากเมืองแม่ ทำหน้าที่ทั้งการรับผิดชอบบ้านเมืองและรับผูกขาดภาษี เป็นเหตุให้สามารถสะสมทุนจากการเป็นเจ้าเมืองได้จำนวนมากทั้งจากตำแหน่งเจ้าเมืองและจากการเรียกเก็บภาษี โดยกลุ่มที่เด่นชัดมากคือ ต้นตระกูล ณ ระนอง ทั้งนี้ ลักษณะของนายทุนในระบบเหมาเมืองนี้เป็นลักษณะหนึ่งของนายทุนที่เกิดขึ้นในระยะเวลาสะสมทุนเริ่มแรกซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปในส่วนของวรรณกรรมที่เกี่ยวกับทุนที่เกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุปตามการศึกษาของพรณี บัวเล็ก(2545) ได้ว่าลักษณะของนายทุนแบบเจ้าภาษีนายอากรที่เกิดขึ้นในช่วงแรกของไทยเกิดขึ้นจากผลทางตรงและทางอ้อมจากการเปลี่ยนแปลงทางการค้าและการลงทุนของไทยที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัย 4 ประการ คือ 1.การขยายตัวของการผลิตเพื่อขาย 2.การอพยพเข้ามาในประเทศไทยของคนจีนซึ่งเป็นทั้งแรงงานรับจ้างให้กับรัฐและก่อให้เกิดการจ้างแรงงานด้วยเงินแทนการเกณฑ์แรงงาน 3.การใช้เงินจำนวนมากของประเทศไทยในการสร้างเมืองหลวงใหม่ 4.การนำระบบเจ้าภาษีนายอากรมาหารายได้ให้กับรัฐ

นอกจากนายทุนขุนนางที่เติบโตจากระบบเจ้าภาษีนายอากรแล้ว นายทุนอีกประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ คือนายทุนนายหน้า หรือนายทุนคอมปราดอร์ (Comprador) ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังไทยเปิดประเทศให้ชาวตะวันตกเข้ามาทำกิจการค้าขายกับไทยมากขึ้น นายทุนตะวันตกจึงต้องการนายหน้าที่ทำหน้าที่บริการการค้าในประเทศไทยให้แก่กิจการของชาวตะวันตก โดยจ่ายค่าตอบแทนให้ในรูปของค่าคอมมิชชั่น ซึ่งกลุ่มคนจีนก็เป็นกลุ่มคนที่สามารถสร้างตัวจากการเป็นนายหน้าให้นายทุนตะวันตกจนกลายเป็นนายทุนอีกประเภทหนึ่งของประเทศไทย (สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร, 2523) สอดคล้องกับพรณี บัวเล็ก(2545) ที่ชี้ให้เห็นว่าในช่วงการสะสมทุนในระยะเริ่มแรกของไทยยังมีนายทุนอีกประเภทหนึ่งเกิดขึ้นนอกจากนายทุนเจ้าภาษีนายอากร คือนายทุนพาณิชย์ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ 1.นายทุนพาณิชย์ที่มีพื้นฐานจากการเป็นเจ้าภาษีนายอากรที่ปรับตัวไปลงทุนในกิจการใหม่ๆ และ 2.นายทุนพาณิชย์ที่เป็นพ่อค้าอิสระ โดยกลุ่มทุนพาณิชย์ทั้งสองลักษณะนี้เกิดขึ้นในสมัยที่นายทุนแบบเจ้าภาษีนายอากรเริ่มลดบทบาทลงในสมัยรัชกาลที่ 5 หลังจากที่มีการจัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ขึ้นจัดเก็บภาษีแทนเจ้าภาษีนายอากร ประกอบกับการที่ประเทศไทยเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับต่างประเทศมากขึ้น

ลักษณะของทุนที่เกิดขึ้นในช่วงเริ่มต้นการสะสมทุนหลักของไทยดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของนายทุนไทยที่เด่นชัดสี่ประการ คือ 1. นายทุนไทยมีลักษณะของการพึ่งพาอำนาจอุปถัมภ์ของรัฐมาตั้งแต่แรกเริ่มการสะสมทุน ผ่านการเป็นเจ้าภาษีนายอากรที่มีหน้าที่เรียกเก็บภาษีหรือผลผลิตส่วนเกินจากประชาชนนำส่งให้กับรัฐ ทำให้การสะสมทุนไม่ได้มีความเป็นอิสระเฉกเช่นเดียวกับชนชั้นนายทุนในตะวันตก ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ระบบศักดินา

ไทยมีลักษณะรวมศูนย์อยู่ที่พระมหากษัตริย์¹ 2. การเติบโตของกลุ่มทุนไทยเกิดจากค่าเช่าจากการผูกขาดซึ่งเอื้อให้เกิดขึ้นโดยรัฐผ่านการใช้วิธีการประมูลผูกขาดการจัดเก็บภาษี 3. สำหรับนายทุนในหัวเมืองภาคใต้นั้น การเป็นนายทุนที่ทำหน้าที่เก็บภาษีทับซ้อนกับการมีอำนาจรัฐของกลุ่มทุนผ่านระบบเหมามือง และ 4. สำหรับนายทุนที่ไม่ได้พึ่งพาอำนาจรัฐจากการเก็บภาษีหรือเป็นนายทุนเหมามืองก็จะพึ่งพา นายทุนตะวันตกผ่านการทำหน้าที่เป็นนายทุนนายหน้า สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่านายทุนไทยมีลักษณะของการพึ่งพาอำนาจรัฐและอำนาจทุนตะวันตกมากกว่าที่จะเติบโตได้ด้วยตนเอง

นอกจากวรรณกรรมสองชิ้นนี้แล้ว วรรณกรรมอีกชิ้นหนึ่งที่ให้ภาพของนายทุนไทยไว้อย่างละเอียดคือ Suehiro (1996) ซึ่งศึกษาการสะสมทุนไทยในช่วงปี 1855-1985(พ.ศ.2393-2528) ครอบคลุมช่วงเวลาการศึกษาของทั้งสิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกรและพรณี บัวเล็กและยังขยายช่วงเวลาออกไปหลังจากช่วงเริ่มต้นการสะสมทุนด้วย การอธิบายลักษณะการสะสมทุนของนายทุนไทยในช่วงแรกของการศึกษาของ Suehiro ไม่ต่างจากสิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกรและพรณี บัวเล็กมากนักเพราะชี้ให้เห็นเช่นกันว่าการสะสมทุนไทยเกิดจากกลุ่มทุนจีน แต่ Suehiro ได้เพิ่มการศึกษาในช่วงที่ประเทศไทยเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม ช่วงทศวรรษ 1960-1980 ซึ่งเป็นช่วงที่บริษัทข้ามชาติโดยเฉพาะทุนญี่ปุ่นได้เข้ามาลงทุนในประเทศไทยเพื่อใช้เป็นฐานการผลิต

ประเด็นสำคัญที่การศึกษาของ Suehiro (1996) ชี้ให้เห็นคือการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างกลุ่มทุนไทย จากในช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ที่ผู้เล่นสามขาหลักที่มีบทบาทนำประกอบด้วย กลุ่มเจ้านายและขุนนางระดับสูง กลุ่มทุนพ่อค้าข้าวชาวจีนและกลุ่มนายทุนพ่อค้าและนายเหมืองตะวันตก แต่ในช่วง พ.ศ.2490-2516 โครงสร้างหลักของกลุ่มทุนไทยเปลี่ยนไปเป็นผู้เล่นสามขาหลักประกอบด้วยกลุ่มธุรกิจที่รัฐบาลถือหุ้นหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับทหาร กลุ่มธุรกิจการเงินและอุตสาหกรรมไทย และกลุ่มบริษัทข้ามชาติ การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างหลักของกลุ่มทุนไทยมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจบทบาทและการปรับตัวของกลุ่มทุนที่เกิดขึ้นโดยจะกล่าวต่อไปในบทที่ 5

¹ ระบบศักดินาไทยเป็นลักษณะเดียวกับศักดินาเอเชียที่กษัตริย์ผูกขาดการครอบครองที่ดินทั้งประเทศ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ กษัตริย์ควบคุมปัจจัยการผลิตผ่านกลไกอำนาจรัฐ ทำให้เกิดชนชั้นขุนนางทำหน้าที่เป็นผู้บังคับและควบคุมเอาผลผลิตและแรงงานจากประชาชนไปสู่รัฐ เป็นผลให้ชนชั้นขุนนางมีหน้าที่เป็นผู้บริหารจัดการทรัพย์สินของรัฐไม่มีอิสระจากอำนาจรัฐเหมือนกับศักดินายุโรป(รายละเอียดดูในสิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร, 2523)

2.2 วรรณกรรมที่ศึกษาถึงพฤติกรรมกรรมการปรับตัวของกลุ่มทุนไทยร่วมสมัย

นอกจากวรรณกรรมที่ศึกษานายทุนไทยในช่วงเริ่มต้นการสะสมทุนแล้ว อีกช่วงหนึ่งที่มีการศึกษาถึงลักษณะของกลุ่มทุนไทยอย่างเด่นชัดคือการศึกษาถึงการปรับตัวของกลุ่มทุนไทยหลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งตอบคำถามถึงสาเหตุและวิธีการที่นายทุนไทยใช้เพื่อให้อยู่รอดท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ส่วนช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 นั้นแม้จะมีการศึกษาไม่มากเท่ากับช่วงหลังวิกฤต แต่ก็มีการศึกษาถึงบทบาทของกลุ่มทุนอยู่บ้าง วรรณกรรมที่ให้ภาพบทบาทของนายทุนไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของเศรษฐกิจและการเมืองไทยในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจคืองานของอุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ (2535) ซึ่งศึกษาถึงบทบาทของชนชั้นนายทุนไทยในช่วงปี พ.ศ. 2519-2534 โดยพิจารณาบทบาทของชนชั้นนายทุนเทียบกับสมัยการปกครองของนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี 4 สมัยคือ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และนายอานันท์ ปันยารชุน วรรณกรรมชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่าทุนหลักในกรุงเทพฯ ของไทยมีบทบาทที่เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในสมัยของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณและนายอานันท์ ปันยารชุนเป็นนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี ขณะที่ในช่วงรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ทุนไทยได้แค่ครองตัว ไม่ได้มีการเติบโตมากนัก อย่างไรก็ตามในสมัยของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์เกิดปรากฏการณ์ที่เด่นชัดอย่างหนึ่งคือนายทุนไทยเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจผ่านการเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีของนายทุน และการเข้าเล่นการเมืองผ่านการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างเปิดเผยมากขึ้น สะท้อนให้เห็นจากอัตราส่วนของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ที่เป็นนักธุรกิจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518

ส่วนการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนายทุนอย่างชัดเจนในสมัยพลเอกชาติชายซึ่งอุกฤษฏ์ ปัทมานันท์เรียกว่าเป็น “โฉมหน้าที่เปลี่ยนแปลงไปของชนชั้นนายทุนไทย” (อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, 2535:85) นั้นเป็นผลมาจากช่วงสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย เกิดกระบวนการเพิ่มมูลค่าทรัพย์สินสองอย่างคือมูลค่าหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์และการเพิ่มขึ้นของมูลค่าที่ดินซึ่งก่อให้เกิดการกระจายการประกอบการของนักธุรกิจไทยไปสู่ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และธุรกิจปิโตรเคมี ขณะที่ในช่วงรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยเปลี่ยนแปลงสู่เศรษฐกิจเสรีมากขึ้น มีการยกเลิกการผูกขาดในหลายธุรกิจที่มีเป็นเวลานาน พร้อมกับส่งเสริมผู้ประกอบการรายใหม่ๆ ผ่านนโยบายด้านภาษี และยังสนับสนุนการระดมทุนในตลาดทุนเป็นแหล่งระดมทุนให้กับผู้ประกอบการเพิ่มขึ้นจากธนาคารพาณิชย์ ในสมัยรัฐบาลนายอานันท์นี้ นักธุรกิจหลายคนมีบทบาททางการเมืองมากขึ้นในการเป็นรัฐมนตรีและการเป็นกรรมการและที่ปรึกษาของหน่วยงานเศรษฐกิจของรัฐ งานของอุกฤษฏ์ชิ้นนี้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐและกลุ่มทุนที่เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน จากสมัยในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ที่นายทุนสะสมทุนด้วยการพึ่งพิงอำนาจรัฐด้วยการรับใช้ทำงานให้กับรัฐไปเป็นการเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งใน

ทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือมีทั้งรูปแบบที่กลุ่มทุนสนับสนุนกลุ่มการเมืองอยู่ภายนอกไม่ได้เข้าไปมีตำแหน่งทางการเมือง และรูปแบบที่กลุ่มทุนหรือตัวแทนเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นผู้เล่นในการเมืองไทยด้วยการกุมอำนาจรัฐผ่านการดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่าง ๆ โดยตรง

ส่วนการศึกษาลักษณะของกลุ่มทุนไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ที่ชัดเจนที่สุดคืองานวิจัยในชุดโครงการวิจัยโครงสร้างและพลวัตทุนไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจซึ่งมี ศ.ดร.ผาสุกพงษ์ไพจิตร เป็นหัวหน้าโครงการ ในโครงการวิจัยชุดนี้มีการศึกษาการปรับตัวของกลุ่มทุนไทยทั้งที่เป็นทุนหลัก และทุนท้องถิ่น โดยในส่วนนี้จะกล่าวถึงเฉพาะทุนหลัก และจะกล่าวถึงวรรณกรรมที่ศึกษาทุนท้องถิ่นในหัวข้อที่3 นอกจากงานวิจัยชุดนี้แล้วยังมีงานของ Suehiro and Natenapha Wailerdsak (2004) ที่ศึกษาธุรกิจครอบครัวของไทยหลังช่วงวิกฤตเศรษฐกิจอีกด้วย

หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจไทย พ.ศ. 2540 กลุ่มทุนไทยยังคงมีลักษณะของการเป็นธุรกิจครอบครัวไว้เหมือนกับช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ โดยสามารถแบ่งธุรกิจครอบครัวของไทยได้เป็น 4 กลุ่มซึ่งมีการปรับตัวหลังวิกฤตแตกต่างกันออกไป โดยกลุ่มแรกคือธุรกิจครอบครัวแบบปิดที่ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งจะเป็นทั้งเจ้าของและผู้บริหาร ธุรกิจส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้จะล้มละลายหรือต้องปิดกิจการหลังประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจ กลุ่มที่สองคือกลุ่มที่ทำธุรกิจที่ชำนาญเฉพาะสาขา กลุ่มธุรกิจเหล่านี้จะเน้นการปรับปรุงองค์กรให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่องทำให้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมั่นคงและผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจไปได้ กลุ่มที่สามคือกลุ่มธุรกิจครอบครัวแบบเครือธุรกิจเบ็ดเสร็จซึ่งรักษาความเป็นเจ้าของและครองตำแหน่งบริหารระดับสูงไว้ในกลุ่มครอบครัวผู้ก่อตั้งแม้จะมีการขยายกิจการไปหลากหลายก็ตาม กลุ่มธุรกิจประเภทนี้ไม่ค่อยมีการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารทำให้โครงสร้างองค์กรอ่อนแอและแตกสลายได้ง่ายเมื่อประสบวิกฤต ทำให้ต้องเผชิญภาวะหนี้สินจำนวนมากหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 และกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มธุรกิจครอบครัวแบบเครือธุรกิจสมัยใหม่ ซึ่งมีการขยายกิจการไปหลายสาขาพร้อมกับการปรับปรุงองค์กรเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งใช้ประโยชน์จากผู้บริหารมืออาชีพภายนอกครอบครัว เป็นผลให้กลุ่มธุรกิจประเภทนี้เป็นกลุ่มธุรกิจที่สามารถฟื้นฝ่าวิกฤตเศรษฐกิจไปได้ (Suehiro and Natenapha Wailerdsak, 2004)

อย่างไรก็ตามวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นก็มีส่วนทำให้กลุ่มธุรกิจบางกลุ่มล้มละลายต้องเข้าสู่กระบวนการปรับโครงสร้างหนี้ เช่น กลุ่มตระกูลศรีเฟื่องฟุ้ง กลุ่มโพธิ์รัตนังกูร บางกลุ่มต้องเสียด้านการถือหุ้นให้กับชาวต่างชาติและเสียอำนาจการบริหาร เช่นธุรกิจค้าปลีก และธุรกิจประกันชีวิต บางธุรกิจถอนตัวออกจากตลาดหลักทรัพย์ และบางธุรกิจก็ใช้วิธีการเลือกเน้นเฉพาะธุรกิจที่เป็นแกนขององค์กรซึ่งมีศักยภาพในการแข่งขัน อีกทั้งภายหลังการเปิดเสรีทำให้หมดยุคการครอบงำของกลุ่มธนาคารไทย 5 แห่ง และมีทุนต่างชาติเข้ามามีบทบาทมากขึ้นทั้งในธุรกิจภาคการเงิน ภาคอุตสาหกรรมและภาคธุรกิจบริการ อีกทั้งนายทุนยังไทยยังนำบริษัทเข้าจดทะเบียนใน

ตลาดหลักทรัพย์มากขึ้นแต่อำนาจในการควบคุมบริษัทยังคงอยู่ในกลุ่มธุรกิจเจ้าของซึ่งใช้วิธีการถือหุ้นไขว้กันระหว่างบริษัทอยู่ทำให้เกิดการกระจุกตัวของถือหุ้นอยู่ในกลุ่มนายทุนไม่มากนัก ซึ่งเนตรนภาชี้ว่าเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาธุรกิจครอบครัวของไทยในอนาคต (เนตรนภา ไวทย์เลิศศักดิ์ ยาบุชิตะ, 2549ก, 2549ข)

ลักษณะความเป็นธุรกิจครอบครัวของไทยดังกล่าวไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการขยายธุรกิจดังเห็นได้จากความสามารถในการขยายกิจการของกลุ่มทุนไทยออกไปต่างประเทศซึ่งถือเป็นพัฒนาการอีกขั้นหนึ่งของกลุ่มทุนไทย โดยการศึกษาของ ภวิตา ปานะนนท์และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร (2549) ชี้ให้เห็นว่ามีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของไทยออกไปลงทุนในต่างประเทศเป็นสัดส่วนถึง 18.8% ของบริษัทจดทะเบียนทั้งหมด ณ สิ้นปี 2546 โดยปัจจัยหลักที่กลุ่มทุนไทยใช้เป็นกลยุทธ์ในการออกไปลงทุนในต่างประเทศนั้น นอกเหนือไปจากความสามารถทางเทคโนโลยี (Technological Capabilities)แล้วยังมาจากความสามารถในการสร้างเครือข่ายของธุรกิจ(Networking Capabilities)อีกด้วย โดย Pavidia Papanond (2004) ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถด้านเทคโนโลยี และความสามารถในการใช้เครือข่ายมีผลต่อแนวทางในการปรับตัวของกลุ่มทุนข้ามชาติของไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ โดยสามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ 1.กลุ่มธุรกิจที่ลดหรือถอนการลงทุนในต่างประเทศหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีความสามารถทั้งด้านเทคโนโลยีและการสร้างเครือข่ายต่ำ 2.กลุ่มธุรกิจที่หลังวิกฤตยังคงขยายการลงทุนในต่างประเทศในกิจการที่มีประสบการณ์น้อยเหมือนกับช่วงก่อนวิกฤตเป็นกลุ่มทุนที่มีการใช้ความสามารถด้านเครือข่ายโดยที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีมากนัก 3.กลุ่มธุรกิจที่ปฏิรูปแนวทางการขยายกิจการมาเน้นลงทุนในกิจการที่ตนมีความเชี่ยวชาญมากขึ้น (Reform and Refocus) ซึ่งเป็นลักษณะที่พบมากที่สุดในกลุ่มธุรกิจข้ามชาติไทย โดยกลุ่มนี้จะใช้ทั้งความสามารถด้านเทคโนโลยีและเครือข่ายเป็นปัจจัยในการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และ 4. กลุ่มธุรกิจที่เพิ่งเริ่มขยายการลงทุนในต่างประเทศหลังวิกฤตเป็นกลุ่มที่เน้นกลยุทธ์การออกไปลงทุนในต่างประเทศโดยให้ความสำคัญกับการสร้างความสามารถในการด้านเทคโนโลยีเพื่อสร้างความได้เปรียบ (Pavidia Pananond, 2004: 115-122)

ทั้งนี้แม้ว่าช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจ กลุ่มทุนไทยจะหันไปให้ความสำคัญกับการสร้างความสามารถด้านเทคโนโลยีมากขึ้นและลดความสำคัญของการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจลงเมื่อเทียบกับช่วงก่อนวิกฤต แต่ความสามารถในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของบริษัทไทยก็ถือเป็นข้อได้เปรียบในการแข่งขันของบริษัทข้ามชาติไทย โดยเครือข่ายความสัมพันธ์นี้สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ 1.ความสัมพันธ์กับสถาบันการเงินทั้งในและต่างประเทศ 2.ความสัมพันธ์กับรัฐบาลในประเทศและประเทศผู้รับทุน 3.การมีพันธมิตรเป็นเจ้าของเทคโนโลยีจากต่างชาติ และ 4.ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากเชื้อชาติ (Pavidia Pananond, 2001) การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนไทยนั้นไม่ได้จำกัดแต่เพียงการออกไปลงทุนในต่างชาติของบริษัทข้าม

ชาติเท่านั้น นวลน้อย ตรีรัตน์(2549) ชี้ให้เห็นว่าการประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจการค้าในประเทศไทยจะต้องมีการสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ สร้างสายสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับอำนาจรัฐและสร้างเส้นสายกับฐานอำนาจทางการเงิน ซึ่งชี้ให้เห็นได้ชัดเจนในกรณีของกลุ่มทุนสุราไทย ที่นายเจริญ สิริวัฒนภักดี ใช้ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ดังกล่าวจูงนำไปสู่การผูกขาดธุรกิจสุราในประเทศไทยโดยที่นายเจริญ ไม่จำเป็นต้องเข้าไปเป็น “ผู้เล่น” ในการเมืองไทยโดยตรงหรือเข้าไปสนับสนุนพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง แต่ก็สามารถใช้เส้นสายทางการเมืองและความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในการแสวงหาค่าเช่าจากการผูกขาดได้เช่นกัน

กล่าวโดยสรุปการศึกษาลักษณะและพฤติกรรมของกลุ่มทุนไทยร่วมสมัยนี้ชี้ให้เห็นว่าลักษณะของกลุ่มทุนไทยซึ่งเป็นธุรกิจครอบครัวที่บริหารแบบกงสีอันเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มทุนจีนยังเป็นลักษณะเด่นของกลุ่มทุนไทย โดยที่ความได้เปรียบของกลุ่มทุนต่าง ๆ ก็มีผลสำคัญมาจากการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนกับทั้งกลุ่มทุนด้วยกันเอง กับอำนาจรัฐและกับฐานการเงินทั้งในทางตรงและทางอ้อม ขณะที่บริบทของเศรษฐกิจการเมืองไทยก็เปิดโอกาสให้นายทุนไทยเข้าไปเป็นผู้เล่นโดยตรงในการเมืองอันนำไปสู่การมีส่วนร่วมกับอำนาจรัฐในการกำหนดทิศทางของนโยบายต่าง ๆ มากขึ้น ทั้งนี้ ในแง่ของวิธีการศึกษาวรรณกรรมร่วมสมัยนี้จะมีวิธีการศึกษาที่แตกต่างกันไป โดยมีทั้งการศึกษาที่เน้นการบริหารจัดการธุรกิจและการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจและการเมือง ที่เน้นการแสวงหาค่าเช่าจากการผูกขาดของธุรกิจ

2.3 วรณกรรมที่ศึกษาลักษณะและพฤติกรรมการปรับตัวของกลุ่มทุนท้องถิ่น

การศึกษาในส่วนนี้แบ่งเป็นสองส่วนคือ วรณกรรมที่ศึกษาทุนท้องถิ่นอื่น ๆ นอกจากทุนภูเก็ตและวรรณกรรมที่ศึกษาทุนภูเก็ต

2.3.1 วรณกรรมที่ศึกษากลุ่มทุนท้องถิ่นของไทย

วรรณกรรมที่ศึกษากลุ่มท้องถิ่นของไทยมีอยู่ไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษากลุ่มทุนในจังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจขนาดใหญ่ เช่น เชียงใหม่ (เวียงรัฐ เนติโพธิ์, 2552; ปลายอ่อนชนะนันท์, 2530) นครราชสีมา (Ueda, 1995) หรือเป็นจังหวัดที่มีฐานการผลิตอุตสาหกรรมอยู่ในจังหวัดเช่นการศึกษาจังหวัดในภาคตะวันออกของไทย (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์และโอฬาร ถิ่นบางเตียว, 2549) ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะวรรณกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอธิบายปรากฏการณ์อันอาจจะเกี่ยวข้องในการใช้อธิบายกลุ่มทุนภูเก็ตเท่านั้น

ในการศึกษากลุ่มทุนเชียงใหม่ เวียงรัฐ เนติโพธิ์ (2552) ได้ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างหนึ่งของกลุ่มทุนเชียงใหม่ คือแม้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2510 และ 2520 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการลงทุนในด้านการท่องเที่ยวในเชียงใหม่ และการขยายตัวของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มากขึ้น

ตามลำดับ ทุนท้องถิ่นก็ยังเป็นกลุ่มทุนที่มีส่วนแบ่งในเศรษฐกิจจังหวัดและสามารถพัฒนาธุรกิจในจังหวัดเชียงใหม่ได้ดีอยู่ จนมาถึงทศวรรษที่ 2530 จึงเป็นช่วงที่นายทุนท้องถิ่นเชียงใหม่สูญเสียความเป็นผู้นำในแทบทุกภาคธุรกิจให้กับทุนขนาดใหญ่ที่มีเงินลงทุนและรายได้สูงซึ่งส่วนใหญ่เป็นทุนภายนอก เป็นผลให้ทุนในท้องถิ่นกลุ่มต่างๆ ต้องมีพลวัตการปรับตัวที่แตกต่างกันตามประเภทของกลุ่มทุน โดยกลุ่มทุนที่ยังดำเนินกิจการอยู่ได้และมีศักยภาพในการดำเนินธุรกิจต่อไปเป็นกลุ่มทุนชั้นนำขนาดใหญ่ที่พัฒนาถึงจุดสูงสุดมีมูลค่ารายรับมากกว่าพันล้านบาทจึงถือเป็นกลุ่มทุนที่มีความมั่นคงและมีศักยภาพในการขยายธุรกิจ นอกนั้นเป็นกลุ่มทุนที่มีการปรับตัวเพื่อให้มีโอกาสอยู่รอดทางธุรกิจ เช่นกลุ่มทุนการค้าขนาดกลาง กลุ่มธุรกิจขนาดย่อมที่มีจุดแข็งของทุนท้องถิ่น และกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่มีการปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลง

วรรณกรรมที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มทุนท้องถิ่นอีกชิ้นหนึ่งซึ่งทำให้เข้าใจลักษณะของกลุ่มทุนในท้องถิ่นมากขึ้นคืองานของชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และโอฬาร ถิ่นบางเตียว(2549) ซึ่งศึกษาจังหวัดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกของไทยซึ่งมีเครือข่ายเจ้าพ่อ 3 ชั่วอำนาจที่คานอำนาจกันอยู่ งานชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่านับตั้งแต่ทศวรรษ 2520 เจ้าพ่อท้องถิ่นได้ปรับบทบาททางการเมืองของตนจากที่เคยเป็นผู้อยู่ใต้การอุปถัมภ์ของทหารและข้าราชการในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไปสู่การเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง หรือมีบทบาททางการเมืองท้องถิ่นด้วยตนเอง บทบาทของเจ้าพ่อที่ใช้อิทธิพลเหนือกฎหมายทั้งในรูปแบบของการสร้างอำนาจอุปถัมภ์ชาวบ้านด้วยการช่วยเหลือด้านการเงิน หรือการสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ ให้กับชาวบ้าน หรือการใช้อิทธิพลในรูปแบบที่ผิดกฎหมาย จึงเปลี่ยนแปลงไป ทำให้นายทุนไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าพ่ออีกต่อไป เพราะสามารถสร้างอำนาจรัฐจากการเข้าสู่การเมืองในระบบเลือกตั้งได้อย่างเปิดเผย

วรรณกรรมที่ศึกษากลุ่มทุนท้องถิ่นดังกล่าวแม้จะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกลุ่มทุนภูเก็ต แต่สามารถชี้ให้เห็นได้ว่ากลุ่มทุนท้องถิ่นสูญเสียส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจให้กับทุนภายนอกมากขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ทุนท้องถิ่นต้องปรับตัวจึงจะสามารถเข้มแข็งอยู่ได้ ขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนกับการเมืองที่มีรูปแบบที่เป็นความสัมพันธ์โดยตรงมากขึ้นจากเดิมที่เน้นการสร้างอำนาจอุปถัมภ์เป็นสำคัญ

2.3.2 วรรณกรรมที่ศึกษากลุ่มทุนท้องถิ่นภูเก็ต

การศึกษากลุ่มทุนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทุนภูเก็ตคือ งานของ ภูวดล ทรงประเสริฐ(2530, 2546) ซึ่งศึกษากลุ่มทุนจีนในภาคใต้ของไทย โดยในภูวดล ทรงประเสริฐ (2530) ได้วิเคราะห์ลักษณะเศรษฐกิจการเมืองในภาคใต้ในยุคสมัยก่อนไทยลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงในปี พ.ศ. 2398 ว่าแก่นแท้ของโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองในภาคใต้คือการประสานผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระหว่างราชสำนัก ชนชั้นผู้ปกครองท้องถิ่นและนายทุนชาวจีน โดยความสัมพันธ์แบบไตรภาคีนี้ได้ปรับปรุงให้เข้ากับบริบทรอบด้านอย่างต่อเนื่องจนถึงการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง

และในสมัยหลังการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงแล้วเศรษฐกิจภาคใต้ก็ยังพึ่งพาอยู่กับกิจการเหมืองแร่ ผสมกับเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง โดยการทำการเหมืองแร่เป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการสะสมทุนของนายทุนเงินภาคใต้ซึ่งเกิดจากการขูดรีดแรงงานเงินอย่างรุนแรง ขณะที่ราชสำนักก็กลายเป็นนายทุนเงินกู้ที่มีขนาดใหญ่ที่สุด(ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2530:91) โดยนายทุนเงินมีหน้าที่เป็นคนกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งในระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศ ซึ่งนายทุนเงินเหล่านี้ก่อนที่จะเข้ามาลงทุนในภาคใต้ได้สะสมทุนมาระดับหนึ่งแล้วจากมะละกา ปีนังและสิงคโปร์

ความสัมพันธ์ของกลุ่มนายทุนเงินภาคใต้เป็นความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นระหว่างกลุ่มนายทุนเงินในคาบสมุทรมลายู ซึ่งดำเนินอยู่ภายใต้องค์กร หรือสมาคมต่าง ๆ ของชาวจีน ที่สำคัญที่สุดคือสมาคมลับฮั้งฮี้ของแต่ละกลุ่ม เช่น เกียนเต็ก ปุ่นเถ่าก้ง ยี่หินและโฮเซ่ง ซึ่งสมาคมและองค์กรเหล่านี้มีส่วนในการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจให้กับนายทุนเงินในภาคใต้ และช่วยให้กลุ่มทุนต่าง ๆ กล้าเสี่ยงลงทุนในธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ เช่น การทำธุรกิจเหมืองแร่ หรือการเป็นเจ้าของนิคมอากร อีกทั้งภายใต้ระบบการเหมืองแร่ที่เกิดขึ้นในช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ดังที่กล่าวมาในช่วงต้นเป็นผลให้นายทุนเงินหลายคนยกฐานะขึ้นมาเป็นเจ้าของ เช่น คอซูเจียง เจ้าเมืองระนอง หรือ คอซิมบี้ เจ้าเมืองตรัง เป็นต้น ซึ่งชี้ให้เห็นว่าอำนาจทางเศรษฐกิจหรืออิทธิพลของนายทุนเงินมีอยู่เหนือการเมืองในภาคใต้ (ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2530)

นอกจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนเงินในภาคใต้ที่มีต่ออำนาจการเมืองซึ่งได้รับผ่านการเป็นเจ้าของในระบบเหมืองแร่แล้ว ภูวดล ทรงประเสริฐ ยังชี้ให้เห็นว่าภายหลังจากกลุ่มมหาอำนาจตะวันตกเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในบริเวณแหลมมลายู กลุ่มทุนเงินในภาคใต้ก็สร้างโอกาสในการขยายกิจการผ่านการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มเครือญาติและหุ้นส่วนทางธุรกิจที่อยู่ในประเทศรอบข้างประกอบกับอำนาจการผูกขาดการส่งออกและนำเข้าสินค้าจำเป็นในแต่ละมณฑล นอกเหนือไปจากอำนาจผูกขาดในการเก็บภาษี นอกจากนี้การเติบโตของกิจการเหมืองแร่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งยังสนับสนุนให้กลุ่มนายทุนในมณฑลภูเก็ตที่ประสบความสำเร็จจากการทำธุรกิจมาก่อนสงครามโลกและเป็นกลุ่มที่ผูกขาดการทำเหมืองแร่ไว้ยังคงรักษาบทบาทที่สำคัญเหนือกว่ากลุ่มทุนกลุ่มอื่น ๆ ในภาคใต้ อีกทั้งยังมีการขยายกิจการร่วมลงทุนกับหุ้นส่วนต่างชาติอย่างรวดเร็วอีกด้วย

นอกจากการวิเคราะห์กลุ่มทุนภาคใต้ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ดังกล่าวแล้ว ภูวดล ทรงประเสริฐ (2546) ได้ขยายการศึกษาของกลุ่มทุนเงินภาคใต้ในช่วงปี พ.ศ. 2504-2534 เพิ่มเติมด้วย วรรณกรรมชิ้นนี้ได้ศึกษาตั้งแต่ฐานเศรษฐกิจและการสะสมทุนของกลุ่มทุนเงินภาคใต้ที่เกิดจากการทำการเหมืองแร่และยางพารา ไปจนถึงการขยายกิจการไปเป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดใหญ่ โดยอธิบายการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มทุนภาคใต้ภายใต้กรอบนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาล คือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภูวดล ชี้ให้เห็นว่าธุรกิจ

ในภาคใต้จำเป็นต้องปรับองค์การธุรกิจในช่วง 30 ปีที่เขาศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของนโยบายเศรษฐกิจและสังคมของภาครัฐ ทั้งการปรับตัวด้วยระบบเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีอยู่ซึ่งจะช่วยสร้างข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการลงทุนของกลุ่มทุน การแสวงหาทุนจากภายนอกครอบครัวและการเพิ่มการศึกษาและความรู้ในการประกอบธุรกิจมากขึ้น

แม้ว่างานของกวาดล ทรงประเสริฐจะศึกษากลุ่มทุนเงินในภาคใต้ไว้ค่อนข้างสมบูรณ์ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และการศึกษาร่วมสมัย แต่งานของกวาดลก็หยุดอยู่เพียงแคปี พ.ศ. 2534 เท่านั้น เป็นเหตุให้การทำความเข้าใจกลุ่มทุนในภาคใต้ของไทยขาดช่วงตอนที่สำคัญช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยคือช่วงที่เศรษฐกิจไทยต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 อันเป็นเหตุให้เกิดการปรับตัวอย่างมากแก่กลุ่มทุนหลักในประเทศไทยรวมทั้งกลุ่มทุนในท้องถิ่น ขณะเดียวกันงานของกวาดล ทรงประเสริฐ (2546) ที่ถือเป็นงานร่วมสมัยก็จำกัดการศึกษาการปรับตัวของกลุ่มทุนไว้กับกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้พิจารณาถึงบริบทหรือปัจจัยอื่นที่อาจจะมีผลต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มทุนภาคใต้ อีกทั้งการศึกษาภาคใต้ของกวาดล ทรงประเสริฐ(2530, 2546) ก็เป็นการศึกษากลุ่มทุนภาคใต้แบบภาพรวม ไม่ได้เจาะจงเน้นเฉพาะกลุ่มทุนภูเก็ตหรือกลุ่มทุนกลุ่มใดเป็นพิเศษ

การศึกษาที่เกี่ยวกับกลุ่มทุนภูเก็ตอีกชิ้นหนึ่งคืองานวิจัยในโครงการโครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา(สุธวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒิพาณิชย์ และประสิทธิ์ ชินการณ, 2544) โดยมีการศึกษาถึงประวัติการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคนจีนในภาคใต้และการโครงสร้างทางวัฒนธรรมของกลุ่มทุนเงินในภาคใต้ งานวิจัยชิ้นนี้เลือกกลุ่มตระกูลภูเก็ตบางกลุ่มเป็นกรณีศึกษาประกอบด้วยกลุ่ม ณ ระนอง กลุ่มวานิช กลุ่มวงศ์จรและกลุ่มธารสิริโรจน์ โดยเน้นการศึกษาประวัติการเข้ามาในเมืองไทยของกลุ่มตระกูลต่างๆ และการเติบโตขึ้นมาในช่วงเริ่มต้นของการสะสมทุนเป็นหลัก แต่ไม่ได้เน้นการอธิบายถึงการปรับตัวของกลุ่มทุนในช่วงที่โครงสร้างเศรษฐกิจภูเก็ตเปลี่ยนแปลงสาขานำไปเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวและไม่ได้ให้ภาพการปรับตัวหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ภายใต้โครงการวิจัยเดียวกันนี้ ได้มีการแยกศึกษาลงลึกถึงกลุ่มตระกูลภูเก็ตอีกตระกูลหนึ่ง คือ ตระกูลงานทวี ของ ศุภิमान นฤมล วงศ์สุภาพ(2544) วรรณกรรมชิ้นนี้อธิบายความเป็นมาของตระกูลงานทวี และการทำธุรกิจของตระกูลนี้ โดยให้น้ำหนักกับการสร้างทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นผ่านการผูกญาติระหว่างกลุ่มทุนในภูเก็ตซึ่งเป็นการสร้างอาณาจักรทุนให้กว้างขวางมากขึ้นซึ่งศุภิमान นฤมล วงศ์สุภาพชี้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับตัวของกลุ่มทุนเงินภูเก็ตกลุ่มนี้ในการอยู่รอดและขยายอาณาจักรธุรกิจ อย่างไรก็ตามข้อจำกัดของวรรณกรรมชิ้นนี้คือให้ภาพของกลุ่มทุนเงินภูเก็ตได้เพียงตระกูลเดียว และเป็นภาพที่เน้นไปทางทุนวัฒนธรรมเป็นหลัก

นอกจากการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มทุนภูเก็ตที่กล่าวมาแล้ว การศึกษากลุ่มทุนในภูเก็ตที่เป็นการศึกษาวิจัยโดยรวมมีอยู่น้อย ส่วนใหญ่เป็นการกล่าวถึงประวัติของกลุ่มทุนต่างๆ อย่างสั้น ๆ ใน

หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต หรือในบทความหนังสือพิมพ์ งานเหล่านี้เป็นเพียงการบอกเล่าการทำธุรกิจของกลุ่มทุนในภูเก็ตแต่ไม่ได้มีการศึกษาถึงปัจจัยหรืออธิบายอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้แล้ววรรณกรรมที่ศึกษาเกี่ยวกับภูเก็ตจะเป็นการศึกษาเศรษฐกิจภูเก็ตในอดีตช่วงที่กิจการเหมืองแร่รุ่งเรือง เช่นการศึกษาสภาพเศรษฐกิจก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (สุรีย์ เสียงแสงทอง, 2524) หรือการศึกษาเกี่ยวกับกิจการเหมืองแร่กับระบบเศรษฐกิจ (พรณี อวนสกุล, 2522) และบทบาทของชาวจีนและชาวตะวันตกต่อกิจการเหมืองแร่ (พงทิพย์ เกียรติสทกุล, 2534)

วรรณกรรมที่เกี่ยวกับกลุ่มทุนภูเก็ตดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของการทำความเข้าใจพฤติกรรม การปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ต โดยเฉพาะการทำความเข้าใจการปรับตัวของกลุ่มทุนร่วมสมัยในช่วงที่ธุรกิจการท่องเที่ยวและการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เป็นสาขานำโดยมีทุนต่างชาติเข้ามา มีบทบาทมากขึ้นในภูเก็ต ยังไม่ปรากฏให้เห็นในวรรณกรรมท้องถิ่นศึกษาเรื่องใด ทั้งที่กลุ่มทุนภูเก็ตถือเป็นกลุ่มทุนท้องถิ่นที่มีบทบาทสูงมากกลุ่มหนึ่งในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยและจนถึงในปัจจุบัน และสภาพเศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ตก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากนับตั้งแต่การท่องเที่ยวและอสังหาริมทรัพย์เติบโตมากขึ้น ดังนั้นการศึกษาการปรับตัวของกลุ่มทุนในภูเก็ตในช่วงปี พ.ศ.2515-2551 ซึ่งเป็นช่วงที่ธุรกิจบริการเริ่มมีบทบาทสูงขึ้นจนกลายเป็นสาขานำในเศรษฐกิจในภูเก็ต และยังเป็นช่วงที่บทบาทของทุนข้ามชาติที่เข้ามาในภูเก็ตเพิ่มสูงขึ้น ทั้งยังครอบคลุมช่วงเวลาเศรษฐกิจไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 จึงน่าจะเป็นการสร้าง ความเข้าใจถึงการปรับตัวของกลุ่มทุนไทย โดยเฉพาะทุนท้องถิ่นภาคใต้ได้อย่างครบถ้วนมากขึ้น

จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทุนทั้งกลุ่มทุนส่วนกลางและกลุ่มทุนท้องถิ่นสะท้อนให้เห็นว่าวรรณกรรมเกี่ยวกับกลุ่มทุนโดยส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับการใช้ระบบอุปถัมภ์ในการเอื้อประโยชน์ให้เกิดการสะสมทุนและเน้นปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มทุนจากนโยบายของภาครัฐเป็นหลัก ในขณะที่การทำความเข้าใจบริบทแวดล้อมในเชิงของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในประวัติศาสตร์ของสังคมที่กลุ่มทุนดำรงอยู่และประวัติความเป็นมาของกลุ่มทุนยังไม่เห็นมากนักในงานที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายพฤติกรรมของกลุ่มทุน ขณะเดียวกันหากพิจารณาจังหวัดภูเก็ตซึ่งมีสภาพภูมิศาสตร์เฉพาะตัวและมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับต่างชาติมาตั้งแต่ในอดีต อีกทั้งกลุ่มทุนท้องถิ่นก็เป็นกลุ่มทุนที่ดำรงอยู่มาเป็นเวลานานทำให้มีความน่าสนใจในการที่จะศึกษาให้เห็นถึงการปรับตัวของกลุ่มทุนภายใต้กรอบของการทำความเข้าใจบริบทแวดล้อมเชิงประวัติศาสตร์ของสังคมภูเก็ตและความเป็นมาของกลุ่มทุนภูเก็ตเองซึ่งจะช่วยทำให้เข้าใจพฤติกรรมของกลุ่มทุนได้ชัดเจนมากขึ้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเน้นการศึกษาการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตโดยให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมและความเป็นมาของกลุ่มทุน ขณะเดียวกันก็ไม่ได้ละเลยประเด็นที่เกี่ยวกับการพึ่งพาระบบอุปถัมภ์และผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของนโยบายภาครัฐซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มทุนไทย

2.4 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

จากวรรณกรรมที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มทุนของไทยทั้งวรรณกรรมที่อธิบายถึงลักษณะและวิธีการสะสมทุนของกลุ่มทุนหลักของไทย และวรรณกรรมที่ศึกษาลักษณะและพฤติกรรมการปรับตัวของกลุ่มทุนท้องถิ่น ต่างแสดงให้เห็นลักษณะร่วมอย่างหนึ่งของนายทุนไทยทั้งนายทุนในกรุงเทพฯ และนายทุนท้องถิ่น คือการพยายามสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างอำนาจทุนและอำนาจรัฐ โดยจะเห็นได้ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของการสะสมทุนของไทยที่มีที่มาจากความเป็นเจ้าภาษีนายอากรที่มีหน้าที่เก็บภาษีให้กับรัฐ อันเป็นเหตุให้นายทุนไทยต้องยึดโยงอำนาจกับตำแหน่งที่ได้รับแต่งตั้งจากเจ้านาย ขณะที่เจ้านายเป็นผู้มอบยศบรรดาศักดิ์ และตำแหน่งหน้าที่อันนำมาซึ่งการสะสมมูลค่าส่วนเกินให้กับนายทุน นายทุนก็เป็นส่วนสำคัญในการจัดเก็บมูลค่าส่วนเกินจากชาวบ้าน นำส่งให้กับเจ้านาย กล่าวได้ว่าเป็นลักษณะของการอุปถัมภ์ระหว่างกัน ขณะเดียวกันตัวอย่างของการศึกษากลุ่มนายทุนท้องถิ่นของไทยก็ชี้ให้เห็นถึงการพยายามสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐกับอำนาจทุนด้วยการที่นายทุนหรือเจ้าพ่อท้องถิ่นให้การอุปถัมภ์ทางการเงินกับชาวบ้านซึ่งส่วนหนึ่งเป็นหัวคะแนน พร้อมกับได้รับการอุปถัมภ์จากอำนาจรัฐส่วนกลางในการช่วยให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปได้อย่างราบรื่นมากขึ้น และเมื่อพ้นจากสมัยที่นายทุนเป็นเพียงผู้อยู่เบื้องหลังพรรคการเมืองไปสู่สมัยที่นักธุรกิจหรือนายทุนก้าวเข้าไปมีบทบาทในกิจกรรมทางการเมืองหรือก็คือการเข้าไปเกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐมากขึ้น ลักษณะของนายทุนไทยก็ยังคงยึดโยงอยู่กับอำนาจรัฐอย่างเหนียวแน่น กล่าวได้ว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐและอำนาจทุนในสังคมไทยนั้นเป็นสิ่งที่อยู่คู่กันมาโดยตลอดเพียงแต่ความทับซ้อนของอำนาจมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับช่วงสมัยของการปกครอง ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐกับกลุ่มทุนของไทยนี้ สอดคล้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจกับนักการเมืองของ Faccio (2006) ซึ่งพบว่าในประเทศไทย มีธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองที่อยู่ในรัฐสภา หรือมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติใกล้ชิดถึง 34% จากกลุ่มบริษัทที่ศึกษาจำนวน 279 บริษัท หรือคิดเป็นสัดส่วน 41.62% ของขนาดตลาด (market capitalization)

อย่างไรก็ตาม ในการทำความเข้าใจกลุ่มทุนโดยพิจารณาเฉพาะปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนกับอำนาจรัฐอย่างเดียวโดยไม่ได้พิจารณาถึงปัจจัยภายในอื่น ๆ ของกลุ่มทุนแต่ละกลุ่มนั้นไม่อาจจะทำให้เข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนได้โดยสมบูรณ์ ดังนั้นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนที่เกิดขึ้นทั้งที่เป็นปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนกับอำนาจรัฐ และปัจจัยภายในอื่น ๆ ของกลุ่มทุน เช่น การเป็นเจ้าของทรัพย์สินบางอย่าง หรือการมีเครือข่ายระหว่างกลุ่มทุนเชื้อสายจีน เป็นต้น โดยจะพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนผ่านมุมมองของแนวคิดค่าเช่าและการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงผลตอบแทนที่สูงกว่าระดับปกติของกลุ่มทุนอันนำไปสู่การสะสมทุนและการดำรงอยู่ของกลุ่มทุนในจังหวัดภูเก็ต ทั้งนี้ ในการทำความเข้าใจการปรับตัว

ของกลุ่มทุนนั้นเป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมของกลุ่มทุนซึ่งย่อมจะเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการธุรกิจในกลุ่มตระกูลของตน ดังนั้นนอกจากแนวคิดค่าเช่าและการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นแนวคิดหลักแล้ว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะใช้แนวคิด Resource-Based View ซึ่งเป็นแนวคิดในการอธิบายความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) ของกลุ่มธุรกิจอันนำไปสู่ค่าเช่าหรือผลตอบแทนที่สูงกว่าคู่แข่งทางธุรกิจอื่น ๆ

2.4.1 แนวคิดค่าเช่าทางเศรษฐกิจ

แนวคิดเรื่องค่าเช่า (Rent) มีที่มาจากการเรียกเก็บผลตอบแทนจากการใช้ที่ดินที่มีคุณภาพเหมาะสมต่อการเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตสูงซึ่งเป็นที่ดินที่มีปริมาณจำกัด ทำให้ผู้ที่ต้องการใช้ที่ดินยินยอมที่จะจ่ายค่าตอบแทนต่อที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ในระดับราคาที่สูงกว่าปกติ ในระยะต่อมาจึงมีการนำแนวคิดค่าเช่ามาใช้ในการอธิบายถึงผลตอบแทนที่สูงกว่าผลตอบแทนระดับปกติอื่น ๆ นอกเหนือจากการเช่าที่ดิน(สมบูรณ ศิริประชัย, 2533) ในทางเศรษฐศาสตร์ ค่าเช่าหมายถึงผลตอบแทนส่วนเกิน หรือ ผลตอบแทนที่สูงกว่าอัตราผลตอบแทนปกติ โดยที่อัตราผลตอบแทนปกติวัดได้จากระดับผลตอบแทนในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ซึ่งมีเฉพาะในทฤษฎี แต่ไม่มีจริงในปรากฏการณ์จริงที่ปกติ ดังนั้น นิยามของค่าเช่าในทางปฏิบัติจึงอาจหมายถึงผลตอบแทนที่สูงกว่าระดับผลตอบแทนขั้นต่ำที่ปัจเจกบุคคลหรือบริษัทจะได้มาจากทางเลือกอื่น ๆ (Khan and Jomo, 2000:5)

โดยเหตุที่นิยามของค่าเช่าทางเศรษฐกิจที่หมายถึงผลตอบแทนส่วนเกินกว่าอัตราผลตอบแทนปกติ ทำให้ในมุมมองของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักพิจารณาค่าเช่าทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจโดยรวม(Krueger, 1974) เพราะทำให้การจัดสรรทรัพยากรขาดประสิทธิภาพและมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การผูกขาดทางเศรษฐกิจ ค่าเช่าทางเศรษฐกิจจึงเป็นสิ่งที่ควรกำจัดออกไปจากระบบเศรษฐกิจ ในทางตรงข้าม Khan and Jomo (2000) กลับแสดงให้เห็นว่าค่าเช่าทางเศรษฐกิจในบางกรณีอาจจะมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้ โดยเฉพาะในประเทศเศรษฐกิจกำลังพัฒนา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของค่าเช่าซึ่ง Khan and Jomo แบ่งออกเป็น 6 ประเภท

ค่าเช่าทั้ง 6 ประเภทตามทัศนะของ Khan and Jomo คือ 1.ค่าเช่าจากการผูกขาดซึ่งเกิดจากกำไรที่ธุรกิจสามารถผูกขาดการขายสินค้าหรือบริการได้ 2.ค่าเช่าจากการโอนย้ายทรัพยากรในลักษณะของการโอนทรัพยากรสาธารณะไปเป็นของปัจเจกบุคคล 3.ค่าเช่าจากการผูกขาดทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำกัด 4.ค่าเช่าจากการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งได้รับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจนยากต่อการเข้ามาแข่งขัน 5.ค่าเช่าที่ได้รับจากการเรียนรู้ใหม่ๆ และ 6.ค่าเช่าจากการกำกับดูแลและการบริหารจัดการ

ค่าเช่าแต่ละประเภทตามแนวคิดของ Khan and Jomo(2000) จะมีประสิทธิภาพและผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โดยที่ค่าเช่าที่เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติ ค่าเช่าจากการโอนย้ายทรัพยากร ค่าเช่าจากนวัตกรรม ค่าเช่าจากการเรียนรู้และค่าเช่าจากการบริหารจัดการเป็นค่าเช่าที่อาจจะนำไปสู่การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ โดยค่าเช่าอื่น ๆ เป็นค่าเช่าที่มีประสิทธิภาพเว้นแต่ค่าเช่าจากการโอนย้ายทรัพยากรที่แม้ว่าอาจจะนำไปสู่การเติบโตของเศรษฐกิจได้แต่มีแรงจูงใจที่จะนำไปสู่ความไม่มีประสิทธิภาพ แต่เป็นค่าเช่าที่จำเป็นในช่วงของการเริ่มต้นสะสมทุน และค่าเช่าจากการเรียนรู้ที่ประสิทธิภาพจะขึ้นอยู่กับความสามารถของรัฐในการกำกับดูแล ขณะที่ค่าเช่าจากการผูกขาดเป็นค่าเช่าที่มีแนวโน้มนำไปสู่การลดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและไม่มีประสิทธิภาพ (ดูตาราง 2.1) ทั้งนี้ผลของค่าเช่าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจยังขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้ที่ได้รับจัดสรรค่าเช่าด้วย โดยหากค่าเช่าอยู่ในกลุ่มนักลงทุน ผลต่อเศรษฐกิจจะอยู่ในแง่บวกมากกว่าค่าเช่าที่จัดสรรให้กับผู้บริโภครวมโดยไม่ลงทุน

ตารางที่ 2.1: ความแตกต่างของประเภทค่าเช่าที่มีต่อประสิทธิภาพ และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ประเภทค่าเช่า	ผลต่อประสิทธิภาพ	ผลต่อเศรษฐกิจ	ข้อสังเกต
ค่าเช่าจากการผูกขาด (Monopoly Rent)	ไม่มีประสิทธิภาพ	มีแนวโน้มไปสู่การลดการเจริญเติบโต	บางกรณี ยกต่อการแยกจากค่าเช่าจากนวัตกรรมและค่าเช่าจากการเรียนรู้
ค่าเช่าจากทรัพยากรธรรมชาติ (Natural resource rent)	มีประสิทธิภาพ	มีแนวโน้มนำไปสู่การเพิ่มการเจริญเติบโต	
ค่าเช่าจากการโอนย้ายทรัพยากร (Rent-like transfer)	เป็นกลาง แต่มีแรงจูงใจที่จะนำไปสู่ความไม่มีประสิทธิภาพ	อาจจะนำไปสู่การเจริญเติบโต	อาจจะมีความจำเป็นในช่วงการสะสมทุนเริ่มต้นและเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเมืองแต่อาจจะนำไปสู่ความไม่มีประสิทธิภาพได้อย่างรวดเร็ว
ค่าเช่าจากนวัตกรรม (Schumpeterian rent)	อาจจะมีประสิทธิภาพ	มีแนวโน้มนำไปสู่การเพิ่มการเจริญเติบโต	อาจจะกลายเป็นค่าเช่าจากการผูกขาดหาก

			ดำรงอยู่นานเกินไป
ค่าเช่าจากการเรียนรู้ (Rent for learning)	ไม่มีประสิทธิภาพ	อาจจะนำไปสู่การเพิ่มการ เจริญเติบโต	ประสิทธิภาพอาจจะ ขึ้นกับความสามารถ ของรัฐในการกำกับ ดูแลและการบังคับใช้
ค่าเช่าจากการจัดการ (Monitoring and management rent)	อาจจะมีประสิทธิภาพ	อาจจะนำไปสู่การเพิ่มการ เจริญเติบโต	ประสิทธิภาพอาจจะ ขึ้นกับการกำกับดูแล และความสามารถของ ผู้กำกับ

ที่มา: แปลจาก Khan (2000:68)

ข้อถกเถียงของ Khan and Jomo (2000) ที่มีต่อแนวคิดค่าเช่าแบบกระแสหลักด้วยการพิจารณาผลของค่าเช่าที่แตกต่างออกไปตามประเภทของค่าเช่า และผู้ที่ถือครองค่าเช่า จึงสามารถนำมาอธิบายปัจจัยที่กลุ่มทุนท้องถิ่นใช้ในการปรับตัวแข่งขันกับกลุ่มทุนต่างชาติในรูปแบบต่างๆ ที่นำไปสู่ค่าเช่าและผลต่อเศรษฐกิจในรูปแบบที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะหากพิจารณาควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงปัจจัยเชิงสถาบันที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา

ขณะเดียวกันในการพิจารณาแนวคิดค่าเช่าทางเศรษฐกิจจำเป็นต้องพิจารณาควบคู่กับการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ (Rent Seeking) ด้วยสาเหตุที่ค่าเช่าคือผลตอบแทนระดับที่สูงกว่าปกติ เป็นผลให้เกิดแรงจูงใจในการสร้างค่าเช่าหรือในการรักษาไว้ซึ่งค่าเช่าทางเศรษฐกิจด้วยการดำเนินการต่างๆ ทั้งที่ผิดกฎหมายและถูกกฎหมาย เช่น การติดสินบน การลอบบี้ พฤติกรรมการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าเช่าเหล่านี้ คือพฤติกรรมที่เรียกว่าการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ (Rent Seeking) (Khan and Jomo, 2000:5) การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจนี้ Krueger (1974) ได้ใช้ครั้งแรกในการอธิบายความพยายามในการแย่งชิงโควตาสินค้านำเข้าในประเทศอินเดียและตุรกี เพื่อให้ได้มาซึ่งการผูกขาดสินค้านำเข้าและเป็นผลให้เกิดต้นทุนทางสังคมจากการผูกขาด

การศึกษาเรื่องการแสวงหาค่าเช่าโดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาที่ซ้อนทับกับการศึกษาด้านคอร์รัปชันและระบบอุปถัมภ์เนื่องจากการได้มาซึ่งค่าเช่าเป็นการได้มาซึ่งผลตอบแทนในระดับที่สูงกว่าปกติ ทำให้มีการออกแรงพยายามให้ได้มาซึ่งค่าเช่าด้วยวิธีการต่างๆ รวมทั้งการคอร์รัปชันและการใช้ระบบอุปถัมภ์ทั้งประเภทที่เป็นการแลกเปลี่ยนการอุปถัมภ์ระหว่างบุคคล หรือระหว่างกลุ่มตัวแทน (Khan and Jomo, 2000:11)

การอธิบายความสัมพันธ์ทางสังคมไทยด้วยระบบอุปถัมภ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานและกว้างขวาง จนเป็นที่ยอมรับว่าระบบอุปถัมภ์มีอยู่ในสังคมไทย โดยแนวคิดอุปถัมภ์นี้ในมุมมอง

หนึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นลักษณะของสังคมไทยที่มีการกำหนดสภาพบุคคลจากบนสู่ล่าง หรือเป็นสังคมที่มีความแตกต่างระหว่างฐานะตำแหน่งซึ่งมีพื้นฐานมาจากความไม่เสมอภาคในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ระหว่างผู้อุปถัมภ์ที่มีฐานอำนาจในการต่อรองสูงกว่าและผู้รับอุปถัมภ์ที่มีฐานอำนาจต่ำกว่า (อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธ์, 2545) สอดคล้องกับนิยามของ ฮอลล์ (2545) ที่ระบุว่าผู้อุปถัมภ์ (Patron) หมายถึงบุคคลผู้มีอำนาจ สถานภาพ และอิทธิพลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับผู้ที่มีอำนาจด้อยกว่าหรือเป็นผู้รับอุปถัมภ์ (client) ซึ่งต้องการความช่วยเหลือและการปกป้อง โดยที่ผู้อุปถัมภ์ให้ประโยชน์เพราะหวังได้ผลประโยชน์ตอบแทนทั้งที่อยู่ในรูปของสินค้า ความภักดี หรือการสนับสนุนทางการเมืองจากผู้รับอุปถัมภ์ โดยที่ความสัมพันธ์ในการตอบแทนซึ่งกันและกันนี้อาจจะอยู่ในรูปของสัญญาที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้

อย่างไรก็ตาม ทามาตา (2537) โต้แย้งการนิยามระบบอุปถัมภ์ที่มองว่าผู้มีอำนาจการเมืองหรือข้าราชการเท่านั้นที่จะเป็นผู้อุปถัมภ์ โดยชี้ให้เห็นความสำคัญของอำนาจที่ไม่เป็นทางการ หรือ “อิทธิพล” มากขึ้น โดยระบุว่าผู้มีอิทธิพลที่มีบทบาทโดดเด่นที่สุดคือกลุ่มนักธุรกิจซึ่งมีอำนาจทางเศรษฐกิจเป็นแหล่งที่มาของอิทธิพล และสามารถใช้อิทธิพลทางเศรษฐกิจเหนือกว่าข้าราชการจนก่อให้เกิดระบบเส้นสายในระบบการเมืองไทย อีกทั้งนักธุรกิจยังสามารถเพิ่มอิทธิพลทางการเมืองด้วยการใช้อิทธิพลทางการเมืองเหนือข้าราชการ โดยเฉพาะการใช้อิทธิพลของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งในรูปของการเข้าหานักการเมือง การช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้นักการเมือง หรือการที่นักธุรกิจลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นนักการเมืองเสียเอง

โดยในกรณีของประเทศไทย ทามาตาระบุว่าอิทธิพลของนักธุรกิจนั้นเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนนับตั้งแต่การพัฒนาเศรษฐกิจในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจทำให้ช่องว่างรายได้ของนักธุรกิจกับข้าราชการห่างมากขึ้น อย่างไรก็ตามระบบการใช้อิทธิพลในประเทศไทยไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้นในสมัยนี้แต่มีมานานมาก อย่างน้อยนับตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 2490 แล้ว และนักธุรกิจก็ได้สร้างและใช้อิทธิพลเหนือข้าราชการมานานแล้วเช่นกัน

การพิจารณาความสัมพันธ์ของค่าเช่าและการแสวงหาค่าเช่าที่เกิดจากระบบอุปถัมภ์เป็นการพิจารณาในแง่ของปัจจัยเชิงสถาบันของสังคมไทยซึ่งดำรงอยู่และมีผลในภาพรวมเชิงมหภาคให้เกิดทั้งผลได้และผลเสียต่อผู้ที่มีเครือข่ายอุปถัมภ์และไม่มีเครือข่ายอุปถัมภ์ ซึ่งแม้จะสามารถนำมาใช้อธิบายเปรียบเทียบข้อแตกต่างของกลุ่มทุนได้แต่ก็มีข้อจำกัดในแง่ที่ไม่สามารถใช้อธิบายในบริบทหรือช่วงเวลาที่มีระบบอุปถัมภ์มีอิทธิพลต่ำ และยังมีข้อจำกัดในแง่ของการทำความเข้าใจปัจจัยเชิงจุลภาคอื่น ๆ ที่แต่ละกลุ่มทุน หรือกลุ่มธุรกิจสามารถสร้างให้เกิดค่าเช่าประเภทต่าง ๆ ขึ้นได้ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงนำเอาแนวคิด Resource-Based View ที่ใช้ในการอธิบายการแสวงหาค่าเช่าที่เกิดจากการจัดการของหน่วยเศรษฐกิจที่เป็นหน่วยย่อยในระดับขององค์กรมาประกอบใน

การอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตเพื่อให้การวิเคราะห์กลุ่มทุนมีความชัดเจนมากขึ้น

2.4.2 แนวคิด Resource-Based View

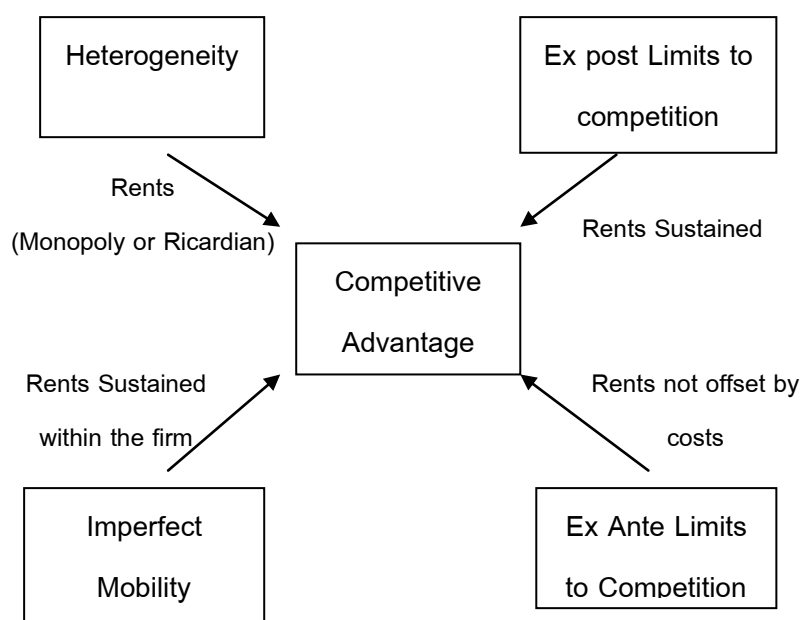
การบริหารกลยุทธ์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive advantage) ขององค์กรหรือหน่วยธุรกิจนั้น วัตถุประสงค์สำคัญก็เพื่อให้องค์กรมีความสามารถหรือข้อได้เปรียบที่เหนือกว่าคู่แข่งซึ่งจะนำไปสู่ผลตอบแทนที่สูงกว่าคู่แข่งรายอื่น ๆ หรือสูงกว่าผลตอบแทนปกติในอุตสาหกรรม โดยความสามารถในการสร้างความได้เปรียบของธุรกิจจะมีมากหรือน้อยอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่องค์กรมีและขึ้นอยู่กับความสามารถ (Capabilities) ที่เหนือไปกว่าคู่แข่งรายอื่น (Besanko et al, 2007; Collis and Montgomery, 1998) โดยที่ความสามารถในการแข่งขันนั้นจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อทรัพยากรหรือความสามารถที่องค์กรมีนั้นมีความแตกต่าง ยากต่อการที่คู่แข่งรายอื่นจะเข้าถึงหรือเลียนแบบได้ ซึ่งแนวคิด Resource-based View ก็คือแนวคิดที่พยายามตอบคำถามว่า เหตุใดบริษัทหนึ่งจึงมีความแตกต่างจากบริษัทอื่นและสามารถสร้างกำไรได้เหนือกว่าบริษัทอื่น และปัจจัยใดเป็นเหตุให้บริษัทสามารถรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันไว้ได้ (Collis and Montgomery, 1998) ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ทั้งนี้ ทรัพยากร (Resource) ที่กล่าวถึงในแนวคิดนี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ 1.สินทรัพย์ที่จับต้องได้ (Tangible Assets) ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่สามารถประเมินมูลค่าได้ง่าย เช่น ที่ดิน อาคาร 2.สินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Assets) เช่น ชื่อเสียงของบริษัท ตราสินค้า วัฒนธรรม การเรียนรู้ที่สะสมมาเป็นเวลานาน 3.ความสามารถขององค์กร (Organizational capabilities) เป็นสิ่งที่เกิดจากการผสมผสานของปัจจัยต่างๆ ทั้งทรัพยากรสิน คน และกระบวนการ (process) เพื่อที่จะก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ผลลัพธ์ (output) (Collis and Montgomery, 1998)

Peteraf (1993) ได้สร้างตัวแบบในการอธิบายเงื่อนไขที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบตามแนวคิด Resource Based View โดยชี้ให้เห็นว่าความได้เปรียบในการแข่งขันจะเกิดขึ้นต้องประกอบด้วยเงื่อนไข(Condition) 4 ประการประกอบกัน (The cornerstones of competitive advantage) คือ 1.ความแตกต่าง (Heterogeneity) ของทรัพยากรและความสามารถในการจัดการที่เหนือไปจากคู่แข่งรายอื่น ซึ่งนำไปสู่ค่าเช่าจากความจำกัดของทรัพยากร (Ricardian Rent) หรือ ค่าเช่าจากการผูกขาด (Monopoly Rent) 2.การจำกัดการเข้ามาแข่งขันภายหลังจากที่สร้างความได้เปรียบได้แล้ว (Ex post limits to competition) เกิดจากความยากในการเลียนแบบ (Imperfect Imitation) และการที่ไม่สามารถทดแทนได้ (Imperfect Substitution) ซึ่งจะช่วยรักษา

ไว้ซึ่งค่าเช่าที่ได้จากความแตกต่าง 3.ทรัพยากรที่มีไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้โดยสมบูรณ์ (Imperfect mobility) ทำให้ไม่สามารถแลกเปลี่ยนได้ง่าย ซึ่งจะช่วยรักษาค่าเช่าไว้ในธุรกิจได้ 4. การจำกัดการแข่งขันก่อนที่จะได้มาซึ่งความได้เปรียบ (Ex ante limits to competition) เพื่อที่ค่าเช่าที่ได้มาจะไม่ถูกหักล้างไปเพราะต้นทุนที่เกิดจากการแข่งขันให้ได้มาซึ่งทรัพยากร ตัวแบบในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของ Peteraf นี้สามารถสรุปได้ตามภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ตัวแบบในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (The cornerstones of competitive advantage)

ที่มา: Peteraf (1993:186)

2.5 สรุป

แนวคิดค่าเช่าและการแสวงหาค่าเช่า และแนวคิด Resource-Based View มีความเชื่อมโยงกันในการอธิบายถึงปัจจัยที่ทำให้กลุ่มทุนหรือหน่วยธุรกิจสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันที่เหนือกว่าคู่แข่งรายอื่นในตลาดจนนำไปสู่การสร้างผลตอบแทนที่สูงกว่าระดับปกติหรือค่าเช่า โดยปัจจัยดังกล่าวอาจจะมาจากการสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับผู้มีอำนาจรัฐ การคอร์รัปชัน การถือครองทรัพยากรจำกัด หรือการมีทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้เหนือกว่าคู่แข่ง เช่นการมีชื่อเสียง การมีเครือข่ายทางธุรกิจ เป็นต้น ทั้งนี้การใช้แนวคิดสองอย่างดังกล่าวประกอบกันในการอธิบายพฤติกรรมปรับตัวและปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนน่าจะทำให้ได้ภาพที่สมบูรณ์ขึ้นกว่าการเจาะจงศึกษาเฉพาะความเชื่อมโยงระหว่างทุนกับอำนาจรัฐเพียงอย่าง

เดียว อีกทั้งยังเป็นการประสานแนวคิดระหว่างเศรษฐศาสตร์การเมืองที่มุ่งพิจารณาภาพรวมของปรากฏการณ์ซึ่งเป็นภาพมหภาคเข้ากับแนวคิดการบริหารธุรกิจซึ่งเน้นพิจารณาปัจจัยจุลภาคเป็นหลัก

บทที่ 3

ประวัติความเป็นมา และสภาพสังคมของเกาะภูเก็ต

“ภูเก็ตเมืองทอง เมืองทองด้วยทรัพย์นานา แร่ยางผักปลา เมืองพนาสง่าศิลป์
ชาวเมืองหญิงชายยิ้มพรายเรไร้อาจินต์ ศีลธรรมประจำถิ่น เมตตาทักลิ้นและสามัคคี
นามหาดสุรินทร์ แดนดินราไวย์ชื้อดั่ง ร่มเย็นชวนนั่ง ยอดเขารังเมื่อราตรี แพรพราวแสง
ทองชาติไทยแจ่มศรี เสียงยานยนต์ระคนถี่ ถิ่นแดนคนดี ชื่นชื้อลือไกล

เทพสตรี ศรีสุนทรขจรแจ่ม หลวงพ่อแช่ม มีพระคุณอันใจยิ่ง ท่านเจ้าคุณรัชฎา ท่าน
ประเสริฐจริง นับเป็นมิ่งขวัญประชาศรัทธาไทย ภูเก็ตเมืองทอง เรื่องรองด้วยอารย
ธรรม บ้านเมืองสวยงาม สมเป็นเมืองศรีวิไลซ์ ราตรีสำราญ สะพานหินเป็นถิ่นหย่อนใจ
ถนนหนทางกว้างใหญ่ พวกเราภูมิใจอยู่นิจนิรันดร์”¹

การศึกษาปรากฏการณ์ใดก็ตาม มิอาจละเลยการทำความเข้าใจถึงต้นกำเนิดและบริบท
แวดล้อมซึ่งมีส่วนในการประกอบสร้าง และเปลี่ยนรูปของปรากฏการณ์ต่างๆ ไปได้ ด้วยเหตุนี้
“การทำความเข้าใจ” การปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตจึงจำเป็นต้องอ้างอิงที่จะเริ่มต้นจาก “การทำ
ความรู้จัก” สภาพของการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เกิดขึ้นในเกาะภูเก็ตในอดีตซึ่งมี
ผลต่อการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ ตลอดจนการปรับตัวของกลุ่มทุนในภูเก็ตซึ่งเป็นประเด็นหลักใน
การศึกษาครั้งนี้ ในบทนี้จะบรรยายถึงสภาพของเกาะภูเก็ตตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยจะแบ่ง
เนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนหลัก ประกอบด้วย 1. ความเป็นมาของเกาะภูเก็ต 2. สภาพสังคมในเกาะ
ภูเก็ต ก่อนปี พ.ศ.2515 (ค.ศ.1972) และ 3. สภาพสังคมในเกาะภูเก็ตระหว่างปี พ.ศ.2515-
2551(ค.ศ.1972-2008)

3.1 ความเป็นมาของเกาะภูเก็ต

“ภูเก็ต” จังหวัดเดียวในประเทศไทยที่มีสภาพเป็นเกาะล้อมรอบด้วยทะเลอันดามัน
ตั้งอยู่ในมหาสมุทรอินเดีย ปัจจุบันเป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กที่สุดเป็นลำดับที่สองของประเทศด้วย
ขนาดพื้นที่ 543.034 ตารางกิโลเมตร ขณะที่มียอดได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรสูงเป็นลำดับสิบของ
ประเทศในปี พ.ศ.2551² ในอดีตเป็นที่รู้จักของพ่อค้าชาวยุโรปในชื่อ “จังก์ซีลอน (Junk Ceylon¹)”

¹ เพลงภูเก็ตเมืองทอง เป็นเพลงที่เปิดก่อนและหลังรายการข่าวท้องถิ่นทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ในช่วงประมาณสิบปีก่อน

² รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรของจังหวัดภูเก็ตในปี พ.ศ.2551 เท่ากับ 225,851 บาทต่อคนต่อปี
สูงเป็นลำดับสิบของประเทศ รองจาก 1.ระยอง 2.สมุทรสาคร 3.นครศรีอยุธยา 4.สมุทรปราการ 5.ชลบุรี 6.
ฉะเชิงเทรา 7.กรุงเทพมหานคร 8.ปทุมธานี 9.สระบุรี (www.nesdb.go.th)

ชื่อ Junk Ceylon นี้ Gereni (1986)² ประเมินว่าผันมาจากชื่อ “Ujong Salang” อันเป็นภาษามลายูที่หมายถึง “แหลมสลาং” หรือ “เกาะกลาง (C'halang)” ตามคำเรียกชื่อเกาะของคนพื้นเมือง ต่อมาภายหลังชื่อ “กลาง” ได้ผันแปรกลายเป็น “กลาง” ซึ่งเป็นชื่อเรียกเกาะภูเก็ตมาตั้งแต่ในอดีต ตามที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับต่างๆ นับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา³ ขณะที่ชื่อเรียกภูเก็ตเป็นชื่อที่มาภายหลัง โดยแรกเริ่มที่ปรากฏในสมัยกรุงธนบุรี⁴ ชื่อเมืองสะกดว่า “ภูเก็ต” อันหมายถึงเมืองแก้วหรือเมืองทับทิม เมืองภูเก็ตเป็นเมืองที่เกิดขึ้นหลังจากมีการค้นพบแหล่งแร่ดีบุกแหล่งใหม่ของเกาะ ทำให้เกิดเป็นเมืองอีกเมืองหนึ่งที่มีความสำคัญนอกเหนือจากเมืองกลาง ต่อมาชื่อเมืองภูเก็ตจึงเปลี่ยนการสะกดเป็น “ภูเก็ต” ในปี พ.ศ.2452 ตามพระราชดำริของสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งปรากฏในจดหมายเหตุเสด็จประพาสหัวเมืองมลายู ในสมัยที่ยังเป็นสมเด็จพระโอรสาธิราช โดยคาดว่าเพี้ยนมาจากคำว่า “บุกิต” หรือ “บุก๊ะ” ซึ่งแปลว่าภูเขาใน

¹ ชื่อ Junk Ceylon นี้ปรากฏการสะกดในหลายรูปแบบ เช่น Jonsalem, joncellang, junsalam, junsulam, jong salang ตามแต่ผู้เขียนบันทึก และมีการคาดการณ์ถึงที่มาของชื่อในหลายรูปแบบ อย่างไรก็ตาม ชื่อ Junk Ceylon นี้ปรากฏครั้งแรกเมื่อประมาณ พ.ศ. 700 หรือราวคริสต์ศตวรรษที่ 2 ในบันทึกแผนที่เดินเรือของปโตเลมี (Ptolemy) ที่ระบุไว้ว่าการเดินทางจากสุวรรณภูมิ (Chryse) เพื่อไปยังแหลมมลายู (Golden Khersonese) จะต้องเดินเรือผ่านแหลมจันซีลอน (Junk Ceylon) โดยที่แหลมนี้เป็นส่วนหนึ่งของแหลมตะโกลา (Takola) ซึ่งหมายถึงเมืองตะกั่วป่า ในจังหวัดพังงาปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของนักภูมิศาสตร์ที่สันนิษฐานว่าเดิมเกาะภูเก็ตเป็นแหลมที่ยื่นออกมาจากแผ่นดินจังหวัดพังงา ไม่ได้เป็นเกาะอย่างปัจจุบัน

² การศึกษาประวัติศาสตร์ของเกาะภูเก็ตของ Colonel G.E. Gereni (พระสารสาสน์พลขันธ์) เรื่อง Historical Retrospect of Junkceylon Island ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ.1905 เป็นงานศึกษาประวัติศาสตร์ของเกาะภูเก็ตที่ได้รับการยอมรับว่ามีบรรทัดฐานขั้นแรก (ธีรวัต ฅ ป้อมเพชร, 2550) และเป็นงานที่นักประวัติศาสตร์ทั้งในท้องถิ่นภูเก็ต และนักประวัติศาสตร์อื่นๆ อ้างอิงเมื่อกล่าวถึงประวัติศาสตร์ภูเก็ตในงานศึกษาที่เกี่ยวกับภูเก็ตหลายชิ้น (ธีรวัต ฅ ป้อมเพชร, 2550; ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548; สุรีย์ เลียงแสงทอง, 2524)

³ เกาะกลาง หรือ เมืองกลาง นี้แม้ว่าจะมีเอกสารหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้อย่างเป็นทางการนับจากสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา โดยชื่อที่ใช้มีความหลากหลาย เช่น เมืองกลาง เมืองกลางบางคลี แต่ก่อนหน้านั้นก็มีหลักฐานทางโบราณคดีและตำนานของเมืองนครศรีธรรมราชระบุดังเมืองบริวาร 12 เมือง ปรากฏมีชื่อ “เมืองตะกั่วกลาง” เป็นเมืองอันดับที่ 11 มีตราประจำเมืองเป็นรูปสุนัขตามชื่อเรียก “เมืองสุนัขนาม” ซึ่งสอดคล้องกับบันทึกของร้อยโทเจมส์ โลว์ที่ระบุเมื่อเดินทางมาถึงเมืองกลางประมาณปี พ.ศ.2367 ว่าคนในเมืองกลางเคยมีประเพณีนับถือสุนัข (ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548)

⁴ ที่มาของเมืองภูเก็ตนี้นั้นในหนังสือเกี่ยวกับภูเก็ตบางเล่ม เช่น สุนัย ราชภัณฑารักษ์ (2518), วิสันธนิ โปธิสุนทร (2532) ระบุว่ามีการตั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาเนื่องจากปรากฏในจดหมายเหตุที่มีการติดต่อระหว่างฝรั่งเศสกับไทย แต่ประสิทธิ์ ชินการณ (2548) ชี้ว่าชื่อภูเก็ตที่ปรากฏในจดหมายดังกล่าวนี้ในภาษาเดิมสะกดด้วย Junk Ceylon แต่เมื่อนำมาแปลเป็นภาษาไทยในสมัยหลังจึงใช้แทนว่าภูเก็ตเพราะในพงศาวดารที่เป็นต้นฉบับภาษาไทยในสมัยอยุธยาไม่ปรากฏชื่อเมืองภูเก็ตเลย มีแต่เพียงเมืองกลาง หรือเมืองกลางบางคลีเท่านั้น

ภาษามลายู(สุนัย ราชภัณฑารักษ์, 2518: 97) เมืองภูเก็ตแยกออกจากเมืองกลางโดยเมืองกลางเป็นเมืองทางเหนือของเกาะและเมืองภูเก็ตเป็นเมืองทางด้านใต้ของเกาะ ด้วยปริมาณแร่ดีบุกที่อุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งแร่ใหม่ที่ไม่เคยมีการขุดหาแร่มาก่อนทำให้เมืองภูเก็ตสามารถเติบโตขึ้นได้อย่างรวดเร็วและมีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ จนในปี พ.ศ.2396 เมืองภูเก็ตก็มีฐานะเทียบเท่าเมืองกลาง และยกระดับขึ้นมามีฐานะเหนือเมืองกลางในปี พ.ศ.2404 ต่อมาในสมัยที่มีการเปลี่ยนรูปแบบการบริหารแผ่นดินด้วยการจัดการปกครองเป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล เมืองภูเก็ตก็ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมณฑลภูเก็ต ใน พ.ศ. 2435 รวมอาณาเขตเมืองอื่น ๆ ในภาคใต้ฝั่งตะวันตกประกอบด้วยเมืองภูเก็ต เมืองกลาง เมืองระนอง เมืองพังงา เมืองตะกั่วป่า เมืองกระบี่ เมืองตรัง และเมืองสตูล ก่อนที่จะกลายมาเป็นจังหวัดภูเก็ต ซึ่งประกอบด้วย 3 อำเภอ คืออำเภอเมือง อำเภอกลางและอำเภอกระทุ้ง(เดิมเป็นส่วนหนึ่งของเมืองภูเก็ต) ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน (สุนัย ราชภัณฑารักษ์, 2518; ฤดี ภูมิภูถาวร, 2536; ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548; สมบูรณ์ แก่นตะเคียน, มปป) ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ การกล่าวถึงภูเก็ตจะหมายรวมทั้งเกาะภูเก็ต เว้นแต่ส่วนที่เป็นการกล่าวถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดภูเก็ตในสมัยที่เมืองภูเก็ตกับเมืองกลางยังแยกออกจากกัน

เมืองกลางและเมืองภูเก็ตล้วนแต่เป็นเมืองที่เติบโตขึ้นมาได้ด้วยดีบุก เนื่องจากแนวภูเขาที่ทอดจากเหนือจดใต้คิดเป็นพื้นที่ถึง 82.52% ของพื้นที่เกาะภูเก็ตเป็นแหล่งแร่ดีบุกจำนวนมากซึ่งสามารถขุดพบได้จากบริเวณพื้นดิน (สุรีย์ เลียงแสงทอง, 2524) ขณะเดียวกันบริเวณชายฝั่งทะเลทั้งทางด้านตะวันตกและตะวันออกของภูเก็ตก็มีแหล่งแร่ดีบุกทั้งในบริเวณชายหาดและนอกชายฝั่งทะเล(พวงทิพย์ เกียรติสกุล, 2534) ทำให้ดีบุกเป็นทรัพยากรสำคัญของเมืองกลางมาเป็นเวลาช้านาน ดังเห็นได้จากบันทึกของเจมส์ โลว์ซึ่งเข้ามาเมืองกลางในปี พ.ศ.2367

“ดีบุกสำหรับที่ทำติดต่อกันมานานหลายปีนั้น นับเป็นสินค้าสำคัญอย่างหนึ่ง หรือมีฉะนั้นก็อย่างเดียวกันของเมืองกลางและของเมืองท่าอื่น ๆ ของสยามซึ่งอยู่ทางใต้และทางเหนือของเมืองกลาง” (นันทา วรเนติวงศ์, ผู้แปล, 2519)

ถัดมาอีกเกือบศตวรรษ เมืองกลางหรือภูเก็ตยังคงเป็นเมืองที่มีดีบุกมาก ดังปรากฏให้เห็นได้จากพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งที่ยังเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ในจดหมายเหตุในการประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ เมื่อ ร.ศ. 128 (พ.ศ.2452) ซึ่งบันทึกไว้ว่า

“เมืองภูเก็ตนี้เป็นเมืองดีบุกจริงๆ ไปทางไหนก็พบแต่ขุมเหมืองดีบุก จนเกือบจะเดินหลีกขุมเหมืองไม่พ้น แต่เหมืองก็ทำประโยชน์ให้แก่เมืองภูเก็ตมาก ดีกรามีขึ้นได้ก็เพราะเหมือง คนทำเหมืองรวยแล้วก็สร้างตึกขึ้น ถนนก็ดีได้เพราะเหมืองโดยมาก...โดย

เหตุที่มีเหมืองมาก เมืองภูเก็ตจึงเจริญได้เร็วถึงเพียงนี้” (สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว , 2502)

นอกจากความอุดมสมบูรณ์ของแร่ดีบุกในเมืองถลางแล้ว ลักษณะภูมิประเทศของเมืองถลางหรือเกาะภูเก็ตซึ่งเป็นเกาะล้อมรอบด้วยชายทะเล และมีทิวเขากำบังลมได้ดีจึงเหมาะสมที่จะใช้เป็นท่าเรือเพื่อเป็นที่แวะพักของพ่อค้านักเดินเรือในอดีต ดังที่ กัปตัน Alexander Hamilton ได้บรรยายไว้เมื่อประมาณ พ.ศ.2243-2262

“The north end of Junkceyloan lies within a mile of the continent, but the south end is above three leagues from it. Between the island and the continent is a good harbor for shipping in the south-west monsoons, and on the west side of the island Puton [Patong, อ่าว ปะตอง] bay is a safe harbor in the north-east winds. The islands afford good masts for shipping, and abundance of tin, but few people to dig for it....” (Gereni, 1986:45)

นอกจากนี้ในบันทึกของ ฟรานซิส โลท์ เมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2326 ก็ระบุไว้ว่า “เกาะภูเก็ตมีท่าเรือกว้างมาก ทางด้านตะวันตกปลอดภัยทุก ๆ ฤดู ท่าเรือดียิ่ง ดินก็อุดม และอากาศก็ถูกสุขลักษณะ”(วิสันธนี โภธิสุนทร, บรรณาธิการ, 2532:106) เช่นเดียวกับร้อยโทเจมส์ โลว์ ได้บันทึกไว้ในการมาเกาะถลางเมื่อประมาณ พ.ศ.2367 ว่า “อ่าวจอดเรือดี วิเศษจริง ๆ และสามารถป้องกันอ่าวนี้ให้ปลอดภัยจากการรุกรานทั้งปวงได้อย่างง่ายดาย” (นันทา วรเนติวงศ์, ผู้แปล, 2519:35) ทิศนะของผู้มาเยือนเมืองถลางเหล่านี้ล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงการเป็นเมืองท่าเรือที่พร้อมต้อนรับกับการเดินทางเข้ามาของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ การที่ภูเก็ตเป็นเมืองที่มีแร่ดีบุกจำนวนมากและยังเป็นเมืองท่าที่เหมาะสมต่อการแวะพักจอดเรือทำให้ภูเก็ตเป็นเมืองที่มีการแลกเปลี่ยนค้าขายกับต่างชาติมาตั้งแต่ในอดีต และเป็นผลให้ภูเก็ตมีความหลากหลายในด้านเชื้อชาติของประชากร นำมาซึ่งลักษณะที่สำคัญของภูเก็ตอีกประการหนึ่งคือการเป็นเมืองที่มีความเป็น “นานาชาติ” ของเกาะภูเก็ต ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของชาติมหาอำนาจต่าง ๆ

ในด้านหนึ่ง ความเป็น “นานาชาติ” ของเกาะภูเก็ตเกิดขึ้นได้จากการเปิดเสรีให้มีการค้าขายดีบุกกับต่างชาติมาตั้งแต่อดีต และความเป็นเสรีจากอำนาจของราชธานีสยามในระดับหนึ่ง อันเนื่องมาจากความห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจของสยาม ทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพยากรของภูเก็ตโดยส่วนใหญ่อยู่ภายใต้ผู้มีอำนาจในการปกครองเกาะนี้มากกว่าที่จะขึ้นกับอำนาจจากส่วนกลาง ดังจะเห็นได้จากบันทึกของลาลูแบร์ (La Loubere) ซึ่งบันทึกไว้เมื่อปี พ.ศ. 2230 ที่ชี้ให้เห็นว่าการขุดแร่ดีบุกในเกาะภูเก็ตในสมัยสมเด็จพระนารายณ์นั้นสามารถจัดการดูแลกันเองและนำส่งผลตอบแทนบางส่วนให้กับพระมหากษัตริย์เท่านั้น ดังบันทึกต่อไปนี้

“The Calin or Tin—All the Calin is his [the King's], and he sells it as well to Strangers as to his own Subjects, excepting that which is dug out of the Mines of Jonsalam on the Gulph of Bengal; for this being a remote Frontier, he leaves the Inhabitants in their ancient Rights, so that they enjoy the Mines which they dig, paying a small profit to this Prince” (La Loubere, 1687:84 อ้างถึงใน Gereni, 1986:40)

อย่างไรก็ตาม ความเป็นเสรีที่เกิดในเกาะภูเก็ตนี้เป็นเพียงความเสรีของผู้ครอบครองเมืองจากอำนาจรัฐส่วนกลางของสยามในการที่สามารถเข้าถึง (access) ทรัพยากรในเกาะภูเก็ตเท่านั้น มิใช่ความเสรีของประชาชนหรือความเสรีในการแข่งขัน เนื่องจากการจัดการกับทรัพยากรของผู้ที่เข้ามามีอำนาจเหนือเกาะภูเก็ต ล้วนแต่เกิดขึ้นในลักษณะของการผูกขาดอำนาจไว้ในกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้ว่าการเข้ามาเกาะภูเก็ตของชาติตะวันตกต่าง ๆ ล้วนแต่ได้รับสิทธิผูกขาดในการดูแลและจัดการการค้าดีบุกภายในเกาะแต่เพียงชาติใดชาติหนึ่งในแต่ละช่วงเวลา เช่น การเข้ามาของโปรตุเกสเพื่อตั้งห้างและทำสัญญาผูกขาดการค้าขายดีบุกที่เมืองถลางในปี พ.ศ.2321 ต่อมาสมัยพระเจ้าทรงธรรมชาวฮอลันดาเข้ามาแย่งสิทธิในการซื้อขายดีบุกจากโปรตุเกสได้ก่อนที่ชาวฮอลันดาจะถูกชาวพื้นเมืองลุกฮือฆ่าฟันจากการเอารัดเอาเปรียบในการค้า จนต้องยกเลิกห้างรับซื้อแร่ในภูเก็ต ทำให้ฝรั่งเศสสามารถเข้ามาทำสัญญาค้าขายกับภูเก็ตได้ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ โดยที่ชาวฝรั่งเศสนั้นนอกจากมีอำนาจในการค้าขายดีบุกในเกาะภูเก็ตแล้ว ก็ยังมีอำนาจในการปกครองเมืองในฐานะเจ้าเมืองถลางได้อีกด้วย ดังเห็นได้จากการที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชฯ ได้โปรดให้ชาวฝรั่งเศส ชื่อ Re' ne' Charbonneau ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองปกครองเมืองภูเก็ตและเมื่อพ้นจาก Re' ne' Charbonneau ภูเก็ตก็ยังถูกปกครองต่อด้วยชาวฝรั่งเศสอีกคนหนึ่งคือ Mr.Billi (La Loubere, 1687 อ้างใน Gereni, 1986) กล่าวได้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ เมืองถลางถูกผูกขาดทางการค้าซึ่งเกิดจากทรัพยากรสาธารณะในเกาะภูเก็ตจากประเทศมหาอำนาจ

ไม่เพียงแต่ความเป็นนาชาติจากประเทศมหาอำนาจที่ห่างไกลจะเกิดขึ้นที่เกาะภูเก็ตในสมัยที่ประเทศเจ้าอาณานิคมแผ่ขยายการทำการค้าทางเรือเท่านั้น ที่ตั้งของเมืองถลางซึ่งอยู่ในคาบสมุทรใกล้กับหัวเมืองมลายู ยังทำให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดของเมืองถลางกับเมืองที่อยู่บริเวณหัวเมืองมลายู (มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับหัวเมือง เช่นซื้อข้าวจากไทรบุรี) ขณะที่ภายใต้การปกครองสยามของเมืองถลางนั้นกลับไม่ได้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะที่ใกล้ชิด ซึ่งเห็นได้จากการปล่อยให้ชาวฝรั่งเศสดูแลเมืองในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ดังที่กล่าวมาแล้ว รวมถึงการส่งเจ้าเมืองชาวจีนชื่อ พระยาถลางคังเซ็ง มาดูแลเมืองถลางต่อจาก Mr.Billi ในสมัยพระเพทราชา ต่อเนื่องไปถึงการดูแลผ่านระบบHEMAเมืองในสมัยต่อมา ความความสัมพันธ์ระหว่างเมืองถลาง

กับราชธานีสยามจึงเป็นความใกล้เคียงในการปกครอง (ที่เป็นทางการ) แต่ห่างไกลในระยะทางและความสัมพันธ์ (ที่เกิดขึ้นจริง)

ความห่างของเมืองกลางกับราชธานีซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงต้นรัตนโกสินทร์นี้ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2528) อธิบายว่าเป็นลักษณะของ “รัฐชายขอบ” ซึ่งอยู่ไกลจากศูนย์กลางอำนาจ ทำให้เกาะภูเก็ตมีความสัมพันธ์กับศูนย์กลางมากกว่าหนึ่งศูนย์กลาง กล่าวคือมีความสัมพันธ์กับทั้งศูนย์กลางอำนาจลุ่มน้ำเจ้าพระยา(สยาม) ศูนย์กลางอำนาจมะละกา และศูนย์กลางอำนาจพม่า ส่งผลให้อิทธิพลทางการเมือง รวมถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของรัฐชายขอบมีการผสมผสานอิทธิพลของกลุ่มอำนาจต่าง ๆ และด้วยความหลากหลายของศูนย์กลางอำนาจที่อยู่รายล้อมนี้ทำให้กลางในฐานะรัฐชายขอบต้องดำเนินนโยบายเพื่อความปลอดภัยและเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองไว้ด้วยการแอบอิงผลประโยชน์ของศูนย์กลางอำนาจใดอำนาจหนึ่งเพื่อความปลอดภัยหรือผลประโยชน์เฉพาะหน้า หรือการปลีกตัวจากศูนย์กลางหนึ่งไปสู่ศูนย์กลางอื่น แนวคิดของนิธิ นี้สามารถสนับสนุนได้จากบันทึกของเจมส์ โลว์และฟรานซิส โลท์ ซึ่งเดินทางมาค้าขายในเมืองกลางเป็นเวลานานและมีความสนิทสนมกับเจ้าเมืองกลาง(พระยาพิมล) เป็นอย่างมาก โดยมีเนื้อหาในบันทึกตามลำดับ ดังต่อไปนี้

“ชาวเกาะกลางเป็นชาวสยาม และรักษาขนบธรรมเนียมของชาติไว้ทั้งหมดแต่มียกเว้นอยู่อย่างหนึ่งคือ พวกเขานับถือชาวยุโรปมากกว่าที่บรรดาชาวสยามตามเมืองทำอื่น ๆ นับถือ และพวกเขาคงจะยินดีอย่างไม่ต้องสงสัย ถ้าหากเกาะกลางตกอยู่ในอำนาจครอบครองของชาวยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งของพวกอังกฤษ ซึ่งได้คุ้นเคยกับพวกเขามาแล้วอย่างดีที่สุด” (นันทา วรเนติวงศ์, ผู้แปล, 2519:31)

และ

“เกาะกลางมั่งคั่งสมบูรณ์ด้วยแร่ดีบุก และอาจเสียเงินจำนวนน้อยเพื่อใช้ในการป้องกัน เกาะ เกาะกลางเป็นของประเทศสยาม ชาวเกาะเหนื่อยหน่ายต่อความเป็นข้าทาสของตนเอง นัก พวกเขาประสงค์ที่จะได้นายใหม่”(นันทา วรเนติวงศ์, ผู้เรียบเรียง, 2517: 15-6)

ไม่แต่เพียงการแสดงความคิดเห็นในบันทึกของชาวอังกฤษทั้งสองนี้ในแง่ที่ชี้ให้เห็นว่ากลางต้องการแยกออกจากสยามเท่านั้น เจมส์ โลว์ ยังแสดงทัศนคติในมุมมองของราชธานีสยามไว้ด้วยว่า

“สยามก็ต้องการเป็นเจ้าของตะนาวศรีมาก ดังนั้น คงจะไม่ผิดถ้าจะเดาว่า พวกสยามคงจะพร้อมที่จะยอมแลกเปลี่ยนตะนาวศรีกับเกาะกลาง เกาะปันจิง และเกาะเตลิบง” (นันทา วรเนติวงศ์, ผู้แปล, 2519)

แม้ว่าบันทึกของเจมส์ โลว์และฟรานซิส โลห์ เขียนขึ้นในฐานะของคนในปกครองอังกฤษ ที่เข้ามาสำรวจและต้องการหาประโยชน์จากเมืองกลาง โดยเฉพาะการใช้เมืองกลางเป็นอาณานิคม ของอังกฤษ จึงมีความเป็นไปได้ที่จะเขียนโดยยึดจากมุมมองที่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัวเป็น สำคัญ แต่ความเห็นในบันทึกดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นถึงความห่างของเกาะภูเก็ตจากราชธานี สยามที่มาพร้อมกับการยอมรับความเป็นนานาชาติในขณะนั้นได้ในระดับหนึ่ง การหลอมรวมของ ความเป็นนานาชาติอันเกิดจากความสัมพันธ์ทางการค้าและการแสวงหาผลประโยชน์จาก ทรัพยากรในภูเก็ตของชาติต่างๆ ในภูเก็ตซึ่งมีมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน(แม้จะไม่ได้อยู่ในระนาบ เดียวกันโดยตลอด) ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมที่สะท้อนให้เห็นได้อย่างดีในวิถีชีวิตและความ เป็นอยู่ภายในจังหวัดภูเก็ตปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากลักษณะการปลูกสร้างบ้านเรือนของชาวภูเก็ต ในตัวเมืองภูเก็ตที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมเฉพาะตัวที่เรียกว่า “ซิโน-โปรตุเกส (Sino-Portuguese)” ซึ่งเป็นการผสมผสานสถาปัตยกรรมจีนกับโปรตุเกสเข้าด้วยกัน หรือลักษณะและ วัฒนธรรมของคนภูเก็ตที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมของชาวจีนและมาเลย์เซียที่ปรากฏให้เห็นจาก ชาวเมืองภูเก็ตซึ่งเรียกตัวเองว่าบาบ่า (Baba)¹ อันหมายถึงกลุ่มคนจีนซึ่งอพยพมาอยู่ใน ต่างประเทศและมีการผสมผสานวัฒนธรรมจีนเข้ากับวัฒนธรรมพื้นเมืองอันปรากฏให้เห็นมากใน สิงคโปร์ ปีนังและภูเก็ต รวมถึงภาษาที่ใช้ในภูเก็ตอันผสมปนเปกันทั้งไทย จีน มลายู และอังกฤษ

ความหลากหลายทางเชื้อชาติและการผสมผสานทางวัฒนธรรมในเกาะภูเก็ตนี้ ส่วนหนึ่งก็ น่าจะเป็นลักษณะปกติของเมืองในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งแต่เดิมไม่ได้มีดินแดนที่ ชัดเจนตายตัวอย่างเช่นในปัจจุบัน การย้ายเข้าออกกระหว่างเมืองและการผสมระหว่างเชื้อชาติจึง เป็นเรื่องปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเมืองท่าที่อยู่ระหว่างการเดินเรือค้าขายอย่างเมืองกลางทำ ให้การผสมผสานระหว่างเชื้อชาติเป็นเรื่องที่มีมาช้านาน ดังนั้นในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ ที่เกิดขึ้นในเกาะภูเก็ตจึงควรจะต้องมองเห็นถึงจุดเริ่มต้นของสังคมที่มีความผสมผสานของเชื้อชาติ และวัฒนธรรมและมีการเปลี่ยนแปลงเป็นพลวัต ซึ่งได้กลายเป็นคุณสมบัติของคนภูเก็ตที่มีต่อการ ปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆ สอดคล้องกับที่ประชา ตัณฑวนิชกล่าวไว้(กุศล เอี่ยมอรุณ, บรรณาธิการ, 2535: 50-3) รวมถึงการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายของกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติและ วัฒนธรรมร่วมกัน ดังเช่นการสร้างเครือข่ายของกลุ่มباب่า (หรือ peranakan) อันนำไปสู่การสร้าง เครือข่ายทางธุรกิจในระยะต่อมา

¹ ชาวباب่า (Baba) นี้ ในภูเก็ตใช้เรียกชาว Peranakan ซึ่งก็คือชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพมาอยู่ใน แผ่นดินอื่น โดยเฉพาะในสิงคโปร์และป็นัง และได้มีการประสานวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าด้วยกัน โดยปกติคำว่า Peranakan จะเป็นคำที่เรียกกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลโดยรวม ส่วน Baba จะหมายถึงชาว Peranakan เพศชาย ขณะที่ Nyonya หมายถึงเพศหญิง แต่ในภูเก็ตเรียกรวมว่า Baba และใช้คำว่าย่าหย่าเป็น คำเรียกเครื่องแต่งกายของหญิงชาว Peranakan แทน

กล่าวโดยสรุป ความเป็นมาของเกาะภูเก็ตเป็นประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชาวต่างชาติทั้ง ตะวันตกและเอเชียมาโดยตลอด สืบเนื่องจากลักษณะที่ตั้งและภูมิประเทศของเกาะภูเก็ตที่เอื้อต่อการติดต่อทางเรือกับชาวต่างชาติในสมัยที่การค้าโลกครอบครองด้วยการค้าทางทะเล ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของแร่ดีบุกในเกาะภูเก็ตที่ก่อให้เกิดการเข้ามาแลกเปลี่ยนซื้อขายดีบุกและสินค้านอื่น ๆ ในเกาะภูเก็ตมาเป็นเวลานาน อีกทั้งภูมิประเทศที่ใกล้เคียงกับหัวเมืองมลายูมากกว่า ทำให้มีการติดต่อระหว่างกันสะดวกกว่าราชธานีทั้งในสมัยอยุธยาและตอนต้นของรัตนโกสินทร์ แม้ว่าในทางการภูเก็ตจะเป็นเมืองเล็ก ๆ เมืองหนึ่งที่ขึ้นกับราชธานีของสยามก็ตาม

ในลำดับต่อไปจะเป็นการบรรยายให้เห็นถึงพลวัตของสังคมภูเก็ตอันเกิดจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองที่สำคัญ ๆ ในแต่ละช่วงสมัย โดยแบ่งออกเป็นสองช่วงหลักคือช่วงก่อนปี พ.ศ. 2515 และ ช่วง พ.ศ. 2515- 2551 อันเป็นช่วงเวลาในการศึกษาพลวัตการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตซึ่งจะกล่าวถึงในบทถัดไป

3.2 สภาพสังคมภูเก็ตก่อนปี พ.ศ.2515

3.2.1 “ภูเก็ต” ก่อนการลงนามสนธิสัญญาเบาว์ริง

คนในเกาะนี้หาเลี้ยงชีพด้วยการขุดแร่ดีบุกเป็นหลักซึ่งดีบุกสามารถหาได้ตามพื้นดินเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนกับสินค้าอุปโภคอื่น ๆ (สุริย์ เลียงแสงทอง, 2524; วิสันธนี โพธิ์สุนทร, บรรณาธิการ, 2532) ขณะที่ก็มีการทำเกษตรอื่น ๆ ทั้งการทำนาและปลูกพืชเช่น เครื่องเทศ พริกไทยและผลไม้ต่าง ๆ ดังเห็นได้จากบันทึกของ กัปตันฟอร์เรสต์ เมื่อปีพ.ศ.2327 ที่ระบุว่า นอกจากทำนา ในเมืองถลางยังมีการปลูกพืชเศรษฐกิจในครัวเรือน และบันทึกของเจมส์ โลว์ ใน พ.ศ.2367 ที่ว่าถลางเหมาะสมกับการปลูกเครื่องเทศและพริกไทยได้ดี รวมทั้งผลไม้เมืองร้อน ทำไร่กาแฟได้ นอกจากนี้มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น ควาย โค หมู รวมถึงการทำประมง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการหาเลี้ยงชีพของชาวเลอันเป็นประชากรกลุ่มใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งในภูเก็ต การทำการเกษตรทั้งปลูกพืช เลี้ยงสัตว์และทำประมงนี้เป็นไปเพื่อการยังชีพของประชากรเท่านั้น มิได้มีการส่งขายเป็นสินค้าเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศมีที่ราบลุ่มสำหรับเพาะปลูกน้อยและการหาแร่ยังได้ผลตอบแทนที่ดีกว่า(สุริย์ เลียงแสงทอง, 2524) ดังที่ ฟรานซิส โลว์ กล่าวถึงประชากรในภูเก็ตไว้ว่า

“ในเกาะถลาง ไม่มีที่ดินที่จะหักร้างถางพงเพียงพอที่จะปลูกข้าวให้พอกับพลเมือง เพราะว่าพลเมืองได้พบว่าการทำเหมืองแร่ดีบุกได้กำไรดีกว่าใช้เวลาทำการหักล้าง ถางพงบนที่ดินด้วยตนเอง จึงซื้อข้าวจากเมืองไทรบุรีและมะริด”(รอง ศยามานนท์อ้างถึงในสุริย์ เลียงแสงทอง, 2524)

อาชีพอีกอย่างหนึ่งของชาวภูเก็ตในอดีตคือการค้าขาย ซึ่งก่อนหน้าที่จะมีการลงนามสนธิสัญญาเบาว์ริงในปี พ.ศ.2398 การค้าในภูเก็ตยังเป็นเพียงการค้าดีบุกเพื่อยังชีพเท่านั้น ไม่ได้มีการค้ากว้างขวาง เนื่องจากประชากรชาวไทยยังต้องเข้าเวรยามในฐานะไพร่ทำให้ไม่มีเวลาในการขุดหาดีบุกจำนวนมาก ขณะเดียวกันดีบุกก็ยังเป็นสินค้าผูกขาดที่เมื่อขุดมาแล้ว ประชากรต้องนำไปขายให้กับพระคลังสินค้าประจำเมืองภูเก็ต ซึ่งเจ้าเมืองจะนำไปขายต่อให้กับพ่อค้าต่างชาติ ชาวบ้านธรรมดาไม่สามารถค้าขายได้โดยเสรี ประกอบกับความต้องการดีบุกในตลาดโลกก็ยังมีไม่มาก (สุรีย์ เลียงแสงทอง, 2524) และวิธีการขุดหาแรมยังเป็นการขุดหาจากพื้นดินด้วยวิธีง่าย ๆ ทั้งนี้การค้าขายดีบุกและการเก็บภาษีต่าง ๆ เพื่อนำส่งราชธานีในภูเก็ตในช่วงนี้จะขึ้นอยู่กับเจ้าเมืองทั้งสิ้น เจ้าเมืองจึงเป็นผู้ที่สามารถกุมอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจและทางการเมืองไว้กับตนได้ ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมศักดินาโดยภาพรวมของไทย

การค้าดีบุกของไทยในช่วงปลายอยุธยาจนถึงต้นรัตนโกสินทร์ก่อนการทำสนธิสัญญาเบอว์ริงในปี พ.ศ. 2369 อยู่ภายใต้ระบบพระคลังสินค้าซึ่งทำหน้าที่ผูกขาดการค้าสินค้าบางประเภท รวมทั้งดีบุกให้กับต่างประเทศเท่านั้น ในภูเก็ตชาวเมืองหาแร่ได้แล้วก็ต้องมาขายให้กับพระคลังสินค้าประจำเมืองแล้วจึงจัดส่งขายให้กับราชธานีในลักษณะผูกขาด โดยที่เจ้าเมืองน่าจะขายเองด้วย (สุรีย์ เลียงแสงทอง, 2524:28) จนกระทั่งการทำสนธิสัญญาเบอว์ริงนี้ การค้าดีบุกในเมืองภูเก็ตจึงขยายตัวมากขึ้น โดยในสัญญาเบอว์ริงนี้ มีสัญญาข้อหนึ่งที่ระบุให้หัวเมืองมลายูของอังกฤษคือ ปีนัง มะละกา และสิงคโปร์ กับหัวเมืองภาคใต้ของไทยคือ นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี ภูเก็ต และไทรบุรี มีการค้าขายระหว่างกันได้โดยสะดวก (สุรีย์ เลียงแสงทอง, 2524:31) สุรีย์ชี้ว่าสัญญาฉบับนี้ทำให้ภูเก็ตสามารถติดต่อกับหัวเมืองมลายูได้สะดวกที่สุด จึงเป็นการส่งเสริมให้มีการขุดแร่ดีบุกเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ในช่วงรัชกาลที่ 3 การค้าขายดีบุกได้รับการพัฒนามากขึ้น เมืองแร่ดีบุกเติบโตขึ้นจนคนงานชาวพื้นเมืองมีไม่เพียงพอทำให้ต้องมีการนำเข้าแรงงานชาวจีนจำนวนมาก

ในการปกครองเมืองกลางนั้น เจ้าเมืองกลางจะได้รับการแต่งตั้งจากราชธานี อย่างไรก็ตาม ประสิทธิ์ ชินการณ (2548) ระบุว่าในทางปฏิบัติ การแต่งตั้งเจ้าเมืองกลาง เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชจะคอยให้คำปรึกษาแก่ราชธานี ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชจึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเจ้าเมืองกลางตามไปด้วย

เจ้าเมืองกลางในระยะแรก ๆ ไม่ได้มีเจ้าเมืองในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งผูกขาดการปกครอง ดังได้กล่าวแล้วว่าในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ราชธานีได้มอบให้ชาวฝรั่งเศสสองคนมาเป็นเจ้าเมืองในระยะที่เข้ามาผูกขาดการค้าดีบุกในกลาง หลังจากนั้นในสมัยพระเพทราชาจึงแต่งตั้งชาวจีนชื่อ “พระยาถลางค่างเซ่ง” ในช่วงนี้แม้ทรัพยากรในเมืองถลางจะพ้นจากการผูกขาดผลประโยชน์จากประเทศอาณานิคม แต่ก็ยังหนีไม่พ้นการผูกขาดผลประโยชน์ไว้ที่เจ้าเมืองซึ่งมี

อำนาจในการดูแลเกาะที่ห่างไกลราชธานีแห่งนี้ การผูกขาดอำนาจของเจ้าเมืองนี้เกิดขึ้นพร้อมกับการขูดรีดแรงงานของชาวพื้นเมือง ดังแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนจากบันทึกของHamilton ที่เข้ามากลางในช่วงปี พ.ศ.2243-2262 ดังต่อไปนี้

“The islands [หมายถึงเกาะกลางและเกาะบริวาร: ผู้เขียน] afford good masts for shipping, and abundance of tin, but few people to dig for it, by reason of the afore-mentioned outlaws, and the governors being generally Chinese, who buy their places at the court of Siam, and, to reimburse themselves, oppress the people, in so much that riches would be but a plague to them, and their poverty makes them live an easy, indolent life.” (Gereni, 1986:45)

ต่อมาในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา ต่อเนื่องไปสมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ จึงเกิดมีการปกครองด้วยกลุ่มเครือญาติของเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช และมีการสานต่อการเป็นเจ้าเมืองในกลุ่มเครือญาติต่อกันไปหลายชั่วอายุคน กลุ่มเครือญาติที่ครอบครองอำนาจในเมืองกลางอยู่เป็นเวลานานคือกลุ่มเครือญาติของ “จอมร้าง” และ “จอมเฒ่า”

นอกจากการครอบครองอำนาจในการปกครองของกลุ่มเครือญาติ “จอมร้าง” แล้ว กลุ่มเครือญาตินี้ยังครอบครองผลประโยชน์ทางการค้าที่เกิดจากการค้าขายแร่ดีบุกในเมืองกลางด้วย ดังปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในสมัยของพระยาพิมลขันและคุณหญิงจันซึ่งมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับกัปตัน ฟรานซิส โลท์ ซึ่งเป็นพ่อค้าชาวอังกฤษที่เข้ามาค้าขายอยู่ในบริเวณหัวเมืองมลายู และต่อมาได้เป็นเจ้าเมืองปีนัง ลักษณะของเจ้าเมืองในกลุ่มจอมร้างซึ่งมีทั้งอำนาจในการปกครองและอำนาจในการครอบครองผลประโยชน์จากทรัพยากรนอกเหนือจากส่วนที่ต้องนำส่งให้กับราชธานีนี้เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นในสมัยศักดินาของไทยที่ซึ่งชนชั้นเจ้านาย หรือขุนนางจะเป็นผู้ที่มีทั้งอำนาจทางการเมืองและความมั่งคั่ง

อย่างไรก็ตาม หลังจากศึกพม่าใน พ.ศ. 2352 ซึ่งกลางพ่ายแพ้แก่พม่า เจ้าเมืองกลางในกลุ่มเครือญาติจอมร้างถูกจับไปยังเมืองพม่า อำนาจของกลุ่มเครือญาติจอมร้างหมดลงชั่วคราว เมืองกลางและเมืองภูเก็ตกลายเป็นเมืองร้างอยู่ระยะหนึ่ง เพราะในช่วงเวลาศึกสงคราม ประชากรได้หนีไปอยู่เมืองอื่น ๆ กันหมด จนถึง พ.ศ.2370 ในสมัยรัชกาลที่ 3 จึงได้มีดำริให้ตั้งเมืองกลางขึ้นใหม่เรียก “เมืองใหม่” ขึ้นกับเมืองกรุงเทพฯ โดยได้แต่งตั้งเจ้าเมืองคนใหม่ไปปกครอง ส่วนที่เมืองภูเก็ตก็มีเจ้าเมืองใหม่ชื่อพระภูเก็ตจโลทเกษตรรักษ์ซึ่งตั้งสำนักว่าราชการเมืองภูเก็ตขึ้นในบริเวณแหล่งแร่ดีบุกซึ่งมีปริมาณดีบุกจำนวนมาก ตั้งอยู่ใกล้ริมคลองที่เรือสามารถเข้าไปรับส่งสินค้าได้

ลักษณะของการปกครองทั้งของเมืองกลางและภูเก็ตในช่วงแรกนี้เป็นไปในลักษณะเดียวกับภาพรวมของประเทศ ที่เกิดระบบเจ้าภาษีนายอากรขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 สำหรับเมืองกลางและภูเก็คนั้นเข้าข่ายการจัดเก็บแบบระบบเหมาเมืองซึ่งเจ้าเมืองจะประมูลจัดเก็บภาษี และนำส่งรายได้ให้กับราชธานีตามจำนวนที่ประมูลไว้เท่านั้น รายได้ส่วนที่เหลือขึ้นอยู่กับการจัดการของเจ้าเมือง

3.2.2 “ภูเก็ต” ในช่วงแห่งการเริ่มต้นเติบโต (พ.ศ.2398-2475)

พุทธศักราช 2433

“ถัดคอเวอนเมนต์ออฟฟิศเข้าไปเปนถนนตลาดตึกติดต่อกันทั้งสองฟากประมาณสักสามสิบเส้น ดูผู้คนแน่นหนาครึกครื้นเหมือนถนนเจริญกรุง ได้ไปรถทางตั้งแต่ท่าสักแปดสิบเส้น หมดหมุดตึกไปก็เปนโรงและเปนสวน ตึกที่นี่ [ภูเก็ต: ผู้เขียน] ก็มีเก่าบ้างใหม่บ้างไม่สู้ชุดโซมนัก แต่ถนนนั้นโซมทีเดียว ทั้งที่ตึกแต่งแล้วก็ยังโสโครกเปื้อนเปรอะและชุดต่าน้ำขังเปนถนนเสียใช้ไม่ได้ทีเดียว”

(ร.5 เสด็จประพาสเมืองภูเก็ต พ.ศ. 2433 อ้างถึงในวิสันธนี โพธิสุนทร, บรรณาธิการ, 2532)

พุทธศักราช 2452

“...ถนนเทพกษัตรี...ทางจากที่หัวถนนริมโรงพยาบาลไปจนถึงที่ว่าการอำเภอกลางประมาณ 400 เส้น แต่ถนนไม่หมดยังเพียงนี้ ยังมีต่อไปอีกจนถึงท่ามะพร้าวฝั่งทะเลตอนนี้ยังไปไม่ได้เพราะสะพานยังทำไม่แล้ว ถนนตั้งแต่ริมโรงพยาบาลไปจนถึงตำบลท่าเรือซึ่งมีตลาดอยู่ราวกึ่งทางระหว่างภูเก็ตกับกลางนั้น ถนนโรยศิลาแล้วแน่นอนหนาเรียบดี ตอนตั้งแต่ท่าเรือไปยังไม่ได้โรยศิลา ต่อหน้าฝนจึงจะได้รอยต่อไป...ถนนนี้บางแห่งที่ผ่าเขาไปก็มี คือตัดเขาเป็นช่องไปเฉพาะในถนนไปได้ สองข้างเป็นกำแพงสูง นายเก็อยู่ข้างจะพิศวงมาก ถ้ามผมว่าได้เคยเห็นเช่นนี้ที่ไหนบ้างหรือยัง ผมตอบตามความจริงว่าในเมืองไทยยังไม่เคย เห็นแต่ที่ยุโรป ที่จริงผมรู้สึกอยู่แล้วว่าไปทางนั้นทำให้นึกถึงเที่ยวในยุโรป”

(ร.6 ประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ร.ศ.128 (พ.ศ.2452))

ประตูการค้าดีบุกของเกาะภูเก็ตที่เริ่มเปิดให้กับหัวเมืองมลายูภายใต้การปกครองของอังกฤษนับจากการลงนามสนธิสัญญาเบอร์นีปี พ.ศ. 2369 ถูกเปิดออกกว้างมากขึ้นภายหลังการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงของไทยและอังกฤษในปี พ.ศ.2398 ซึ่งเป็นการเปิดเสรีการค้าอย่างเป็นทางการของไทยกับต่างประเทศ ประกอบกับการค้นพบวิธีการเก็บรักษาอาหารในกระป๋องที่

ทำจากเหล็กชุบดีบุก หรือเหล็กวิลาส (Tin Plate) โดยปีเตอร์ ดูรองต์ (Peter Durann) ในช่วงหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สองของยุโรป ทำให้เกิดความต้องการดีบุกเป็นจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากในตลาดโลก และมีผลทำให้การค้าดีบุกซึ่งมีมาช้านานในเมืองกลางและภูเก็ตมีความคึกคักมากขึ้น ชาวเมืองสามารถค้าดีบุกได้ปริมาณมากขึ้นและคลองตัวขึ้นภายใต้การค้าที่เสรีมากขึ้นนี้ และมีผลทำให้เศรษฐกิจในเกาะภูเก็ตขยายตัวขึ้นอย่างมาก (พรณี อวนสกุล, 2522, สุรีย์ เลียงแสงทอง, 2524)

ตลาดค้าแร่ที่คึกคักชักชวนให้ชาวจีนที่สามารถสะสมทุนได้ระดับหนึ่งในสิงคโปร์ และปีนังมองเห็นช่องทางในการเข้ามาลงทุนทำเหมืองในเกาะกลางมากขึ้น ขณะเดียวกันการขยายตัวของการทำเหมืองแร่ดีบุก ทำให้ภูเก็ตมีความต้องการแรงงานมากขึ้น และด้วยจำนวนคนพื้นเมืองที่มีอยู่ไม่มากจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำเข้าแรงงานจีนเข้ามาในภูเก็ตมากขึ้น พรณี อวนสกุล (2522: 74) ระบุว่าชาวจีนได้เข้ามากรุยทางทำกิจการเหมืองแร่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 และควบคุมการทำเหมืองแร่ทั้งหมดโดยที่ชาวตะวันตกยังไม่ได้เข้ามาแข่งขันจนถึงปลายรัชกาลที่ 5 การเข้ามาทำเหมืองแร่ของคนจีนจำนวนมากดังกล่าวทำให้ชาวจีนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จนมีจำนวนมากกว่าพลเมืองไทยเดิมในเขตภาคใต้ชายฝั่งทะเลตะวันตกของไทย ทั้งนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศจีนก็ประสบปัญหาการเมืองภายในประเทศทำให้ชาวจีนอพยพออกจากประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งสุรีย์ เลียงแสงทอง (2524) สรุปว่าการอพยพเข้ามาเกาะภูเก็ตของคนจีนอันเนื่องมาจากปัจจัยทางการเมืองในประเทศจีนและการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรปเป็นปัจจัยภายนอกสองประการที่มีผลสำคัญทำให้เศรษฐกิจในภูเก็ตขยายตัวขึ้นได้

การทำเหมืองแร่ดีบุกของคนจีนไม่ได้ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงแต่ใช้แรงงานจำนวนมาก ทำให้ผลผลิตที่ได้จากการขุดแร่ดีบุกไม่สามารถขุดขึ้นมาได้เต็มประสิทธิภาพ และยังต้องนำเข้าแรงงานชาวจีนเข้ามาเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม แรงงานชาวจีนจำนวนมากที่เข้ามาทำงานในเหมืองแร่ก็กลับเป็นประโยชน์ต่อการหากำไรจากการค้าขายของนายเหมืองชาวจีน ที่ภายในบริเวณที่มีการทำเหมืองแร่ ได้มีการทำกิจการอื่นๆ ประกอบไปด้วย ทั้งการขายอาหาร การทำโรงฝิ่น การเปิดบ่อนเบี้ย ภายใต้ระบบกงสีนำพารายได้อื่นๆ มาให้กับนายเหมืองชาวจีน นอกเหนือไปจากรายได้ดีบุก เช่นเดียวกับภาครัฐที่นอกจากสามารถเก็บภาษีดีบุกได้แล้วก็ยังเก็บภาษีฝิ่น ภาษีบ่อนเบี้ยได้เป็นจำนวนมาก (สุรีย์ เลียงแสงทอง, 2524)

ทั้งนี้ ในช่วงนี้ชาวจีนที่เข้ามาเป็นแรงงานในเหมืองแร่ซึ่งถูกกดขี่จากนายเหมืองชาวจีนและไม่ได้รับผลประโยชน์จากกิจการเหมืองแร่อย่างเป็นธรรม ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มๆ ที่เรียกกันว่าฮั้งยี่ เพื่อร่วมกันต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มของตน(สุลลีย์ ปันประดับ, 2525; ประสิทธิ์ วัฒนการณ, 2548) มีการก่อเหตุจลาจล ฆ่าฟันกันขึ้นหลายครั้งในภูเก็ตในระหว่าง พ.ศ. 2398 จนถึง พ.ศ.2422 จนถึงสมัยพระยารัชฎานุประดิษฐ์จึงได้แต่งตั้งหัวหน้าฮั้งยี่ใหญ่ๆ ขึ้นเป็นกรรมการ

พิเศษช่วยปกครองเมืองภูเก็ต เมื่อมีเหตุการณ์ทะเลาะวิวาท หัวหน้าอั้งยี่ก็จะเข้าไปจัดการดูแล ลูกน้องในกลุ่มของตนทำให้ปัญหาการทะเลาะฆ่าฟันกันเองในกลุ่มคนงานเหมืองในภูเก็ตหมดไป หัวหน้าอั้งยี่เหล่านี้ภายหลังกลายเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของเมืองภูเก็ต (สุวลัย ปิ่นประดับ, 2525)

ต่อมาใน พ.ศ. 2444 รัฐบาลส่วนกลางได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติเหมืองแร่ ทำให้การทำเหมืองแร่มีระเบียบกฎเกณฑ์ชัดเจนมากขึ้นเป็นที่ดึงดูดแก่นักลงทุนชาวตะวันตกซึ่งก่อนหน้านี้ยังไม่ได้เข้ามาลงทุนในการการเหมืองแร่ในภูเก็ตมากเท่ากับคนจีน ขณะเดียวกันในช่วงนี้ได้มีการแต่งตั้งพระยารัชฎานุประดิษฐ์เป็นข้าหลวงมณฑลเทศาภิบาลมาดูแลมณฑลภูเก็ต พระยารัชฎานุประดิษฐ์ได้ทำการปรับปรุงเกาะภูเก็ตในหลายด้าน ตัวอย่างหนึ่งคือการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมในเกาะภูเก็ตให้ดีขึ้นซึ่งเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้กิจการเหมืองแร่ขยายตัวมากขึ้น โดยในการสร้างเส้นทางคมนาคมต่างๆ นี้พระยารัชฎานุประดิษฐ์ได้ใช้วิธีทำสัญญากับนายเหมืองผู้ขออนุญาตทำเหมืองแร่ว่าการทำเหมืองแร่จะได้รับอนุญาตเมื่อนายเหมืองตกลงชดใช้ความเสียหายที่เกิดกับทรัพย์สินสาธารณะ เช่น การทำถนน การขุดท่อน้ำแทนของเดิม หรือไม่ก็ให้ทดแทนด้วยเงิน ทำให้เกิดถนนหนทางหลายสายขึ้นในภูเก็ตระยะนี้ (สุริย์ เลียงแสงทอง, 2524; ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548) ทั้งระเบียบการทำเหมืองแร่ที่ชัดเจนและการคมนาคมที่ปรับปรุงให้มีความสะดวกมากขึ้นนี้เป็นผลให้นักลงทุนชาวตะวันตกโดยเฉพาะชาวอังกฤษซึ่งอยู่ในปีนังและสิงคโปร์เข้ามาลงทุนทำกิจการเหมืองแร่เพิ่มขึ้นในภูเก็ตอย่างมาก โดยความสนใจเข้ามาลงทุนในเหมืองแร่ที่ภูเก็ตนี้มีมากขึ้นหลังจากที่บริษัททุ่งคาฮาเบอร์ตินเทรดดิ้งเข้ามาลงทุนและประสบความสำเร็จในปี พ.ศ. 2451 (สุริย์ เลียงแสงทอง, 2524) กิจการเหมืองแร่ของนายทุนชาติตะวันตกนี้จะมีลักษณะของเหมืองขนาดใหญ่ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ซึ่งทำให้สามารถขุดหาแร่ได้จำนวนมาก เป็นผลให้กิจการค้าขายเหมืองแร่ในเกาะภูเก็ตขยายตัวมากขึ้น แม้แต่เหมืองของนายทุนจีนเองเมื่อมีตัวอย่างจากการเข้ามาลงทุนของนายทุนตะวันตกแล้ว นายทุนจีนก็มีการร่วมทุนเป็นบริษัทใหญ่และใช้เทคนิคมากขึ้นเหมือนกับนายทุนตะวันตก ทั้งนี้ สุริย์ เลียงแสงทอง (2524) ชี้ว่าการเข้ามาลงทุนค้าขายของชาวต่างประเทศนี้ก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจนายทุนผสมกับเจ้าขุนมูลนายซึ่งเป็นเจ้าเมืองเก่าขึ้นในภูเก็ต

ผลประโยชน์ทางภาษีที่เกิดจากการเติบโตของกิจการเหมืองแร่ในเกาะภูเก็ตนี้ ในระยะแรกผู้ว่าราชการเมืองเป็นผู้มีอำนาจในการผูกขาดภาษีผลประโยชน์ซึ่งประกอบด้วย ภาษีที่ดิน ภาษีบ่อนเบี้ย ภาษีฝิ่น ภาษีสุรา ภาษีย่อยซีกสาม เนื่องจากระยะทางที่ห่างไกลระหว่างเกาะภูเก็ตกับราชธานีที่กรุงเทพฯ ทำให้การเดินทางลำบาก จึงไม่มีกลุ่มเจ้านายจากส่วนกลางลงไปเป็นผู้จัดเก็บภาษีอากร (พวงทิพย์ เกียรติสหัสกุล, 2534) โดยผู้ว่าราชการเมืองจะประมูลอัตราภาษีที่ต้องนำส่งให้กับรัฐบาลส่วนกลาง ซึ่งปรากฏว่าในการประมูลนี้ส่วนใหญ่จะประมูลในอัตราที่ต่ำกว่าเป็นจริง (สุริย์ เลียงแสงทอง, 2524; พวงทิพย์ เกียรติสหัสกุล, 2534; ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548) ดังเห็นได้ในกรณีของ พระยาวิชิตสงคราม (ทัต) ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นจางวางเมืองภูเก็ตและผู้ว่า

ราชการเมืองภูเก็ตได้จัดส่งค่าภาษีอากรเข้ากรุงเทพฯ ในอัตราปีละ 17,360 บาท ต่อมาในปี พ.ศ. 2415 พระยาอภัยภูเบศร (ตันกิมเจ็ง) ซึ่งเป็นกงสุลไทยประจำสิงคโปร์ได้ขอเข้ามาประมูลภาษีที่เกาะภูเก็ตในอัตรา 320,000 บาท โดยได้ชี้แจงว่าพระยาวิชิตสงคราม (ทัต) สามารถจัดหารายได้จากภาษีอากรดีบุก ภาษีสุรา ภาษีบ่อนเบี้ย ภาษีฝิ่นและภาษีร้อยชักสาม แต่ส่งเงินให้กรุงเทพฯ เป็นจำนวนเพียงแค่ว่า 17,360 บาทเท่านั้น ทำให้ราชธานีที่กรุงเทพฯ ต้องส่งเจ้าพระยามหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เข้ามาเจรจากับพระยาวิชิตสงคราม (ทัต) และขอให้เพิ่มเงินค่าภาษีอากรที่นำส่งรัฐ เพื่อไม่ให้พระยาอภัยภูเบศร ซึ่งเป็นคนปกครองของอังกฤษได้เป็นผู้ผูกขาดภาษีในเกาะภูเก็ต พระยาวิชิตสงคราม (ทัต) จึงต้องยอมเพิ่มเงินนำส่งรัฐจาก 17,360 เป็น 336,000 บาท (สุริย์ เลียงแสงทอง, 2524; ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548)

การประมูลผูกขาดภาษีอากรของผู้ว่าราชการเมืองภูเก็ตที่ต่ำกว่ารายได้ที่เก็บได้จริงดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ถึงโอกาสในการที่ผู้ผูกขาดอำนาจในการปกครองเมืองใช้แสวงหาผลประโยชน์จากรายได้ของรัฐ เป็นการแสวงหาผลตอบแทนที่สูงกว่าควรจะเป็นจากการผูกขาดและการดึงเอาประโยชน์สาธารณะมาเป็นของตน ดังจะเห็นได้ว่าพระยาวิชิตสงคราม (ทัต) ในระหว่างที่เป็นเจ้าเมืองสามารถสะสมทุนทรัพย์ส่วนตัวได้จำนวนมาก ตามที่ปรากฏในการพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยราชานุภาพว่า

“เมืองภูเก็ตเป็นที่แร่ดีบุกมากและอยู่ใกล้ตลาดขายดีบุกที่เมืองปีนังกว่าเมืองอื่น พระยาภูเก็ต (ทัต) จึงได้กำไรรวยกว่าใคร ๆ ถึงสามารถเข้าไปสร้างบ้านเรือนที่พักเป็นตึกกรมโตใหญ่ที่ในจังหวัดธนบุรีอันตกเป็นของคุณหญิงเลื่อมแล้วทอดมาถึงพระยามนตรี (เชียร บุนนาค) อยู่ในบัดนี้ พระยาภูเก็ต (ทัต) เป็นฉลาดเอากำไรส่วนมากไปสร้างตึกให้เข้าทั้งเมืองปีนังและเมืองสิงคโปร์หลายแห่ง” (สมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยราชานุภาพ 2541:124-125, อ้างถึงใน ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548: 114-115)

อย่างไรก็ตาม นับจาก พ.ศ. 2425 ผู้ว่าราชการเมืองไม่ได้รับผูกขาดภาษีอากรเหมือนเดิม เนื่องจากมีการเปลี่ยนรูปแบบการเก็บภาษีของรัฐ ให้ผู้ว่าราชการเมืองทำหน้าที่ช่วยรัฐเก็บภาษีอากรทั้งหมดแล้วส่งมอบให้กรุงเทพฯ โดยที่กรุงเทพฯ จะตอบแทนโดยแบ่งเงินผลประโยชน์ในอัตราร้อยละ 5 ของรายได้ที่จัดเก็บหลังหักค่าใช้จ่าย (อุษณีย์ ฉวีกุลรัตน์, 2550) โดยมีสาเหตุมาจากภายหลังที่บุตรของพระยาวิชิตสงคราม (ทัต) คือ พระยาวิชิตสงคราม (ลำดวน) ขึ้นเป็นผู้ว่าราชการเมืองคนใหม่แทนแล้วไม่สามารถนำส่งเงินภาษีตามอัตราที่ประมูลเพิ่มสูงขึ้นได้ จนเกิดมีหนี้สินกับรัฐเป็นจำนวนมากจนต้องเอาบ้านใช้หนี้มาสร้างเป็นที่ทำการของหน่วยงานราชการในภูเก็ต และถูกปลดออกจากตำแหน่งผู้ว่าราชการเมือง รัชกาลที่ 5 จึงได้มีพระราชดำริเพิกถอนสิทธิในการเก็บภาษีอากรของผู้ว่าราชการเมืองภูเก็ตแล้วเปลี่ยนรูปแบบการเก็บภาษีเป็นภาษีของรัฐหรือ ภาษีคอเวนเมนต์ (ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548; อุษณีย์ ฉวีกุลรัตน์, 2550) พร้อมกับการ

จัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ขึ้น พวงทิพย์ เกียรติสทกุล (2534:30-31) ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงการจัดเก็บภาษีดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผู้ว่าราชการเมืองเสื่อมบทบาทลงไป และทำให้ชาวจีนซึ่งเดิมเป็นเพียงผู้ร่วมทุนกับเจ้าเมืองขึ้นมามีบทบาทในการลงทุนในเมืองแร่ของภูเก็ตได้เต็มที่มากขึ้น

นอกจากบทบาทในการลงทุนเมืองแร่ของชาวจีนที่เพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเก็บภาษีแล้ว ในด้านการค้าระหว่างประเทศในเกาะภูเก็ตภายหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเก็บภาษีก็ดำเนินการโดยพ่อค้าชาวจีนเกือบทั้งหมด เนื่องจาก ผู้ว่าราชการเมืองซึ่งเดิมรับผูกขาดภาษีและมีหน้าที่นำเอาสินค้า (ดีบุก) จัดเรือออกไปขายยังเกาะปีนังและนำสินค้าจากปีนังเข้ามาขายให้คนในภูเก็ตก็ได้หมดหน้าที่จัดเรือสินค้าไปขาย (สุริย์ เสียงแสงทอง, 2524)

ทั้งนี้ ในช่วงที่พระยารัษฎานุประดิษฐ์เป็นมณฑลเทศาภิบาลในมณฑลภูเก็ตนั้นได้สนับสนุนให้เกิดการปลูกยางพาราขึ้นในเกาะภูเก็ตเพื่อเป็นสินค้าออกเพิ่มเติมจากการทำเหมืองแร่ดีบุกเพื่อป้องกันความเสี่ยงของการขึ้นลงของราคาดีบุกด้วย โดยปรากฏว่าผู้ดำเนินการปลูกยางพาราส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่อพยพมาจากมลายูซึ่งมีทุนและประสบการณ์มากกว่าชาวพื้นเมือง (สุริย์ เสียงแสงทอง, 2524)

สรุปช่วงนี้ ความต้องการดีบุกในตลาดโลกที่เพิ่มมากขึ้นจากผลของการปฏิวัติอุตสาหกรรมประกอบกับการอพยพของชาวจีนอันเนื่องจากปัญหาการเมืองในประเทศ และการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษซึ่งช่วยเปิดตลาดการค้าของเกาะภูเก็ตให้เสรีมากขึ้น เป็นปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจในเกาะภูเก็ตขยายตัวได้มากขึ้น และมีชาวจีนเข้ามาเป็นทั้งแรงงานและนายทุนเหมืองแร่ในภูเก็ตเป็นจำนวนมาก ก่อนที่ชาวตะวันตกจะมาเข้ามาหลังจากที่รัฐบาลตราพระราชบัญญัติเหมืองแร่ และมีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมในภูเก็ต ซึ่งยังมีผลทำให้เศรษฐกิจภูเก็ตอันมีกิจการเหมืองแร่เป็นสาขาหลักเติบโตมากยิ่งขึ้น ขณะที่เจ้าเมืองสามารถผูกขาดการเก็บภาษีได้เฉพาะในระยะแรกของช่วงนี้ด้วยการประมุขภาษีในระบบเหมืองแร่ แต่หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดเก็บภาษีใหม่ เจ้าเมืองก็ลดอำนาจทางเศรษฐกิจลงอย่างมากเปิดทางให้ชาวจีนขึ้นมาเป็นผู้ครอบครองเศรษฐกิจในภูเก็ตก่อนที่ชาวตะวันตกจะมาเข้ามาเป็นผู้เล่นคนสำคัญในเวลาต่อมา

3.2.3 “ภูเก็ต” กับจุดเริ่มต้นแห่งการสิ้นสุดของกิจการเหมืองแร่ (พ.ศ.2476-2515)

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 รัฐบาลได้ยกเลิกระบบมณฑลเทศาภิบาล มณฑลภูเก็ตที่ตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2435 ในชื่อมณฑลตะวันตก และเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลภูเก็ตในปี พ.ศ. 2437 จึงยุติบทบาทลง ภูเก็ตได้รับการจัดตั้งเป็นจังหวัดภูเก็ต

ประกอบด้วย 3 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอดงและอำเภอกระทุ่ม มีข้าหลวงจังหวัดซึ่งส่งมาจากกรุงเทพฯ เป็นผู้ดูแลปกครองเมือง

ในช่วงนี้ เศรษฐกิจถูกเก็ดยังคงพึ่งพาเหมืองแร่ดีบุกเป็นหลักดังที่เป็นมาในช่วงก่อนหน้านี้ การทำเหมืองดีบุกในช่วงนี้มีชาวตะวันตกเป็นผู้เล่นสำคัญ ขณะที่เหมืองแร่ของชาวจีนก็ยังมีอยู่แต่ไม่สามารถขุดแร่ได้มากเท่าเหมืองแร่ของชาวตะวันตกเนื่องจากชาวตะวันตกมีเทคโนโลยีในการขุดหาแร่ได้เป็นจำนวนมากขณะที่นายเหมืองชาวจีนยังคงใช้แรงงานเป็นหลักในการทำเหมืองแร่ อย่างไรก็ตาม การทำเหมืองแร่ดีบุกในเกาะภูเก็ตต้องปิดตัวลงชั่วคราวในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ.2482-2488

ภาวะสงครามก่อให้เกิดภาวะข้าวขาดแคลนแพงขึ้นในเมืองภูเก็ต เกิดภาวะขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะข้าวสารซึ่งต้องซื้อจากกรุงเทพฯ และนครศรีธรรมราช เนื่องจากเดิมในภูเก็ตมีการทำเกษตรไม่มากนัก ประชาชนส่วนใหญ่ผูกพันชีวิตอยู่กับกิจการเหมืองแร่และการปลูกยางพาราเพื่อขายเป็นหลัก เมื่อเกิดสงครามโลก ทั้งตลาดแร่ดีบุกและยางพาราไม่มีตลาดรับซื้อ ต้องหยุดกิจการลง ประชาชนที่มีที่ดินต้องหันกลับไปทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์เพื่อยังชีพอีกครั้ง ขณะที่สินค้าอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ที่มีการขายให้ชาวเมืองก็ต้องจัดสรรให้เหมาะสมกับแต่ละครอบครัว(ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548)

ในระหว่างสงคราม อังกฤษซึ่งเดิมทำมาค้าขายอยู่ในเกาะภูเก็ตได้ส่งเรือดำน้ำเข้ามา ก่อความเสียหายเส้นทางเดินเรือระหว่างกันตั้งและภูเก็ตซึ่งเป็นเส้นทางที่สำคัญในการลำเลียงสินค้ามายังภูเก็ต ทำให้ภาวะความเดือดร้อนในภูเก็ตยิ่งเพิ่มสูงขึ้น ในระหว่างการสู้รบของอังกฤษและญี่ปุ่นซึ่งใช้ไทยเป็นฐาน ภูเก็ตเป็นหนึ่งในสมรภูมิรบ เครื่องบินอังกฤษได้ทิ้งระเบิดลงในภูเก็ตหลายจุด และมีเรือรบอังกฤษมาอยู่ชายฝั่งทะเลฝั่งภูเก็ต หลังสงครามสิ้นสุดและอังกฤษได้รับชัยชนะ เมื่อภูเก็ตต้องชดใช้ความเสียหายที่เกิดแก่ทรัพย์สินของคนในปกครองอังกฤษจากการที่ไทยยอมให้ญี่ปุ่นเข้ามาตั้งฐานการรบ(ประสิทธิ์ ชินการณ, 2548)

หลังสงครามโลกสิ้นสุดลง ในปี พ.ศ. 2490 กิจการเหมืองแร่ภูเก็ตได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้ง ประสิทธิ์ ชินการณ (2548)อธิบายว่าในช่วงที่เกิดสงคราม การผลิตดีบุกในตลาดโลกมีจำนวนไม่มาก ประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ ไม่มีดีบุกในสำรองเพียงพอ ทำให้หลังสงครามตลาดดีบุกสามารถฟื้นตัวขึ้นมาได้อย่างรวดเร็ว โดยการเริ่มต้นกิจการเหมืองแร่ดีบุกครั้งใหม่นี้สามารถพัฒนาไปอีกระดับโดยมีการใช้เครื่องมือเครื่องจักรกลมากขึ้น โดยเครื่องจักรกลส่วนหนึ่งผลิตขึ้นจากวัสดุที่ใช้ในการสงคราม ผู้ประกอบการเหมืองแร่บางรายได้ซื้อเครื่องยนต์ที่ใช้ในการสงครามและนำมาประยุกต์ใช้กับกิจการเหมืองแร่ทำให้มีเครื่องมือขนาดเล็กและมีต้นทุนต่ำ เป็นเหตุให้มีผู้ลงทุนกิจการเหมืองขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถเข้ามาในกิจการเหมืองแร่ได้มากขึ้น ส่วนกิจการเหมืองแร่ขนาดใหญ่ของนายทุนตะวันตกเช่นเหมืองแร่เรือขุดของอังกฤษ ก็

ดำเนินการขุดหาแร่ต่อ ยกเว้นที่ได้รับความเสียหายมากหรือในบริเวณเหมืองแร่ที่มีแร่เหลืออยู่ไม่มาก นายทุนตะวันตกก็โอนขายให้รัฐบาลไทยรับมาดูแล และโอนให้เอกชนไทยรับเข้าช่วงดำเนินการต่อ กิจการเหมืองแร่ในภูเก็ตขณะนี้ขยายปริมาณเพิ่มมากขึ้น ผู้ประกอบการหลายรายสามารถขยายกิจการเหมืองแร่ออกไปทำกิจการในจังหวัดอื่น ๆ ทั้งใกล้และไกล

กิจการเหมืองแร่ที่เปิดทำการใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้ เริ่มมีการนำพาแรงงานจากภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมาทำงานยังเกาะภูเก็ตเพื่อทำงานแทนกรรมกรชาวจีนเป็นครั้งแรก เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยโดยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ประกาศใช้นโยบายชาตินิยม ทำให้แรงงานชาวจีนไม่สามารถอพยพเข้ามาในไทยได้เพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิม(สุตารา สุจฉายา, บรรณาธิการ, 2543)

การเติบโตของกิจการเหมืองแร่ในเกาะภูเก็ตที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้มีการขออนุญาตจัดตั้งโรงงานรับถลุงแร่ขึ้นในจังหวัดภูเก็ต ในปี พ.ศ.2506 ในชื่อ บริษัทไทยแลนด์สเมลติง แอนด์รีไฟนิง หรือ ไทยชาร์โก้ โดยการลงทุนของบริษัทยูเนี่ยนคาร์ไบด์และผู้ร่วมลงทุนอื่น ๆ หนึ่งในนั้นคือบริษัทบูรพาเศรษฐกิจซึ่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ถือหุ้นอยู่ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 บริษัทเท็มโก ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของยูเนี่ยนคาร์ไบด์ได้ขอเปิดทำเหมืองแร่ทางทะเลขึ้น วัตถุประสงค์เพื่อหาแร่ส่งให้ไทยชาร์โก้ไปถลุงได้เต็มกำลังการผลิตของโรงถลุงแร่ไทยชาร์โก้ (ประสิทธิ์ ชินการณ์, 2548) ซึ่งเป็นโรงถลุงแร่ที่ผูกขาดการถลุงแร่อยู่เพียงแห่งเดียวในประเทศ

การเปิดโรงงานถลุงแร่ไทยชาร์โก้และการทำเหมืองเรือขุดของบริษัทเท็มโกที่มีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นผู้ถือหุ้นร่วมอยู่ด้วยผ่านบริษัทบูรพาเศรษฐกิจของเขาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการประท้วงต่อต้านการใช้อำนาจรัฐของจอมพลสฤษดิ์ เพื่อเข้ามาหาผลประโยชน์จากทรัพยากรในเกาะภูเก็ต เนื่องจากเกิดความสงสัยในหมู่ประชาชนและสังคมส่วนใหญ่ว่าการออกประทานบัตรให้บริษัทเท็มโกเปิดทำเหมืองแร่ในทะเลจะเป็นการออกประทานบัตรโดยไม่ชอบด้วยหลักการตามกฎหมาย

สำหรับกิจการยางพาราที่เริ่มต้นมาจากสมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์ในปี พ.ศ.2444 และกลายเป็นอาชีพใหม่ของคนในภูเก็ต และต้องหยุดกิจการในช่วงที่เกิดภาวะสงครามขึ้นนั้น หลังจากสงครามโลกสิ้นสุดลงในระยะแรกยังไม่สามารถฟื้นตัวขึ้นมาได้เร็วเหมือนกิจการเหมืองแร่ เนื่องจากในช่วงภาวะสงคราม มีการคิดค้นยางสังเคราะห์ขึ้นใช้แทนยางพารา โดยประเทศในยุโรปผลิตยางสังเคราะห์ออกมาจำนวนมาก ขณะที่ประเทศสหรัฐฯ ก็สำรองยางสังเคราะห์ไว้ใช้ในการสงครามเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งสำรองยางสังเคราะห์ค่อย ๆ ลดลง กิจการยางพาราจึงกลับมาเติบโตได้อีกครั้ง คนทำสวนยางพาราในเกาะภูเก็ตสามารถขยายกิจการไปยังต่างจังหวัดโดยเฉพาะจังหวัดพังงาและสุราษฎร์ได้ในช่วงหลังสงครามโลก(ประสิทธิ์ ชินการณ์, 2548)

ในด้านสภาพความเป็นอยู่ของเกาะภูเก็ตในระยะนี้ ได้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคเพิ่มเติมขึ้นหลังสงคราม โดยเฉพาะการพัฒนาเส้นทางคมนาคมซึ่งนำพาความใกล้ชิดระหว่างเกาะภูเก็ตและกรุงเทพฯ โดยในปี พ.ศ.2490 บริษัทเดินอากาศยานไทยเปิดเส้นทางบินพาณิชย์ระหว่างภูเก็ตและกรุงเทพฯ ทำให้ให้การเชื่อมโยงระหว่างภูเก็ต กับกรุงเทพฯ ทำได้รวดเร็วมากขึ้น แม้ว่าจะยังบินด้วยเครื่องบินเล็กที่ใช้เวลาในการบินหลายชั่วโมง แต่ต่อมาก็ได้มีการปรับเปลี่ยนสนามบินภูเก็ตให้ดีขึ้นในปี พ.ศ.2514 พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงชนิดของเครื่องบินให้ดีขึ้นด้วย ก่อนหน้านี้ในพ.ศ.2508 ก็มีการสร้างสะพานสารสินเชื่อมระหว่างเกาะภูเก็ตกับจังหวัดพังงาอันเป็นการสร้างทางเชื่อมของเกาะภูเก็ตเข้ากับแผ่นดินใหญ่ของประเทศไทยเป็นครั้งแรก การคมนาคมระหว่างภูเก็ตและกรุงเทพฯ ที่สะดวกขึ้นอย่างมากในช่วงนี้มีผลทำให้ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นของภูเก็ตและป็นังลดลงจากอดีต ขณะที่ความสัมพันธ์กับกรุงเทพฯ มีมากขึ้นมากขึ้นเห็นได้จากการเปลี่ยนรูปแบบการสร้างบ้านหลังที่สองของนายเหมืองภูเก็ตจากเดิมที่เคยออกไปตั้งอ้งมอเหลาหรือบ้านสไตล์ตะวันตกในเกาะป็นังในอดีต มาเป็นสร้างบ้านในกรุงเทพฯ แทน (สุดารา สุขฉายา, บรรณานิติการ, 2543) ทั้งนี้ สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ของคนภูเก็ตกับคนไทยใกล้ชิดมากขึ้น โดยเฉพาะในการทำให้ชาวภูเก็ตซึ่งส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีนมีความกลมกลืนกับคนไทยมากขึ้น คือ การดำเนินนโยบายชาตินิยมในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวมีการต่อต้านชาวจีนและพยายามทำให้คนจีนเป็นไทย เช่น การให้ตั้งชื่อสกุลเป็นไทย เป็นต้น แม้ว่าการปิดโรงเรียนจีนในระยะแรกจะทำให้ลูกหลานคนจีนในภูเก็ตหลายคนต้องเดินทางไปเรียนที่ป็นังอันเป็นการสร้างฐานทางธุรกิจและกระชับความสัมพันธ์ รวมถึงการรับเอาวัฒนธรรมของชาวป็นังมาให้ภูเก็ตมากขึ้นแต่โรงเรียนจีนเหล่านี้ก็ปิดอยู่ได้ไม่นาน ประกอบกับนายเหมืองเงินก็ตระหนักดีถึงความสำคัญของภาษาไทยและความสำคัญของความสัมพันธ์กับรัฐบาลไทยซึ่งรวมศูนย์อยู่ที่กรุงเทพฯ ทำให้ลูกหลานของชาวจีนบางส่วนเข้าเรียนในโรงเรียนไทยและพูดภาษาไทย รวมทั้งชาวจีนหลายคนต้องเปลี่ยนชื่อสกุลเป็นชื่อไทยเพื่อที่จะไม่มีปัญหาเกี่ยวกับรัฐบาลไทยด้วย คนภูเก็ตเชื้อสายจีนเหล่านี้ นิยามตัวเองว่าเป็น “คนไทย” เชื้อสายจีน มากกว่าเป็น “คนจีน” โปนัทะเล

3.3 สภาพสังคมภูเก็ตหลังปี พ.ศ.2515

3.3.1 “ภูเก็ต” จากยุคเหมืองแร่สู่การท่องเที่ยว(พ.ศ.2515-2529)

สัญญาณการชะลอตัวลงของราคาดีบุกในตลาดโลกซึ่งก่อให้เกิดความตระหนักถึงความไม่แน่นอนของการพึ่งพาดีบุกเป็นแหล่งรายได้หลักในภูเก็ตได้ปรากฏให้เห็นชัดขึ้นนับจากปี พ.ศ. 2515 ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของภาวะถดถอยของกิจการเหมืองแร่ดีบุกในภูเก็ต เนื่องจากแหล่งแร่ดีบุกที่อุดมสมบูรณ์ถูกใช้ไปจนหมด เหลือแต่แหล่งแร่ที่มีแร่ปริมาณน้อย ราคาดีบุกมีแนวโน้มลดลงจากการมีวัตถุดิบทดแทน รวมถึงการเกิดภาวะสงครามที่ต้องใช้อาวุธระหว่างมีประเทศน้อยลง ทำให้ความจำเป็นในการใช้ดีบุกเพื่อการสงครามลดน้อยลง (ประสิทธิ์ ชินการณ,

2548; ฤดี ภูมิภูถาวร, 2536; สุตารา สุจฉายา, บรรณธิการ, 2543) ขณะเดียวกับที่กิจการเหมืองแร่เริ่มมีสัญญาณชะลอตัวลง การสนับสนุนการท่องเที่ยวชายทะเลของภูเก็ตเริ่มมีมากขึ้นจนนำไปสู่การรวมตัวต่อต้านการดำเนินการเกี่ยวกับเหมืองแร่ของประชาชนชาวภูเก็ตหลายครั้งเนื่องจากกังวลว่าสภาพแวดล้อมในจังหวัดภูเก็ตจะถูกทำลายลงจากกิจการเหมืองแร่อันเป็นผลกระทบต่อการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดภูเก็ต

อย่างไรก็ตาม ในช่วงต้นทศวรรษ 2520 ราคาแร่ดีบุกกลับเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้ง แต่แหล่งแร่ดีบุกที่มีอยู่เดิมในภูเก็ตกลับขุดหาแร่ได้น้อยลง ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มนายทุนต่างชาติ นายทุนภูเก็ตและเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อจัดให้มีการอนุญาตขุดหาแร่นอกชายฝั่งทะเลภูเก็ตอย่างจริงจัง(สุตารา สุจฉายา, บรรณธิการ, 2543) พร้อมไปกันนี้ฝ่ายที่ต้องการสนับสนุนกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวทางทะเลก็เกิดความกังวลถึงผลกระทบที่จะเกิดจากการทำเหมืองแร่ในทะเลที่มีต่อสภาพแวดล้อมในทะเลของจังหวัดภูเก็ต เป็นผลให้เกิดการต่อต้านการขออนุญาตทำเหมืองแร่ทางทะเลเป็นระยะ ดังปรากฏให้เห็นในกรณีการขออนุญาตเปิดเหมืองแร่ทางทะเลของบริษัทเท็มโก้เมื่อปี พ.ศ.2511 ซึ่งต่อมาโดนคัดค้านจากประชาชนชาวภูเก็ตในช่วงประมาณปี พ.ศ.2514-2515 โดยมีการเคลื่อนไหวของประชาชน นักวิชาการและนักศึกษา เนื่องจากเห็นว่าการอนุญาตให้บริษัทเท็มโก้ทำเหมืองแร่ทางทะเลอาจจะก่อให้เกิดรัฐบาลไทยเสียผลประโยชน์ (สุตารา สุจฉายา, บรรณธิการ, 2543)

จนในที่สุด รัฐบาลภายใต้การนำของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ประกาศยกเลิกประทานบัตรทำเหมืองแร่ในทะเลของบริษัทเท็มโก้ทั้งหมดตามที่ประชาชนได้เรียกร้องในปี พ.ศ.2518 โดยรัฐบาลได้จัดตั้งองค์กรเหมืองแร่ในทะเล (อ.ม.ท.) เป็นรัฐวิสาหกิจเพื่อทำการผลิตแร่ดีบุกด้วยการขุดหาแร่ในทะเลฝั่งอันดามัน พร้อมกับรับซื้อแร่จากเอกชนซึ่งรัฐบาลได้ให้สัมปทานไปอุดแร่ในเขตสัมปทานของรัฐบาลขึ้นในปีเดียวกันนี้ นอกจากนี้ยังมีการคัดค้านการขอเข้ามาขุดหาแร่ของบริษัทเศรษฐทรัพย์การแร่ หรือ ฟุคุนหลง ซึ่งจะเข้ามาขุดแร่ในสะปา ในช่วงปี 2521 โดยกลุ่มประชาชนผู้คัดค้านแสดงเหตุผลว่าการทำเหมืองแร่ของฟุคุนหลงจะก่อให้เกิดผลกระทบกับอาชีพประมงชายฝั่ง รวมถึงการต่อต้านคัดค้านการเข้ามาขุดแร่ในทะเลฝั่งตะวันตกบริเวณหน้าอ่าวกะตะ ะกรน ของประชาชนภูเก็ตนำโดยสมาคมท่องเที่ยว ในช่วงปี 2524-2525 โดยที่สภาจังหวัดภูเก็ตได้เสนอให้รัฐบาลระงับการขุดแร่หน้าอ่าวกะกรนและยกเลิกประทานบัตรทางชายฝั่งทะเลตะวันตกทั้งหมดเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาท่องเที่ยวของภูเก็ตตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับ5 ซึ่งในที่สุดก็ได้มีการถอนประทานบัตรทางฝั่งทะเลตะวันตกของภูเก็ตทุกแปลง (สุตารา สุจฉายา, บรรณธิการ, 2543)

ขณะเดียวกัน ในช่วงเวลาที่เกิดองค์กรเหมืองแร่ทางทะเลเป็นศูนย์กลางรับซื้อแร่ดังกล่าวก็ได้เกิดการลักลอบขนแร่เถื่อนจากภูเก็ตปรากฏเป็นข่าวอยู่เสมอ และมีข่าวคราวการลอบฆ่าในเขต

วงของกลุ่มที่ลักลอบส่งออกแร่เถื่อนเนื่องจากการขัดแย้งกันทางผลประโยชน์เป็นระยะ ในบางกรณีมีการให้ปากคำของพยานเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับนายทุนตระกูลตั้งของภูเก็ตและนายตำรวจตำแหน่งสูงของไทยด้วย นอกจากนี้แร่เถื่อนที่เกิดขึ้นจากการลักลอบขนออกไปถูกลงโดยไม่ผ่านรัฐบาลแล้ว ในตลาดต่างประเทศซึ่งมีภาคีดิบุกระหว่างประเทศเป็นผู้กำหนดปริมาณและราคาดิบุกของโลกนั้นก็ไม่สามารถควบคุมดิบุกที่ผลิตออกมาจากประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกในภาคีดิบุกโลก เช่น จีน บราซิล และแคนาดา ต่างก็ผลิตออกมาขายโดยไม่สนใจการกำหนดปริมาณขายของภาคีดิบุก เป็นเหตุให้เกิดภาวะล้นตลาดของดิบุก และการปรับลดราคาอย่างต่อเนื่อง จนนำมาถึงจุดสิ้นสุดของยุครุ่งเรืองของอุตสาหกรรมดิบุก ปรากฏให้เห็นด้วยการปิดเหมืองแร่ดิบุกสำคัญ ๆ ของโลก เช่น การปิดโครงการชุดแร่เกือบ 20 โครงการของบริษัทเหมืองแร่มาเลเซีย (MMC) ซึ่งเป็นบริษัทเหมืองแร่ดิบุกที่ใหญ่ที่สุดในโลกในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ.2528 การปิดตลาดรับซื้อดิบุกในกรุงลอนดอนซึ่งเป็นตลาดหลักของโลกลงในวันที่ 24 ตุลาคม 2528 ตามมาด้วยการปิดตลาดกัวลาลัมเปอร์ ในประเทศมาเลเซียซึ่งในขณะนั้นเป็นแหล่งผลิตดิบุกหลักของโลกในวันถัดมา เป็นต้น

ขณะเดียวกันในช่วงปลายของการเติบโตของอุตสาหกรรมดิบุก ได้เกิดการค้นพบแร่ธาตุที่มีค่าชนิดหนึ่งซึ่งเกิดจากการถลุงแร่ดิบุก คือ “แทนทาลัมเพนตอกไซด์” หรือ “แทนทาลัม” ซึ่งมีคุณสมบัติสามารถนำไปใช้ในอุตสาหกรรมชนิดใหม่ ๆ ของโลก เช่น ใช้เป็นส่วนประกอบในการผลิตยานอวกาศ อุปกรณ์ไมโครชิพของคอมพิวเตอร์ ส่วนประกอบเครื่องบิน และชิปนาวทู เป็นต้น “แทนทาลัม” นี้เดิมเรียกกันในกลุ่มชาวบ้านว่า “ซี้ตระกรันแร่” หรือ “ซี้แร่” เนื่องจากเป็นส่วนประกอบไร้ค่าที่ต้องสกัดออกจากการถลุงแร่ในอดีต ซี้แร่มีประโยชน์เพียงเพื่อการนำไปใช้ถมที่ดินทำถนน แต่เมื่อถึงเวลาที่ซี้แร่กลายเป็นสิ่งที่มีมูลค่าเป็นที่ต้องการของตลาดโลก ราคาจึงปรับเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้เกิดกิจกรรมการขุดสำรวจหาแร่ตระกรันหรือซี้แร่ในบริเวณที่เคยเป็นแหล่งตั้งโรงถลุงแร่เก่า ๆ หรือตามถนนหลายแห่งทั่วเมืองภูเก็ตเพื่อนำมาจำหน่าย ความต้องการของแทนทาลัมในตลาดโลกทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มนายเหมืองกลุ่มหนึ่งของภูเก็ต คือ นายเอี้ยบซุนอัน กลุ่มบุญสูง กลุ่มงานทวีและกลุ่มยงสกุล นายทุนต่างประเทศ และ นายทุนจากกรุงเทพฯ คือ นายพงศ์ สารสิน เพื่อยื่นโครงการก่อสร้างโรงงานผลิตแร่แทนทาลัมขึ้นในภูเก็ตชื่อ บริษัทไทยแลนด์ แทนทาลัม อินดัสทรี อันเนื่องจากภูเก็ตเป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ใกล้กับแหล่งแร่ทำให้การใช้แร่เพื่อมาถลุงหาแทนทาลัมทำได้สะดวกและประหยัดต้นทุนมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในระหว่างการจัดตั้งโรงงานแทนทาลัม ได้เกิดกระแสเรียกร้องจากประชาชนภูเก็ตเพื่อต่อต้านการก่อสร้างโรงงานดังกล่าว เนื่องจากได้มีการนำเสนอข้อมูลจากกลุ่มนักวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมว่าการดำเนินการของโรงงานแทนทาลัมจะก่อให้เกิดการปล่อยสารพิษซึ่งเป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อมและเป็นอันตรายต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง การต่อต้านการตั้งโรงงานแทนทาลัมเริ่มก่อตัวขึ้นจากกลุ่มคนเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งจน

ขยายเป็นวงกว้างเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลหยุดสนับสนุนการก่อสร้างโรงงานดังกล่าว จนในที่สุดในวันที่ นายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยาซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีอุตสาหกรรมในขณะนั้นได้เดินทางเพื่อมาเจรจาชี้แจงกับประชาชนภูเก็ตเกี่ยวกับการก่อสร้างโรงงานดังกล่าว ได้เกิดเหตุการณ์จลาจลขึ้นในภูเก็ต โดยมีกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งในภูเก็ตได้ก่อเหตุวางเพลิงเผาสถานที่หลายแห่งในภูเก็ต คือ โรงงานแทนทาลัม พื้นที่บางส่วนของโรงแรมเมอร์ลินซึ่งเป็นที่พักของ นายจิรายุ รวมถึงสถานที่ราชการบางแห่ง จนทำให้รัฐบาลต้องประกาศภาวะฉุกเฉิน(เคอร์ฟิว) ขึ้นในภูเก็ต ในระหว่างวันวันที่ 23-30 มิถุนายน 2529

การจลาจลกรณีแทนทาลัมในด้านหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตื่นตัวของประชาชนท้องถิ่นในภูเก็ตในการออกมาปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและปกป้องผลกระทบจากภาคอุตสาหกรรมที่จะมีต่อประชาชน แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของภาคประชาชนในภูเก็ต ที่ได้มีการรวมตัวกันต่อต้านการทำกิจการเหมืองแร่ที่จะกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางทะเลและต่อต้านโรงงานแทนทาลัมอันจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น รวมถึงกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว แต่ในอีกด้านหนึ่งการรวมตัวต่อต้านโรงงานแทนทาลัมในครั้งนี้ถูกตั้งข้อสังเกตว่าสาเหตุที่แท้จริงมาจากความขัดแย้งของกลุ่มทุนในภูเก็ตด้วยกันเองโดยเฉพาะกลุ่มทุนที่จะสูญเสียผลประโยชน์หากโรงงานนี้สามารถจัดตั้งขึ้นได้ (ผู้จัดการรายเดือน, 2529) ขณะเดียวกันเหตุการณ์ในครั้งนี้ก็ได้ถูกหยิบยกไปใช้เพื่อประโยชน์ในการต่อสู้ทางการเมืองด้วยเช่นกัน

ในขณะที่กิจการเหมืองแร่ดีบุกกำลังก้าวสู่ภาวะเสื่อมถอยลง จนถึงจุดสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2529 ดังกล่าว กิจการด้านธุรกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตก็ฉายแววการเป็นธุรกิจสาขานำในจังหวัดภูเก็ตที่ก้าวขึ้นมาแทนกิจการเหมืองแร่มากขึ้นในทุกขณะ นับตั้งแต่การเข้ามาท่องเที่ยวของกลุ่มบุปผาชน หรือ “ฮิปปี” ที่เดินทางมาท่องเที่ยวภูเก็ตในช่วงกลางทศวรรษ 2510 ตามมาด้วยการก่อสร้างกิจการโรงแรมในตัวเมืองภูเก็ต คือ โรงแรมถาวร ซึ่งเป็นโรงแรมระดับกลางแห่งแรกในภูเก็ต¹ ของกลุ่มตระกูลถาวรวงศ์ ตามมาด้วยการก่อสร้างโรงแรมภูเก็ตไฮแลนด์ รีสอร์ท ซึ่งเป็นโรงแรมที่พักตากอากาศริมชายทะเลหรรษาแห่งแรกของภูเก็ต ต่อมาจึงเกิดชมรมธุรกิจท่องเที่ยวภูเก็ตประมาณปี พ.ศ. 2518 และเกิดโรงแรมพีร์ลของตระกูล ณ ระนองในปี พ.ศ. 2519 ขณะเดียวกันรัฐบาลก็เริ่มให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในภูเก็ตมากขึ้น ด้วยการเข้ามาวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในภูเก็ตในปี พ.ศ. 2516 ก่อนที่จะมีการตั้งสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยขึ้นที่จังหวัดภูเก็ตในปี พ.ศ. 2520

¹ โรงแรมแห่งแรกที่เกิดขึ้นในภูเก็ตคือ โรงแรมออน ออน ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2472 เป็นโรงแรมขนาดเล็กมีสองชั้น ตั้งอยู่บนถนนพังงา ในตัวเมืองจังหวัดภูเก็ต เป็นโรงแรมที่ออกแบบก่อสร้างโดยช่างจากปักษ์ใต้ มีลวดลายสไตล์ชิโน โปรตุเกส ปัจจุบันยังเปิดให้บริการอยู่

หลังการจัดตั้ง สำนักงาน ททท. ในภูเก็ตไม่นาน ก็มีการเปิดโรงแรมแห่งใหม่ใจกลางเมือง ภูเก็ต คือโรงแรมภูเก็ตเมอร์ลิน ในปี พ.ศ. 2523 และตามมาด้วยโรงแรมอีกหลายแห่ง รวมถึง การเข้ามาลงทุนสร้างรีสอร์ทในเครือโรงแรมต่างประเทศ อย่าง Club Med ซึ่งเปิดให้บริการเมื่อปี พ.ศ. 2525 นอกจากกิจการโรงแรมที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แล้วในด้านการคมนาคมทางอากาศก็มีการ ขยายกิจการเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในภูเก็ตมากขึ้น โดยมีการเปิดเส้นทางการบินนานาชาติ กรุงเทพฯ ภูเก็ต สิงคโปร์ ขึ้นในปี พ.ศ. 2526 ถัดมาในปี พ.ศ. 2527 เริ่มมีสายการบิน ต่างประเทศเปิดเส้นทางการบินเข้าภูเก็ตโดยตรง ทั้งสายการบิน Dragon Air บินจากฮ่องกง เข้า ภูเก็ต สายการบิน Malaysia Airline บินตรงจากกัวลัมเปอร์ และสายการบิน Silk Air บินจาก สิงคโปร์ เข้าสู่ภูเก็ต (ชาญ วงศ์สัตยนนท์, ม.ป.ป) การท่องเที่ยวและการเข้ามาของสายการบินที่ เพิ่มขึ้นนำไปสู่การขยายท่าอากาศยานภูเก็ตเพื่อรองรับการเครื่องบินขนาดใหญ่ รวมถึงการ ปรับปรุงขยายอาคารผู้โดยสารเพื่อรองรับผู้โดยสารจำนวนมากขึ้นได้ในเวลาต่อมา การเติบโตของ ธุรกิจท่องเที่ยวในช่วงนี้ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่รัฐบาลประกาศลดค่าเงินบาทในปี พ.ศ. 2527 ทำให้ค่าเงินบาทถูกลงสำหรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย การเติบโตขึ้นของธุรกิจโรงแรมนี้ ได้ทำให้พื้นที่เหมืองแร่เก่าซึ่งเป็นเหมืองร้างหลายแห่งได้รับการ ปรับปรุงให้กลายเป็นพื้นที่ก่อสร้างโรงแรม รวมทั้งพื้นที่ซึ่งเคยเป็นทุ่งนา สวนมะพร้าวและสวน ยางพารา หลายแห่งก็มีการปรับปรุงมาเป็นพื้นที่สร้างโรงแรมมากขึ้นเพิ่มขึ้น

3.3.2 “ภูเก็ต”: ไข่มุกแห่งอันดามัน สวรรค์แห่งเมืองใต้ (พ.ศ.2530-2541)

พ้นจากเหตุการณ์เผาโรงงานแทนทาลัมซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของจุดสิ้นสุดของ อุตสาหกรรมเหมืองแร่และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องในภูเก็ตแล้ว ภูเก็ตก็มุ่งหน้าสู่กิจการท่องเที่ยว อย่างเต็มตัว ธุรกิจการท่องเที่ยวในภูเก็ตเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนับจากปี พ.ศ. 2529 เห็นได้จาก สัดส่วนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เดินทางมาเยือนภูเก็ตซึ่งมีสัดส่วน 4% ของนักท่องเที่ยว ที่มาเยือนไทยในปี พ.ศ. 2526 แล้วเพิ่มขึ้นเป็น 6.2% 6.4% 9% และ 11.5% ในปี 2527-2530 ตามลำดับ เนื่องจากปัจจัยในการอำนวยความสะดวกสบายมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะ โรงแรมที่พักที่มีการสร้างขึ้นอย่างมกนับตั้งแต่ปี 2528 เป็นต้นมา(โอภาส สุกใสและคณะ, 2533:136)

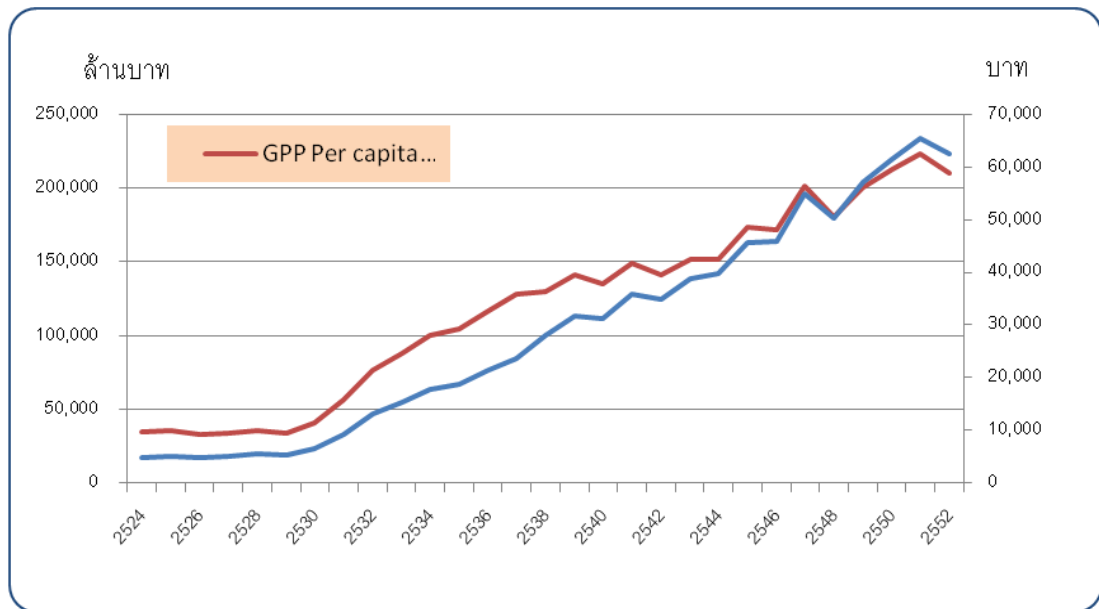
ในระหว่างปี พ.ศ. 2530-2535 มีโรงแรมหลายแห่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเพิ่มขึ้น ปีละ 2,000 ห้อง(ชาญ วงศ์สัตยนนท์, ม.ป.ป) โรงแรมในเครือต่างประเทศได้ทยอยเปิดให้บริการ ในจังหวัดภูเก็ตในระหว่างนี้ เช่น Le Meridien (2530), Thai Wah Group (2530), Amanpuri (2531), Holiday Inn เป็นต้น การเพิ่มขึ้นของโรงแรมจำนวนมากทำให้โครงสร้างพื้นฐานในการ เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายหาดต่างๆ มิใช่เพียงพอ สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว หอการค้าและ ภาครัฐได้ร่วมผลักดันให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณมาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง

โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2531 รัฐบาลได้ใช้งบประมาณในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในภูเก็ตหลายประการ ทั้งการปรับปรุงท่าอากาศยานภูเก็ตด้วยการขยายอาคารผู้โดยสารให้รองรับได้มากขึ้น การพัฒนาโครงการทำเรื่อน้ำลึกในภูเก็ต การปรับปรุงระบบการจราจรและเส้นทางคมนาคมในจังหวัด มีการปรับปรุงถนนที่นำไปสู่แหล่งท่องเที่ยว การปรับปรุงผิวจราจรและการจัดทำป้ายสถานที่ต่าง ๆ พร้อมไปกับการสนับสนุนของภาครัฐ ภาคเอกชนก็มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในภูเก็ตหลายกิจกรรม อีกทั้งยังมีการอนุญาตเที่ยวบินในลักษณะเช่าเหมาลำจากประเทศต่าง ๆ มายังภูเก็ตอย่างต่อเนื่องในระหว่างทศวรรษ 2530 (ชาญ วงศ์สัตยพันธ์, ม.ป.ป) ชายหาดหลายแห่งในภูเก็ตได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น ชายหาดหลายแห่งที่ไม่เป็นที่นิยมในอดีตได้รับการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมให้สะดวกในการเข้าถึง มีการเปิดที่พักตากอากาศ เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ๆ รอบเกาะภูเก็ต ชายทะเลซึ่งเคยเป็นที่เที่ยวเล่นพักผ่อนของคนภูเก็ต กลายสภาพเป็นชายหาดระดับนานาชาติ มีนักท่องเที่ยวจากทุกมุมโลกเดินทางมาท่องเที่ยวภูเก็ต

นอกจากการเติบโตของกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวโดยตรงแล้ว การท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้นในภูเก็ต ทำให้ย่านการค้า และภาคธุรกิจมีการขยายตัวเป็นวงกว้างมากขึ้นจากเดิมที่เคยมีความเจริญอยู่เฉพาะในตัวเมือง กลายเป็นความเจริญขยายออกไปแถบบริเวณพื้นที่ชายทะเลที่เป็นย่านท่องเที่ยว ในตัวเมืองก็มีการขยายตัวค่อนข้างสูง โดยในช่วงปี 2531-2532 มีธุรกิจที่เพิ่มขึ้นจำนวนมากเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้ในตัวเมืองมีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์และโรงแรมขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยส่วนหนึ่งของการลงทุนของนายทุนภูเก็ตที่มีที่ดินอยู่แล้ว และบางส่วนเป็นการลงทุนของนักธุรกิจต่างจังหวัด การลงทุนในธุรกิจโครงการลงทุนในอาคารพาณิชย์ต่าง ๆ เหล่านี้ได้ขยายตัวเมืองจากจุดศูนย์กลางเดิมไปอยู่ในบริเวณที่เดิมถูกกำหนดไว้ให้เป็นพื้นที่พาณิชย์กรรม รวมถึงบริเวณอื่น ๆ ทั่วตัวเมืองภูเก็ต ก่อให้เกิดย่านธุรกิจแหล่งใหม่ บริเวณย่านชายทะเลเป็นแหล่งการค้าและธุรกิจที่สำคัญพอกับย่านการค้าในตัวเมือง โดยเฉพาะพื้นที่ชายทะเลที่ได้รับการพัฒนาแล้ว เช่น หาดป่าตอง หาดกะรน กลายเป็นทำเลทองของธุรกิจการค้าและโรงแรมรองมาจากย่านตัวเมือง โรงแรมกระจายทั่วบริเวณหาด มีพื้นที่การค้าลักษณะพลาซ่าและคอมเพล็กซ์ บางแห่งรวมโรงแรมและอาคารชุดที่พักอาศัยเข้าด้วยกัน (โอภาส สุกใสและคณะ, 2533)

การเติบโตขึ้นของเศรษฐกิจภูเก็ตในช่วงนี้สะท้อนให้เห็นได้อย่างดีจากรายได้ GDP ของจังหวัดภูเก็ตที่เริ่มเพิ่มสูงขึ้นนับจากช่วงปี พ.ศ. 2530 และเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ดังแสดงให้เห็นได้ในแผนภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 อัตราการเติบโตของเศรษฐกิจภูเก็ตที่สะท้อนผ่าน GPP และรายได้ต่อหัว (GPP Per Capita) พ.ศ.2524-2552

ที่มา: รวบรวมจากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผลจากการขยายตัวของกิจการท่องเที่ยวในภูเก็ต โดยเฉพาะบริเวณชายทะเล ทำให้ที่ดินในภูเก็ตโดยเฉพาะที่ดินที่อยู่ติดทะเลได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีความตื่นตัวอย่างมากในการพัฒนาที่ดินรกร้างว่างเปล่าให้ได้ใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นทั้งเขตเมืองและบริเวณชายทะเล ทำให้ราคาที่ดินภูเก็ตสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ราคาประเมินที่ดินขาดปาดองไร่ละ 4 ล้านบาท ในช่วงประมาณปี 2531 บางแปลงราคาเพิ่มสูงขึ้นไปถึงไร่ละ 10 ล้านบาทใน 1 ปี (โอกาส สุกใสและคณะ, 2533) การเพิ่มขึ้นของราคาที่ดินในบริเวณชายทะเลห่างไกลนี้มักจะเป็นเรื่องที่ดินภูเก็ตมักจะหยิบมาพูดกันเสมอว่าในอดีตเศรษฐกิจของภูเก็ตมักจะทิ้งมรดกให้ลูกรักเป็นที่ดินในตัวเมืองภูเก็ต ส่วนลูกชังมักจะได้รับที่ดินที่ห่างไกลออกไป ในบริเวณแถบชายทะเลซึ่งเดิมเป็นที่รกร้าง ห่างไกลหรือเรียกได้ว่าเป็นที่ตาบอด พอหลังจากการท่องเที่ยวพัฒนาขึ้นในภูเก็ต ลูกชังของเศรษฐกิจเหล่านี้จึงร่ำรวยมากขึ้นกว่าเหล่าบรรดาลูกรัก อย่างไรก็ตามในช่วงต้นทศวรรษที่ 2530 นี้ โอกาสระบุว่าเป็นที่เชื่อกันว่าที่ดินตามชายหาดในภูเก็ตได้เปลี่ยนมือไปเป็นของนักลงทุนจากกรุงเทพฯ เกือบหมดแล้ว เหลือแต่ที่ดินแปลงเล็กๆ เท่านั้น

ราคาที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้นนี้ ทำให้ที่ดินในภูเก็ตเป็นที่ต้องการมากขึ้น มีความพยายามต่าง ๆ ในการแสวงหาที่ดินในภูเก็ตหลายรูปแบบ ปลายปี พ.ศ.2537 มีการแจกเอกสารสิทธิ์ที่ดินส.ป.ก 4-01 ในจังหวัดภูเก็ตเนื้อที่ 10,536 ไร่ให้แก่ผู้รับมอบจำนวน 486 ราย ปรากฏพบว่าในจำนวนผู้ที่รับแจกเอกสารสิทธิ์มีกลุ่มนายทุนเหมืองแร่ของภูเก็ตร่วมอยู่ด้วย ทั้ง ๆ ที่การแจกเอกสารสิทธิ์

ดังกล่าวเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้ที่ดินแก่เกษตรกรได้มีที่ดินทำกิน เหตุการณ์ครั้งนี้ไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดแรงกระเพื่อมที่ทำให้รัฐบาลนายชวน หลีกภัยต้องยุบสภาเพื่อเลือกตั้งใหม่เท่านั้น แต่เหตุการณ์ครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างผลตอบแทนส่วนเกินของกลุ่มนายทุนในภูเก็ตที่พยายามดึงเอาทรัพยากรสาธารณะมาอยู่ในครอบครองของตน โดยที่นายทุนผู้ที่ได้รับประโยชน์จากเอกสารสิทธิ์ดังกล่าวบางคนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนักการเมืองท้องถิ่นในสังกัดพรรครัฐบาลในขณะนั้นด้วย

นอกจากปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะและเกิดปัญหาพิพาทจากการบุกรุกเข้าครอบครองที่ดินจากการที่ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้นแล้ว การเติบโตอย่างไร้ขีดจำกัดในทางเศรษฐกิจของภูเก็ตก็สวนทางกับสภาพสังคมในภูเก็ตที่กลับเสื่อมถอยลงเรื่อย ๆ ในด้านสิ่งแวดล้อม เกิดปัญหาขยะปัญหาในการจัดเก็บและทำลายปะการัง ปัญหาน้ำเน่าเสีย ขาดแคลนน้ำสะอาดอุปโภคบริโภค ในด้านคุณภาพชีวิต ค่าครองชีพสูงขึ้น เกิดประชากรอพยพย้ายถิ่นเข้ามาในภูเก็ตจำนวนมากเพื่อมาหาเลี้ยงชีพ นำไปสู่ปัญหาชุมชนแออัด การว่างงานและปัญหาอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม มีความพยายามในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในภูเก็ตอย่างต่อเนื่อง โดยภูเก็ตได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างประเทศหลายแห่ง ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2539 โดยระหว่างปี พ.ศ. 2530-2534 USAID เลือกจังหวัดภูเก็ตเป็นตัวอย่างในการศึกษา Coastal Resource Management Project เพื่อศึกษาผลกระทบจากกิจการโรงแรมต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรชายฝั่ง พ.ศ. 2535-2538 GTZ จากเยอรมันให้ความช่วยเหลือในการศึกษาการพัฒนาเมือง (Urban Development) พ.ศ.2536-2539 ICSC จากประเทศแคนาดา ให้ความช่วยเหลือในการศึกษาการบริหารจัดการขยะและน้ำเสีย (Solid Waste and Waste Water Management) ขณะที่ประเทศไทยเองก็ได้ประกาศใช้พระบัญญัติสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ประกาศให้ภูเก็ตเป็นเขตควบคุมมลพิษและออกประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม ควบคุมการก่อสร้างทั้งเกาะภูเก็ต

ต่อมา ในวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 ได้มีมติคณะรัฐมนตรีเห็นชอบกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดภูเก็ต เพื่อพัฒนาให้จังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองนานาชาติ ซึ่ง สศช.ได้ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ตจนออกมาเป็นแผนการพัฒนาภูเก็ตเมืองนานาชาติ ในปี พ.ศ. 2542 (ดูส่วนต่อไป) ถัดมาในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ รัฐบาลประกาศลดค่าเงินบาท ทำให้ค่าเงินบาทอ่อนค่าลง เศรษฐกิจหลายภาคส่วนในประเทศได้รับผลกระทบ มีสถาบันการเงินปิดตัวหลายแห่ง รวมถึงกิจการด้านอสังหาริมทรัพย์ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง แต่ค่าเงินที่อ่อนค่าลงกลับเป็นผลดีต่อการส่งออกและการท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวในภูเก็ตมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าเดิม ภูเก็ตไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจครั้งนี้มากนัก ต่อมาโรงแรมหลายแห่งได้มีการปรับอัตราค่าห้องพักของโรงแรมในจังหวัดภูเก็ตโดยหันมาใช้เงินสกุลต่างประเทศแทนทำให้ราคาห้องพักในโรงแรมในภูเก็ตเพิ่มขึ้นประมาณ 20-40%

(ชาญ วงศ์สัตยนนท์, มปป) ทำให้การลงทุนในธุรกิจโรงแรมมีความน่าสนใจสำหรับนักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศมากขึ้น

ขณะที่ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ไม่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในด้านการท่องเที่ยวในภูเก็ตมากนัก แต่การเกิดขึ้นของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการเมืองท้องถิ่นของภูเก็ตเนื่องจากการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น นักการเมืองท้องถิ่นภูเก็ตซึ่งเคยลงรับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาหันมาให้ความสำคัญกับบทบาททางการเมืองในระดับท้องถิ่นด้วยการลงรับสมัครเลือกตั้งเป็น นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เช่น กรณีของนางอัญชลี วานิช เทพบุตรและนายไพบูลย์ อุปัติศฤงค์

3.3.3 ภูเก็ตในครอบครองของนอมินีต่างชาติ (พ.ศ.2542-2551)

การหันทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของภูเก็ตเข้าสู่การท่องเที่ยวอย่างเต็มตัว รวมไปถึงการสนับสนุนภูเก็ตให้เป็นเมืองนานาชาติ ส่งผลให้ภูเก็ตเป็นเป้าหมายในการท่องเที่ยวและการทำธุรกิจของชาวต่างชาติ รวมไปถึงความต้องการในการมีที่อยู่อาศัยในลักษณะที่พักตากอากาศของชาวต่างชาติทำให้ที่ดินในภูเก็ตมีความต้องการเพิ่มสูงขึ้นจากชาวต่างชาติทั้งที่เป็นนักท่องเที่ยวและนักลงทุน ขณะที่กฎหมายการถือครองทรัพย์สินที่ดินยังคงจำกัดการถือครองของชาวต่างชาติทำให้เกิดการถือครองที่ดินโดยตัวแทน(นอมินี)ขึ้นในภูเก็ตจำนวนมาก

ภายหลังจากที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้มีการพัฒนาจังหวัดภูเก็ตให้เป็นเมืองนานาชาติเมื่อปลายปี พ.ศ. 2539 ได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการภูเก็ตเมืองนานาชาติขึ้นโดยความร่วมมือของหน่วยงานจากส่วนกลางและหน่วยงานส่วนท้องถิ่น โดยแผนปฏิบัติการดังกล่าวได้กำหนดระยะเวลาในการพัฒนาภูเก็ตเมืองนานาชาติในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2542-2554 โดยได้มีการจำกัดความของเมืองนานาชาติในแผนปฏิบัติการดังกล่าวไว้ว่า

“เป็นเมืองน่าอยู่ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สะดวกสบาย มีบริการพื้นฐานที่ได้มาตรฐาน การบริหารจัดการที่เป็นระบบและทันสมัย มีความโปร่งใส และมีภาษาที่ติดต่อสื่อสารกันได้เป็นสากล เอกลักษณ์วัฒนธรรม วิถีชีวิต และจิตวิญญาณของภูเก็ต ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542)

ภายใต้แผนปฏิบัติการดังกล่าวได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเมืองภูเก็ตหลัก ๆ ไว้ 5 ด้านประกอบด้วย 1.การพัฒนาพื้นที่ในจังหวัดควบคู่ไปกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ 2. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การคมนาคม ระบบประปา ให้มีพอเพียงและทั่วถึง 3. การพัฒนาคุณภาพคนผ่านการยกระดับการศึกษา โดยเฉพาะการเพิ่มศักยภาพแรงงานในด้านการ

ท่องเที่ยว และเทคโนโลยีสารสนเทศ 4. การพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และปรับปรุงระบบโทรคมนาคมการสื่อสาร และ 5. การบริหารเมืองนานาชาติด้วยการระดมบทบาท ให้ทุกภาคส่วนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม

แผนปฏิบัติการภูเก็ตเมืองนานาชาตินี้คาดหวังให้เกิดผลต่อพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่พัฒนา โดยเฉพาะบริเวณตอนล่างของเกาะภูเก็ต ซึ่งกำหนดพื้นที่แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ 1.พื้นที่แนวพัฒนาด้านตะวันออกและด้านใต้ของเกาะ บริเวณป่าตอง กะทู้ เทศบาลเมืองภูเก็ตและรัชฎา ให้เป็นศูนย์บริหารและบริการหลัก 2.พื้นที่บริเวณเหนือและใต้ของเกาะ บริเวณเกาะแก้ว เทศบาลเมือง วิชิต ราไวย์ เป็นย่านรองรับการขยายตัวของชุมชน ศูนย์บริการด้านการท่องเที่ยว การเดินเรือและการวิจัยทางทะเล และ 3.การพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวชายทะเล บริเวณกะตะ กระรน ส่วนในบริเวณตอนบนของเกาะซึ่งมีชุมชนไม่หนาแน่นนั้นจะพัฒนาเป็นแหล่งนันทนาการ และพื้นที่ส่งเสริมด้านการเกษตรควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

หลังจากการกำหนดแผนปฏิบัติการภูเก็ตเมืองนานาชาติแล้ว ต่อมาคณะรัฐมนตรีก็ได้มีมติให้พัฒนาภูเก็ตเป็นเมืองนานาชาติภายใต้โครงการ The Greater Phuket Digital Paradise Project ซึ่งเน้นการลงทุนด้านซอฟต์แวร์ และอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เทคโนโลยีสารสนเทศ นอกเหนือไปจากกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งยังได้ผลักดันให้จังหวัดภูเก็ตและจังหวัดชายทะเลด้านอันดามันเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเลภายใต้ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจ 7 ประเทศ ประกอบด้วยบังคลาเทศ อินเดีย พม่า ศรีลังกา ไทย เนปาล และภูฏาน (BIMSTEC)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้มีการพัฒนาขีดความสามารถในด้านการท่องเที่ยวและบริการในระดับนานาชาติของจังหวัดภูเก็ต ผ่านโครงการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับการเจริญเติบโตและการพัฒนาในอนาคต ด้วยการสร้างศูนย์การประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ และการส่งเสริมให้ภูเก็ตเป็นศูนย์บริการสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การพัฒนาให้เป็นไอซีที ซิตี้ การส่งเสริมธุรกิจมารีน่าและเรือยอร์ช และการพัฒนาให้เป็นศูนย์รวมแหล่งสรรพสินค้า (shopping paradise) และการจัดตั้งภูเก็ตให้เป็นเมืองปลอดภาษี

ขณะที่โครงการต่างๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องนับจากปี พ.ศ. 2542 เพื่อสนับสนุนการพัฒนาภูเก็ตให้เป็นเมืองนานาชาติตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2542 เป็นปีที่ประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจต่างดาวซึ่งกำหนดสัดส่วนการถือครองทรัพย์สินของชาวต่างชาติในกิจการประเทศไทยไม่เกิน 49% รวมถึงการประกาศ พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้ต่างชาติถือครองอาคารชุดได้ไม่เกิน 49% การประกาศกฎหมายสองฉบับนี้ได้ก่อให้เกิดเสียงเรียกร้องขอสิทธิพิเศษให้แก่ภูเก็ตเนื่องจากโดยหลักการแล้วกฎหมายดังกล่าวจะทำให้กิจการของต่างชาติที่เกี่ยวกับการก่อสร้างรีสอร์ท ที่พักตากอากาศ

รวมทั้งห้องชุดเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในภูเก็ตได้รับผลกระทบและลดปริมาณการเข้ามาลงทุนของต่างชาติลง แต่ในทางปฏิบัติแม้ภูเก็ตจะไม่ได้รับสิทธิพิเศษนอกเหนือไปจากเมืองอื่น ๆ ในประเทศไทยแต่กลับพบว่าสัดส่วนการถือครองกิจการและอาคารชุดของนักลงทุนต่างชาติในภูเก็ตยังมีอยู่มากผ่านการใช้วิธีหาตัวแทนหรือนอมินีคนไทยในการถือครองกิจการต่าง ๆ แทน โดยการศึกษาของศิริพรและคณะ(2552) พบว่านักลงทุนต่างชาติสามารถอาศัยช่องโหว่ทางกฎหมายในการถือครองที่ดินในประเทศไทย ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การซื้อขายผ่านความช่วยเหลือของนักกฎหมายไทย การอาศัยสถานภาพสมรส การโอนถ่ายหุ้น โดยจังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่ประสบปัญหาการถือครองอสังหาริมทรัพย์รุนแรงที่สุดในกลุ่มพื้นที่ที่ได้ศึกษา โดยที่พื้นที่บริเวณชายหาดรอบเกาะประมาณ 90% ไม่ได้ถือครองโดยคนในพื้นที่ ขณะเดียวกันราคาที่ดินในจังหวัดภูเก็ตก็เพิ่มสูงถึง 100 ล้านบาทต่อไร่ เป็นผลให้นักลงทุนไทยไม่สามารถแข่งขันกับนักลงทุนต่างชาติได้ (ประชาไท, เว็บไซต์, 24 ส.ค.2552) กล่าวได้ว่ากฎหมายทั้งสองฉบับนี้ซึ่งแม้จะเป็นปัจจัยทางสถาบันที่เป็นทางการโดยปราศจากซึ่งการร่วมมือปฏิบัติของคนในสังคมแล้วไม่ได้มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อปรากฏการณ์ความเป็นนานาชาติอันเป็นปัจจัยทางสถาบันอย่างไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นแล้วแต่อย่างใด หรืออาจจะกล่าวในอีกด้านหนึ่งได้ว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นนั้นไม่สามารถช่วยหยุดยั้งความพยายามในการแสวงหาซึ่งผลตอบแทนส่วนเกินอันนำไปสู่ความมั่งคั่งร่ำรวยไปได้ ภูเก็ตในปัจจุบันจึงก้าวไปไกลเกินกว่าการเป็นเมืองนานาชาติภายใต้ नियามของภาครัฐ เพราะ ทรัพยากรต่าง ๆ ในภูเก็ต โดยเฉพาะที่ดิน ทั้งในบริเวณชายทะเล และบนภูเขาได้กลายเป็นทรัพย์สินที่ถือครองโดยชาวต่างชาติผ่านนอมินีไปแล้วเป็นจำนวนมาก

3.3.4 ภูเก็ตกับปัญหาจากการพัฒนา

การสนับสนุนจากภาครัฐในการพัฒนาภูเก็ตให้เป็นเมืองนานาชาติ ส่งเสริมให้ภาวะการท่องเที่ยวของภูเก็ตนับจากปี พ.ศ. 2542 เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการก่อสร้างโรงแรมและอสังหาริมทรัพย์เพิ่มขึ้นจำนวนมาก อัตราการเข้าพักในโรงแรมของภูเก็ตอยู่ในระดับสูง ขณะเดียวกับที่อัตราค่าห้องพักในภูเก็ตอยู่ในเกณฑ์สูงและปรับราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกิดการลงทุนขยายกิจการของผู้ลงทุนรายเดิมและการลงทุนใหม่ ๆ ของผู้ลงทุนรายใหม่ โดยเฉพาะนักลงทุนต่างชาติที่เข้ามาลงทุนก่อสร้างบริเวณใกล้ชายทะเล หรือการก่อสร้างบนไหล่เขาริมทะเล (ชาวยวงค์สัตยพนธ์, มปป)

การพัฒนาที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การก่อสร้างที่พักชายทะเลและบนไหล่เขา ทำให้เกิดการตัดไม้เพื่อสร้างที่โรงแรม หรือที่พักอาศัย มีการตัดถนนเพื่อขึ้นภูเขา นอกจากจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำเสีย ตามมาดังที่เกิดปัญหาขึ้นอย่างต่อเนื่องในภูเก็ตแล้ว การพัฒนาที่เพิ่มขึ้นยังทำให้มีความต้องการแรงงานในภูเก็ตเพิ่มขึ้นอย่างมาก ส่งผลให้เกิดการไหลเข้ามาของแรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะแรงงานชาวพม่าในภูเก็ตเป็นจำนวนมาก

ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา ทั้งปัญหาสาธารณสุข มีโรคภัยทั้งที่แปลกใหม่และที่หมดไปจาก ภูเก็ตเป็นเวลานานกลับมาเกิดขึ้นอีกครั้ง เช่น ไข้กาฬหลังแอ่น โรคเท้าช้าง เป็นต้น ทั้งปัญหา อาชญากรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากจำนวนคดีที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะการปล้นชิงและลัก ทรัพย์ ดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนคดีที่เกิดในจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2534-2550

ปี	อุกฉกรรจ์/ สะท้อนขวัญ	ประทุษร้าย ต่อชีวิต/ร่างกาย	ประทุษร้าย ต่อทรัพย์
2534	73	156	344
2535	55	188	496
2536	66	242	484
2537	59	242	533
2538	59	258	562
2539	61	313	630
2540	66	236	473
2541	43	249	486
2542	35	223	383
2543	40	262	430
2544	47	306	529
2545	46	289	665
2546	85	361	636
2547	67	398	690
2548	91	391	760
2549	68	352	622
2550	73	349	809

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดภูเก็ต

ในระหว่างการเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องของการท่องเที่ยวในภูเก็ต ภูเก็ตได้รับผลกระทบ จากปัจจัยภายนอกประเทศเป็นระยะ เช่นการเกิดเหตุการณ์ 911 เมื่อ 11 กันยายน พ.ศ. 2544 ซึ่งเกิดเหตุการณ์ก่อการร้ายด้วยการนำเครื่องบินชนตึก World Trade Center ในสหรัฐฯ เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของโลกรวมทั้งภูเก็ตด้วย นอกจากนี้ในปีถัดมายัง เกิดเหตุการณ์ระเบิดที่บาห์ลี และฟิลิปปินส์ ทำให้รัฐบาลบางประเทศประกาศเตือนอันตรายใน การเดินทางมายังประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่งผลให้การท่องเที่ยวในภูเก็ตชะลอตัวลง ตามไปด้วย (ชาญ วงศ์สัตยนนท์, มปป) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างๆ สะท้อนให้เห็นได้ว่าเศรษฐกิจ ของภูเก็ตที่พึ่งพาการท่องเที่ยวเป็นหลักมาอย่างต่อเนื่องนับจากกิจการเหมืองแร่ยุติลงยังเป็น

เศรษฐกิจที่พึ่งพาตลาดต่างประเทศเป็นหลัก ปีใดที่เศรษฐกิจโลกซบเซา เศรษฐกิจภูเก็ตจะได้รับผลกระทบตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นดังกล่าวไม่ได้กระทบต่อการท่องเที่ยวของภูเก็ตมากเกินไปนัก จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์สึนามิขึ้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 เหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิที่พัดเอาชีวิตและทรัพย์สินไปกับคลื่นขนาดยักษ์ที่เกิดขึ้นในภูเก็ตครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นภัยพิบัติครั้งใหญ่ที่สุดที่เกิดขึ้นในภูเก็ต ชนิดที่ไม่มีใครคาดคิดได้ถึงความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น เหตุการณ์ครั้งนี้สร้างความเศร้าสลดให้เกิดขึ้นทั่วเกาะภูเก็ต ขณะเดียวกันก็เริ่มทำให้เกิดความตระหนักถึงอันตรายที่พร้อมจะเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อกับเมืองท่องเที่ยวชายทะเลที่ชูดริตผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นเวลานาน และรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากเหตุการณ์สึนามิ ภูเก็ตได้รับการฟื้นฟูอย่างรวดเร็ว ชายหาดกลับมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับนานาชาติเหมือนเดิม การพัฒนาของภูเก็ตยังคงมุ่งหน้าในทิศทางเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เว้นแต่การเพิ่มระดับความระมัดระวังในการเตือนภัยจากเหตุการณ์ภัยธรรมชาติที่อาจจะเกิดขึ้นรวมถึงภาวะขวัญผวาของคนในท้องถิ่นที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ในเมืองที่มีการชูดริตทรัพยากรอย่างรุนแรงเท่านั้น

การท่องเที่ยวที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องของภูเก็ตในช่วงเวลาที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนโรงแรมและจำนวนผู้มาเยือนภูเก็ตซึ่งแสดงในตารางที่ 1 และการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตในตารางที่ 2 นอกจากนี้ส่วนหนึ่งยังสะท้อนให้เห็นได้จากสายการบินที่ให้บริการที่ท่าอากาศยานภูเก็ตซึ่งปัจจุบันมีสายการบินให้บริการถึง 38 สายการบิน เป็นสายการบินประจำ 23 สายการบินและเที่ยวบินเช่าเหมาลำ 15 สายการบิน มีเที่ยวบิน 27,000 เที่ยวบิน มีผู้โดยสารมากกว่า 2.9 ล้านคน และบรรทุกสินค้า 28,500 ตัน (www.airportthai.co.th) การเติบโตขึ้นของการท่องเที่ยวมากขึ้นเรื่อยๆ ในภูเก็ตนี้นอกจากการลงทุนของนักลงทุนต่างประเทศแล้ว ยังมีการลงทุนเพิ่มขึ้นมากจากนักลงทุนจากกรุงเทพ เช่น การเกิดขึ้นของห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล การเปิดรีสอร์ตศรีพันวา การเปิดศูนย์การค้าและแหล่งบันเทิงจัสซีลอน

การเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วขีดจำกัดของการท่องเที่ยวในภูเก็ตที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาเกือบสี่ทศวรรษนับจากกิจการเหมืองแร่ปิดกิจการลงนั้น แม้ภูเก็ตจะยังเป็นเมืองท่องเที่ยวอยู่เหมือนเดิม แต่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ได้นำพามาซึ่งความเป็นภูเก็ตสมัยใหม่ที่แม้แต่คนภูเก็ตเองหลายคนยังไม่คุ้นเคย ภูเขาเขียวๆ ที่มีอยู่รอบเกาะภูเก็ตในอดีต ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของรีสอร์ตระดับห้าดาว ไม่มีใครชี้ชัดได้ว่าเหตุใดที่ดินบนภูเขาเหล่านั้นจึงกลายเป็นแหล่งทำเงินให้นักลงทุนต่างถิ่นไปได้ และถึงจะมีใครที่ทำเหตุผลให้แก่เหตุการณ์ดังกล่าวได้ก็ไม่สามารถหยุดยั้งการพัฒนาอย่างไม่สิ้นสุดที่เกิดขึ้นในเกาะภูเก็ตลงได้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแก่ภูเก็ต แม้ว่าคนภูเก็ตเองจะอดภูมิใจกับความเจริญหรือความทันสมัยที่เกิดขึ้นแก่เกาะเล็กๆ แห่งนี้ไม่ได้ แต่ลึก ๆ

แล้วหลายคนก็ตระหนักด้วยความเป็นห่วงในการที่พวกเขาต้องเผชิญกับปัญหาที่พวกเขาไม่เคยประสบ ทั้งค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ทั้งปัญหาอาชญากรรมร้ายแรงที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่ทุกวัน ทั้งปัญหาการจราจรที่ลุดทอนคุณภาพชีวิตของพวกเขา ไม่เว้นแม้แต่ปัญหาจากการที่พวกเขา “คนท้องถิ่น” ถูกกีดกันออกจากชายหาดที่พวกเขาเคยเที่ยวเล่นได้อย่างเสรีในอดีต เนื่องด้วยปัจจุบันพื้นที่ชายทะเลเหล่านี้ได้ถูกปักป็นกลายเป็นพื้นที่ซึ่งมีเจ้าของไปแล้ว

ตารางที่ 3.2 จำนวนโรงแรม ห้องพักและผู้มาเยือนจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2533-2550

ปี	จำนวนโรงแรม	จำนวนห้องพัก	ผู้เยี่ยมเยือน	นักท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยว
2533	190	n/a	1,254,215	1,235,027	19,188
2534	237	n/a	1,208,594	1,148,059	60,535
2535	261	n/a	1,633,496	1,606,499	26,997
2536	264	17,426	2,094,661	2,044,632	50,029
2537	264	17,426	2,119,063	2,093,192	25,871
2538	235	18,454	2,303,772	2,272,257	31,515
2539	277	18,590	2,290,735	2,257,305	33,430
2540	293	18,590	2,332,455	2,298,582	33,873
2541	293	17,952	2,660,420	2,629,938	30,482
2542	303	20,150	3,083,208	2,964,327	118,881
2543	344	20,596	3,459,573	3,334,613	124,960
2544	510	26,759	3,789,660	3,656,859	132,801
2545	510	26,673	3,990,702	3,854,054	136,648
2546	549	31,302	4,050,077	3,906,737	143,340
2547	579	32,076	4,793,252	4,642,302	64,858
2548	528	31,488	2,510,276	2,375,344	134,932
2549	570	34,297	4,499,324	4,317,312	182,012
2550	628	37,543	5,005,653	4,726,693	278,960

ที่มา: สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต

หมายเหตุ: นักท่องเที่ยวหมายถึงผู้มาเยือนที่ค้างคืนตั้งแต่หนึ่งคืนขึ้นไป ส่วนนักท่องเที่ยวไม่พักค้างคืน

ตารางที่ 3.3 รายได้จากการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2539-2550

ปี	รายได้จากการท่องเที่ยว (หน่วย: ล้านบาท)
2539	32,771.67
2540	29,836.54
2541	42,692.48
2542	55,714.36
2543	60,248.70
2544	69,670.00
2545	72,599.00
2546	72,899.00
2547	85,670.00
2548	28,181.00
2549	77,595.88
2550	94,239.50

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดภูเก็ต

3.4 สรุป

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภูเก็ตนับจากยุคที่เศรษฐกิจของภูเก็ตพึ่งพาเหมืองแร่มาจนสู่ยุคที่พึ่งพาการท่องเที่ยวเป็นเศรษฐกิจสาขานำ ภูเก็ตได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในเกาะภูเก็ตทั้งจากเหมืองแร่ และจากชายทะเลที่มีอยู่รอบเกาะ การบุกเบิกเศรษฐกิจเริ่มต้นจากคนท้องถิ่นและกลุ่มคนจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่จนกลายเป็นคนพื้นเมืองส่วนใหญ่ของจังหวัดในระยะต่อมา แล้วจึงตามมาด้วยนักลงทุนต่างชาติ โดยเฉพาะชาติตะวันตก ซึ่งมีปัจจัยทุนที่เหนือกว่าเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ที่สูงกว่าคนพื้นเมือง(คนไทยและคนจีน) บทบาทของรัฐส่วนกลางของประเทศไทยในระยะแรกที่มีต่อภูเก็ตยังอยู่ในระดับที่ห่างไกล ราชธานีรับเอาผลประโยชน์ภาษีเพียงบางส่วนจากผลประโยชน์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในเกาะภูเก็ตด้วยการส่งคนไปปกครอง ก่อให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนเกินจากทรัพยากรของเจ้าเมืองได้เป็นจำนวนมากจนนำไปสู่การปรับปรุงระบบการเรียกเก็บภาษี ซึ่งเป็นการลดบทบาทเจ้าเมืองลงทำให้นายทุนเงินที่อพยพมาจากสิงคโปร์และปีนังซึ่งเดิมได้ร่วมลงทุนกับเจ้าเมืองผงาดขึ้นมาเป็นผู้มีบทบาทนำในเศรษฐกิจภูเก็ตและมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นกลุ่มทุนหลักของภูเก็ตในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตาม การลงทุนของกลุ่มนายทุนเงินเหล่านี้ก็มีบทบาทจางลงเรื่อยๆ เมื่อเกิดนายทุนจากต่างประเทศซึ่งมีเงินทุนจำนวนมากและมีเทคโนโลยีที่สูงกว่าเข้มาาร่วมเล่นในตลาดเศรษฐกิจของภูเก็ต จนท้ายที่สุดกลุ่มนายทุนเงินท้องถิ่นเหล่านี้ก็ได้เริ่มมองหาช่องทางไปลงทุนในกิจการด้านการท่องเที่ยวแทนกิจการเหมืองแร่ แต่เมื่อการท่องเที่ยวในภูเก็ตพัฒนาขึ้นโดยมีรัฐบาลสนับสนุนอย่างเต็มที่

เพื่อตอบสนองต่อการเติบโตเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศจนทำให้การท่องเที่ยวเติบโตได้อย่างเต็มที่ นักลงทุนต่างชาติก็เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวของเกาะภูเก็ตอีกครั้ง ทำให้ภูเก็ตในทุกวันนี้กลายเป็นเมืองนานาชาติที่ชาวต่างชาติมีบทบาทและสามารถแสวงหาผลประโยชน์ได้ในระดับสูง ขณะที่นายทุนท้องถิ่นบางกลุ่มก็พยายามแสวงหาประโยชน์จากการถือครองที่ดินด้วยการอาศัยนโยบายของรัฐ นายทุนต่างชาติก็แสวงหาช่องทางของกฎหมายเพื่อเข้าครอบครองทรัพย์สินสาธารณะในภูเก็ตที่ซึ่งยังสามารถนำพาซึ่งผลประโยชน์อย่างมหาศาลกันอย่างเข้มข้น ขณะเดียวกันประชาชนท้องถิ่นภูเก็ตซึ่งในอดีตเคยมีบทบาทในฐานะภาคประชาชนในการเรียกร้องการดูแลสุขภาพสิ่งแวดล้อมของภูเก็ตจากกิจการเหมืองแร่ได้อย่างเด็ดขาด เมื่อมาถึงยุคสมัยของการท่องเที่ยว เสียงเรียกร้องที่เกิดขึ้น หากจะมีอยู่ก็คงเป็นเพียงแค่เสียงเล็ก ๆ ที่ไม่มีใครได้ยินได้เพราะปัจจุบันนี้ประชาชนดั้งเดิมส่วนใหญ่ของภูเก็ตกลายเป็นคนกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งท่ามกลางผู้คนจากสารทิศที่เข้ามาทำมาหากินในจังหวัดภูเก็ตทั้งในฐานะเจ้าของกิจการพนักงาน ลูกจ้าง รวมถึงผู้ใช้แรงงานต่างชาติซึ่งล้วนแต่พึ่งพิงกับธุรกิจการท่องเที่ยวในภูเก็ตทั้งสิ้น

ในบทต่อไปจะเป็นการอธิบายถึงพัฒนาการของกลุ่มทุนในภูเก็ตตั้งแต่สมัยที่เริ่มต้นสะสมทุนจากกิจการเหมืองแร่จนมาถึงสมัยที่เศรษฐกิจในภูเก็ตหันไปพึ่งพาการท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยจะเป็นการอธิบายพลวัตการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตตั้งแต่ที่เริ่มเข้ามาในภูเก็ตในฐานะแรงงานชาวจีนจนสามารถสะสมทุนเติบโตขึ้นเป็นนายทุนเหมืองแร่ ก่อนที่จะถูกทำลายมากขึ้นด้วยการแข่งขันจากทุนท้องถิ่นในกิจการด้านการท่องเที่ยว

บทที่ 4

พลวัตการปรับตัวของกลุ่มทุนเงินกู้เกิด

“Without money, no network; without network, no power; without power, no money” (Morell, 1974:635)

ตลอดช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงของสังคมภูเก็ตจากสมัยที่กิจการเหมืองแร่เปรียบเสมือนเส้นเลือดหลักที่หล่อเลี้ยงคนทั้งจังหวัด จนมาถึงช่วงที่กิจการด้านการท่องเที่ยวเริ่มมีบทบาทเพิ่มขึ้นจนท้ายที่สุดกลายเป็นเส้นเลือดหลักเส้นใหม่ทดแทนกิจการเหมืองแร่ กลุ่มคนเงินกู้เกิดเป็นผู้เล่นหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมภูเก็ตทั้งในมิติทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ขณะเดียวกันกลุ่มทุนเงินกู้เกิดก็เป็นผู้ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนของปัจจัยอื่นทั้งในและนอกสังคมภูเก็ต การเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ก่อให้เกิดโอกาสและอุปสรรคในการแสวงหาปัจจัยสนับสนุน การปรับตัวอยู่รอดของกลุ่มทุนภูเก็ตอย่างไร กลุ่มทุนภูเก็ตมีวิธีการในการปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างไร และปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตแต่ละกลุ่ม ในบทนี้จะพยายามตอบคำถามดังกล่าวด้วยการสะท้อนผ่านบทบาทของกลุ่มทุนเงินกู้เกิดในแต่ละช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านใน 3 ช่วงคือ 1.ช่วงของการก่อร่างสร้างตัวของกลุ่มทุนเงินกู้เกิด 2.ช่วงการสะสมทุนและการขยายกิจการ และ 3.ช่วงการปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจภูเก็ตเข้าสู่การท่องเที่ยว ก่อนที่จะสรุปถึงแนวทางการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตในส่วนสุดท้ายของบท

4.1 กำเนิดทุนเงินกู้เกิด: การก่อร่างสร้างตัวของนายเหมืองชาวจีน

4.1.1 กลุ่มทุนเงินกู้เกิดคือใคร?

ปัจจัยเชิงสถาบันของสังคมไทยในสมัยศักดินาที่จำกัดโอกาสในการสะสมทุนของคนไทย โดยส่วนใหญ่ให้ต้องผูกติดอยู่กับระบบไพร่ เปิดโอกาสในการสะสมทุนให้กับกลุ่มคนจีนที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย จนทำให้ท้ายที่สุดกลุ่มคนเชื้อสายจีนกลายเป็นตัวแทน “กลุ่มทุนไทย” โดยส่วนใหญ่ (Suehiro, 1996:8-9) กลุ่มทุนที่สามารถสะสมทุนจนเติบโตกลายเป็นกลุ่มทุนหลักของภูเก็ตก็ไม่แตกต่างกันกับกลุ่มทุนไทยในภาพรวม กลุ่มคนเหล่านี้มีบรรพบุรุษเป็นคนจีนอพยพเข้ามาหาเลี้ยงชีพในประเทศไทยในช่วงเวลาที่ภูเก็ตต้องการแรงงานจำนวนมากในกิจการเหมืองแร่ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกับที่ประเทศจีนกำลังประสบปัญหาทางการเมืองภายในประเทศ

(ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2530; พวงทิพย์ เกียรติสกุล, 2534; สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์และคณะ, 2544)

แม้ว่ากลุ่มทุนภูเก็ตจะเป็นกลุ่มทุนเชื้อสายจีนเหมือนกับกลุ่มทุนในประเทศไทยส่วนใหญ่ แต่แหล่งที่มาและความเชี่ยวชาญในการหาเลี้ยงชีพของกลุ่มทุนภูเก็ตแตกต่างจากกลุ่มทุนจีนในภาคเหนือหรือภาคกลางของไทย คนจีนที่อพยพเข้ามาทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่ในภูเก็ตเกือบทั้งหมดมีต้นตระกูลเป็นกลุ่มคนจีนพูดภาษาฮกเกี้ยน (Hokkien)¹ จากมณฑลฟูเจี้ยน(Fujian) โดยส่วนใหญ่ อพยพมาจากเมืองเอ๋อหมิง (Amoy)² ซึ่งเป็นเมืองท่าชายทะเลที่มีบริการเรือขนส่งผู้โดยสารระหว่างเอ๋อหมิงและสิงคโปร์นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2416 ทำให้กลุ่มคนจีนกลุ่มนี้อพยพเข้ามาตั้งรกรากแถบเมืองท่าในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ปีนัง มะละกา สิงคโปร์ และภูเก็ต(สุลิมาน นฤมล วงศ์สุภาพ, 2544:63) ต่างจากกลุ่มทุนจีนภาคเหนือและภาคกลางที่ส่วนใหญ่มีความชำนาญในการเพาะปลูกข้าว(สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ 2544; skinner, 1957) เมื่อภูเก็ตขยายการทำเหมืองแร่มากขึ้นจากเดิมที่การขุดหาแร่เป็นเพียงการขุดหาแร่ตามพื้นผิวดินของชาวบ้าน กลายเป็นการขุดแร่ในปริมาณมาก (พรรณี อวนสกุล, 2522; พวงทิพย์ เกียรติสกุล, 2534) ประกอบกับลักษณะที่ตั้งของเกาะภูเก็ตที่เป็นเมืองท่าใกล้ชิดกับเมืองท่าค้าขายสำคัญในอดีตอย่าง ปีนัง มะละกาและสิงคโปร์ ทำให้คนจีนฮกเกี้ยนที่อยู่ในเมืองท่าเหล่านั้นเห็นโอกาสในการทำมาหาเลี้ยงชีพเพิ่มขึ้นจึงอพยพเข้ามาในภูเก็ต³ คนจีนส่วนหนึ่งที่อพยพเข้ามาอยู่ในภูเก็ตในระยะแรกจึงเป็นคนที่มิประสบความสำเร็จในการทำเหมืองแร่จากปีนัง หรือเป็นกลุ่มคนที่มีประสบความสำเร็จในการทำงานในกิจการค้าขายทางเรือของชาวตะวันตกซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมอยู่ในบริเวณเมืองท่าปีนัง มะละกาและสิงคโปร์ ประสบการณ์เหล่านี้ได้กลายเป็นทุนทางความรู้ที่ต้นตระกูลของกลุ่มทุนจีนภูเก็ตหลายกลุ่มใช้ในการเริ่มต้นหาเลี้ยงชีพเมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในภูเก็ต

นอกจากทุนความรู้ที่กลุ่มทุนซึ่งอพยพมาจากปีนัง หรือสิงคโปร์ได้รับจากประสบการณ์ในการทำงานในเขตอาณานิคมของตะวันตก กลุ่มทุนจีนบางกลุ่มยังได้เริ่มต้นสะสมทุนจากเมืองท่า

¹ ข้อมูลปี พ.ศ. 2407 ชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภูเก็ตเพิ่ม 7074 คน เป็นชาวจีนฮกเกี้ยนถึง 5831 คน หรือคิดเป็นสัดส่วน 82.43% (สุรีย์ เลียงแสงทอง, 2524: 202)

² เมืองเอ๋อหมิง (Amoy) เป็นภาษาจีนฮกเกี้ยน ภาษาจีนกลางเรียกเมืองเซี่ยเหมิน (Xiamen)

³ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์และคณะ(2544)ชี้ว่าที่มาของกลุ่มคนจีนในภาคใต้ฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกเฉียงใต้มีความแตกต่างกัน โดยสาเหตุหนึ่งมาจากความแตกต่างของแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย คือในขณะที่ภาคใต้ฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ทำการค้าทางสำเภาและผลิตเพื่อส่งออกซึ่งเป็นลักษณะเศรษฐกิจที่ผูกพันกับธุรกิจภาคกลางทำให้กลุ่มคนจีนแต่จิวซึ่งทำกิจการด้านนี้อพยพมาอยู่ทางภาคใต้ฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ฝั่งตะวันตกของไทยเป็นกิจการด้านเหมืองแร่และการค้าวัตถุติดกับประเทศตะวันตกหรือประเทศในอาณานิคมของตะวันตกแถบมลายูซึ่งชาวฮกเกี้ยนอาศัยอยู่มาก ทำให้ชาวจีนฮกเกี้ยนอพยพมาอยู่ด้านตะวันตกของภาคใต้และส่วนใหญ่มีอาชีพที่เกี่ยวกับเหมืองแร่

ต่างประเทศเหล่านั้นมีระดับหนึ่งทั้งทุนการเงินและทุนทางสังคมที่อยู่ในรูปของเครือข่ายของกลุ่มคนจีนที่พูดภาษาเดียวกัน การเข้ามาในภูเก็ตของกลุ่มทุนจีนที่สามารถสะสมทุนจากปีนังมีระดับหนึ่งแล้วในระยะแรกจึงเป็นการเข้ามาเพื่อขยายการลงทุนเพิ่มขึ้นในภูเก็ตโดยที่ยังคงมีครอบครัวและกิจการดั้งเดิมอยู่ในปีนัง กลุ่มทุนจีนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มทุนจีนกลุ่มแรก ๆ ของภูเก็ตซึ่งสามารถเริ่มต้นทำกิจการเหมืองแร่ในภูเก็ตได้ก่อนกลุ่มทุนจีนกลุ่มอื่นที่หลายคนยังอยู่ในฐานะเป็นแรงงานรับจ้างให้กับนายทุนชาวตะวันตก หรือเป็นกสิกรในเหมืองแร่ให้แก่นายทุนชาวจีนด้วยตนเอง กลุ่มทุนจีนที่สามารถสะสมทุนจากปีนังและเข้ามาลงทุนทำเหมืองแร่ในภูเก็ตในระยะแรกส่วนใหญ่สามารถประมูลจัดเก็บภาษีกลายเป็นกลุ่มทุนจีนเจ้าภาษีนายอากร

ต่อมาหลังจากที่กิจการเหมืองแร่ในเกาะภูเก็ตรุ่งเรืองมากขึ้น จนทำให้ความต้องการแรงงานในกิจการเหมืองแร่เพิ่มสูงขึ้น การอพยพคนจีนจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยแทนที่จะอพยพคนมาจากเมืองท่าต่างประเทศที่อยู่ใกล้เคียง เจ้าเมืองภูเก็ต(ตำแหน่งข้าหลวงใหญ่เทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต)คือคอซิมบี๊ ณ ระนอง ได้แก้ปัญหาขาดแคลนแรงงานด้วยการให้นายเหมืองจ้างเรือไปรับแรงงานชาวจีนจากจีนโดยตรง และต่อมาในปี พ.ศ. 2449 รัฐบาลมีมติให้การสนับสนุนนายเหมืองเพื่อจัดเรือไปรับชาวจีนโดยตรงจากประเทศจีนโดยไม่ต้องแวะที่เมืองสิงคโปร์และปีนัง(ศุภิมา นฤมล วงศ์สุภาพ, 2544:30-31) กลุ่มคนจีนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนจีนที่เข้ามาเพื่อทำงานเป็นแรงงานให้กับกิจการของนายทุนจีนที่เข้ามาทำกิจการเหมืองแร่ในภูเก็ตได้ก่อนในระยะแรก กลุ่มคนจีนกลุ่มนี้บางรายสามารถสะสมทุนจนกลายเป็นกลุ่มทุนจีนที่สำคัญของภูเก็ตในระยะต่อมาด้วยการเริ่มต้นกิจการค้าขายหรือการเข้าทำงานให้กับกลุ่มทุนตะวันตก

ระยะเวลาในการอพยพเข้ามาของกลุ่มทุนจีนภูเก็ตมีผลต่อการสะสมทุนและการขยายกิจการเหมืองแร่ในภูเก็ตที่แตกต่างกันอยู่บ้างในแง่ของการริเริ่มขอประทานบัตรที่ดินทำเหมืองแร่ซึ่งผู้เข้ามาก่อนย่อมได้เปรียบในการบุกเบิกที่ดินที่ใหม่จากการที่สามารถสำรวจแหล่งแร่ดีบุกได้ก่อนและสามารถสะสมทุนเพียงพอต่อการขุดเจาะสำรวจแร่ อย่างไรก็ตาม แม้ในกลุ่มทุนจีนที่เข้ามาลงทุนภูเก็ตในระยะแรกเหมือนกันก็ไม่สามารถตัดดวงความได้เปรียบจากการเริ่มต้นกิจการก่อนผู้อื่น (First Mover Advantage) ได้เท่าเทียมกันเนื่องจากปัจจัยทางสถาบันของสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าวยังเอื้อให้เกิดความไม่เท่าเทียมของโอกาสในการดำเนินกิจการของกลุ่มทุนจีนแต่ละกลุ่ม ผ่านระบบเจ้าภาษีนายอากร ซึ่งจะอธิบายในส่วนถัดไป

แม้ว่ากลุ่มทุนจีนภูเก็ตกลุ่มที่เข้ามาในระยะแรกจะเข้ามาด้วยเหตุผลของการขยายการลงทุนโดยยังคงมีบ้านและครอบครัวอยู่ที่ปีนัง แตกต่างจากกลุ่มคนจีนที่เข้ามาช่วงหลังที่มีความตั้งใจอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยในภูเก็ต แต่ในท้ายที่สุดแล้ว กลุ่มคนจีนฮกเกี้ยนที่เข้ามาในเกาะภูเก็ตเป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนที่มิบบทบาทเป็นนายทุนที่เข้ามาในระยะแรกหรือกลุ่มคนที่เป็นแรงงานซึ่งอพยพเข้ามาภายหลัง ต่างใช้ภูเก็ตเป็นที่อยู่อาศัยถาวร กลุ่มทุนจีนต่าง ๆ

สร้างบ้านและครอบครัวที่ภูเก็ตแตกต่างจากทุนตะวันตกที่เข้ามาเพียงเพื่อหาโอกาสทางเศรษฐกิจ ในช่วงเวลาหนึ่ง และกลับไปประเทศบ้านเกิดของตนในท้ายที่สุด¹ การอาศัยภูเก็ตเป็นบ้านและการสร้างครอบครัวใหม่ในภูเก็ตผ่านการแต่งงานกับคนท้องถิ่นของกลุ่มคนจีนในภูเก็ต ก่อกำเนิดกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรมที่เรียกว่าชาว Peranakan หรือ บาบ๋า² ซึ่งกลายเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของภูเก็ตในเวลาต่อมา

กลุ่มบาบ๋าหรือ Peranakan ที่เกิดจากต้นตระกูลชาวจีนแต่งงานกับคนท้องถิ่นไม่ได้มีเฉพาะในเกาะภูเก็ตเท่านั้น หากปรากฏอยู่ทั่วไปในบริเวณเมืองท่าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งภูเก็ต ปันง และสิงคโปร์ กลุ่มคนกลุ่มนี้มีวัฒนธรรมเฉพาะของตนซึ่งเป็นการรวมวัฒนธรรมของต้นตระกูลชาวจีนเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งเกิดจากการเป็นเมืองท่าค้าขาย (ในกรณีของปันงและสิงคโปร์เป็นเมืองใต้อาณานิคมของอังกฤษ) วัฒนธรรมร่วมของกลุ่มคนกลุ่มนี้เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการติดต่อค้าขายและการร่วมลงทุนทางธุรกิจของกลุ่มทุนในเมืองภูเก็ต ปันง และสิงคโปร์ นอกเหนือจากปัจจัยด้านสถานที่ตั้งที่ใกล้เคียงกัน มีการเดินทางที่สะดวก (โดยเปรียบเทียบกับ การติดต่อกับกรุงเทพฯ) และปัจจัยด้านการประกอบกิจการเหมืองแร่เหมือนกัน ขณะเดียวกัน กลุ่มทุนจีนหลายกลุ่มในภูเก็ตซึ่งเคยอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองท่าอื่น ๆ ก่อนภูเก็ตก็ยังคงติดต่อไปมาหาสู่กับครอบครัวเดิมของตน และยังคงมีเพื่อนฝูงในแวดวงธุรกิจอยู่ในเมืองท่าเหล่านั้น ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมดังกล่าวจึงก่อให้เกิดเครือข่ายทางธุรกิจซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเติบโตของกลุ่มทุนภูเก็ตหลาย ๆ กลุ่ม

4.1.2 การเปลี่ยนผ่านอำนาจจากเจ้าเมืองไปยังนายเหมือง

แม้ว่ากลุ่มคนจีนจะเป็นกลุ่มคนที่ไม่ผูกติดอยู่กับระบบไพร่ทำให้สามารถเข้ามาเป็นแรงงานอิสระในเมืองแร่ได้แตกต่างจากชาวไทยที่ยังผูกติดอยู่กับระบบไพร่ แต่กลุ่มคนจีนเหล่านั้นจะไม่สามารถมีโอกาสในการสะสมทุนขึ้นกลายเป็นนายทุนได้เลยหากปราศจากปัจจัยทางสถาบันที่เอื้อให้กลุ่มคนจีนมีบทบาทในการเข้ามาลงทุนทำกิจการได้มากขึ้น โอกาสในการลงทุนใน

¹ ความแตกต่างของทุนจีนและทุนตะวันตก เนื่องจากคนจีนอพยพเข้ามาในไทยจากปัญหาการเมืองภายในประเทศของจีนทำให้การเข้ามาเป็นการเข้ามาอยู่อาศัยถาวร ในขณะที่ทุนตะวันตกเป็นกลุ่มทุนที่เข้ามาเพื่อประโยชน์จากวัตถุดิบในภูมิภาคเอเชียเท่านั้น เมื่อโอกาสในการค้าขายหมดลงก็ถอนตัวออกไป

² Peranakan เป็นชื่อเรียกโดยรวมของกลุ่มคนที่มีต้นตระกูลเป็นชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพมาอาศัยอยู่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีการแต่งงานกับคนพื้นถิ่นจนก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม คนทั่วไปมักรู้จักในชื่อของ Baba หรือ Nyonya ซึ่งหมายถึงคน Peranakan เพศชายและหญิงตามลำดับ อย่างไรก็ตามในภูเก็ตมักกล่าวถึง Baba ในความหมายของชาว Peranakan โดยรวมและกล่าวถึง Nyonya ในความหมายของเครื่องนุ่งห่มที่เป็นเอกลักษณ์ของคนกลุ่มนี้

กิจการเหมืองแร่ของกลุ่มทุนภูเก็ตจึงเกิดขึ้นสอดคล้องไปกับการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดเก็บภาษีที่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5

นับจากต้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2397 ในพื้นที่ภาคใต้ฝั่งตะวันตกของประเทศไทยได้เกิดระบบเหมืองขึ้น ระบบเหมืองนี้หมายถึงการที่รัฐให้ผู้ว่าราชการเมืองเป็นผู้ดำเนินกิจการทุกอย่างทั้งการปกครองในฐานะผู้ว่าราชการเมืองและการเป็นเจ้าของภาษีนายอากรเนื่องจากจังหวัดภาคใต้ฝั่งตะวันตกอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจที่กรุงเทพฯ ทำให้ไม่มีเจ้าภาษีนายอากรจากกรุงเทพฯ เข้าไปประมูลภาษีในบริเวณดังกล่าว (อุษณีย์ ฉวีกุลรัตน์, 2550) จังหวัดภูเก็ตก็เช่นเดียวกับจังหวัดภาคใต้ฝั่งตะวันตกอื่น ๆ ที่เจ้าเมืองมีอำนาจมากทั้งในการปกครองและในทางเศรษฐกิจเนื่องจากสามารถสะสมทุนได้จากการผูกขาด ตระกูลของเจ้าเมืองที่มีบทบาทในการผูกขาดภาษีในระบบเหมืองของภูเก็ต คือ ตระกูล ณ ภูเก็ต ของพระยาโลหเกศตรารักษ์(ทัต) และตระกูล ณ ระนอง ของพระยารัษฎานุประดิษฐ์

ลักษณะการผูกขาดภาษีในระบบเหมืองเป็นโอกาสในการสะสมทุนให้กับผู้ว่าราชการเมืองเนื่องจากมักประมูลผูกขาดภาษีในอัตราที่ต่ำกว่าความเป็นจริง ทำให้มีเงินส่วนต่างของรายได้ที่จัดเก็บจริงกับจำนวนเงินประมูล การประมูลผูกขาดภาษีอากรของผู้ว่าราชการเมืองภูเก็ตที่ต่ำกว่ารายได้ที่เก็บได้จริงดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงโอกาสในการที่ผู้ผูกขาดอำนาจในการปกครองเมืองใช้แสวงหาผลประโยชน์จากรายได้ของรัฐ เป็นการแสวงหาผลตอบแทนที่สูงกว่าควรจะเป็นจากการผูกขาดและการดึงเอาประโยชน์สาธารณะมาเป็นของตน ดังจะเห็นได้ว่าพระยาวิจิตสงคราม(ทัต) ในระหว่างที่เป็นเจ้าเมืองสามารถสะสมทุนทรัพย์ส่วนตัวได้จำนวนมาก ตามที่ปรากฏในการพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพความว่า

“เมืองภูเก็ตเป็นที่มิแร่ดีบุกมากและอยู่ใกล้ตลาดขายดีบุกที่เมืองปีนังกว่าเมืองอื่น พระยาภูเก็ต(ทัต) จึงได้กำไรรวยกว่าใคร ๆ ถึงสามารถเข้าไปสร้างบ้านเรือนที่พักเป็นตึกรามโตใหญ่ที่ในจังหวัดธนบุรีอันตกเป็นของคุณหญิงเลื่อมแล้วทอดมาถึงพระยามนตรี(เชียร บุนนาค) อยู่ในบัดนี้ พระยาภูเก็ต(ทัต) เป็นฉลาดเอากำไรส่วนมากไปสร้างตึกให้เช่าทั้งเมืองปีนังและเมืองสิงคโปร์หลายแห่ง” (สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ อ้างถึงใน ประสริทธิ ชินการณ, 2544)

ในระยะที่เจ้าเมืองเป็นผู้ผูกขาดผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจการเหมืองแร่ กลุ่มทุนจีนแม้จะมีฐานะการเงินดีแต่ยังต้องพึ่งพิงกับกลุ่มเจ้าเมืองในการดำเนินกิจการเหมืองแร่ โดยนายทุนจีนมีบทบาทเป็นเพียงผู้รับจ้างจัดเก็บภาษีให้กับผู้ว่าราชการเมืองหรือเป็นเพียงผู้ร่วมทุนกับเจ้าเมืองเท่านั้น ตัวอย่างเช่นการร่วมลงทุนระหว่างจีนต้นมาบูนกับพระยาภูเก็ตโลหเกศตรารักษ์ (ทัต) (พวงทิพย์ เกียรติสกุล, 2534:22-23) หรือ

ต่อมาในปี พ.ศ.2416 ได้มีการปฏิรูประบบการคลังและการจัดเก็บภาษี โดยการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดเก็บภาษีจากเดิมที่ให้ผู้ว่าราชการเมืองเป็นผู้ประมวลผูกขาดการเก็บภาษีทั้งหมดไปเป็นการแบ่งภาษีออกเป็นสองประเภท ประเภทแรกคือภาษีคอเวอนเมนต์ หรือ ภาษีสรรพสามิต จัดเก็บโดยรัฐผ่านผู้ว่าราชการเมืองในฐานะเจ้าพนักงานจัดเก็บภาษีได้ผลตอบแทนร้อยละ 5-10 ของภาษีที่จัดเก็บได้หลังหักค่าใช้จ่าย ภาษีประเภทที่สองเปิดให้มีการประมูลแข่งขันการจัดเก็บภาษีได้เสรี (พงศิทพิทย์ เกียรติสทกุล, 2534) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดเก็บภาษีนี้ “มีผลกระทบต่อกระเทือนต่อบทบาทการเป็นผู้ลงทุนในกิจการเหมืองแร่ดีบุกของผู้ว่าราชการเมือง”(พงศิทพิทย์ เกียรติสทกุล, 2534:31) ขณะเดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้นายทุนเหมืองแร่ชาวจีนสามารถเพิ่มช่องทางการสะสมทุนเพิ่มขึ้นผ่านการประมูลเป็นเจ้าของภาษีนายอาคารของภาษีประเภทที่สองซึ่งเป็นภาษีประมวลผูกขาด เช่น อาคารสุรานอกเหมือง อาคารบ่อนเบี้ย ภาษีรับซื้อแร่ดีบุก ภาษีโรงรับจำนำ เป็นต้น การเปลี่ยนรูปแบบการจัดเก็บภาษีดังกล่าวมีผลต่อการเพิ่มบทบาทในการลงทุนในกิจการเหมืองแร่ของนายเหมืองชาวจีนจากเดิมที่เป็นเพียงผู้ร่วมลงทุนกับผู้ว่าราชการเมืองเท่านั้น (พงศิทพิทย์ เกียรติสทกุล, 2534:31) บทบาทของกลุ่มทุนจีนภูเก็ตจึงเพิ่มมากขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

แม้ว่าการยกเลิกการจัดเก็บภาษีที่ผูกขาดกับผู้ว่าราชการเมืองและเปิดให้มีการประมูลแข่งขันการเก็บภาษีประเภทที่สองจะทำให้กลุ่มทุนจีนภูเก็ตมีโอกาสในการสะสมทุนเพิ่มขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มทุนจีนภูเก็ตบางกลุ่มที่สามารถประมูลเป็นเจ้าของภาษีนายอาคารได้มีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่ดินที่ใช้ทำเหมืองแร่ได้มากกว่าบางกลุ่ม โดยการศึกษาของพงศิทพิทย์ เกียรติสทกุล(2534: 49-50) ชี้ให้เห็นว่าในระยະที่นายเหมืองชาวจีนสามารถประมูลเป็นเจ้าของภาษีนายอาคารได้นั้น จำนวนประทานบัตรที่นายเหมืองชาวจีนที่เป็นเจ้าของภาษีนายอาคารได้รับมีจำนวนมากกว่า 1 พันไร่ ขณะที่นายเหมืองที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษีนายอาคารได้รับประทานบัตรเป็นเนื้อที่น้อยกว่ามากแสดงให้เห็นถึงการให้ตำแหน่งเจ้าภาษีนายอาคารเอื้อประโยชน์ให้การลงทุนในกิจการเหมืองแร่ของกลุ่มทุนจีนที่เป็นเจ้าภาษีนายอาคาร

ตัวอย่างหนึ่งของกลุ่มทุนจีนภูเก็ตที่เป็นเจ้าภาษีนายอาคารในภูเก็ตคือหลวงอร่ามสาครเขตร์¹ซึ่งสามารถประมูลเป็นเจ้าของภาษีอาคารประเภทสุรา สุกร บ่อนเบี้ย และภาษีรับซื้อแร่ดีบุกใน

¹ กลุ่มนายทุนที่เป็นเจ้าภาษีนายอาคารที่มีบทบาทมากที่สุดในภาคใต้คือกลุ่มตระกูลคอของคอชูเจียง ต้นตระกูล ณ ระนอง เป็นชาวจีนฮกเกี้ยนอพยพมาจากเมืองเอหมิงเป็นกรรมกรรับจ้างอยู่ที่เมืองปีนัง เมื่อมีเงินทุนขึ้นบ้างได้ย้ายมาตั้งร้านค้าขายที่ตึกแถวในตลาดเมืองตะกั่วป่า เมื่อมีทุนมากขึ้นจึงย้ายไปพึ่งงา เดินเรือค้าขายระหว่างเมืองต่างๆ ในมณฑลภูเก็ตกับเมืองปีนังจนสามารถตั้งห้างโกหกวอนขึ้นที่ปีนัง ต่อมาปี 2387 สามารถประมูลผูกขาดภาษีอาคาร ของเมืองระนองได้จนได้รับบรรดาศักดิ์เป็นหลวงรัตนเศรษฐี เมื่อส่วนกลางเป็นความสามารถในการบำรุงเมืองระนองให้รุ่งเรืองจึงเลื่อนบรรดาศักดิ์ขึ้นเป็นพระยารัตนเศรษฐีผู้ว่าราชการเมืองระนองในปี 2397 (สมเด็จพระนเรศวรมหาราช อ่างในพงศิทพิทย์ เกียรติสทกุล, 2534:25)

พ.ศ. 2434 (พงศิทพิภย์ เกียรตีสหกุล, 2534:39) พื้นที่ในการทำเหมืองแร่ที่หลวงอร่ามสาครเขตร์สามารถขอประทานบัตรได้ระหว่างปี พ.ศ. 2436-2464 มีจำนวนรวมถึง 3,422 ไร่ 3 งาน 74 ตารางวา(พงศิทพิภย์ เกียรตีสหกุล, 2534:49) มากที่สุดในกลุ่มของนายเหมืองชาวจีนที่ขอประทานบัตรในช่วงเวลาเดียวกัน กลุ่มทุนของหลวงอร่ามสาครเขตร์ซึ่งต่อมาได้เลื่อนขึ้นเป็นพระอร่ามสาครเขตร์ นี้เป็นที่รับรู้กันอย่งดีในกลุ่มคนภูเก็ตว่าเป็นกลุ่มนายเหมืองที่มีที่ดินมากที่สุดในภูเก็ตในอดีต เฉพาะพื้นที่บริเวณบ้านพักของพระอร่ามสาครเขตร์ซึ่งติดกับถนนกระบี่และถนนระนอง ภายหลังจากที่ทายาทนำออกขายสามารถแบ่งพื้นที่ได้ถึง 3 ส่วนโดยพื้นที่ด้านบริเวณถนนกระบี่นำมาก่อสร้างเป็นโรงพยาบาลสิริโรจน์ ด้านที่ตั้งอยู่บริเวณถนนระนองกลายเป็นที่ทำการของบริษัทการบินไทย และส่วนกลางของบ้านสามารถนำมาก่อสร้างเป็นโรงเรียนอนุบาลกุลธิตา

โอกาสในการสะสมทุนที่เกิดจากการประมุลเป็นเจ้าภาชีนายอากรของกลุ่มนายเหมืองชาวจีนในภูเก็ตตั้งกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจด้วยการดึงเอาผลประโยชน์สาธารณะมาเป็นของตนผ่านการใช้อำนาจรัฐสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันซึ่งปิดโอกาสผู้เล่นกลุ่มอื่น ๆ ที่จะเข้ามาแข่งขันได้อย่างเสรี โดยอำนาจรัฐที่กลุ่มทุนได้รับนั้นเกิดขึ้นจากสถาบันทางกฎหมาย คือระบบการจดทะเบียนภาชี เปิดโอกาสให้เกิดขึ้น ต่อมาเมื่ออำนาจรัฐ หรือสถาบันกฎหมายเปลี่ยนไป การแข่งขันมีเพิ่มขึ้น โอกาสในการเข้ามาของผู้เล่นรายใหม่ ๆ จึงมีมากขึ้น

ตารางที่ 4.1 ตารางเปรียบเทียบจำนวนประทานบัตรและพื้นที่ทำเหมืองของนายเหมืองที่เป็นเจ้าภาษีนายอากรและไม่ได้เป็นเจ้าภาษีนายอากร

ชื่อนายเหมือง	ก่อนการยกเลิกระบบเจ้าภาษีนายอากร					หลังการยกเลิกระบบเจ้าภาษีนายอากร				
	ระหว่างปี	จำนวน ประทานบัตร	จำนวนเนื้อที่			ระหว่างปี	จำนวน ประทานบัตร	จำนวนเนื้อที่		
			ไร่	งาน	ตารางวา			ไร่	งาน	ตารางวา
1. หลวงอร่ามสาครเขตรี่*	2436-2461	63	3395	1	40	2462-2464	2	22		34
2. หลวงจรจันสกล*	2436-2457	42	1412		71					
3. หลวงบุญพัฒนาพานิช*	2455-2461	22	1350	2	56	2462-2464	2	36	2	15
4. คอเบี่ยนพก ณ ระนอง*	2454-2461	11	1184	2	91	2468	1	19	1	39
5. ลิ้มเซ่งด้วน ช่ออยู่จ่าย*	2457-2460	17	1110	2	33	2465	1	31	2	35
6. หลวงบำรุงภาษี*	2454-2459	6	1073	2	41	2467	1	19	3	21
7. ต้นเขม่ง พานิชกุล*	2458-2461	5	1041	2	7	2463	1	11	3	21
8. ชื่อกุ่ย*	2454-2455	4	1020	2	96	2469	1	20		5
9. โกลยลิก้อ	2455-2461	9	783	3	61	2462-2474	51	4494	3	47
10. ลิ้มขุนตก	2444-2448	3	497	3	61					
11. ลิ้มเอ่งเซ่ง	2454-2456	4	498	2	5	2468-2473	11	1138	3	20
12. กามยกเทิง	2454-2461	9	346		1	2462-2469	41	3887	2	87
13. ต้นจันทอง	2454-2457	5	334	3	60	2462-2474	26	2591		16
14. ต้นเองกี	2458	2	330	1	43	2463-2474	17	1906		19
15. จันปีตุง	2458	2	151	3	72	2463-2466	15	1224	2	86

ที่มา: ดัดแปลงจาก พวงทิพย์ เกียรติสทกุล (2534:53-57)

หมายเหตุ: รายชื่อ 1-8(มี *) เป็นนายเหมืองที่เป็นเจ้าภาษีนายอากร

เมื่อมีการยกเลิกการประมูลจัดเก็บภาษีอากรประเภทที่สองในปี พ.ศ. 2462 กลุ่มทุนจีนภูเก็ตกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของภาษีอากรจึงสามารถขยายกิจการเหมืองแร่ได้มากขึ้น สะท้อนให้เห็นได้จากจำนวนประทานบัตรการทำเหมืองแร่ของกลุ่มทุนจีนภูเก็ตที่มิได้เป็นเจ้าของภาษีอากรที่เพิ่มขึ้นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยที่ยังมีระบบเจ้าภาษีอากร ขณะที่กลุ่มเจ้าภาษีอากรกลับมีปริมาณที่ดินเหมืองแร่ที่ขอประทานบัตรลดลงอย่างมาก (พวงทิพย์ เกียรติสหัสกุล, 2534) จากตาราง 4.1 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทุนกลุ่มที่มิได้เป็นเจ้าของภาษีอากรเช่น กลุ่มอุดมทรัพย์ หงษ์หยก โกยสมบูรณ์ มีจำนวนที่ดินที่ขอประทานบัตรเพิ่มมากขึ้นกว่าช่วงก่อนหน้าอย่างเห็นได้ชัด กลุ่มทุนจีนที่เติบโตขึ้นภายหลังระบบเจ้าภาษีอากรนี้คือกลุ่มทุนจีนที่มีบทบาทในกิจการเหมืองแร่ของภูเก็ตในเวลาต่อมา โดยที่บางกลุ่มยังคงรักษาบทบาททางเศรษฐกิจของตนในภูเก็ตมาจนถึงปัจจุบัน การรักษาบทบาทของกลุ่มทุนเป็นเวลายาวนานจากยุคเริ่มต้นกิจการเหมืองแร่มาจนถึงปัจจุบันทำให้กลุ่มทุนดังกล่าวมีความน่าสนใจในการศึกษาทำความเข้าใจ

การที่กลุ่มทุนจีนกลุ่มใหม่สามารถขอประทานบัตรได้มากขึ้นหลังจากการยกเลิกระบบเจ้าภาษีอากรแล้วสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มทุนจีนต่าง ๆ มีความพร้อมที่จะลงทุนในกิจการเหมืองแร่มาก่อนแล้วแต่ไม่สามารถเข้าถึงโอกาสในการขอประทานบัตรได้เป็นจำนวนมากในช่วงเวลาที่เจ้าภาษีอากรยังมีบทบาทอยู่ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวการออกใบอนุญาตตรวจหาแร่ในระดับท้องถิ่นอยู่ในการพิจารณาของสมุหเทศาภิบาลมณฑล¹ จึงมีความเป็นไปได้ที่กลุ่มทุนจีนเจ้าภาษีจะสามารถเข้าถึงผู้มีอำนาจในการออกใบอนุญาตได้มากกว่านายทุนจีนทั่วไป สอดคล้องกับการศึกษาของพวงทิพย์ที่ระบุว่าเจ้าภาษีอากรสามารถขอประทานบัตรได้เป็นจำนวนมากน่าจะมาจาก “ความได้เปรียบในเชิงโอกาสในฐานะมีตำแหน่งในระบบราชการและในเรื่องเงินทุนหมุนเวียน..ในการทำเหมือง”(พวงทิพย์ เกียรติสหัสกุล, 2534:49) อีกทั้ง หากพิจารณาในเรื่องเงินทุนหมุนเวียนในการทำเหมืองที่เจ้าภาษีอากรสามารถมีเงินทุนหมุนเวียนมากกว่ากลุ่มทุนจีนทั่วไปอันเนื่องมาจากส่วนต่างของจำนวนเงินที่ประมูลภาษีกับรายได้ภาษีที่เก็บได้จริง โดยที่เจ้าภาษีบางรายมีการตั้งค้างภาษีที่นำส่งรัฐในขณะที่เป็นเจ้าภาษีอากรก็อาจจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มทุนจีนเจ้าภาษีลดบทบาทในกิจการทำเหมืองลงภายหลังการยกเลิกระบบเจ้าภาษีอากร ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มทุนจีนกลุ่มใหม่เข้ามาขอประทานบัตรได้มากขึ้น

¹ การได้รับประทานบัตรในการขุดหาแร่ ผู้ที่ขอประทานบัตรจะต้องเป็นผู้ถืออาชญาบัตรตรวจแร่หรืออาชญาบัตรผูกขาดการตรวจแร่ก่อน โดยการออกอาชญาบัตรตรวจแร่ภายหลังการจัดตั้งกรมราชโลหกิจและภูมิวิทยาในปี พ.ศ.2434 หากผู้ต้องการตรวจแร่ขออนุญาตกับราชโลหกิจท้องถิ่น สมุหเทศาภิบาลจะเป็นผู้ออกใบอนุญาต ต่อมาในปี พ.ศ.2470 จึงมีการแก้ไขให้การออกอาชญาบัตรท้องถิ่นขึ้นกับเสนาบดีกระทรวงเจ้าสังกัดของกรมราชโลหกิจ เมื่อกรมราชโลหกิจตรวจสอบพื้นที่ขอประทานบัตรแล้วพบว่าเป็นพื้นที่ที่ไม่มีเจ้าของหรือทำเหมืองแร่อยู่แล้ว ผู้ขอประทานบัตรจะต้องแสดงให้เห็นว่ามีเงินทุนเพียงพอต่อการทำเหมืองตามที่ระบุในพระราชบัญญัติแร่ ร.ศ.120โดยในทางปฏิบัติรัฐจะใช้วิธีตราคาร์ทัพย์สินของผู้ขอประทานบัตรหรือให้ผู้มีหลักฐานค้ำประกัน(พรรณิ อวนสกุล, 2522:105-109)

4.2 การเติบโตของนายทุนจีนเหมืองแร่

ภายหลังจากการยกเลิกระบบเจ้าภาษีนายอากรที่ทำให้นายทุนจีนภูเก็ตสามารถขอประทานบัตรขุดเหมืองแร่ได้เท่าเทียมกันมากขึ้น เป็นผลให้นายทุนจีนเหมืองแร่รายใหม่ ๆ สามารถขยายกิจการทำเหมืองแร่ของตนได้มากขึ้น การศึกษาของพงทิพย์ เกียรติสทกุล (2534: 80-86) แสดงให้เห็นว่าหลังยกเลิกระบบเจ้าภาษีนายอากร กลุ่มทุนจีนที่เคยทำเหมืองแร่ขนาดกลางในสมัยที่ยังมีเจ้าภาษีนายอากร ได้ขอประทานบัตรในการทำเหมืองแร่ในเมืองต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ตระกูลอุดมทรัพย์ ตระกูลโกยสมบูรณ์ ตระกูลวานิช และตระกูลบุญสูง ขณะเดียวกันกลุ่มทุนจีนกลุ่มใหม่ที่ไม่เคยมีชื่อในการขอประทานบัตรเหมืองแร่มาก่อนก็มีชื่อขอประทานบัตรเพิ่มขึ้น เช่น ตระกูลหงษ์หยก ตระกูลทองตันเป็นต้น กลุ่มทุนตระกูลต่าง ๆ เหล่านี้สามารถขยายกิจการเหมืองแร่ของตนได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เช่น ตระกูลโกยสมบูรณ์มีพื้นที่เหมืองแร่ที่ขอประทานบัตรได้เป็นจำนวน 4,494 ไร่ 3 งาน 47 ตารางวาในระหว่างปี พ.ศ. 2462-2474 ตระกูลกุลวานิชขอประทานบัตรทำเหมืองรวมเป็นพื้นที่ 3,887 ไร่ 2 งาน 87 ตารางวา ระหว่างปี พ.ศ. 2462-2469 ตระกูลอุดมทรัพย์ขอประทานบัตรทำเหมืองรวมพื้นที่ 2,591 ไร่ 16 ตารางวาในระหว่างปี พ.ศ. 2462-2474 ตระกูลหงษ์หยกขอประทานบัตรทำเหมืองบนพื้นที่ 3,209 ไร่ 93 ตารางวาในระหว่างปี 2462-2474 เป็นต้น

การเพิ่มขึ้นของจำนวนพื้นที่ให้ประทานบัตรของกลุ่มทุนจีนรายใหม่ที่มีปริมาณมากขึ้น หลังการยกเลิกระบบเจ้าภาษีนายอากรนี้ นอกจากสาเหตุของการปรับลดบทบาทของนายทุนจีนเจ้าภาษีที่เข้าถึงโอกาสในการขอประทานบัตรเหมืองแร่ลดลงจากเดิมรวมทั้งระบบการหมุนเวียนรายได้ได้รับผลกระทบจากการยกเลิกระบบผูกขาดภาษีแล้ว ยังน่าจะมีสาเหตุมาจากปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย ที่สำคัญคือ ในปี พ.ศ. 2470 มีการแก้ไขระเบียบในการอนุญาตให้อาชญาบัตรผูกขาดตรวจแร่โดยโอนอำนาจจากเดิมให้สมุหเทศาภิบาลมณฑลเป็นผู้ออกในส่วนของการขออนุญาตระดับท้องถิ่นมาสู่อำนาจในการออกอาชญาบัตรโดยเสนาบดีกระทรวง เจ้าสังกัดของกรมราชโลหกิจ และในการพิจารณาให้ประทานบัตรจะต้องได้รับความเห็นชอบจากราชโลหกิจประจำมณฑลและจากกรมราชโลหกิจ โดยเสนาบดีกระทรวงขอพระบรมราชานุญาตจากพระเจ้าอยู่หัวทุกราย (พรรณี อวนสกุล, 2522: 109-111) นอกจากนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวยังเป็นช่วงเวลาที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีในการขุดหาแร่ นำไปสู่การขุดหาแร่ด้วยวิธีใหม่ ๆ ที่ให้ผลผลิตแร่สูงขึ้นโดยไม่ต้องพึ่งพาแรงงานจำนวนมากเช่นวิธีการเก่า ๆ เช่นการทำเหมืองเรือขุด เหมืองสูบ

การปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ในการออกใบอนุญาตในการขุดหาแร่และการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตแร่แม้จะเป็นผลดีต่อกลุ่มทุนจีนกลุ่มใหม่ ๆ ให้สามารถขอประทานบัตรขุดแร่ในพื้นที่กว้างขวางขึ้นแต่ทั้งสองปัจจัยดังกล่าวไม่ได้เป็นโอกาสสำหรับกลุ่มทุนจีนเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นโอกาสสำหรับกลุ่มทุนตะวันตกที่สามารถขอประทานบัตรเหมืองแร่ได้มากขึ้นโดยไม่ต้อง

ประสบอุปสรรคจากการออกใบอนุญาตที่ซ้ำซ้อนระหว่างผู้ออกใบอนุญาตท้องถิ่นและผู้ออกใบอนุญาตจากส่วนกลางซึ่งเป็นปัญหาในช่วงที่ยังมีระบบเจ้าภาษีนายอากรอยู่ ประกอบกับเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการขุดหาแร่แบบใหม่ ๆ เป็นเทคโนโลยีที่ต้องใช้เงินทุนและเป็นเทคโนโลยีที่ชาวตะวันตกได้ใช้ในการขุดหาแร่จากประเทศอื่น ๆ อยู่แล้ว กลุ่มทุนตะวันตกจึงเป็นกลุ่มทุนที่ได้เปรียบในการขุดหาแร่รูปแบบใหม่เมื่อเทียบกับกลุ่มทุนจีนที่คุ้นเคยกับการทำเหมืองแร่ที่ใช้แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตมากกว่า กลุ่มทุนชาวตะวันตกซึ่งสามารถลงทุนในการขุดเจาะเหมืองแร่ได้ลึกกว่าและได้ปริมาณมากกว่าจากการมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีเงินทุนที่สูงกว่ากลุ่มทุนจีนจึงเพิ่มบทบาทมากขึ้นและกลายเป็นความท้าทายใหม่ของกลุ่มทุนจีนภูเก็ต

สาเหตุหนึ่งที่กลุ่มทุนชาวจีนยังคงใช้แรงงานคนเป็นหลัก และไม่ได้มุ่งเน้นพัฒนาเทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในช่วงนี้เนื่องจากสาเหตุสองประการ คือ 1.กลุ่มทุนจีนภูเก็ตมีรายได้อื่นนอกเหนือจากการทำเหมือง คือการทำกิจการค้าขายเครื่องอุปโภคบริโภค การเปิดบ่อนการพนัน และการเปิดโรงฝิ่นขายและให้บริการกับชาวจีนที่เป็นแรงงานภายในกึ่งเมืองแร่ของตน การทำเหมืองแร่ที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมากจึงเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มนายทุนเหมืองแร่อีกทางหนึ่ง 2.การแข่งขันระหว่างกลุ่มทุนจีนภูเก็ตด้วยกันมีไม่มากนัก ดังจะเห็นได้ว่าในอดีตการยกที่ดินให้กับผู้ที่ชอบพอกันเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้เป็นปกติ(แดง สุจินันท์กุล, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2554) ประกอบกับความเอื้อเฟื้อในการทำกิจการระหว่างกลุ่มทุนจีนด้วยเห็นว่าเป็นกลุ่มคนสกเกี้ยนเหมือนกัน ทำให้การแข่งขันระหว่างกันไม่รุนแรง (แดง สุจินันท์กุล, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2554 ;ปิยะนุช หงษ์หยก, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2554)

ภายหลังจากที่กลุ่มทุนตะวันตกนำเอาเทคโนโลยีเรือขุดหาแร่เข้ามาใช้ในภูเก็ตแล้ว กลุ่มทุนจีนจึงเริ่มมีการเรียนรู้ปรับตัวตามกลุ่มทุนตะวันตกด้วยการเริ่มทำเหมืองเรือขุด กลุ่มทุนกลุ่มแรกที่เริ่มทำเหมืองเรือขุดคือกลุ่มพระอร่ามสาครเขตร ตามมาด้วยกลุ่มตระกูลหงษ์หยก ต่อมาจึงมีกลุ่มอื่น ๆ ตามมา สามารถกล่าวได้ว่าการขยายตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตในช่วงนี้เกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้เทคโนโลยีด้วยการรับเอาเทคโนโลยีที่ตะวันตกเริ่มต้นนำมาปรับใช้ในกิจการของตนเพื่อนำไปสู่การเพิ่มระดับความสามารถในการแข่งขันของกิจการแต่เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีไม่ได้เป็นเทคโนโลยีเฉพาะที่คิดค้นขึ้นเอง จึงเป็นเพียงการเรียนรู้เลียนแบบจากเทคโนโลยีที่มีอยู่ในช่วงเวลานี้กลุ่มทุนจีนของภูเก็ตซึ่งบุกเบิกกิจการเหมืองแร่มาก่อนจึงไม่สามารถกลายเป็นกลุ่มทุนที่ที่ครองส่วนแบ่งตลาดของดีบุกได้มากเทียบเท่ากับทุนตะวันตกซึ่งเป็นเจ้าเทคโนโลยีและมีเงินทุนขนาดใหญ่ มีเพียงกลุ่มทุนจีนขนาดใหญ่บางกลุ่มที่สามารถลงทุนในเหมืองแร่เรือขุดได้ ขณะที่กลุ่มทุนจีนส่วนใหญ่ยังคงใช้แรงงานเหมืองแร่เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตมากกว่าการใช้เครื่องจักรขุดเจาะที่ทันสมัยทำให้กิจการเหมืองแร่ของนายทุนจีนภูเก็ตมีขนาดเล็กกว่ากิจการเหมืองแร่ของทุนตะวันตก(พรณี อวนสกุล, 2522)

การปรับตัวเพื่อต่อสู้กับนายทุนตะวันตก กลุ่มทุนจีนภูเก็ตจำต้องเรียนรู้นวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อสร้างผลตอบแทนที่สูงขึ้นให้แก่กิจการของตน แม้การปรับตัวเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ตามอย่างทุนตะวันตกจะส่งผลให้กลุ่มทุนจีนภูเก็ตสามารถขุดหาแร่ได้มากขึ้น แต่การแสวงหาผลตอบแทนที่เกิดจากการเรียนรู้เป็นการแสวงหาค่าเช่าที่ไม่ก่อให้เกิดผลตอบแทนที่มีประสิทธิภาพในระยะยาว(Khan and Jomo, 2000) เนื่องจากไม่ได้เป็นผู้ก่อเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ที่จะนำไปสู่ความได้เปรียบแก่กิจการได้ เป็นเหตุให้กลุ่มทุนจีนภูเก็ตได้ลงทุนทำกิจการอื่นๆ ควบคู่ไปกับกิจการเหมืองแร่ของตนเพื่อเป็นการขยายบทบาททางเศรษฐกิจของตนออกไปยังกิจการประเภทอื่น ๆ มากขึ้น การเติบโตขึ้นของกลุ่มทุนภูเก็ตหลายกลุ่มในระยะเวลาดังกล่าวมีส่วนสำคัญจากการสะสมทุนที่เกิดขึ้นได้จากกิจการอื่น ๆ นอกเหนือจากกิจการเหมืองแร่

4.3 ลักษณะการขยายกิจการของกลุ่มทุนจีนภูเก็ต

แม้จะสามารถกล่าวได้ว่าไม่มีกลุ่มนายทุนจีนภูเก็ตกลุ่มใดไม่ทำเหมือง แต่ขณะเดียวกันก็ไม่มีกลุ่มนายทุนจีนภูเก็ตกลุ่มใดที่ทำแต่กิจการเหมืองแร่แต่เพียงอย่างเดียว ลักษณะของการทำธุรกิจของกลุ่มนายทุนจีนภูเก็ตเป็นลักษณะของการประกอบกิจการหลากหลายสาขา ในระยะที่ภูเก็ตยังรุ่งเรืองด้วยกิจการเหมืองแร่ นอกจากกิจการเหมืองแร่แล้ว กิจการที่กลุ่มทุนต่างๆ ลงทุนเพิ่มเติมจากกิจการเหมืองแร่คือการค้าขาย การขนส่ง การปลูกยางพารา และการปลูกสวนปาล์ม

กลุ่มทุนขนาดใหญ่ของภูเก็ตที่สามารถปรับตัวอยู่รอดมาถึงปัจจุบันล้วนเป็นกลุ่มทุนที่ประกอบกิจการอื่นๆ เพิ่มเติมจากการทำกิจการเหมืองแร่ทั้งสิ้น โดยสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มทุนภูเก็ตต้องทำกิจการอื่นๆ ด้วยเนื่องจากไม่สามารถแข่งขันกับกลุ่มทุนตะวันตกที่เข้ามาทำกิจการเหมืองแร่ในภูเก็ตมากขึ้นโดยใช้เครื่องมือขุดเจาะแร่ที่สามารถขุดหาแร่ให้ได้ปริมาณสูงได้ ประกอบกับลักษณะการทำเหมืองแร่ของกลุ่มทุนท้องถิ่นมักอิงการแสวงหาผลตอบแทนจากการใช้แรงงานมากกว่าการใช้เครื่องจักรที่ทันสมัย การแสวงหาค่าเช่าที่เกิดจากการผูกขาดในอดีตอันเอื้อให้เกิดขึ้นได้จากปัจจัยทางสถาบันบางประการแม้ทำให้กลุ่มทุนเติบโตขึ้นได้แต่ค่าเช่าดังกล่าวก็ไม่สามารถทำให้กลุ่มทุนเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับการมีค่าเช่าที่เกิดจากการมีเทคโนโลยีเป็นของตนเองดังเช่นกลุ่มทุนตะวันตก กลุ่มทุนภูเก็ตจึงต้องกระจายความเสี่ยงไปทำกิจการอื่นๆ เพิ่มเติม

กิจการประเภทอื่นๆ ที่กลุ่มทุนภูเก็ตลงทุนทำเพิ่มเติมจากกิจการเหมืองแร่ที่สำคัญ คือ กิจการการค้าขาย กิจการสวนยางพารา และกิจการสวนปาล์ม การลงทุนทำกิจการต่างๆ ดังกล่าวล้วนมีปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนให้สามารถดำเนินการได้ดี และยังคงกลายเป็นกิจการหลักที่มีความสำคัญเหนือกิจการเหมืองแร่ของกลุ่มทุนภูเก็ตหลายกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มทุนอุปถัมภ์ งานทวี และวานิช ซึ่งจะอธิบายในรายละเอียดของแต่ละกลุ่มทุนต่อไปในบทที่ 5 โดยในส่วนนี้จะ

อธิบายให้เห็นถึงจุดกำเนิดและการเติบโตขึ้นของกิจการประเภทต่าง ๆ รวมทั้งปัจจัยสนับสนุนให้กิจการต่าง ๆ ดังกล่าวกลายเป็นกิจการหลักของกลุ่มทุนจีนภูเก็ตนอกเหนือจากกิจการเหมืองแร่

4.3.1 กิจการค้าขาย

การค้าขายเป็นกิจกรรมสะสมทุนเบื้องต้นที่ทำได้ง่ายเนื่องจากไม่ต้องลงทุนมากเพราะเป็นลักษณะของการซื้อมาขายไปไม่ใช่การผลิต จึงสามารถพบเห็นการเริ่มต้นกิจการของกลุ่มทุนต่าง ๆ ทั้งในภูเก็ตและนอกภูเก็ตเริ่มต้นธุรกิจจากกิจการค้าขายมาก่อน(ดูประวัติของต้นตระกูลงานทวี อูบัติตถุค วานิช ในบทที่ 5) สำหรับกลุ่มทุนจีนภูเก็ตก็เช่นเดียวกัน แทบทุกกลุ่มทุนล้วนแต่เคยลงทุนทำกิจการค้าขายมาก่อนทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ลักษณะกิจการค้าขายภายในภูเก็ตสามารถแบ่งออกเป็นสามประเภทหลัก คือ 1. การค้าขายเพื่อการสะสมทุนก่อนที่จะลงทุนในกิจการเหมืองแร่ 2. การค้าขายภายในเหมืองแร่ในรูปแบบของกงสี และ 3. การเป็นตัวแทนขาย

กิจการค้าขายประเภทแรกนั้นเป็นการซื้อมาขายไปของคนจีนที่เข้ามาในภูเก็ตและอยู่ในช่วงของการเริ่มต้นสะสมทุน เนื่องจากภูเก็ตเป็นพื้นที่ที่อุดมด้วยแร่ดีบุก พื้นที่ส่วนใหญ่จึงใช้สำหรับการขุดเจาะหาแร่ดีบุกมากกว่าการทำเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพ สินค้าที่จำหน่ายหลายอย่างเช่น ข้าว และสินค้าอุปโภคบริโภค จึงเป็นสินค้าที่ต้องนำเข้ามาจากต่างจังหวัดหรือปิ่น อาชีพพ่อค้ารับซื้อสินค้าจากต่างถิ่นมาขายในภูเก็ตจึงเป็นอาชีพเริ่มต้นสะสมทุนของนายทุนภูเก็ตหลายกลุ่ม หรืออีกกรณีหนึ่งคือกลุ่มที่ค้าขายภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งเป็นช่วงที่สินค้าอุปโภคบริโภคขาดแคลน ผู้ที่สามารถสะสมสินค้าไว้ได้ก่อนสงคราม หรือผู้ที่สามารถเข้าถึงแหล่งผลิตสินค้าได้จึงสามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้นจากวิกฤตสงครามดังจะเห็นได้จากกลุ่มตระกูลบางตระกูลในภูเก็ตเช่นงานทวีที่เริ่มต้นจากกิจการค้าขายด้วยการเปิดร้านเงินเติก รับซื้อขายแร่ซึ่งเติบโตได้มากภายหลังจากการรับเหมาส่งแร่ให้กับกองทัพญี่ปุ่น

การค้าขายประเภทที่สองการค้าขายที่เกิดขึ้นในเหมืองแร่ซึ่งมีลูกค้าหลักคือแรงงานชาวจีนภายในเหมืองแร่ การค้าขายในเหมืองแร่ของชาวจีนซึ่งเรียกว่าระบบกงสีนี้เป็นการค้าขายในเหมืองแร่ซึ่งนายเหมืองจะเป็นเจ้าของกิจการทั้งการค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่เป็นที่ต้องการของแรงงานชาวจีน การเปิดโรงสุรา โรงฝิ่นและบ่อนการพนัน โดยแรงงานที่เข้ามาเป็นลูกค้าในกิจการเหล่านี้สามารถจ่ายเชื่อได้แทนเงินสด และกลุ่มนายเหมืองจะหักเงินออกจากค่าแรงที่จะจ่ายให้กับแรงงานในภายหลัง ด้วยวิธีการดังกล่าว การค้าขายในเหมืองแร่ในระบบกงสีจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มทุนจีนในระยะแรกไม่เน้นการใช้เครื่องจักรในการทำเหมืองแร่ เพราะการมีจำนวนแรงงานมากภายในเหมืองนำรายได้อีกทางหนึ่งมาสู่เจ้าของเหมืองได้ กลุ่มแรงงานจีนเหล่านี้นอกจากถูกขูดรีดแรงงานการผลิตแล้วยังถูกรีดลอนโอกาสในการสะสมทุนของตน ทำให้แรงงานจีนส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสที่จะเติบโตเป็นกระแถมที่น้อย

กิจการค้าขายประเภทที่สาม คือการเป็นนายหน้าค้าขาย เป็นลักษณะของกิจการประเภท นายหน้าซื้อมาขายไป กลุ่มทุนที่สามารถทำกิจการค้าขายประเภทนี้ได้ดีคือกลุ่มทุนที่มีเครือข่ายที่ดี กับนายทุนส่วนกลาง เช่น กรณีของตระกูลอุปติตวงศ์ซึ่งผูกขาดการเป็นตัวแทนจำหน่ายเบียร์สิงห์ ในภูเก็ตมาเป็นเวลานาน สืบเนื่องจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของกลุ่มตระกูล(ไพบูลย์ อุปัติศฤงค์, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2554) นอกจากสินค้าอุปโภคบริโภคแล้ว กิจการการค้าขายประเภทหนึ่งที่ต้อง อาศัยความสัมพันธ์ของเครือข่ายกลุ่มทุนภูเก็ตกับกลุ่มทุนส่วนกลางคือการเป็นตัวแทนขายรถยนต์ ดังเช่นตระกูลหงษ์หยกเป็นนายหน้าขายรถยนต์มาสด้า ฮอนด้า และฟอร์ด กลุ่มเพิร์ลเป็น นายหน้ารถยนต์โตโยต้า กลุ่มอุปติตวงศ์เป็นนายหน้ารถยนต์ฮอนด้า กลุ่มตันติพิริยะกุลเป็น นายหน้ารถบีเอ็มดับเบิลวี่ เป็นต้น

ลักษณะของกิจการค้าขายทั้ง 3 ประการข้างต้น สะท้อนให้เห็นปัจจัยเบื้องหลังที่สำคัญ ของกิจการค้าขายของกลุ่มทุนภูเก็ตที่สำคัญสามประการ คือ 1.การเติบโตที่เกิดจากการพึ่งพากลุ่ม ทุนที่มีขนาดใหญ่กว่า 2.การเติบโตที่อาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนในการเริ่มต้นกิจการ เห็นได้จากการเป็นนายหน้าค้าขายสินค้า และ 3.การเติบโตที่เกิดจากการขูดรีดผลประโยชน์จาก แรงงานในระบบกงสี ลักษณะของกิจการค้าขายทั้งสามประเภทมีลักษณะของการแสวงหา ผลตอบแทนที่เกิดจากค่าเช่าจากการผูกขาด ทั้งการผูกขาดอันเกิดขึ้นจากโอกาสในช่วงภาวะขาด แคลนในระหว่างสงครามโลก การผูกขาดที่เกิดจากเครือข่ายและการปิดกั้นโอกาสในการเข้ามา แข่งขันของผู้เล่นรายใหม่ ๆ (Barrier to entry) ด้วยการผูกขาดการเป็นผู้จัดจำหน่ายสินค้าเพียง รายเดียวในจังหวัด และการผูกขาดด้วยการที่กลุ่มทุนประกอบกิจการหลายอย่างขายให้กับแรงงาน ชาวจีนในระบบกงสี

4.3.2 กิจการสวนยางพารา

ภายหลังจากที่เศรษฐกิจในเกาะภูเก็ตพึ่งพาการทำเหมืองแร่เป็นหลักมาเป็นเวลานาน พระยารัษฎานุประดิษฐ์ หรือคอซิมบี๊ ณ ระนอง ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการเมืองของมณฑลภูเก็ตเล็งเห็น ถึงความสำคัญของการลดการพึ่งพาดีบุกเป็นแหล่งรายได้เพียงอย่างเดียวของภูเก็ต ประกอบกับ การเติบโตขึ้นของกิจการยางพาราในต่างประเทศโดยเฉพาะในมาเลเซีย จึงได้นำพันธุ์ยางพารามา จากมาเลเซียเพื่อมาให้ชาวบ้านภูเก็ตได้มีอีกอาชีพหนึ่งในการทำกินนอกเหนือจากการทำกิจการ เหมืองแร่ของกลุ่มทุนส่วนใหญ่ในภูเก็ต แต่ภายหลังจากที่มีการนำยางพาราเข้ามาปลูกในภูเก็ต แล้ว กลับกลายเป็นว่ากลุ่มคนที่เป็นกลุ่มหลักในการทำสวนยางพารา คือกลุ่มนายทุนจีนซึ่งมี กิจการเหมืองแร่เป็นกิจการหลักอยู่แล้ว เนื่องจากกลุ่มทุนจีนซึ่งเป็นผู้ที่สามารถสะสมทุนได้จาก กิจการเหมืองแร่มาก่อนสามารถใช้เงินทุนที่มีเพื่อซื้อที่ดินที่ใช้ทำสวนยางพาราได้เป็นจำนวนมาก ในหลายกรณีกลุ่มทุนเข้าซื้อสวนยางพาราต่อจากชาวบ้านและจ้างชาวบ้านทำสวนยางพาราบนพื้นที่ เดิมของตน

กิจการสวนยางพารากลายเป็นแหล่งรายได้สำคัญแหล่งที่สองของกลุ่มทุนภูเก็ตรองจากการทำเหมืองแร่ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ราคายางพาราปรับตัวสูงขึ้น ต่อมาเมื่อกิจการเหมืองแร่เริ่มลดบทบาทลง กิจการยางพารามีบทบาทมากขึ้นเนื่องจากมีเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สามารถนำยางพาราไปสังเคราะห์เป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจากยางพารา บางกลุ่มลงทุนขยายกิจการที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการทำสวนยางพาราด้วยการทำโรงงานผลิตผลิตภัณฑ์ที่ทำจากน้ำยางพารา กลุ่มทุนที่โดดเด่นในการเป็นเจ้าของสวนยางพาราและสามารถขยายกิจการยางพาราในเชิงอุตสาหกรรมได้เป็นอย่างดีคือกลุ่มงานทวี นอกจากกลุ่มงานทวีแล้ว กลุ่มทุนจีนภูเก็ตอื่น ๆ อีกหลายกลุ่มได้บุกเบิกที่ดินเพื่อทำสวนยางพาราเป็นของตนเองด้วยการกว้านซื้อที่ดินจากชาวบ้านซึ่งได้รับเอกลิทธิจากการที่รัฐออกให้เพื่อทำการเกษตร กลุ่มทุนภูเก็ตที่สามารถสะสมที่ดินจากการซื้อเพื่อทำสวนยางพารากลายเป็นกลุ่มทุนที่สามารถรักษาความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มทุนของตนในระยะเวลาต่อมาที่ราคาที่ดินในภูเก็ตปรับตัวสูงขึ้น

ที่ดินที่เกิดจากการทำสวนยางพาราในอดีต กลายเป็นทรัพยากรสำคัญอีกอย่างหนึ่ง นอกเหนือไปจากที่ดินที่เคยใช้ทำเหมืองแร่ของกลุ่มทุนภูเก็ต ภายหลังจากที่ภูเก็ตเริ่มขยายกิจการไปสู่การท่องเที่ยวมากขึ้น กลุ่มทุนที่เคยทำสวนยางพาราบางกลุ่มได้ขายที่ดินที่เคยใช้เป็นพื้นที่ทำสวนยางพาราออกไป ขณะเดียวกันที่บางกลุ่มได้พัฒนาพื้นที่ที่เคยเป็นสวนยางพาราขึ้นเป็นอสังหาริมทรัพย์ให้เอกชนรายอื่น ๆ เช่น กลุ่มทุนเอกวานิชที่ให้เช่าที่ดินที่เคยเป็นสวนยางพาราให้แก่กลุ่มทุนจากส่วนกลางเพื่อนำมาก่อสร้างเป็นห้างสรรพสินค้ากลุ่มต่างๆ เช่น เซ็นทรัล บีทีเอส โลตัส สาขาภูเก็ต

จากการสอบถามคนภูเก็ตที่เคยเป็นกลุ่มทุนเหมืองแร่ที่กิจการเติบโตได้ดีในภูเก็ต พบว่าหลายคนเห็นตรงกันว่าที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญลำดับต้น ๆ ที่ทำให้กลุ่มทุนจีนภูเก็ตที่เคยร่ำรวยจากกิจการเหมืองแร่ยังสามารถรักษาความมั่งคั่งของกลุ่มทุนของตนไว้ได้ ประชา อุดมทรัพย์ ระบุว่าหากกลุ่มทุนจีนภูเก็ตที่มีที่ดินจำนวนมากเลือกวิธีให้เช่าที่ดินแก่นายทุนส่วนกลางหรือนายทุนต่างชาติแทนที่จะใช้วิธีขายขาด กลุ่มทุนจะยังสามารถเก็บรักษาทรัพย์สินที่สำคัญในการรักษาการเติบโตของกลุ่มทุนไว้ได้ ต่างจากกลุ่มทุนที่ขายที่ดินทิ้งไปในท้ายที่สุดจะลดความมั่งคั่งของกลุ่มทุนลงในที่สุด(ประชา อุดมทรัพย์, สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2554)

การลงทุนในกิจการสวนยางของกลุ่มนายทุนจีนภูเก็ตสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าความไม่เข้มงวดของกฎระเบียบเป็นปัจจัยสำคัญอันนำมาซึ่งค่าเช่าที่เกิดจากการผูกขาดที่ดินประการแรกหากพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการนำยางพารามาปลูกที่ภูเก็ตแล้วจะเห็นได้ว่ามีสาเหตุสำคัญเพื่อการพัฒนาอาชีพเกษตรกรเพิ่มเติมให้กับประชาชนภูเก็ตที่เดิมขาดโอกาสในการสะสมทุนจากกิจการขนาดใหญ่เช่นเหมืองแร่ได้ แต่เมื่อนายยางพารามาปลูกแล้ว กลับปล่อยให้ทุนจีนภูเก็ตที่เป็นเจ้าของเหมืองแร่อยู่แล้วสามารถเข้าครอบครองพื้นที่เพื่อนำไปปลูก

ยางพารา ประการที่สอง ที่ดินหลายแปลงที่กลุ่มทุนภูเก็ตสามารถซื้อเป็นเจ้าของได้ เป็นที่ดินที่รัฐออกให้กับชาวบ้านเพื่อใช้เพาะปลูกเป็นแหล่งทำมาหาเลี้ยงชีพ แต่การที่ปล่อยให้กลุ่มทุนสามารถซื้อต่อจากชาวบ้านและให้ชาวบ้านเป็นผู้เช่าทำกิจการบนพื้นที่ของตนเป็นการจำกัดการเข้าถึงที่ดินผืนใหม่ๆ ไว้กับกลุ่มทุนภูเก็ตเพียงไม่กี่รายซึ่งมีแหล่งในการสะสมทุนจากการได้รับสัมปทานที่ดินในการทำเหมืองแร่อยู่ก่อนแล้ว เป็นเหตุให้ผู้ที่สามารถแสวงหาค่าเช่าจากที่ดินที่มีอยู่จำกัดจนนำไปสู่การสะสมทุนและปรับตัวเติบโตได้ต่อเนื่องตลอดช่วงเวลาการเปลี่ยนผ่านโครงสร้างเศรษฐกิจของภูเก็ตยังคงเป็นกลุ่มทุนภูเก็ตเพียงไม่กี่กลุ่มนั่นเอง

4.3.3 กิจการสวนปาล์มน้ำมัน

การลงทุนทำสวนปาล์มน้ำมันเป็นอีกหนึ่งการกิจกรรมการลงทุนของกลุ่มนายทุนภูเก็ต แม้จะมีกลุ่มทุนภูเก็ตที่ลงทุนในกิจการสวนปาล์มน้ำมันไม่มากเท่ากับผู้ที่ลงทุนทำกิจการเหมืองแร่และสวนยางพารา แต่ก็เป็นการกิจกรรมการสะสมทุนประเภทหนึ่งที่สำคัญของกลุ่มนายทุนภูเก็ต กลุ่มทุนภูเก็ตที่เริ่มต้นทำธุรกิจสวนปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นการบุกเบิกการทำสวนปาล์มน้ำมันครั้งแรกของประเทศไทย และยังคงดำเนินกิจการนี้มาจนถึงปัจจุบันคือกลุ่มวานิช โดยนายเจียร วานิช

การบุกเบิกกิจการสวนปาล์มน้ำมันของ นายเจียร วานิช เกิดขึ้นจากการได้รับคำแนะนำจากนายโอสถ โกศิน ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมสินค้าชาวออก(ก.ส.อ.) นายโอสถซึ่งเป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยกับนายเจียรมาก่อนแล้ว ได้แนะนำนายเจียรเมื่อปี พ.ศ. 2509 ในที่ประชุมเกี่ยวกับการลดลงของภาวะราคาของยางพาราที่ประเทศมาเลเซียว่าปาล์มน้ำมันจะเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของประเทศไทยในระยะต่อไป จึงขอให้นายเจียรศึกษาเกี่ยวกับการทำปาล์มน้ำมันจากประเทศมาเลเซียซึ่งสามารถดำเนินการสวนปาล์มน้ำมันได้ดี โดยที่ ก.ส.อ. ได้ศึกษาและส่งข้อมูลเกี่ยวกับโครงการสวนปาล์มน้ำมันให้กับนายเจียรด้วย (อนุสาวรีย์นายเจียร วานิชผู้ก่อกำเนิดกิจการสวนปาล์มและน้ำมันปาล์ม, 2526)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2510 นายเจียรได้ตัดสินใจลงทุนทำกิจการสวนปาล์มในจังหวัดกระบี่ และก่อตั้งบริษัทไทยอุตสาหกรรมน้ำมันและสวนปาล์มขึ้น บริษัทนี้มีจอมพลประภาส จารุเสถียร ถูหนุนร่วมอยู่ด้วยในฐานะผู้ก่อการจัดตั้งบริษัทเป็นสาเหตุให้ “เกิดข้อครหาว่าบริษัทของเจียร หาชื่อ] เป็นบริษัทอิทธิพล สามารถขอสัมปทานที่ดินได้จำนวนมหาศาลและสามารถตัดโค่นต้นไม้อันเป็นทรัพยากรของชาติลงได้อย่างไม่มีผู้ใดกล้าแตะต้อง” (สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์และคณะ, 2544:201)

สวนปาล์มของบริษัทไทยอุตสาหกรรมน้ำมันและสวนปาล์มจำกัด เริ่มปลูกต้นปาล์มในปี พ.ศ. 2513 บนเนื้อที่สัมปทาน 16,266 ไร่ และเริ่มสกัดน้ำมันปาล์มได้ในปี พ.ศ. 2517 ในระยะเวลาต่อมา นายเจียร วานิชได้ขยายการสร้างปาล์มน้ำมันเพิ่มขึ้นโดยขอสัมปทานที่ดินเพิ่มเป็น

จำนวนเนื้อรวม 30,000 ไร่ภายใต้ชื่อบริษัท 3 แห่ง ประกอบด้วย บริษัทภูเก็ตโรงงานยาง จำกัด บริษัทเจียรวานิช จำกัด และบริษัทไทยอุตสาหกรรมน้ำมันและสวนปาล์มจำกัด(สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบุลย์และคณะ, 2544:201) ปัจจุบันกิจการสวนปาล์มของกลุ่มวานิชยังคงดำรงอยู่ภายใต้ชื่อกลุ่มยูนิวานิชกรุ๊ป ซึ่งมีเนื้อที่ปลูกปาล์มน้ำมันรวม 40,000 ไร่(สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบุลย์และคณะ, 2544:203)

นอกจากคำแนะนำโดยตรงที่เกิดจาก ก.ส.อ.ในระยะแรกของการทำสวนปาล์มน้ำมันแล้ว กิจการปาล์มน้ำมันของนายเจียรยังได้รับบัตรส่งเสริมจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน หลังจากการที่บริษัทไทยอุตสาหกรรมน้ำมันและสวนปาล์มของนายเจียรได้ทำหนังสือถึงคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนให้ประกาศให้กิจการน้ำมันปาล์มเป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนซึ่งได้รับความเห็นชอบโดยมีเงื่อนไขกำหนดว่าบริษัทฯ จะต้องทำสวนปาล์มเป็นเนื้อที่ไม่น้อยกว่า 8,000 ไร่ นอกเหนือไปจากการสร้างโรงงานที่บ้น้ำมัน (อนุสาวรีย์นายเจียร วานิชผู้ก่อตั้งกิจการสวนปาล์มและน้ำมันปาล์ม, 2526)

ความเป็นมาของกิจการสวนปาล์มน้ำมันข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนของกลุ่มทุนเงินภูเก็ตที่มีบทบาทมากกลุ่มหนึ่งได้เป็นอย่างดี การลงทุนในกิจการปาล์มน้ำมันของนายเจียร วานิชเกิดขึ้นจากได้เครือข่ายที่เหนียวแน่นซึ่งช่วยเปิดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลและการสนับสนุนในการลงทุนกิจการประเภทใหม่ของประเทศได้ก่อนนักลงทุนรายอื่น อันนำไปสู่การขอสัมปทานที่ดินที่มีจำนวนมากเพื่อกิจการปาล์มน้ำมันได้เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดค่าเช่าจากการผูกขาดในระยะแรกเนื่องจากความจำกัดในการเข้าสู่กิจการของนักลงทุนรายอื่น

ลักษณะของประเภทกิจการลงทุนของกลุ่มทุนภูเก็ตที่นอกเหนือไปจากกิจการเหมืองแร่ดิบุกก่อนที่จะเข้าถึงช่วงการเติบโตของกิจการท่องเที่ยวสะท้อนให้เห็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเติบโตของกิจการลงทุนที่ชัดเจนสองประการสำคัญคือ 1. ความอ่อนแอของสถาบันที่ไม่เข้มงวดต่อกฎเกณฑ์และกติกาที่กำหนดเป็นปัจจัยภายนอกที่นำไปสู่การสร้างโอกาสให้เกิดการแสวงหาค่าเช่าประเภทต่าง ๆ ของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ และจำกัดการเข้าสู่การแข่งขันของกลุ่มทุนรายใหม่ ๆ (ยางพารา) 2. การสร้างเครือข่ายที่เหนียวแน่นของกลุ่มทุนกับกลุ่มทุน ข้าราชการ และนักการเมือง นำมาซึ่งโอกาสในการเข้าสู่ธุรกิจบางประเภทได้ก่อนผู้อื่นอันนำไปสู่ข้อได้เปรียบจากการเป็นผู้เล่นรายแรก (First Mover Advantage) ในขณะเดียวกันโอกาสในการเข้าถึงการลงทุนได้ก่อนในบางกิจการยังมีแนวโน้มนำไปสู่การผูกขาดกิจการในมือผู้เล่นน้อยราย สืบเนื่องจากข้อจำกัดของทรัพยากร (ค่าขายและน้ำมันปาล์ม)

ปัจจัยทั้งสองประการซึ่งนำไปสู่การแสวงหาค่าเช่าของกลุ่มทุนข้างต้นเกิดขึ้นได้ภายใต้โครงสร้างของระบบสังคมที่ยังคงเอื้อให้เกิดปัจจัยเชิงสถาบันที่ไม่เป็นทางการที่ก่อให้เกิดการพึ่งพิงและ การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์พิเศษอยู่ตลอด แม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง

บทบาทจากการที่กลุ่มทุนต้องพึ่งพิงอำนาจของผู้ว่าราชการเมือง ไปเป็นการพึ่งพิงอยู่ที่อำนาจอุปถัมภ์ของกลุ่มข้าราชการและนักการเมือง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพึ่งพิงกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่มีอิทธิพลในส่วนกลางของประเทศและกลุ่มทุนต่างชาติที่เพิ่มขึ้นซึ่งจะอธิบายในลำดับถัดไป

ลักษณะการขยายกิจการของกลุ่มทุนภูเก็ตนับจากช่วงการสะสมทุนเริ่มแรกในกิจการเหมืองแร่และการค้าขายจนมาถึงช่วงก่อนหน้าที่โครงสร้างเศรษฐกิจภูเก็ตจะเข้าสู่กิจการด้านบริการโดยเฉพาะการท่องเที่ยวดังกล่าวสอดคล้องกับที่ Wen Xiongfei แบ่งรูปแบบของการเติบโตของกลุ่มทุนจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้ 5 กลุ่มตามพื้นฐานของกลุ่มทุนประกอบด้วย 1.เจ้าภีษณุยอากร 2.นายทุนคอมปราดอร์ 3.นายทุนพ่อค้า 4.นายทุนเกษตร และ 5.นายทุนเหมืองแร่ (1929:208-10 อ้างถึงใน Suehiro, 1996:72)

4.4 ทุนเหมืองแร่สู่ทุนบริการ: นายเหมืองที่เหลือนอยู่

4.4.1 กำเนิดกลุ่มทุนโรงแรม

นับจากสัญญาณการตกต่ำของกิจการเหมืองแร่ในจังหวัดภูเก็ตในปี พ.ศ. 2515 จากการที่ปริมาณแร่ดีบุกในจังหวัดภูเก็ตเริ่มลดน้อยลงและการที่ราคาแร่ดีบุกในตลาดโลก เริ่มส่งสัญญาณชะลอตัวลง ขณะที่ภูเก็ตเริ่มเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมากขึ้นอันเนื่องมาจากการได้เห็นสภาพความสวยงามของชายทะเลแถบพังงาและภูเก็ตผ่านสื่อภาพยนตร์ต่างประเทศเช่นเจมส์ บอนด์(ชาลว วงศ์สัตตยานนท์, มปป) กิจการด้านการท่องเที่ยวได้กลายเป็นเป้าหมายใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจของภูเก็ต หน่วยงานของภาครัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการท่องเที่ยวของภูเก็ตมากขึ้น โดยเริ่มจากการเข้ามาวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของภูเก็ตของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2516 และตามมาด้วยการตั้งสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในจังหวัดภูเก็ตในปี พ.ศ. 2520

กิจการด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตเริ่มต้นมาจากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ โดยในระยะแรกชาวต่างชาติที่เข้ามาในภูเก็ตเป็นชาวต่างชาติที่ไม่ได้มีกำลังซื้อสูง โดยเป็นกลุ่มที่ถูกเรียกว่า “ฮิปปี” หรือกลุ่มนักท่องเที่ยวสะพายเป้(Backpacker) แต่ต่อมาไม่นานนักนักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูงก็เริ่มเข้ามาในภูเก็ตมากขึ้น สอดประสานไปกับแนวทางการสนับสนุนให้กิจการด้านการท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ใหม่ของประเทศของภาครัฐ ทำให้มีการลงทุนในกิจการโรงแรมชั้นหนึ่ง (First Class) เพิ่มขึ้นในจังหวัดภูเก็ตอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาดังกล่าวโดยเริ่มต้นจากโรงแรมภูเก็ตไฮสแลนด์ในปี พ.ศ. 2515 (ชาลว วงศ์สัตตยานนท์, มปป) ของกลุ่มทุนค้าทองรูปพรรณของภูเก็ต ก่อนที่กลุ่มทุน ๓ ระนองจะเปิดให้บริการโรงแรมชั้นหนึ่งใจกลางเมืองคือโรงแรมเพิร์ล ในปี พ.ศ. 2519 ตามมาด้วยโรงแรมป่าตองบีช ในปีพ.ศ.2519 โรงแรมภูเก็ตเมอร์

ลิน ในปี พ.ศ. 2523 การขยายตัวของกิจการโรงแรมในช่วงเวลาดังกล่าวเริ่มมีการลงทุนกิจการโรงแรมออกไปยังบริเวณชายทะเลของภูเก็ตมากขึ้นทั้งหาดป่าตอง และหาดกะรน แตกต่างจากช่วงก่อนปี พ.ศ. 2515 ที่การลงทุนในกิจการโรงแรมเป็นการลงทุนสร้างโรงแรมในเมือง เช่นการสร้างโรงแรมชั้นหนึ่งแห่งแรกของภูเก็ตในเครือถาวรของกลุ่มทุนถาวรว่องวงศ์ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2506

ในระหว่างการเติบโตขึ้นของกิจการด้านการท่องเที่ยว กลุ่มทุนนายเหมืองชาวจีนที่มีบทบาทในกิจการด้านการโรงแรมของภูเก็ตที่สำคัญคือกลุ่มถาวรว่องวงศ์และ กลุ่ม ณ ระนอง กลุ่มถาวรว่องวงศ์ถือได้ว่าเป็นกลุ่มทุนกลุ่มแรกที่บุกเบิกกิจการโรงแรมขนาดใหญ่ของภูเก็ต โดยเริ่มลงทุนสร้างโรงแรมในเมืองภูเก็ตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 ขณะที่ก่อนหน้านั้นกิจการโรงแรมในภูเก็ตมีน้อยมาก และกิจการโรงแรมที่มีอยู่บ้างก็มีขนาดเล็กเช่นโรงแรมออนออน เมื่อการท่องเที่ยวชายทะเลในจังหวัดภูเก็ตเติบโตมากขึ้น กลุ่มถาวรว่องวงศ์เป็นกลุ่มหนึ่งที่สามารถขยายการลงทุนในกิจการโรงแรมห้าดาวออกไปยังบริเวณชายหาดกะรนและยังคงลงทุนในกิจการโรงแรมขนาดใหญ่อีกหลายแห่ง รวมทั้งโรงแรมถาวรแกรนด์ในตัวเมืองภูเก็ต จนได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มทุนโรงแรมที่มีบทบาทนำในกลุ่มทุนจีนภูเก็ต นอกจากกลุ่มถาวรว่องวงศ์แล้ว กลุ่มทุน ณ ระนองเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีการลงทุนในกิจการโรงแรมของภูเก็ต ธุรกิจโรงแรมในเครือ ณ ระนองเริ่มจากกิจการโรงแรมเพิร์ลในปี พ.ศ. 2519 ตามมาด้วยกิจการโรงแรมเพิร์ลวิลเลจบริเวณหาดป่าตองซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงแรมอินดิโกเพิร์ล สำหรับกลุ่มทุนจีนที่เติบโตมาจากกิจการเหมืองแร่กลุ่มอื่นๆ นั้นแม้จะมีการลงทุนในกิจการโรงแรมแต่ไม่ได้เป็นโรงแรมขนาดใหญ่ที่บริหารโดยตราโรงแรมของตนเองเช่นสองตระกูลดังกล่าว

แม้ว่ากลุ่มทุนนายเหมืองชาวจีนเช่น ถาวรว่องวงศ์และ ณ ระนอง จะเป็นกลุ่มทุนกลุ่มแรกๆ ที่เริ่มลงทุนในกิจการโรงแรมและยังคงรักษากิจการโรงแรมในเครือตระกูลมาจนถึงปัจจุบัน แต่หากเปรียบเทียบบทบาทในกิจการโรงแรมของกลุ่มทุนจีนเหมืองแร่ทั้งสองกับกิจการโรงแรมของชาวต่างชาติหรือโรงแรมที่ลงทุนโดยนักลงทุนจากกรุงเทพฯ แล้ว กิจการโรงแรมของนายทุนจีนทั้งสองตระกูลก็ไม่สามารถแข่งขันในระดับเดียวกับกลุ่มทุนต่างถิ่นที่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าระดับบนที่มีกำลังซื้อสูงได้ สะท้อนให้เห็นได้จากผลกำไรของบริษัทในเครือลา구나ซึ่งมี 5 บริษัทติดอยู่ในลำดับสิบบริษัทที่ทำกำไรสูงสุดของภูเก็ตในปี พ.ศ. 2550 ประกอบด้วยบริษัทที่ดับบลิวอาร์โฮลดิ้ง บริษัทบางเทาแกรนด์ บริษัทลา구나แกรนด์ บริษัทลา구나ฮอไลเดย์ คลับ บริษัทลา구나บีชคลับ รวมกำไรห้าบริษัทคิดเป็นจำนวน 944,064,223 ล้านบาท (ดูตารางที่ 4.2) โดยที่สี่ในห้าบริษัทในเครือลา구나ดังกล่าวยังเป็นบริษัทที่ถือครองสินทรัพย์สูงสุดในจังหวัดภูเก็ตในปี พ.ศ. 2550 อีกด้วย(ดูตาราง 4.3) ทั้งนี้ บริษัทที่ทำธุรกิจโรงแรมอีกแห่งหนึ่งที่สามารถทำกำไรสูงสุดในสิบลำดับแรกของภูเก็ตคือบริษัทรีแลกซ์บีชจำกัด เป็นบริษัทที่ถือหุ้นโดยบริษัทแปซิฟิก ออวันท์โฮลดิ้ง สัดส่วน 99.78% (ข้อมูลปี 2553) ซึ่งไม่ใช่บริษัทของกลุ่มทุนเหมืองแร่ภูเก็ต

ตารางที่ 4.2 นิติบุคคลลำดับแรกที่มีกำไรสูงสุดของจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2550

	ชื่อนิติบุคคล	กำไร(บาท)
1	บมจ.ยูนิวานิชน้ำมันปาล์ม จำกัด(มหาชน)	505,160,098.00
2	บจ.รีแลกซ์บีช จำกัด	364,736,780.00
3	บจ.วงศ์บัณฑิต จำกัด	314,173,925.00
4	บจ.ทีดับบลิวอาร์ โฮลดิ้งส์ จำกัด	297,791,801.00
5	บจ.บางเทาแกรนด์ จำกัด	223,377,849.00
6	บจ.ลากูน่า แกรนด์ จำกัด	179,843,864.00
7	บจ.อนุภาสและบุตร จำกัด	159,443,804.39
8	บจ.พี.พี.ซี.เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด	149,842,155.86
9	บจ.ลากูน่า ฮอติเดย์ คลับ จำกัด	134,808,701.00
10	บจ.ลากูน่า บีช คลับ จำกัด	108,242,008.00

ที่มา: กระทรวงพาณิชย์

ตารางที่ 4.3 นิติบุคคลลำดับแรกที่มีทรัพย์สินสูงสุดในจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2550

	ชื่อนิติบุคคล	สินทรัพย์(บาท)
1	บจ.วงศ์บัณฑิต จำกัด	7,660,729,641.65
2	บจ.ลากูน่า แกรนด์ จำกัด	4,655,978,657.00
3	บจ.บางเทา ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด	3,974,585,203.00
4	บจ.บางเทาแกรนด์ จำกัด	3,122,248,601.00
5	บจ.ทีดับบลิวอาร์ โฮลดิ้งส์ จำกัด	3,073,813,547.00
6	บจ.รีแลกซ์บีช จำกัด	2,322,105,727.00
7	บจ.อนุภาสและบุตร จำกัด	1,803,018,053.23
8	บจ.พี.พี.ซี.เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด	1,685,601,717.81
9	บมจ.ยูนิวานิชน้ำมันปาล์ม จำกัด(มหาชน)	1,580,393,598.00
10	บมจ.ภูเก็ตแพนตาซี จำกัด(มหาชน)	1,525,493,851.00

ที่มา: กระทรวงพาณิชย์

การเติบโตของกิจการโรงแรมในเครือต่างประเทศดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาตั้งแต่เริ่มแรก และยิ่งสนับสนุนการท่องเที่ยวของชาวต่างชาติมากขึ้นเมื่อมีโครงการพัฒนาภูเก็ตเป็นเมืองนานาชาติ โดยหากพิจารณาลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดภูเก็ตทั้งหมดจะเห็นได้ว่ามีนักท่องเที่ยวประมาณ 70% เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ(ดูตาราง 4.4) ขณะที่หากพิจารณาเฉพาะข้อมูลนักท่องเที่ยวที่พักอาศัยในโรงแรม รีสอร์ท และเกสต์เฮ้าส์ของภูเก็ตจะพบว่ามีส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติประมาณ 80% (ดูตาราง 4.5) โดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาจากประเทศตะวันตก เช่น ออสเตรเลีย รัสเซีย และอังกฤษ สวีเดน เยอรมนี เป็น

ต้น (ดูตาราง 4.6) การที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของภูเก็ตเป็นชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวตะวันตก ทำให้โอกาสในการแข่งขันของกลุ่มธุรกิจโรงแรมต่างชาติที่สามารถสร้างชื่อเสียงด้วยตราสินค้าและวิธีการบริหารจัดการกิจการโรงแรมที่เป็นมาตรฐานทั่วโลกสามารถเติบโตในกิจการโรงแรมระดับบนได้ดีกว่าโรงแรมของกลุ่มทุนท้องถิ่นเนื่องด้วยโรงแรมเหล่านี้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับสากล ด้วยเหตุนี้กลุ่มทุนจีนภูเก็ตจึงไม่สามารถแข่งขันในระดับเดียวกับกิจการโรงแรมต่างประเทศได้

ตารางที่ 4.4 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในจังหวัดภูเก็ต

รายการ	2549		2550		2551	
	จำนวน(คน)	สัดส่วน (%)	จำนวน(คน)	สัดส่วน (%)	จำนวน (คน)	สัดส่วน (%)
จำนวนนักท่องเที่ยว	4,317,312		4,726,693		4,976,212	
ชาวไทย	1,489,460	34	1,566,344	33	1,446,016	29
ชาวต่างประเทศ	2,827,852	66	3,160,349	67	3,530,196	71

ที่มา: สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต

ตาราง 4.5 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าพักอาศัยในเกสต์เฮ้าส์ โรงแรม และรีสอร์ทจังหวัดภูเก็ต

รายการ	2552		2553	
	จำนวน(คน)	สัดส่วน(%)	จำนวน(คน)	สัดส่วน(%)
จำนวนนักท่องเที่ยว	2,721,269		2,853,367	
ชาวไทย	550,031	20	472,658	17
ชาวต่างประเทศ	2,171,238	80	2,380,709	83

ที่มา: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

ตาราง 4.6 สัญชาติของนักท่องเที่ยว 15 อันดับแรกที่เข้ามาพักในภูเก็ต

สัญชาติ/ปี	2553(คน)	2552(คน)
1 ออสเตรเลีย	422,017	376,221
2 รัสเซีย	151,945	108,400
3 อังกฤษ	134,867	172,552
4 จีน	131,109	69,053
5 สวีเดน	127,786	138,690
6 เกาหลี	108,337	87,296
7 เยอรมนี	103,413	125,518
8 เดนมาร์ก	92,518	84,501
9 ญี่ปุ่น	88,329	83,502
10 ฟินแลนด์	76,927	62,980
11 ฝรั่งเศส	65,060	71,470
12 สหรัฐอเมริกา	61,357	79,271
13 มาเลเซีย	60,179	48,922
14 ออสเตรีย	48,611	20,507
15 สิงคโปร์	47,136	45,840

ที่มา: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

หมายเหตุ: 1.จัดลำดับตามปี พ.ศ. 2553

2.ข้อมูลรวมเฉพาะนักท่องเที่ยวที่พักในโรงแรม เกสต์เฮ้าส์และรีสอร์ทเท่านั้น

แม้ว่ากลุ่มทุนต่างชาติจะมีความได้เปรียบในกิจการด้านการโรงแรมที่มีกลุ่มลูกค้าระดับบนจากต่างประเทศอันเนื่องมาจากการมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแล้ว กลุ่มทุนต่างชาติคงจะไม่สามารถแข่งขันในกิจการด้านการโรงแรมของภูเก็ตได้เท่ากับที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหากไม่มีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการมีที่ดินติดชายทะเลซึ่งทำให้การก่อสร้างโรงแรมระดับห้าดาวในเครือสามารถสร้างอยู่บนพื้นที่ที่เป็นจุดท่องเที่ยวที่แท้จริง

การเข้าถึงที่ดินบริเวณชายทะเลของกลุ่มทุนต่างชาติจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเติบโตของกลุ่มทุนต่างชาติ แต่เมื่อที่ดินส่วนใหญ่ของภูเก็ตถูกซื้อหาเป็นเจ้าของโดยกลุ่มทุนที่เติบโตจากกิจการเหมืองแร่ในอดีตไปเป็นส่วนใหญ่แล้ว กลุ่มทุนต่างชาติจะสามารถเข้าถึงที่ดินในภูเก็ตได้อย่างไรหากไม่ได้เกิดจากการซื้อขายที่ดินให้กับกลุ่มทุนต่างชาติ การเกิดขึ้นของกลุ่มทุนต่างชาติในกิจการโรงแรมจึงมีความสัมพันธ์กับการลดบทบาททางธุรกิจลงของกลุ่มทุนจีนภูเก็ตบางกลุ่มซึ่งยอมถอยออกจากการเป็นผู้แข่งขันในกิจการด้านการท่องเที่ยวด้วยการให้เช่าที่ดิน หรือขายที่ดินที่ครอบครองให้กับกลุ่มทุนต่างชาติ กรณีที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือกรณีของกลุ่มทุนลาภานาที่

สามารถสร้างอาณาจักรโรงแรมในเครือบันยันทร์และลากูน่าในบริเวณชายหาดบางเทาซึ่งสามารถเข้าครอบครองที่ดินบริเวณชายหาดบางเทาและก่อตั้งโรงแรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 โดยที่ดินดังกล่าวได้ซื้อมาจากกลุ่มตระกูลอุดมทรัพย์ ของขุนวิเศษ อุดมทรัพย์ หรือตนเองก็ซึ่งเป็นนายทุนจีนที่เข้ามาลงทุนทำเหมืองแร่ในภูเก็ตตั้งแต่ พ.ศ.2380 โดยทายาทของตระกูลอุดมทรัพย์ชายที่ดินบริเวณดังกล่าวให้กับกลุ่มทุนลากูน่า

การขายที่ดินขนาดใหญ่ออกไปเป็นปัจจัยสำคัญที่ นายประชา อุดมทรัพย์ ซึ่งเคยเป็นผู้จัดการของบริษัทขุนวิเศษเห็นว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มทุนในภูเก็ตลดบทบาทตัวเองลงในการทำธุรกิจภูเก็ตนอกเหนือไปจากปัจจัยด้านความสามารถและความสามัคคีของคนในครอบครัว (ประชา อุดมทรัพย์, สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2554) สอดคล้องกับความเห็นของตัวแทนอื่นๆ เช่น ปิยะนุช หงษ์หยก วิมลพรรณ คูสุวรรณที่เห็นว่าปัจจัยด้านการถือครองที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการรักษาฐานะและบทบาทของกลุ่มทุนของภูเก็ตไว้ เนื่องจากราคาที่ดินที่เพิ่มขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกลุ่มทุนในระยะเวลาต่อมา (ปิยะนุช หงษ์หยก, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2554 ; วิภาพรรณ คูสุวรรณ, สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2554)

การประสานที่ลงตัวระหว่างการผลิตสินค้าของเครือโรงแรมขนาดใหญ่กับการมีที่ดินบริเวณชายทะเลที่ยังกว้างขวางทำให้กลุ่มทุนลากูน่ากลายเป็นกลุ่มทุนที่ประสบความสำเร็จในกิจการโรงแรมในภูเก็ตตั้งสะท้อนให้เห็นจากผลกำไรของบริษัทตามที่กล่าวมา ในขณะที่กลุ่มทุนต่างชาติเช่นลากูน่าเติบโตอย่างดีในจังหวัดภูเก็ต ทุนเงินภูเก็ตท้องถิ่นดั้งเดิมปรับบทบาทการทำธุรกิจตัวเองท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นอย่างไร คือส่วนที่จะอธิบายในลำดับต่อไป

4.4.2 การปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตสู่ธุรกิจบริการ

ในระยะเริ่มต้นของการเปลี่ยนผ่านเศรษฐกิจของภูเก็ตจากกิจการเหมืองแร่ไปสู่กิจการด้านการท่องเที่ยว แม้ว่ากลุ่มทุนที่มีบทบาทหลักในกิจการเหมืองแร่ในภูเก็ตจะเป็นกลุ่มทุนตะวันตก ขณะที่กิจการเหมืองแร่ของกลุ่มทุนเงินภูเก็ตจะมีขนาดเล็กกว่าทุนตะวันตกและเริ่มมีการขยายกิจการลงทุนไปยังธุรกิจประเภทอื่นๆ มากขึ้น รวมทั้งมีการสนับสนุนการท่องเที่ยวจากภาครัฐ แต่กลุ่มทุนเงินภูเก็ตซึ่งสะสมทุนได้จากกิจการเหมืองแร่ส่วนใหญ่กลับไม่กล้าริเริ่มการลงทุนในกิจการด้านการท่องเที่ยวอย่างเด่นชัด โดยในระยะแรกกิจการโรงแรมที่เกิดขึ้นในภูเก็ตยังเป็นโรงแรมที่เกิดขึ้นภายในตัวเมืองภูเก็ตซึ่งเป็นแหล่งการค้าของภูเก็ตในสมัยที่กิจการเหมืองแร่ยังรุ่งเรือง โรงแรมที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ได้แก่โรงแรมถาวรของกลุ่มถาวรวงศ์หรือดิลักซ์กรุ๊ป โรงแรมเพิร์ลของกลุ่ม ณ ระนอง(ต้นบุญ) ขณะที่โรงแรมที่เป็นลักษณะรีสอร์ตบริเวณชายทะเลแห่งแรกในภูเก็ตกลับริเริ่มลงทุนโดยกลุ่มทุนเงินภูเก็ตที่สะสมทุนจากกิจการค้าขายทองคำ ไม่ได้เป็นกลุ่มทุนเงินขนาดใหญ่ที่ร่ำรวยจากการทำกิจการเหมืองแร่

สาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มทุนจีนที่เคยสะสมทุนได้จากกิจการเหมืองแร่เริ่มต้นทำการธุรกิจ การโรงแรมค่อนข้างกว่ากลุ่มทุนอื่นมาจากลักษณะของธุรกิจที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ธุรกิจเหมืองแร่ เป็นธุรกิจที่ผลิตสินค้าขั้นพื้นฐาน แม้ว่าจะมีการลงทุนในเครื่องจักรขนาดใหญ่แต่ก็ยังเป็นลักษณะ ของธุรกิจเกษตร กิจการด้านยางพาราและปาล์มน้ำมันก็ไม่แตกต่างกัน ขณะที่กิจการด้านการ ท่องเที่ยวเป็นกิจการด้านการบริการซึ่งใช้ทักษะที่แตกต่างจากการทำกิจการด้านเหมืองแร่ ยางพารา หรือปาล์มน้ำมัน นอกจากลักษณะการทำธุรกิจที่แตกต่างกันแล้ว ผลตอบแทนที่เกิดจาก ธุรกิจสองประเภทก็แตกต่างกัน ในขณะที่ธุรกิจเหมืองแร่หรือสวนยางพาราให้ผลตอบแทนเป็น จำนวนมากในแต่ละครั้งที่สามารถขายสินค้าได้ กิจการท่องเที่ยวกลับเป็นเป็นกิจการที่ไม่ได้สร้าง กำไรจำนวนมากที่เห็นได้ชัดเจนเหมือนเช่นธุรกิจเหมืองแร่หรือสวนยางพารา นอกจากนี้ ลักษณะนิสัยของคนจีนภูเก็ตซึ่งเป็นคนโผงผาง พูดจาไม่อ่อนหวาน ประกอบกับความตระหนงตนในการ เป็น 'นายเหมือง' ที่มีคนในปกครองจำนวนมากให้ความเคารพ ทำให้การปรับตัวเข้าสู่กิจการที่ จะต้องใช้ทักษะในการบริการเกิดขึ้นได้ไม่ง่าย (กุศล เอี่ยมอรุณ, 2535: 50-3)

ลักษณะนิสัยและลักษณะของธุรกิจดั้งเดิมของกลุ่มทุนภูเก็ต นอกจากจะเป็นปัจจัยที่เป็น อุปสรรคต่อการการลงทุนในกิจการด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มทุนจีนภูเก็ตแล้ว ยังกลายเป็นโอกาส สำหรับกลุ่มทุนรายใหม่ ๆ ที่แม้จะเป็นกลุ่มทุนขนาดไม่ใหญ่มากในภูเก็ตแต่กล้าเสี่ยงลงทุน สามารถเริ่มต้นทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยวได้ก่อนกลุ่มทุนขนาดใหญ่บางราย ขณะเดียวกันการที่ ธุรกิจท่องเที่ยวของภูเก็ตเป็นการท่องเที่ยวที่มีตลาดเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งส่วนใหญ่ เป็น นักท่องเที่ยวที่มีกำลังซื้อสูงจากกลุ่มประเทศยุโรป ทำให้การเข้าสู่กิจการโรงแรมของกลุ่มทุน ท้องถิ่นไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยง่าย เพราะหากเปรียบเทียบกับกลุ่มทุนต่างชาติแล้ว กลุ่มทุนจีน ภูเก็ตมีความสามารถในการแข่งขันน้อยกว่า กลุ่มทุนภูเก็ตไม่มีทรัพย์สินประเภทตราสินค้าที่เป็นที่ รู้จักในตลาดโลกเช่นเดียวกับเครือโรงแรมหรือ Hotel chains ของต่างประเทศซึ่งเป็นที่รู้จักใน ตลาดนักท่องเที่ยวทั่วโลกถึงความสะดวกสบายและการบริการที่มีมาตรฐานอีกทั้งกลุ่มทุนโรงแรม ต่างชาติเหล่านั้นยังมีความชำนาญในการบริหารกิจการโรงแรมซึ่งเป็นกิจการที่ต้องอาศัยการ จัดการต่างรูปแบบกับการจัดการธุรกิจเหมืองแร่ การเริ่มลงทุนในกิจการโรงแรมของกลุ่มทุนภูเก็ต หลายรายจึงเกิดขึ้นในลักษณะของกิจการร่วมทุน หรือจ้างเครือโรงแรมต่างประเทศบริหารจัดการ

ขณะเดียวกันการสะสมที่ดินของกลุ่มทุนในอดีตจากการเข้าครอบครองที่ดินที่เคยเป็น เหมืองแร่เก่า และการเข้าซื้อที่ดินเพื่อทำสวนยางพารา ไม่สามารถกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการ แข่งขันในธุรกิจโรงแรมได้ เนื่องจากที่ดินซึ่งเกิดจากการทำเหมืองแร่นั้นโดยส่วนใหญ่เป็นที่ดิน ในตัวเมืองภูเก็ตซึ่งเป็นบริเวณที่มีปริมาณแร่จำนวนมากในอดีต ดังจะเห็นได้ว่าย่านการค้าของ ภูเก็ตในอดีตอยู่ภายในตัวเมืองภูเก็ตมากกว่าชายทะเล เช่นเดียวกับการปลูกยางพาราที่แม้ไม่ได้ เกิดขึ้นในตัวเมืองภูเก็ตแต่ที่ดินที่ทำสวนยางพาราก็ไม่ใช่ที่ดินชายทะเล ขณะเดียวกันชายทะเลที่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันอดีตยังเป็นพื้นที่ห่างไกลของภูเก็ต ที่ดินที่กลุ่มทุนภูเก็ตส่วนใหญ่

นิยมซื้อเก็บไว้จึงเป็นที่ดินภายในตัวเมืองหรือเป็นที่ดินนอกตัวเมืองที่สามารถใช้เพาะปลูก อยางพาราได้ไม่ใช้ที่ดินติดหาด ปัจจัยด้านการมีที่ดินของกลุ่มทุนภูเก็ตจึงไม่ได้ช่วยต่อการเติบโต ของธุรกิจโรงแรมในช่วงที่การท่องเที่ยวชายทะเลเติบโตได้อย่างมาก ในทางตรงข้ามภายหลังจาก การเติบโตของกิจการท่องเที่ยว และภูเก็ตกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลในระดับบน มี นักท่องเที่ยวที่มาจากประเทศยุโรปแถบสแกนดิเนเวียเข้ามาพักผ่อนในภูเก็ตจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวของประเทศยุโรป นักท่องเที่ยวจากประเทศที่มีรายได้สูงเหล่านี้หลาย คนต้องการที่พักตากอากาศเป็นของตัวเองในภูเก็ต ทำให้เกิดกิจการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ขึ้น เป็นที่พักตากอากาศระดับบน การพัฒนาที่อยู่อาศัยประเภทรีสอร์ทระดับบนบริเวณริมชายทะเล ในภูเก็ตจึงขับเคลื่อนโดยกลุ่มทุนต่างถิ่นมากกว่ากลุ่มทุนท้องถิ่น เนื่องจากการเติบโตของธุรกิจที่ พักตากอากาศเกิดขึ้นภายหลังจากการเติบโตของการท่องเที่ยวซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ที่ดินในภูเก็ตปรับ ราคาสูงขึ้นอย่างมากแล้ว การกว้านซื้อที่ดินจำเป็นต้องใช้เงินทุนจำนวนมากขึ้นเป็นเหตุให้กลุ่ม ทุนต่างถิ่นโดยเฉพาะกลุ่มทุนต่างชาติที่มีทุนมากกว่าทุนภูเก็ตสามารถเข้าครอบครองที่ดินบริเวณ ชายทะเลในภูเก็ตได้มากขึ้นด้วยการซื้อที่ดินต่อจากชาวบ้านและจากกลุ่มทุนที่ลดบทบาทในธุรกิจ ลงหลังกิจการเหมืองแร่ โดยที่กลุ่มทุนท้องถิ่นขนาดใหญ่หลายกลุ่มก็เป็นได้แต่เพียงผู้เล่่นรอง ๆ ในกิจการด้านการท่องเที่ยวและโรงแรมของภูเก็ตเท่านั้น

4.4.3 นายเหมืองที่เหลือนอยู่: สถานะและบทบาท

แม้ว่ากิจการด้านการท่องเที่ยวในภูเก็ตส่วนใหญ่ โดยเฉพาะกิจการโรงแรมและการพัฒนา อสังหาริมทรัพย์ระดับบนจะอยู่ภายใต้การจัดการและครอบครองโดยกลุ่มทุนต่างถิ่นแต่การเติบโต ขึ้นของเศรษฐกิจในภูเก็ตทั้งในตัวเมืองและนอกเมือง ทำให้เกิดธุรกิจด้านอื่น ๆ ในภูเก็ตเช่นธุรกิจ คำปลีกขนาดใหญ่ในรูปแบบของห้างสรรพสินค้า การทำโรงแรมขนาดเล็กและกลางสำหรับ นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือนักท่องเที่ยวชาวเอเชียที่ไม่ได้มีกำลังจ่ายเท่ากับนักท่องเที่ยวจากประเทศ ยุโรปแถบสแกนดิเนเวีย ทำให้กลุ่มทุนภูเก็ตซึ่งหลายกลุ่มได้สะสมที่ดินในตัวเมืองไว้ภายหลังการ ทำเหมืองแร่และการทำสวนยางพารา มีโอกาสในการเข้าสู่การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เพื่อเป็นที่อยู่ อาศัยเนื่องจากมีความต้องการของผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในภาคส่วนต่าง ๆ ของธุรกิจท่องเที่ยว ของภูเก็ตที่มีจำนวนมาก ขณะเดียวกันกลุ่มทุนบางกลุ่มก็พัฒนาที่ดินที่มีอยู่เป็นแหล่งสันทนาการ เช่นสนามกอล์ฟ หรือพัฒนาเป็นโครงการอสังหาริมทรัพย์ให้เช่าสำหรับนักลงทุนต่างถิ่นที่ต้องการ เข้ามาเช่าทำธุรกิจในภูเก็ตได้ กลุ่มทุนเงินภูเก็ตบางกลุ่มจึงยังคงสามารถปรับตัวอยู่ภายใต้การ เติบโตขึ้นของกิจการด้านการท่องเที่ยวในภูเก็ตผ่านการทำกิจการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์หรือการ ร่วมลงทุนกับทุนต่างถิ่นเพื่อทำกิจการอื่น ๆ ที่รองรับกับการท่องเที่ยว เช่น การทำธุรกิจ โรงพยาบาลมาตรฐานสูงที่มุ่งเน้นลูกค้าชาวต่างชาติในลักษณะของ Medical tourism เป็นต้น อย่างไรก็ตามการร่วมทุนระหว่างกลุ่มทุนก็ไม่ใช่ว่าปัจจัยที่จะรักษาความสามารถในการแข่งขันของ กลุ่มทุนไว้ได้ในระยะยาวเนื่องจากมีโอกาสที่กลุ่มทุนที่มีเงินทุนสูงกว่าจะเข้ามาถือครองกิจการใน

สัดส่วนสูง เห็นได้จากกรณีการลงทุนในโรงพยาบาลกรุงเทพภูเก็ตของตระกูลหงษ์หยกซึ่งในระยะแรกกลุ่มกรุงเทพดุสิตเวชการมีสัดส่วนการลงทุนเพียง 49% (รายงาน 56-1 ของโรงพยาบาลกรุงเทพ ปี พ.ศ. 2545) แต่ในปัจจุบัน(2554)กลุ่มดุสิตเวชการมีสัดส่วนการถือหุ้นในโรงพยาบาลกรุงเทพภูเก็ตถึง 99.67% การร่วมลงทุนกับกลุ่มทุนต่างถิ่นจึงเป็นการเสี่ยงที่จะเสียธุรกิจไปในท้ายที่สุด

บทบาทของกลุ่มทุนภูเก็ตที่เติบโตจากกิจการเหมืองแร่ในอดีตจึงลดทอนบทบาทลงเรื่อย ๆ ในกิจการด้านการท่องเที่ยว ท่ามกลางการแข่งขันของบริษัทต่างชาติและต่างถิ่นที่มีเงินทุนจำนวนมากและมีชื่อเสียงโดยเฉพาะในกิจการโรงแรม ดังจะเห็นได้จากบทบาทนำของบริษัทในเครือลา구나ที่ถือครองทรัพย์สินและรายได้ติดลำดับสูงสุดของบริษัทที่จดทะเบียนในจังหวัดภูเก็ต และการเกิดขึ้นของเครือโรงแรมต่างประเทศเช่นเลอเมอร์เดียน เซอรอตัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบทบาทของกลุ่มทุนภูเก็ตในกิจการด้านการท่องเที่ยวจะไม่โดดเด่นเทียบเท่ากับกิจการของกลุ่มทุนต่างถิ่น แต่ภายใต้สังคมหนึ่ง ๆ ย่อมไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยธุรกิจใดธุรกิจหนึ่งเพียงอย่างเดียว การเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวและการโรงแรมในภูเก็ตแม้จะเป็นธุรกิจหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยรวมของภูเก็ตแต่ธุรกิจอื่น ๆ ที่เป็นธุรกิจสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวก็ยังคงมีอยู่ในภูเก็ต เช่น ธุรกิจการคาร์ถยนต์ หรือธุรกิจค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ธุรกิจเหล่านี้เป็นธุรกิจที่เกิดขึ้นต่อเนื่องมาตั้งแต่การเติบโตอย่างมากของเศรษฐกิจภูเก็ตภายหลังจากการเติบโตของกิจการเหมืองแร่

ดังได้กล่าวมาก่อนหน้านี้แล้วว่า กลุ่มทุนภูเก็ตซึ่งแม้จะทำกิจการเหมืองแร่ในยุคการเติบโตขึ้นของกิจการเหมืองแร่แต่ไม่สามารถพัฒนากิจการเหมืองแร่ได้มากเท่ากับกลุ่มทุนตะวันตก ทำให้กลุ่มทุนภูเก็ตมีการขยายกิจการออกไปยังการลงทุนประเภทอื่น ๆ ทั้งการทำสวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมันและการค้าขาย กิจการเหล่านี้ยังได้เติบโตต่อเนื่องมาในช่วงเวลาของการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยสินค้าเกษตรบางอย่างได้ถูกนำมาพัฒนาขึ้นเป็นสินค้าเกษตรอุตสาหกรรม เช่น การใช้ปาล์มน้ำมันในอุตสาหกรรมสบู่ การใช้ยางพาราประกอบในการผลิตถุงยางอนามัย เป็นต้น กลุ่มทุนภูเก็ตที่ได้ขยายกิจการออกไปลงทุนในกิจการต่าง ๆ นอกเหนือจากธุรกิจเหมืองแร่ในช่วงเวลาดังกล่าวยังคงสามารถพึ่งพากิจการอุตสาหกรรมดังกล่าวในการปรับตัวอยู่รอดมาจนถึงปัจจุบันที่เศรษฐกิจภูเก็ตเติบโตขึ้นในกิจการท่องเที่ยว

จากข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์ที่แสดงให้เห็นถึงบริษัทที่จดทะเบียนในภูเก็ตที่มีรายได้มากกว่า 1 พันล้านบาท ในปี พ.ศ. 2551-2553 (ตารางที่ 4.7) สะท้อนให้เห็นว่ากิจการของกลุ่มทุนภูเก็ตที่เติบโตขึ้นภายหลังกิจการเหมืองแร่และก่อนที่จะเข้าสู่ยุคสมัยที่การท่องเที่ยวเติบโตอย่างขีดสุดด้วยผู้เล่นต่างถิ่นยังคงเป็นกิจการที่สามารถสร้างรายได้ในลำดับสูงให้แก่กลุ่มทุนท้องถิ่น กิจการที่มีรายได้สูงของกลุ่มทุนภูเก็ตโดยส่วนใหญ่เป็นกิจการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ

อุตสาหกรรมและกิจการตัวแทนจำหน่ายสินค้าอุตสาหกรรม เช่น กิจการปาล์มน้ำมันของบริษัทยูนิปาล์ม อินดัสทรีของกลุ่มตระกูลวานิช กิจการตัวแทนจำหน่ายรถยนต์โตโยต้า ของบริษัทโตโยต้าเพิร์ล ผู้จำหน่ายโตโยต้าของกลุ่มตระกูล ณ ระนอง กิจการตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ฮอนด้าและมาสด้า ของบริษัทอนุภาควิธีการและบริษัทอนุภาควิธีการและบุตรของกลุ่มตระกูลหงษ์หยก กิจการค้าปลีกในรูปแบบของ Sub-Area Licensee ธุรกิจ 7-11 ของบริษัทงานหนึ่งในกลุ่มตระกูลงานทวี และการเป็นตัวแทนค้าปลีกเบียร์สิงห์ของบริษัทภูเก็ตส์วีลีของตระกูลอุปัติศฤงค์

ตารางที่ 4.7 บริษัทจดทะเบียนในภูเก็ตส์วีลีที่มีรายได้เกินกว่า 1 พันล้านบาท

	2553	2552	2551
1	บจ.ยูนิปาล์ม อินดัสทรี	บมจ.เมืองใหม่ กัตทรี	บจ.ยูนิปาล์ม อินดัสทรี
2	บมจ.เมืองใหม่ กัตทรี	บจ.วงศ์บัณฑิต	บมจ.เมืองใหม่ กัตทรี
3	บจ.วงศ์บัณฑิต	บจ.วสี คอนสตรัคชั่น	บจ.วงศ์บัณฑิต
4	บจ.โตโยต้าเพิร์ล ผู้จำหน่ายโตโยต้า	บจ.โตโยต้าเพิร์ล ผู้จำหน่ายโตโยต้า	บจ.วสี คอนสตรัคชั่น
5	บจ.อนุภาควิธีการ	บจ.อนุภาควิธีการ	บจ.โตโยต้าเพิร์ล ผู้จำหน่ายโตโยต้า
6	บจ.ภูเก็ตส์วีลี	บจ.ซูปเปอร์ซีป	บจ.อนุภาควิธีการ
7	บจ.ซูปเปอร์ซีป	บจ.งานหนึ่ง	บจ.ภูเก็ตส์วีลี
8	บจ.งานหนึ่ง	บจ.ซีอาร์ ภูเก็ตส์(ประเทศไทย)	บจ.ซูปเปอร์ซีป
9	บจ.ซีอาร์ ภูเก็ตส์(ประเทศไทย)	บจ.ลากูน่า บันยัน ทรี	บจ.งานหนึ่ง
10	บจ.รีแลกซ์บิช	บจ.อนุภาควิธีการและบุตร	บจ.ซีอาร์ ภูเก็ตส์(ประเทศไทย)
11	บจ.อนุภาควิธีการและบุตร	บจ.โรงพยาบาลกรุงเทพภูเก็ตส์	บจ.บางเทาแกรนด์
12	บจ.โรงพยาบาลกรุงเทพภูเก็ตส์		บจ.เมโทรโพล ภูเก็ตส์
13	บมจ.ภูเก็ตส์แพนตาซี		บจ.รีแลกซ์บิช
14			บจ.ลากูน่า บันยัน ทรี
15			บจ.ภูเก็ตส์ แลนด์ โอนเนอร์
16			บจ.อนุภาควิธีการและบุตร
17			บจ.โรงพยาบาลกรุงเทพภูเก็ตส์

ที่มา: กรมจดทะเบียนธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

การเติบโตของกิจการที่เกี่ยวข้องกับสินค้าอุตสาหกรรมของกลุ่มทุนภูเก็ตส์วีลีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการปรับตัวเพื่ออยู่รอดของกลุ่มทุนภูเก็ตส์วีลีอาศัยการเติบโตของกิจการที่ไม่ใช่กิจการที่เป็นธุรกิจหลักที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจภูเก็ตส์วีลีซึ่งกิจการเหล่านี้หากพิจารณาจากการก่อตั้งกิจการซึ่งเกิดขึ้น

ภายหลังจากการทำกิจการเหมืองแร่ไม่นานและเกิดขึ้นได้ก่อนที่ธุรกิจท่องเที่ยวในภูเก็ตจะเติบโตขึ้นมาก แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทุนภูเก็ตเริ่มเห็นโอกาสในธุรกิจเหล่านี้ได้เร็วแต่ในขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มทุนภูเก็ตไม่สามารถแข่งขันในธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยวของภูเก็ตได้มากนัก อย่างไรก็ตามการที่กลุ่มทุนภูเก็ตยังสามารถสร้างรายได้จากกลุ่มธุรกิจดังกล่าวได้จนถึงปัจจุบันสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มทุนที่ทำธุรกิจเหล่านี้ยังคงรักษาบทบาทเศรษฐกิจของตนในระบบเศรษฐกิจภูเก็ตอยู่ได้แม้จะไม่ได้เป็นผู้เล่นที่มีบทบาทนำในธุรกิจท่องเที่ยวเช่นกลุ่มทุนต่างชาติด้วยเหตุนี้ ในส่วนต่อไปของวิทยานิพนธ์จึงจะพยายามทำความเข้าใจการปรับตัวของกลุ่มทุนเหล่านี้ซึ่งได้เลือกเป็นกรณีศึกษา เพื่อทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุน

4.4 สรุป

บทบาทของกลุ่มทุนตะวันตกในกิจการเหมืองแร่ที่เพิ่มมากขึ้นภายหลังจากที่นำเอาเทคโนโลยีการขุดเจาะเหมืองแร่ในทะเลเข้ามาใช้ในการขุดหาแร่ในภูเก็ตส่งผลกระทบต่อกลุ่มทุนจีนภูเก็ตที่ยังคงแข่งขันในกิจการเหมืองแร่โดยอาศัยความได้เปรียบจากแรงงานชาวจีน แม้ว่ากลุ่มทุนจีนภูเก็ตบางกลุ่มจะสามารถเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีตามแบบอย่างกิจการชาวตะวันตกแต่ไม่สามารถสร้างผลตอบแทนค่าเช่าได้มากเท่ากับเจ้าของเทคโนโลยี กลุ่มทุนภูเก็ตจึงได้ขยายกิจการเข้าสู่การลงทุนในธุรกิจอื่น ๆ ในลักษณะของการกระจายการลงทุน (Diversification) ในกิจการประเภทต่าง ๆ ทั้งการค้าขาย การทำกิจการสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน และการรับเป็นตัวแทนขายให้กับบริษัทอุตสาหกรรมต่างถิ่นที่มีตราสินค้าเป็นที่รู้จัก เช่น การเป็นตัวแทนขายรถยนต์ การเป็นตัวแทนขายเบียร์ ส่วนบางกลุ่มก็ได้พัฒนาสินค้าเกษตรอุตสาหกรรมขึ้นจากการทำสวนยางพาราและสวนปาล์ม ขณะเดียวกันกลุ่มทุนจีนบางกลุ่มก็ได้ขยายกิจการผ่านการร่วมทุนกับกลุ่มทุนขนาดใหญ่จากต่างประเทศ

ภายหลังจากที่เศรษฐกิจภูเก็ตเริ่มเข้าสู่สมัยที่การท่องเที่ยวกลายเป็นเศรษฐกิจสาขานำการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้ขยายเข้าสู่บริเวณชายหาดทะเลต่าง ๆ เพิ่มขึ้นจากการพัฒนาภายในตัวเมืองภูเก็ต กิจการการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตซึ่งเน้นตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นหลักทำให้การแข่งขันของกิจการด้านการโรงแรมที่มีชื่อเสียงในลักษณะของเครือโรงแรมจากต่างประเทศสามารถแข่งขันได้ง่ายกว่ากิจการด้านโรงแรมที่ไม่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก กลุ่มทุนจีนภูเก็ตต้องสูญเสียความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับกลุ่มทุนต่างถิ่นโดยเฉพาะกลุ่มทุนบริการจากต่างประเทศในช่วงเวลานี้ อย่างไรก็ตามกลุ่มทุนภูเก็ตที่เคยร่ำรวยจากกิจการเหมืองแร่ดีบุกส่วนใหญ่ได้พยายามปรับตัวอยู่รอดด้วยการผันตัวเองเข้าสู่กิจการด้านพัฒนาอสังหาริมทรัพย์อันเกิดจากที่ดินที่สามารถแสวงหามาได้นับจากอดีต ด้วยการพัฒนาที่ดินที่เคยมีจากการทำเหมืองแร่ หรือซื้อที่ดินเพิ่มเติมมาพัฒนาขึ้นเป็นโครงการอสังหาริมทรัพย์ประเภทต่าง ๆ ทั้ง บ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์ สนามกอล์ฟ

แม้ว่าในภาพรวมอาจจะกล่าวได้ว่ากลุ่มทุนจีนภูเก็ตสามารถปรับตัวได้ด้วยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินที่ได้มาจากสัมปทานเหมืองแร่ได้ แต่คำถามคือนอกจากที่ดินซึ่งตกทอดมาจากอดีตแล้ว กลุ่มทุนภูเก็ตมีทรัพยากรหรือความสามารถเฉพาะอื่นใดหรือไม่ที่จะทำให้กลุ่มทุนสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอันนำไปสู่ค่าเช่าที่มีประสิทธิภาพ การพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อการแข่งขันของกลุ่มทุนภูเก็ตจึงไม่สามารถพิจารณาเพียงภาพรวมเชิงมหภาคเท่านั้นแต่จำเป็นต้องพิจารณาเชิงจุลภาคผ่านการทำความเข้าใจลักษณะการปรับตัวเพื่ออยู่รอดของกลุ่มทุนแต่ละกลุ่มทุนผ่านกรณีศึกษาที่เลือกมา ก่อนที่จะนำไปสู่การสรุปภาพรวมให้เป็นปัจจัยที่เหมือนและแตกต่างของแต่ละกลุ่มทุน ดังจะกล่าวในบทต่อไป

บทที่ 5

กรณีศึกษากลุ่มทุนภูเก็ต: การปรับตัวและปัจจัยในการแข่งขัน

“A firm’s ability to generate rents from resources and capabilities will depend primarily on the firm’s effectiveness in managing the social context of these resources and capabilities” (Oliver, 1997: 711)

ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของภูเก็ตโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สาขานำจากเหมืองแร่สู่กิจการด้านการท่องเที่ยว กลุ่มทุนภูเก็ตที่ก่อร่างสร้างตัวมาในภูเก็ตเป็น เวลาเกือบศตวรรษล้วนแต่ต้องเผชิญกับคู่แข่งที่ท้าทายมากขึ้นเรื่อยๆ การลดบทบาทลงของ กลุ่มทุนที่เคยประสบความสำเร็จในภูเก็ตซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง ย่อมเป็นแรงกดดันให้ กลุ่มทุนที่เหลืออยู่ต้องดิ้นรนต่อสู้มากขึ้น การดำรงอยู่ของกลุ่มทุนที่มีประวัติความเป็นมาที่ช้านาน ในกิจการเหมืองแร่ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การท่องเที่ยวโดยสมบูรณ์ย่อม ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยความบังเอิญ แต่เกิดจากการวางแผน การขับเคลื่อนและการต่อสู้เพื่อการ ดำรงอยู่ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ในบทนี้จะเป็นการศึกษาลงในรายละเอียดของกลุ่มทุนที่เลือก เป็นกรณีศึกษา เพื่อความเข้าใจวิธีการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตที่ชัดเจนมากขึ้น โดยจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นมา ลักษณะการทำธุรกิจและการปรับตัว รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของ กลุ่มทุนทั้ง 5 กลุ่มที่เลือกเป็นกรณีศึกษา คือ หงษ์หยก งานทวี วานิช อูบัติศฤงค์ และ ณ ระนอง (ต้นบุญ) ก่อนที่จะนำไปสู่การสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตในส่วนท้าย ของบท

5.1 หงษ์หยก: พลังแห่งธุรกิจครอบครัว

5.1.1 ภูมิหลังตระกูลหงษ์หยก

ต้นตระกูล¹หงษ์หยกคือ นายตันจิ้นหงวน (จิ้นหงวน หงษ์หยก) เกิดเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2431 บิดาเป็นชาวจีนฮกเกี้ยนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยและแต่งงานกับสตรีไทย ตันจิ้นหงวนเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดมงคลนิมิตในจังหวัดภูเก็ตจนอายุถึง 14 ปี พี่ชาย จึงส่งไปเรียนหนังสือที่ประเทศจีน หลังจากเรียนที่ประเทศจีนระยะหนึ่งก็ได้กลับมาทำงานใน

¹ ต้นตระกูลของแต่ละตระกูลในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ พิจารณาจากผู้เริ่มก่อตั้งธุรกิจหลักของแต่ละตระกูล ซึ่งเป็นรุ่นแรกของนามสกุลภาษาไทยของแต่ละตระกูลด้วย

เหมืองแร่ช่วยพี่ชายคนโต คือ ต้นจันทอง(ต่อมาได้บรรดาศักดิ์เป็นหลวงประเทศจีนารักษ์) ซึ่งมีกิจการเหมืองแร่อยู่ในจังหวัดพังงาและภูเก็ต

หลังจากทำงานในเหมืองแร่ของพี่ชายจนมีความรู้ความสามารถในกิจการเหมืองแร่ระยะหนึ่ง ต้นจันทอง จึงแยกตัวออกมาทำกิจการเหมืองแร่ของตนเองร่วมกับเพื่อน ๆ โดยเริ่มจากการทำกิจการเหมืองหาบ กิจการเหมืองแห่งแรกของนายต้นจันทองประสบปัญหาขาดทุนจนเกือบหมดตัว แต่นายต้นจันทองก็ยังคงมุ่งหน้าลงทุนในกิจการเหมืองอื่น ๆ ต่อไป โดยเปลี่ยนวิธีการทำเหมืองหลายรูปแบบ จากการทำเหมืองหาบ เปลี่ยนเป็นเหมืองแล่น เหมืองรู จนต่อมาค้นพบการทำเหมืองสูบจากการไปศึกษาการทำเหมืองในประเทศมาเลเซีย จึงเอาต้นแบบนำมาทำในประเทศไทยซึ่งเป็นการบุกเบิกเหมืองสูบแห่งแรกของประเทศไทย เหมืองสูบของต้นจันทองในระยะแรกไม่ประสบผลดีแต่นายต้นจันทองได้ประยุกต์เอาเครื่องกำเนิดไฟฟ้ามาลองผลิตไฟฟ้าเพื่อใช้ในเหมืองแทนเครื่องยนต์จนสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ เหมืองสูบที่ใช้ไฟฟ้าของนายต้นจันทองแห่งนี้ได้รับประทานชื่อ “เหมืองเจ้าฟ้า” จากสมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิจในการเสด็จเป็นองค์ประธานเปิดโรงไฟฟ้าเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2473

นอกจากการบุกเบิกกิจการเหมืองสูบที่มีจ่ายกระแสไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าแทนเครื่องยนต์เป็นคนแรกแล้ว นายต้นจันทองยังเป็นคนไทยคนที่สองรองจากพระอร่ามสาครเขตร์ที่ได้ซื้อเรือขุดแร่มาจากประเทศมาเลเซียเพื่อทำเหมืองเรือขุดในจังหวัดพังงา เมื่อปี พ.ศ. 2481 การลงทุนในกิจการเหมืองเรือขุดนี้เกิดขึ้นจากการที่นายต้นจันทองมีประสบการณ์ที่ได้เห็นการทำเหมืองเรือขุดในเมืองปีนังประเทศมาเลเซีย

นายต้นจันทองเป็นนายทุนเหมืองแร่ภูเก็ตคนหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการทำเหมืองและกิจการอื่น ๆ ในช่วงที่ประสบความสำเร็จสูงสุด สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นช่วงที่มีฐานะมั่งคั่งและมั่นคงมากจนได้รับขนานนามจากคนมาเลเซียว่า “เซียบ้ออง” ซึ่งหมายถึง “เจ้าแห่งดีบุก” (www.anuphas.co.th) หลังจากประสบความสำเร็จในกิจการในระดับหนึ่งนายต้นจันทองได้จดทะเบียนก่อตั้งบริษัทอนุภาสและบุตรจำกัด เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2482 กิจการนี้ได้แบ่งให้ภรรยาและทายาททั้ง 9 คน (ไม่รวมทายาทที่เสียชีวิตในวัยเด็ก) เป็นผู้ถือหุ้นร่วมด้วย

นอกเหนือจากการทำธุรกิจแล้ว นายต้นจันทองยังมีบทบาทในด้านอื่น ๆ อีกด้วยเช่นการเป็นผู้ก่อตั้งสมาคมอุตสาหกรรมเหมืองแร่ โดยดำรงตำแหน่งเป็นนายกอุตสาหกรรมเหมืองแร่ การร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารชุดแรกของธนาคารเกษตร จำกัด ซึ่งก่อตั้งโดยตระกูลงานทวีร่วมกับกลุ่มพ่อค้าจีนและเจ้านายบางสาย การร่วมเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนภูเก็ตไทยหัวซึ่งเป็นโรงเรียนสอนภาษาจีนแห่งแรกและเป็นโรงเรียนที่ลูกหลานของคนไทยเชื้อสายจีนในภูเก็ตส่วนใหญ่ได้เข้าเรียน นอกจากนี้ยังได้บำเพ็ญสาธารณประโยชน์หลายประการ เช่น การอุทิศที่ดินเพื่อ

ทำโรงพยาบาล ร่วมกันทั้งจนท้ายที่สุดได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “หลวงอนุภาณุเกตุการ” ในปี พ.ศ. 2474 และได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จตุราภรณ์ช้างเผือก เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2494

ปัจจุบันผู้ที่เป็นเสมือนประมุขของตระกูลหงษ์หยกคือนางบุญศรี หงษ์หยก ภรรยาของ นายวิรัช หงษ์หยกบุตรชายคนโตของหลวงอนุภาณุเกตุการ นางบุญศรี หงษ์หยก เป็นบุตรสาวของ มิสเตอร์เฮนรี จอร์จ สก็อต อดีตอธิบดีกรมราชโลหกิจและภูมิวิทยาในสมัยรัชกาลที่ 5 ภายหลังจากที่มารดาและบิดาของเธอได้เสียชีวิตในขณะที่เธออายุ 9 ขวบ หลวงอนุภาณุเกตุการ ได้รับดูแลนางบุญศรีเสมือนเป็นบุตรบุญธรรมเนื่องจากมีความสนิทสนมกับมิสเตอร์สก็อต โดยให้รับการศึกษาในโรงเรียนคอนแวนต์ที่ป็นัง หลังจากนั้นจึงได้จัดแต่งงานให้นางบุญศรีกับนายวิรัช หงษ์หยก บุตรชายคนโตของตระกูลหงษ์หยก (www.hongsyokfamily.in.th)

ตารางที่ 5.1 ข้อมูลผู้ถือหุ้นของบริษัทอนุภาณุและบุตร ณ 29 เมษายน 2554

	รายชื่อผู้ถือหุ้น	สัดส่วนการถือหุ้น	ความสัมพันธ์กับต้นเงินหวง
1	นาง บุญศรี หงษ์หยก	14.34%	ภรรยาของบุตรชายคนโต
2	ร้อยโท ภูมิศักดิ์ หงษ์หยก	14.30%	ลูกของบุตรชายคนที่3
3	นาง กาญจนา สุทธิภู	14.20%	ลูกของบุตรชายคนที่7
4	นาย ณรงค์ หงษ์หยก	14.01%	บุตรชายคนที่5
5	นาย วีระพงษ์ หงษ์หยก	13.52%	บุตรชายคนที่2
6	นาง เพ็ญศรี หงษ์หยก	13.11%	ภรรยาของบุตรชายคนที่3
7	นาง ชวนพิศ สุนทร	4.72%	
8	นาง ยุพาวดี สมุทรอัษฎงค์	4.71%	บุตรสาวคนที่3
9	นาง กิระณา สุมาวงศ์	1.28%	ลูกของบุตรสาวคนที่2
10	นาย เศรษฐวิ เจริญพิทักษ์	1.28%	ลูกของบุตรสาวคนที่2
11	นางสาว ปิยะนุช หงษ์หยก	1.19%	ลูกของบุตรชายคนที่3
12	นาย วราวัฏ เจริญพิทักษ์	1.08%	ลูกของบุตรสาวคนที่2
13	นางสาว วัฒนิจ เจริญพิทักษ์	1.07%	ลูกของบุตรสาวคนที่2
14	นาย ชาญวุฒิ หงษ์หยก	0.20%	
15	นาย ชูชัย หงษ์หยก	0.20%	ลูกของบุตรชายคนที่2
16	นาย ดุลิต หงษ์หยก	0.20%	หลานของบุตรชายคนที่2
17	นาย ทรงเดช หงษ์หยก	0.20%	ลูกของบุตรชายคนที่5
18	นาย มนต์รี หงษ์หยก	0.20%	ลูกของบุตรชายคนโต
19	นาย อรรถพร หงษ์หยก	0.20%	ลูกของบุตรชายคนที่2
	รวม	100.00%	

ที่มา: ฐานข้อมูล Business Online และ www.hongsyokfamily.in.th

สำหรับธุรกิจใ้ในเครือตระกูลหงษ์หยกในปัจจุบันอยู่ภายใต้การบริหารกิจการของทายาท ทั้งรุ่นลูกและรุ่นหลานของหลวงอนุภาณุเกีตการ โดยในส่วนของบริษัทอนุภาณุและบุตรซึ่งเป็น บริษัทแม่ของบริษัทในเครือมีนายณรงค์ หงษ์หยกเป็นประธานกรรมการ นายมนตรี หงษ์หยกและ ร้อยโทภูมิศักดิ์ หงษ์หยกเป็นกรรมการจัดการ โดยมีผู้ถือหุ้นตามตารางที่ 5.1 ซึ่งมีการกระจาย การถือหุ้นให้กับทายาทในครอบครัวอย่างทั่วถึง

นอกจากการบริหารธุรกิจใ้ในเครือแล้ว ทายาทบางคนของตระกูลหงษ์หยกได้มีส่วนร่วมใน การบริหารจังหวัดภูเก็ตผ่านทางการทำงานทางด้านการเมือง เช่น นายวิรัช หงษ์หยก บุตรชายคนโต ของนายจิ้นทงวน ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานสภาจังหวัดภูเก็ตและนายกเทศมนตรีเมืองภูเก็ต (พ.ศ.2493-2496) นายคณิต หงษ์หยก บุตรชายคนที่สามได้รับเลือกเป็นเทศมนตรีเมืองภูเก็ต ร้อยโทภูมิศักดิ์ หงษ์หยก บุตรชายของนายคณิต ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีเมืองภูเก็ต (พ.ศ.2533-2546)

5.1.2 กิจการใ้ในเครือและการปรับตัว

ตระกูลหงษ์หยกเริ่มต้นธุรกิจจากกิจการเหมืองแร่ตั้งแต่ช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 โดยได้ มีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำเหมืองแร่มาหลายรูปแบบ กระทั่งนำเอาวิธีการทำเหมืองแร่รูปแบบ ใหม่ ๆ ซึ่งมีต้นแบบจากปิ้ง มาใช้ที่ภูเก็ตโดยประยุกต์วิธีการเพื่อช่วยลดต้นทุน เมื่อกิจการเหมือง แร่รุ่งเรืองมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็ได้จัดตั้งบริษัทชื่อ บริษัทอนุภาณุและบุตร จำกัด จดทะเบียนเมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2482 เป็นบริษัทที่ดำเนินกิจการหลักในด้านการทำเหมืองแร่ และกิจการที่ เกี่ยวข้องกับการทำเหมืองแร่อื่น ๆ เช่น การทำโรงหล่อกลึง โรงไม้แปรรูป โรงสีข้าวเพื่อป้อน คนงานในเหมืองแร่ ตลอดจนขยายกิจการไปยังธุรกิจประเภทอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำเหมืองแร่ เช่น การทำโรงสบู่ โรงสุรา โรงน้ำแข็ง สวนยาง สวนมะพร้าว และเรือเดินทะเลภูเก็ต-กันตัง ธุรกิจ ในช่วงแรกของตระกูลหงษ์หยกประสบความสำเร็จอย่างสูง สามารถขยายกิจการไปจังหวัดอื่น ๆ เช่น จังหวัดพังงา ระนอง นครศรีธรรมราช

การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจของภูเก็ตที่เริ่มมีสัญญาณการลดบทบาทของ กิจการเหมืองแร่นับจากช่วงกลางทศวรรษ 2510 ซึ่งทำให้กลุ่มทุนในภูเก็ตต้องเริ่มมองหาธุรกิจ ใหม่ ๆ เพื่อรองรับความเสี่ยงอันอาจเกิดในกิจการเหมืองแร่ ได้ส่งผลต่อการปรับตัวของกลุ่ม ตระกูลหงษ์หยกเช่นเดียวกัน กลุ่มตระกูลหงษ์หยกได้ตัดกิจการต่าง ๆ ในเครือที่ทำในสมัยแรก ๆ โดยเฉพาะกิจการที่เกี่ยวข้องกับเหมืองแร่ออกไปเมื่อบทบาทของกิจการเหมืองแร่ลดลง คงไว้ เฉพาะกิจการด้านสวนยางพารา (ผู้จัดการรายเดือน, 2542:66)และหันมาลงทุนในกิจการใหม่ ๆ เช่น การเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ มาสด้า ฮอนด้า และฟอร์ด การดำเนินธุรกิจรถยนต์ของ ตระกูลหงษ์หยกเริ่มตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2523 และยังคงขยายกิจการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดย ตระกูลหงษ์หยกได้จดทะเบียนจัดตั้งบริษัทอนุภาณุธุรกิจและการค้าเพื่อดูแลกิจการจำหน่าย

รถยนต์มาสด้าในปี พ.ศ. 2523 บริษัทอนุภาชวิวิธการ จำกัดเพื่อเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ฮอนด้า จดทะเบียนในปี พ.ศ.2532 บริษัทอนุภาชมอเตอร์เซลส์ จำกัด เพื่อเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ฟอร์ดในจังหวัดภูเก็ต กระบี่ ตรังและพังงา จดทะเบียนในปี พ.ศ.2540 และยังสามารถจดทะเบียนบริษัทเพิ่มอีก 4 บริษัทที่เกี่ยวข้องกับการเป็นกิจการตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ทั้งสามยี่ห้อในปี พ.ศ.2540-2545 ดังตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 กิจการตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ของตระกูลหงษ์หยก

ชื่อบริษัท	จดทะเบียน	ประเภทธุรกิจ
บริษัทอนุภาชธุรกิจและการค้า จำกัด	22 เมษายน พ.ศ.2523	ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์มาสด้า
บริษัทอนุภาชวิวิธการ จำกัด	12 มิถุนายน พ.ศ.2532	ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ฮอนด้า
บริษัทอนุภาชมอเตอร์เซลส์ จำกัด	2 มิถุนายน พ.ศ.2540	ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ฟอร์ด
บริษัทอนุภาชมอเตอร์เซลส์(กระบี่) จำกัด	14 พฤศจิกายน พ.ศ.2540	ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ฟอร์ด
บริษัทอนุภาชมอเตอร์เซลส์(ตรัง) จำกัด	10 มีนาคม พ.ศ.2543	ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ฟอร์ด
บริษัทอนุภาชธุรกิจและการค้าภูเก็ต จำกัด	30 มกราคม พ.ศ.2544	ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์มาสด้า
บริษัทอนุภาชวิวิธการพังงา จำกัด	29 สิงหาคม พ.ศ.2545	ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ฮอนด้า

ที่มา: ปรับจากฐานข้อมูล Business Online

หลังจากเริ่มต้นธุรกิจใหม่ในกิจการด้านจำหน่ายรถยนต์แล้ว ตระกูลหงษ์หยกได้เริ่มกิจการใหม่คือการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ซึ่งตระกูลหงษ์หยกเป็นหนึ่งในกลุ่มทุนภูเก็ตที่มีดินเหลือหลังจากการทำเหมืองแร่ดีบุกเป็นจำนวนมาก โดยตระกูลหงษ์หยกได้จัดตั้งบริษัทอนุภาชประมวลกิจจำกัดเพื่อดำเนินการพัฒนาที่ดินเป็นแหล่งสันตนาการและสนามกอล์ฟ ขึ้นในปี พ.ศ. 2530 ตามมาด้วยการจดทะเบียนบริษัทสนามกอล์ฟภูเก็ตคันทรีคลับ จำกัด ในปี พ.ศ.2532 โครงการสนามกอล์ฟภูเก็ตคันทรีคลับ โครงการแรกของตระกูลหงษ์หยกเป็นสนามกอล์ฟมาตรฐาน 18 หลุมแห่งแรกในภูเก็ตซึ่งประกอบด้วยสนามกอล์ฟ สนามเทนนิส สระว่ายน้ำ ร้านค้า ห้องอาหารและที่ดินแบ่งขายอีก 104 แปลง หลังจากนั้นได้ขยายโครงการสนามกอล์ฟภูเก็ตคันทรีคลับโครงการสอง เป็นสนามกอล์ฟขนาด 9 หลุม มีสโมสร สระว่ายน้ำ ร้านค้า ห้องอาหารและที่ดินแบ่งขายอีก 140 แปลง

นอกจากการพัฒนาที่ดินเก่าเป็นสนามกอล์ฟแล้ว ตระกูลหงษ์หยกยังได้ขยายกิจการเข้าสู่การพัฒนาที่อยู่อาศัย โดยดำเนินโครงการบ้านจัดสรร ภายใต้การดำเนินการของบริษัทอนุภาชมนอร์ม จำกัด จดทะเบียนในปี พ.ศ.2536 ตามมาด้วยธุรกิจจัดสรรอาคารพาณิชย์ภายใต้บริษัทเสริมสุขอนุภาช จำกัด จดทะเบียนในปี พ.ศ.2539 ต่อมาในปี พ.ศ.2541 ได้จดทะเบียนบริษัทอนุภาชภิรมย์รีสอร์ท จำกัด ขึ้นเพื่อรองรับโครงการด้านกิจการโรงแรมและอสังหาริมทรัพย์ และเมื่อปี พ.ศ.2550 ได้จัดตั้งบริษัททุนจดทะเบียน 32 ล้านบาท ชื่อบริษัทบลูลาภภูเก็ตจำกัดเพื่อ

ดำเนินธุรกิจให้เช่า ขาย ซ่อมและดำเนินธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์ (ดูกิจการในเครื่องห้ยกในตารางที่ 5.3)

หนึ่งในธุรกิจด้านพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ขนาดใหญ่ล่าสุดในเครื่องห้ยกคือโครงการ “เมืองเจ้าฟ้า” ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาที่ดินจำนวน 1,500ไร่ เพื่อรองรับการลงทุนในธุรกิจต่าง ๆ อย่างครบวงจร ทั้งธุรกิจไนท์บาชาร์ ศูนย์รถยนต์ ศูนย์ประชุมนานาชาติ และที่อยู่อาศัยระดับบน โครงการนี้ตั้งอยู่บริเวณตำบลวิชิตซึ่งเดิมเป็นที่ดินเหมืองแร่ ในชื่อ “เหมืองเจ้าฟ้า” ของตระกูลห้ยก โครงการดังกล่าวเป็นการพัฒนาที่ดินเพื่อนักลงทุนเข้ามาเช่าลงทุน โดยโครงการระยะแรกได้พัฒนาโครงการภูเก็ตอินเตอร์เนชั่นแนล ไนท์บาชาร์ขึ้นบนเนื้อที่ 170 ไร่

จะเห็นได้ว่าการขยายตัวเข้าสู่กิจการด้านการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ของตระกูลห้ยกในระยะแรก ๆ เป็นการพัฒนาที่อยู่อาศัยและอาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นโครงการจัดสรรที่ยังไม่ได้มุ่งเน้นตลาดนักท่องเที่ยวมากนัก แต่ในระยะหลังการพัฒนาที่ดินของตระกูลโดยเฉพาะในโครงการเมืองเจ้าฟ้ามีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อเป็นการรองรับกับการเติบโตของการท่องเที่ยวของภูเก็ตมากขึ้น(ผู้จัดการรายเดือน, 2542)

นอกจากธุรกิจตัวแทนจำหน่ายรถยนต์และพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ซึ่งเป็นธุรกิจหลักของตระกูลห้ยกในปัจจุบันแล้ว ตระกูลห้ยกยังได้ลงทุนในกิจการอื่น ๆ คือสถานีบริการน้ำมัน เซลล์ ร้านสะดวกซื้อในสถานีบริการน้ำมันชื่อ “ไทน์มาร์ท” ร้านกาแฟ “ไทน์คอฟฟี่” ศูนย์บริการซ่อมสิ่รถยนต์ อีกทั้งยังได้เข้าร่วมลงทุนในกิจการโรงพยาบาลกรุงเทพภูเก็ตซึ่งจดทะเบียนบริษัทเมื่อปี พ.ศ.2537 ดำเนินกิจการโรงพยาบาลขนาด 150 เตียงในบริเวณที่ดินเก่าขนาด 18 ไร่ของตระกูลห้ยก(ผู้จัดการรายเดือน, 2542:67) โดยในระยะแรกที่บมจ.โรงพยาบาลกรุงเทพดุสิตเวชการ ถือหุ้นในโรงพยาบาลกรุงเทพภูเก็ตเป็นสัดส่วน 49% (รายงาน 56-1 โรงพยาบาลกรุงเทพดุสิตเวชการ ปี 2545) แต่ปัจจุบัน บมจ.โรงพยาบาลกรุงเทพดุสิตเวชการ ได้ซื้อหุ้นเพิ่มเติมจากกลุ่มห้ยกทำให้สัดส่วนการถือหุ้น ณ ปี พ.ศ. 2554 มีสัดส่วนถึง 99.67% ซึ่งสะท้อนบทบาทของตระกูลห้ยกที่ลดลงในกิจการร่วมทุนแม้จะยังคงมีร้อยโทภูมิศักดิ์ ห้ยก เป็นคณะกรรมการในโรงพยาบาล และมีนางปิยะนุช ห้ยกเป็นผู้บริหารอยู่ก็ตาม

กิจการในเครือทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับตระกูลห้ยก ทั้งที่ยังดำรงกิจการอยู่และเลิกกิจการไปแล้ว โดยพิจารณาความเกี่ยวข้องจากคณะกรรมการของบริษัทกับบริษัทอนุภาชและบุตร ซึ่งเป็นบริษัทแม่ของเครือกิจการตระกูลห้ยก สามารถแสดงให้เห็นในตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.3: กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบริษัทอนุภาษและบุตร จำกัด

	บริษัท	สถานภาพ	ปีที่จดทะเบียน	ทุนจดทะเบียน	ประเภทกิจการ
1	บริษัท อนุภาษและบุตร จำกัด		26 มีนาคม 2482	10,250,000	ซื้อขายที่ดิน ให้เช่าและค้าส่งหาริมทรัพย์ สวนยาง สวนมะพร้าว
					จำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง ศูนย์บริการล้าง อัด ฉีด สิ้นค้า เบ็ดเตล็ด
2	บริษัท อนุภาษธุรกิจและการค้า จำกัด		22 เมษายน 2523	30,000,000	จำหน่ายรถยนต์
3	บริษัท ภูเก็ตโทรทอง จำกัด	ร้าง	31 มกราคม 2529	2,500,000	ประกอบกิจการค้าอาหารสด อาหารแห้ง อาหารสำเร็จรูป เครื่องกระป๋อง
4	บริษัท อนุภาษประมวลกิจ จำกัด		29 เมษายน 2530	2,000,000	สนามกอล์ฟ อุปกรณ์กอล์ฟให้เช่า
5	บริษัท ยูนิเนท โฮลดิ้ง จำกัด	ร้าง	29 กันยายน 2531	100,000	ถือกรรมสิทธิ์ในอาคารโรงเรียน
6	บริษัท อนุภาษวิวิธการ จำกัด		12 พฤษภาคม 2532	20,000,000	จำหน่ายรถยนต์จำหน่ายอะไหล่ยนต์และศูนย์บริการ
7	บริษัท สนามกอล์ฟ ภูเก็ต คันทรี คลับ จำกัด		29 กันยายน 2532	1,000,000	รับเหมาก่อสร้าง
8	บริษัท ภูเก็ตแพร์เวย์ส จำกัด	เล็ก	27 ตุลาคม 2535	1,000,000	นำเที่ยวฯ
9	บริษัท อนุภาษมโนรม จำกัด		25 กุมภาพันธ์ 2536	10,000,000	ขายอสังหาริมทรัพย์
10	บริษัท โรงพยาบาลกรุงเทพภูเก็ต จำกัด		15 มีนาคม 2537	500,000,000	โรงพยาบาล
11	บริษัท เสริมสุขอนุภาษ จำกัด		3 กันยายน 2539	10,000,000	บ้านและที่ดิน
12	บริษัท อนุภาษมอเตอร์เซลส์ จำกัด		2 มิถุนายน 2540	10,000,000	จำหน่ายรถยนต์จำหน่ายอะไหล่ยนต์และศูนย์บริการ
13	บริษัท อนุภาษมอเตอร์เซลส์ (กระบี่) จำกัด		14 พฤศจิกายน 2540	3,000,000	จำหน่ายรถยนต์จำหน่ายอะไหล่ยนต์และศูนย์บริการ

14	บริษัท อนุภาษภิรมย์รีสอร์ท จำกัด		8 กันยายน 2541	2,000,000	ซื้อที่ดิน ให้เช่าและค้าสังหาริมทรัพย์
15	บริษัท อนุภาษมอเตอร์เซลส์ (ตรัง) จำกัด		10 มีนาคม 2543	4,000,000	จำหน่ายรถยนต์ จำหน่ายอะไหล่รถยนต์และศูนย์บริการ
16	บริษัท อนุภาษธุรกิจและการค้าภูเก็ต จำกัด		31 มกราคม 2544	7,000,000	จำหน่ายรถยนต์ จำหน่ายอะไหล่ยนต์และศูนย์บริการ
17	บริษัท อนุภาษวิวิธการ (พังงา) จำกัด		18 กันยายน 2545	3,000,000	จำหน่ายรถยนต์ จำหน่ายอะไหล่ยนต์และศูนย์บริการ
18	บริษัท โคคูนพลัส จำกัด		13 กุมภาพันธ์ 2550	10,000,000	ให้บริการซ่อมแซม ดูแล บำรุงรักษาและบริหารจัดการด้าน สาธารณสุขโรค
19	บริษัท บลูลากูนภูเก็ต จำกัด		2 พฤศจิกายน 2550	32,000,000	การให้เช่า การขาย ซื้อและดำเนินงานด้านอสังหาริมทรัพย์
20	บริษัท อนุภาษ เอส เอส จำกัด		5 มกราคม 2552	5,000,000	จำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง ศูนย์บริการล้างอัดฉีด (สถานี บริการ)

ที่มา: ฐานข้อมูล Business Online

5.1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว

นับตั้งแต่การลงทุนทำเหมืองแร่มาจนถึงการขยายกิจการต่างๆ ในเครือในธุรกิจสมัยใหม่ที่รองรับกับการท่องเที่ยวมากขึ้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเติบโตของเครือธุรกิจตระกูลหงษ์หยกมีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา หากพิจารณาในช่วงแรกของการทำเหมืองแร่ดีบุก จะเห็นว่านายตันจิ้นหงวนพยายามปรับเปลี่ยนกิจการทำเหมืองแร่ของตนด้วยการเข้าสู่การทำเหมืองประเภทใหม่ๆ อย่างต่อเนื่องจนท้ายที่สุดสามารถนำเทคโนโลยีในการทำเหมืองสบซึ่งได้เห็นต้นแบบจากการทำเหมืองแร่ในปิ้งมาประยุกต์ใช้ในกิจการเหมืองแร่ของตน การเรียนรู้และนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการทำเหมืองแร่ดังกล่าวส่งผลให้ธุรกิจเหมืองแร่ของตระกูลหงษ์หยกเติบโตได้ดีจากค่าเช่าที่เกิดจากการเรียนรู้เทคโนโลยีตามตัวอย่างในต่างประเทศเช่นเดียวกับการเอาตัวอย่างการทำเหมืองเรือขุดจากต่างประเทศมาใช้เป็นกลุ่มที่สองของกลุ่มทุนเงินกู้เกิดในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบกลุ่มหงษ์หยกกับกลุ่มทุนเหมืองแร่ตะวันตกที่สามารถใช้เทคโนโลยีเหมืองเรือขุดเพื่อขุดเหมืองแร่ในทะเลแล้ว กลุ่มตระกูลหงษ์หยกก็ไม่สามารถเติบโตได้เท่ากับกลุ่มทุนตะวันตกซึ่งมีทั้งเงินทุนและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการขุดแร่ในทะเล ดังจะเห็นได้ว่ากลุ่มทุนตะวันตกเติบโตในกิจการเหมืองแร่ได้ดีกว่ากลุ่มทุนเงินกู้เกิดภายหลังการริเริ่มทำเหมืองเรือขุดในทะเลไม่สามารถเทียบเท่ากับค่าเช่าจากเทคโนโลยีใหม่ที่มีการคิดค้นและลงทุนพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

นอกเหนือจากปัจจัยที่เกิดจากการเรียนรู้เทคโนโลยีจากต่างประเทศมาใช้ในกิจการแล้ว ปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการแสวงหาความได้เปรียบในกิจการของตระกูลหงษ์หยกคือการที่เป็นกลุ่มทุนที่เข้ามาลงทุนในระยะแรกๆ ทำให้สามารถเข้าถึงที่ดินในการขุดเจาะทำเหมืองแร่ได้ก่อนถือเป็นความได้เปรียบจากการเข้าสู่กิจการได้ก่อน ขณะเดียวกันอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าจะส่งเสริมการเติบโตของธุรกิจเหมืองแร่ในตระกูลหงษ์หยกคือการมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับทุนอื่นๆ ในภูเก็ต โดยเฉพาะกรณีที่ดินจิ้นหงวนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับนายเฮนรี จอร์จ สก็อต ซึ่งเป็นเจ้าของเหมืองเรือขุดSiamese Tin Syndicate และยังเป็นเจ้ากรมโลหะกิจซึ่งดูแลกิจการด้านเหมืองแร่ดีบุกของไทยในขณะนั้น ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นสะท้อนให้เห็นได้จากการรับเอาบุตรสาวของนายสก็อตมาเลี้ยงดูอย่างดีและให้แต่งงานกับบุตรชายคนโตของตระกูล (www.hongsyokfamily.in.th) ผู้จัดการรายเดือน (2542:65) ระบุว่าตระกูลหงษ์หยกได้รับการสนับสนุนจากมิสเตอร์ เฮนรี สก็อต ในช่วงแรกของการทำเหมืองแร่ดีบุก

ปิยะนุช หงษ์หยก แสดงทัศนคติเรื่องการมีเครือข่ายของทุนภูเก็ตว่าแม้ว่าการร่วมทุนระหว่างกลุ่มทุนในอดีตก็อาจจะไม่ได้มีมากนักแต่การเป็นทุนภูเก็ตด้วยกันจะทำให้รู้ว่าตระกูลไหนกำลังทำอะไรอยู่ ก็จะไม่แข่งขันกันมากเหมือนเช่นปัจจุบันที่การทำธุรกิจมีความซับซ้อนและ

แข่งขันกันมากขึ้นเพราะธุรกิจปัจจุบันไม่มีสัญชาติ(ปิยะนุช หงษ์หยก, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2554)

บทบาทหนึ่งของเครือข่ายคือการสร้างความน่าเชื่อถือ ความรับรู้ในสังคม ซึ่งเป็นทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ แต่มีค่ามากโดยเฉพาะในบริบททางสังคมเช่นประเทศไทย ขณะเดียวกันเครือข่ายความสัมพันธ์จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มทุน การสร้างเครือข่ายจึงเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การสร้างความได้เปรียบจากการมีทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ ขณะเดียวกัน ในด้านหนึ่งเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มก็เป็นปัจจัยที่กีดกันการเข้ามาของคู่แข่งรายใหม่

ต่อมาเมื่อตระกูลหงษ์หยกขยายกิจการเข้าสู่กิจการรับเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ซึ่งเป็นการที่ต้องใช้ความเข้าใจในธุรกิจรถยนต์ ตระกูลหงษ์หยกได้ใช้เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงเครือญาติกับบริษัทมลสุโกศลในการรับการปรึกษาเพื่อเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์มาดำเนินการเข้าสู่ธุรกิจรถยนต์ในช่วงแรก(ผู้จัดการรายเดือน, 2542:66) ก่อนที่จะขยายกิจการเข้าสู่การเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ยี่ห้ออื่น ๆ ในเวลาต่อมา

แม้ว่าตระกูลหงษ์หยกจะเริ่มต้นธุรกิจรับเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์จากการเรียนรู้ที่ได้มาจากการมีเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคล แต่ภายหลังจากเข้าสู่ธุรกิจตัวแทนจำหน่ายรถยนต์อย่างเต็มตัว กล่าวได้ว่าตระกูลหงษ์หยกสามารถสร้างการเรียนรู้จัดจำให้แก่คนภูเก็ตในการจัดการธุรกิจตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ภายใต้เครืออนุภาษได้ในระดับหนึ่ง ดังเห็นได้จากการขยายกิจการการรับเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ได้หลากหลายตรารถยนต์จนกลายเป็นกิจการหลักของตระกูล

นอกจากการเรียนรู้ และเครือข่ายของกลุ่มทุนซึ่งช่วยผลักดันการเติบโตของกิจการในเครือตระกูลหงษ์หยกแล้ว อีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากในการเติบโตของธุรกิจเครือหงษ์หยกคือปัจจัยของการครอบครองที่ดินจำนวนมากอันเป็นผลมาจากสมัยที่ทำกิจการเหมืองแร่ โดยเฉพาะการเติบโตในช่วงเวลาปัจจุบันซึ่งเกาะภูเก็ตได้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวจำนวนมากในแต่ละปี มีผู้คนย้ายถิ่นเข้ามาทำงานจำนวนมากในขณะที่เกาะภูเก็ตมีขนาดพื้นที่จำกัด ทำให้ความต้องการที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีผลให้ราคาที่ดินปรับสูงขึ้นเรื่อย ๆ ธุรกิจที่เกี่ยวกับการจัดการที่ดินของตระกูลหงษ์หยกเริ่มต้นจากการทำโครงการสนามกอล์ฟของบริเวณถนนเจ้าฟ้าซึ่งพัฒนาขึ้นจากที่ดินเหมืองแร่เก่า และโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ล่าสุดของตระกูลหงษ์หยกในชื่อโครงการ “เมืองเจ้าฟ้า” ซึ่งพัฒนาขึ้นบริเวณที่ดินที่เคยเป็น “เหมืองเจ้าฟ้า” เหมืองแร่เก่าขนาด 1,500 ไร่ของตระกูลหงษ์หยก ปัจจัยด้านการถือครองที่ดินในภูเก็ตซึ่งมีราคาเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การขยายกิจการในเครือ

ตระกูลหงษ์หยกที่สำคัญในช่วงเวลาของการแข่งขันของธุรกิจในปัจจุบันซึ่ง “ที่ดินมีค่าตั้งทอง”

การใช้ประโยชน์ที่ดินที่เคยได้รับสัมปทานทำเหมืองแร่ซึ่งต่อมาได้บริหารจัดการกลายเป็นที่ดินที่สามารถนำมาใช้ลงทุนในกิจการประเภทอื่น ๆ ได้เป็นการเข้าถึงทรัพยากรสำคัญของกลุ่มทุนที่ทำให้ได้เปรียบในการแข่งขันจากการจำกัดคู่แข่งรายใหม่ที่เข้าถึงทรัพยากรเหล่านี้ได้ช้ากว่ากลุ่มทุนที่เป็นเจ้าของที่ดินอยู่เดิม ผลประโยชน์ที่เกิดจากการเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่มีต้นทุนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องอย่างที่ดินจึงเป็นการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับธุรกิจอันเกิดจากค่าเช่าจากการโอนย้ายทรัพยากรธรรมชาติ อันนำไปสู่ค่าเช่าที่เกิดจากการผูกขาดได้ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การมีที่ดินจำนวนมากคงไม่ใช่ปัจจัยเดียวที่ทำให้ธุรกิจเครื่องหงษ์หยกดำรงอยู่ได้ การปรับตัวรับกับธุรกิจใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาของการเติบโตขึ้นของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว ส่วนหนึ่งย่อมเกิดจากการบริหารจัดการที่ทันสมัยโดยมีการเสริมการบริหารที่มีระบบชัดเจน มีกฎกติกาเหมือนบริษัทมหาชนเข้าไปประสานกับการจัดการธุรกิจครอบครัวที่มีความยืดหยุ่น ผ่อนปรนได้ตามสถานการณ์ ทำให้ธุรกิจสามารถดำรงอยู่มาได้

“ตามทฤษฎีธุรกิจครอบครัว พอถึงgeneration ที่ 3 ส่วนใหญ่ก็ไม่พ้น ของเรา 5 generation แล้ว เราก็ struggle พอสมควร ก็ต้องปรับตัว จากเหมืองแร่มาสู่การท่องเที่ยวเราก็ปรับตัวได้พอสมควร ให้เครดิตปู[หลวงอนุภาณุเกตุการ:ผู้เขียน] มองการณ์ไกล ตั้งบริษัทให้ลูกถือหุ้นและมีกฎเกณฑ์ชัดเจน และเราก็สามัคคี ความเป็นครอบครัวทำให้เราสามารถอยู่ต่อมาได้.....เราชัดเจน มีระบบตรวจสอบได้...ระบบเป็นตะวันตก แต่ก็balance ตะวันออกให้มีความยืดหยุ่น ประนีประนอม ผสมผสานสิ่งที่ดีของสองอย่างมาด้วยกัน” (ปิยะนุช หงษ์หยก, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2554)

นอกจากการบริหารจัดการที่ดีซึ่งถือเป็นความสามารถเฉพาะของกิจการและเกิดจากการสนับสนุนการศึกษาในทายาทด้วยการส่งทายาทไปศึกษาด้านการบริหารธุรกิจเพื่อมาสานต่อกิจการครอบครัวแล้ว การดำรงไว้ซึ่งความเข้มแข็งและสามัคคีของครอบครัวอันเกิดจากการจัดการองค์การครอบครัวได้ดีเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจเครื่องหงษ์หยก ดังจะเห็นได้จากการกระจายการถือหุ้นให้กับบุตรและหลานในตระกูลอย่างทั่วถึง ดังทัศนะของปิยะนุชในย่อหน้าข้างต้นและทัศนะของร.ท.ภูมิศักดิ์ หงษ์หยก ที่ว่า

“สิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้ประสบความสำเร็จได้มาจากทายาทรุ่นต่างๆ ในครอบครัวมีความสามัคคีช่วยกันบริหารงานที่ยึดหลักกติกาที่กำหนดและความประนีประนอม จึงทำให้หงษ์หยกสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ มาได้จนถึงทุกวันนี้”(ผู้จัดการรายเดือน ธันวาคม 2542:68)

ความสามัคคีในกลุ่มสมาชิกครอบครัวดังกล่าวเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในการรักษาความยั่งยืนของธุรกิจครอบครัวไว้ให้ได้ยาวนานซึ่งหากสามารถจัดการประสานความสามัคคีในครอบครัวเข้ากับการทำธุรกิจได้ดีสามารถถือได้ว่าเป็นการสร้างความสามารถเฉพาะให้แก่องค์กรได้ การแตกความสามัคคีในตระกูลเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ธุรกิจครอบครัวในภูเก็ตที่เคยประสบความสำเร็จในอดีตต้องประสบปัญหาความขัดแย้งจนนำไปสู่การล่มสลายของอาณาจักรทุน อย่างไรก็ตามสาเหตุหนึ่งที่น่าจะมีส่วนในการทำให้การจัดการองค์กรครอบครัวของตระกูลหงษ์หยกทำได้ดีและยังมีความสามัคคีไม่แตกแยกคือการที่ประมุขของครอบครัวในรุ่นที่สอง ที่เป็นพี่เคาพยาบาลเกรงคือนางบุญศรี หงษ์หยก ยังมีบทบาทในตระกูลอยู่

5.2 งานทวี: สายสัมพันธ์ (เติบโต) ข้ามชาติ

5.2.1 ภูมิหลังตระกูลงานทวี¹

ต้นตระกูลเป็นชาวจีนฮกเกี้ยนชื่อ “งานจูเปียน” ครอบครัวเดิมมีอาชีพค้าขายอยู่ที่ประเทศจีน งานจูเปียน อพยพเข้ามาประเทศไทยพร้อมกับคณะละครจิวเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2441 เมื่อเข้ามาประเทศไทยใหม่ๆ เริ่มต้นชีวิตด้วยการช่วยทำงานให้กับคนจีนที่มาจากเมืองเดียวกัน และเริ่มต้นค้าขายสินค้าเล็กๆ น้อยๆ เช่น หวาย หลังคามุงจาก กระทะร้อนแร่ ถังน้ำ เป็นต้น ต่อมาได้แต่งงานกับชาวจีนที่ครอบครัวเปิดร้านขายของชำอยู่ในภูเก็ต มีบุตรธิดารวม 10 คน เมื่อกิจการขายของชำมีความมั่นคงมากขึ้น จึงได้ตั้งชื่อร้านว่า “จิ้นเต็ก” (Chin Tiek)

ในเวลาต่อมา ร้านจิ้นเต็กได้ขยายกิจการเข้าสู่การรับซื้อ-ขายแร่ โดยเฉพาะแร่ที่ชาวบ้านร่อนหามาได้ ร้านจิ้นเต็กสามารถขยายกิจการได้มากขึ้นจากการรับซื้อขายแร่ดิบๆ เมื่อสะสมทุนได้ระดับหนึ่ง งานจูเปียนจึงลงทุนกับเพื่อนขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ดิบๆ ขนาดเล็กในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2462-2464 แต่ประสบผลขาดทุน หลังจากนั้นไม่นาน นายงานจูเปียนเสียชีวิตลงในปี พ.ศ. 2469 ทายาทของงานจูเปียนจึงเข้ามาดูแลกิจการร้านจิ้นเต็กต่อภายใต้การนำของนายปัญญา งานทวี บุตรชายคนโต

กิจการร้านจิ้นเต็กภายใต้การดูแลของบุตรชายงานจูเปียน ยังคงดำเนินกิจการรับซื้อขายแร่ ยาง ขายของชำ โดยมีการค้าขายระหว่างกรุงเทพฯ กันตั้ง ภูเก็ต ปันัง เมื่อมีเงินจากกิจการค้าขายดังกล่าวจึงได้ลงทุนในกิจการประเภทอื่นๆ อีกหลายประเภทเช่น การรับสัมปทานทำโรงสุราที่ภูเก็ต สงขลา ชุมพร การทำโรงฝิ่น การทำโรงเลื่อยไม้ที่จังหวัดตรัง การผลิตน้ำอัดลม ต่อมากิจการบางอย่างได้ยกเลิกไป เช่น โรงฝิ่น โรงสุราซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่รัฐบาลให้สัมปทานผูกขาดกับกลุ่มทุนในกรุงเทพฯ ในการทำกิจการผลิตสุรา กลุ่มงานทวีจึงเริ่มหันมาลงทุนในกิจการ

¹ เนื้อหาหลักในส่วนนี้เป็นสรุปจากการวิจัยเกี่ยวกับตระกูลงานทวีของศุภิสาน นฤมล วงศ์สุภาพ ดูเพิ่มเติมได้จาก ศุภิสาน นฤมล วงศ์สุภาพ(2544)

เหมือนแระอีกครั้งและสามารถสะสมทุนได้ในระดับหนึ่ง ต่อมาเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งเป็นช่วงที่ความต้องการสินค้าเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากจากภาวะขาดแคลน ขณะที่ตระกูลงานทวิในขณะนั้นมีฐานะการเงินที่ดีในระดับหนึ่ง ทำให้มีเงินสดมากพอที่จะนำไปลงทุนซื้อดีบุกและสินค้ากักตุนไว้ขายเมื่อราคาสูงขึ้น อีกทั้งยังรับเหมาขายแร่ดีบุกที่มีให้กับกองทัพญี่ปุ่นในช่วงสงครามด้วย เป็นผลให้เมื่อสงครามยุติ ตระกูลงานทวิสามารถแปลงวิกฤตเป็นโอกาสได้ด้วยการค้าขายข้าว ดีบุกและทองคำระหว่างภาคใต้และปีนังและสามารถสะสมทุนเพิ่มขึ้นได้เป็นจำนวนมากในช่วงหลังสงครามโลก

จากร้านขายของชำและรับซื้อขายแร่ ร้านเงินเติก ได้จดทะเบียนเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญยี่ห้อเงินเติก ในปี พ.ศ.2490 และจดทะเบียนเป็นบริษัทงานทวิพี่น้อง จำกัดในปี พ.ศ.2492 โดยยังคงชื่อภาษาอังกฤษว่า Chinteik Brothers company Limited กิจการในเครืองานทวิขยายตัวออกไปหลายประเภทและในหลายจังหวัดของไทย ทั้งการทำสวนยางพารา สวนปาล์ม การทำสวนผลไม้ การลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมก่อสร้าง รวมทั้งการลงทุนทำธนาคารเกษตร อีกทั้งยังสามารถขยายฐานธุรกิจไปยังปีนัง ด้วยการทำเหมืองในมาเลเซีย และพัฒนาธุรกิจที่ดินในชื่อบริษัท Gan Chai Leng SDN. BHD. และลงทุนในหุ้นธนาคารสหมาลายัน เป็นผลให้ตระกูลงานทวิได้ชื่อว่าเป็นนักลงทุนที่สำคัญกลุ่มหนึ่งในประเทศมาเลเซีย(ฐานข้อมูล Brooker Group)

นอกจากการขยายกิจการลงทุนไปยังธุรกิจต่างๆ ทั้งในประเทศไทยและมาเลเซียแล้ว กลุ่มตระกูลงานทวิยังได้ลงทุนที่ดินหลายแปลงในหลายจังหวัดภาคใต้ โดยเฉพาะในภูเก็ต ซึ่งกลายเป็นพื้นฐานสำคัญในการขยายกิจการของงานทวิไปยังธุรกิจต่างๆ ทั้งการทำเหมืองแร่ สวนยางพารา และธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ กิจการของงานทวิขยายตัวอย่างมากจนได้ชื่อว่าเป็นตระกูลที่ร่ำรวยที่สุดตระกูลหนึ่งในภาคใต้ ภูวดล ทรงประเสริฐ(2547) ระบุว่ากลุ่มทุนนายเหมืองชาวจีนที่ขยายเครือข่ายอย่างต่อเนื่องในประเทศไทยและมาเลเซียจนถึงปลายทศวรรษ 1980 ซึ่งเป็นช่วงที่ธุรกิจเหมืองแร่หมดความสำคัญลงแล้วมีเพียง 3 ตระกูลใหญ่คืองานทวิ บุญสูง และอุปัติศฤงค์

5.2.2 กิจการในเครือและการปรับตัว

หลังจากการจดทะเบียนบริษัทงานทวิพี่น้องแล้ว ตระกูลงานทวิได้ขยายกิจการออกไปหลากหลายประเภท มีการจดทะเบียนบริษัทหลายบริษัท จากฐานข้อมูล Business Online ณ วันที่ 17 เมษายน 2554 มีกิจการที่เกี่ยวข้อง¹ กับบริษัทงานทวิพี่น้องที่ดำเนินงานอยู่ในประเทศ

¹ การพิจารณาบริษัทที่เกี่ยวข้องของฐานข้อมูล Business Online จะพิจารณาจากบริษัทที่มีคณะกรรมการในกลุ่มเดียวกัน โดยอาจจะมีกรรมการซ้ำกันเพียงบางราย กรณีของตระกูลงานทวิมีบริษัทที่มีคณะกรรมการชุดเดียวกันทั้งหมด 92 บริษัท เป็นธุรกิจที่เลิกหรือร้างหรือเปลี่ยนสถานภาพไปแล้ว 38 บริษัท จึงยังเหลือบริษัทที่เกี่ยวข้องกัน 54 บริษัท

ไทยเป็นจำนวนทั้งสิ้น 54 บริษัท ในการศึกษาเกี่ยวกับตระกูลงานทวีของคูลีมาน นฤมล วงศ์สุภาพ (2544) ได้แบ่งธุรกิจงานทวีออกเป็น 11 กลุ่ม ประกอบด้วย 1.ธุรกิจเหมืองแร่ 2.ธุรกิจยางพารา และแปรรูปยางพารา 3.ธุรกิจอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์จากไม้ยางพารา 4.ธุรกิจอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์ม 5.ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ 6.ธุรกิจอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ 7.ธุรกิจอุตสาหกรรมเหล็ก และปูนซีเมนต์ 8.ธุรกิจโรงแรม 9.ธุรกิจค้าขาย 10.ธุรกิจการลงทุนในต่างประเทศ 11.ธุรกิจอื่นๆ เช่นสถานีบริการน้ำมัน ท่าเรือ โดยลักษณะของการขยายธุรกิจในงานทวีในรูปแบบของการกระจายธุรกิจออกจากฐานการผลิตเดิม (Diversification) เกิดขึ้นในรุ่นที่ 3 ของตระกูล(คูลีมาน นฤมล วงศ์สุภาพ, 2544:135)

การขยายกิจการในเครือตระกูลงานทวีเข้าสู่กิจการประเภทต่างๆ หากพิจารณาตามลำดับเวลาของการจดทะเบียนบริษัทแล้วจะเห็นได้ว่าตระกูลงานทวีมีลักษณะการขยายกิจการที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศจากเศรษฐกิจการเกษตรเข้าสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยจะเห็นได้จากการเริ่มต้นกิจการหลักในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้าและเหมืองแร่ ตามมาด้วยธุรกิจการเกษตรโดยเฉพาะการทำสวนยางพาราและปาล์มน้ำมันก่อนพัฒนาขึ้นเป็นอุตสาหกรรมเกษตรผลิตชิ้นส่วนจากยางพาราและผลิตน้ำมันพืช หลังจากนั้นได้ลงทุนในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง ด้วยการก่อตั้งโรงงานผลิตเสาเข็มคอนกรีตในชื่อบริษัททักซิณคอนกรีต จำกัดในปี พ.ศ. 2522 และก่อตั้งโรงงานผลิตเหล็กชื่อบริษัทไทยไวร์โปรดักส์ จำกัดในปี พ.ศ.2528 ผลิตเหล็กและปูนซีเมนต์ หลังจากนั้นจึงเริ่มธุรกิจประเภทอิเล็กทรอนิกส์ ด้วยการก่อตั้งบริษัทงานทวีเซมิคอนดักเตอร์ ผลิตแผงวงจรไฟฟ้าซึ่งลงทุนในปี พ.ศ.2528 ตามมาด้วยการจัดตั้งบริษัทชินเทียกอิเล็กทรอนิกส์ซิสเต็ม(Chintiek Electronics System ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น Century Electronics and Software) ในปี พ.ศ.2529 ผลิตชิ้นส่วนและอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือให้กับบริษัทผลิตโทรศัพท์ในสหรัฐอเมริกา ก่อนที่ในปี พ.ศ.2533 บริษัทชินเทียกอิเล็กทรอนิกส์ซิสเต็มจะเข้าซื้อกิจการบริษัทไทร์คอมมิวนิเคชั่น (TIE Communications, Inc) ในยุโรปและแคนาดาซึ่งเดิมเป็นคู่ค้ากับบริษัทชินเทียก อิเล็กทรอนิกส์ ซิสเต็ม (ผู้จัดการ, มิถุนายน2533) หลังจากนั้นเข้าสู่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ด้วยการจดทะเบียนบริษัทซี.บี.เอส.เตท จำกัด และ ซี.บี.พร็อพเพอร์ตี้ จำกัด (ดูตารางที่ 5.4)

ในการเข้าสู่กิจการประเภทอุตสาหกรรมทั้งอุตสาหกรรมผลิตภัณธ์ยางพาราและอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ตระกูลงานทวีได้ลงทุนเพื่อซื้อเทคโนโลยีใหม่ๆ จากบริษัทต่างชาติมาใช้ในอุตสาหกรรมการผลิต เช่น การใช้เทคโนโลยีการผลิตจากบริษัทในเยอรมนีเพื่อผลิตถุงยางอนามัย หรือการที่บริษัทลงทุนซื้อกิจการไทร์ คอมมิวนิเคชั่นของสหรัฐอเมริกาที่เนื่องมาจากบริษัทดังกล่าวมีการวิจัยและพัฒนาในกิจการด้านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่บริษัทชินเทียก อิเล็กทรอนิกส์ซิสเต็มสามารถนำมาใช้ในการผลิตสินค้าอิเล็กทรอนิกส์

นอกจากการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมและการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แล้ว ตระกูลงานทิวเป็นอีกตระกูลหนึ่งที่ลงทุนในกิจการค้าขายปลีก โดยในปี พ.ศ.2535 บริษัทงานทิวได้จดทะเบียนบริษัทหนึ่ง จำกัด เพื่อจำหน่ายสินค้าอุปโภคและบริโภคในลักษณะซูเปอร์มาร์เก็ต บริษัทหนึ่งเป็นบริษัทที่รับดำเนินการธุรกิจแฟรนไชส์ร้านเซเว่น อีเลฟเว่นในเครือซีพีภายในจังหวัดภูเก็ต โดยหากพิจารณาบริษัทในเครื่องงานทิวเฉพาะที่จดทะเบียนในจังหวัดภูเก็ตและสามารถทำรายได้ในช่วงปี 2551-2553 ได้ตั้งแต่ 1,000 ล้านบาทขึ้นไป จะพบว่ามีเพียงบริษัทหนึ่ง จำกัด เพียงบริษัทเดียวที่สามารถทำรายได้เกินกว่าหนึ่งพันล้านบาท¹

นอกจากการดำเนินธุรกิจในประเทศไทยแล้ว บริษัทงานทิวยังได้ขยายกิจการลงทุนของตระกูลออกไปยังต่างประเทศ โดยเฉพาะการลงทุนในประเทศมาเลเซีย ซึ่งการขยายธุรกิจออกไปยังต่างประเทศนี้ได้เริ่มต้นมาตั้งแต่รุ่นที่ 2 ของตระกูลซึ่งยังเป็นช่วงที่บริษัททำธุรกิจเกี่ยวกับเหมืองแร่และยางพาราเป็นหลัก ศุภมาน นฤมล วงศ์สุภาพ (2544:195) ระบุว่า การขยายธุรกิจไปลงทุนในต่างประเทศของงานทิวเกิดจากสายสัมพันธ์ในการค้าแร่ ยางและสินค้าอื่น ๆ กับปีนังในยุคของนายปัญญาซึ่งขยายฐานธุรกิจไปยังปีนังในปี พ.ศ.2501 การขยายธุรกิจออกไปลงทุนในต่างประเทศของงานทิวในช่วงเวลาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงฐานธุรกิจที่กว้างขวางของตระกูลงานทิว

ขณะเดียวกันการเติบโตของตระกูลงานทิวในอดีตยังปรากฏให้เห็นได้จากการลงทุนในธุรกิจธนาคารด้วยการก่อตั้งธนาคารเกษตร จำกัด เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2493 เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินกิจการของบริษัทในเครื่องงานทิวเนื่องจากธนาคารต่างๆ ที่มีอยู่ในช่วงเวลาดังกล่าวหากไม่ใช่ธนาคารต่างประเทศก็เป็นธนาคารที่ผู้ร่วมก่อตั้งเป็นคนของคณะราษฎรและกลุ่มทุนจีนที่อิงกับอำนาจรัฐ (ศุภมาน นฤมล วงศ์สุภาพ, 2544:202) การมีธนาคารเพื่อเป็นแหล่งหมุนเวียนเงินของตระกูลในอดีตสะท้อนให้เห็นถึงการเติบโตเป็นอาณาจักรทุนขนาดใหญ่ของตระกูลงานทิวได้อย่างดี

¹ บริษัทขนาดใหญ่ในธุรกิจอุตสาหกรรมของตระกูล งานทิวที่สามารถทำรายได้เกินกว่าหนึ่งพันล้านบาท เช่น บริษัททักษิณคอนกรีต บริษัทไทยไวร์โปรดักส์ เป็นบริษัทที่จดทะเบียนในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 5.4: บริษัทที่เกี่ยวข้องกับบริษัทงานทวีพี่น้อง

	บริษัท	สถานภาพ	ปีที่จดทะเบียน	ทุนจดทะเบียน	ประเภทกิจการ
1	บริษัท งานทวีพี่น้อง จำกัด		10 มีนาคม 2492	98,000,000	ให้เช่าที่ดิน,อาคาร
2	บริษัท เรือชุดแร่หัดใหญ่ จำกัด		28 ธันวาคม 2494	2,000,000	อุตสาหกรรมทำเหมืองแร่ทุกชนิด ขอจับจองที่ดิน ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่
3	บริษัท วิชิตพัฒนา จำกัด	เล็ก	1 มกราคม 2501	4,900,000	จัดสรรที่ดินโดยแบ่งเป็นแปลงย่อยๆ เพื่อจำหน่าย
4	บริษัท ทรพยากรไทยพัฒนา จำกัด		8 เมษายน 2509	56,000,000	ไม่ระบุประเภทธุรกิจใช้กัน
5	บริษัท ปาล์มไทยพัฒนา จำกัด		26 กันยายน 2518	81,000,000	ผลิตน้ำมันปาล์มดิบและเมล็ดในปาล์ม
6	บริษัท ยางไทยทวี จำกัด		18 กรกฎาคม 2521	150,000,000	ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากยางพารา
7	บริษัท งานทวี อินเทอร์เน็ต จำกัด		29 ธันวาคม 2521	50,000,000	ส่งออก,นำเข้าสินค้า,นายหน้าตัวแทน (ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์จุลภาค ยางแท่ง ยางแผ่น)
8	บริษัท ไทยเหล็กหล่อ จำกัด	ร้าง	23 มกราคม 2522	21,500,000	กิจการเหมืองแร่
9	บริษัท ทักษิณคอนกรีต จำกัด	แปรสภาพ	28 สิงหาคม 2522	270,000,000	ซื้อ จัดทำ รับ เช่า เช่าซื้อ ถือกรรมสิทธิ์ ครอบครอง ปรับปรุง ใช้ ซึ่งสินทรัพย์นั้นๆ
10	บริษัท ไทยอุตสาหกรรมการเกษตรสากล จำกัด		12 พฤษภาคม 2524	10,000,000	ขายสัตว์เลี้ยงปศุสัตว์
11	บริษัท น้ำมันพืชแสดนดาร์ต จำกัด	เล็ก	17 พฤษภาคม 2525	170,750,000	สกัดน้ำมันปาล์มบริสุทธิ์
12	บริษัท เหมืองแร่สุราษฎร์ จำกัด		1 มกราคม 2526	4,000,000	สวนยางพารา สวนผลไม้
13	บริษัท ลำปางคอนกรีต จำกัด	เล็ก	13 กรกฎาคม 2526	1,000,000	ประกอบกิจการตั้งโรงงานผลิตเครื่องก่อสร้าง
14	บริษัท ซี.บี.รับเบอร์ จำกัด		7 มิถุนายน 2527	15,000,000	อุตสาหกรรมยาง

15	บริษัท งานทีวีอิเล็กทรอนิกส์ จำกัด	แปรสภาพ	23 สิงหาคม 2527	285,000,000	ประกอบกิจการผลิต จำหน่าย ประกอบ ติดตั้ง ซ่อมแซม ให้เช่า ให้เช่าซื้อ
16	บริษัท ถลางลาเท็กซ์ จำกัด		26 กันยายน 2527	20,000,000	ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากยางพารา
17	บริษัท สวนยางงานทวี จำกัด		19 เมษายน 2528	35,000,000	สวนยางพารา
18	บริษัท ไทยไวโรโปรดคท์ จำกัด	แปรสภาพ	10 พฤษภาคม 2528	220,000,000	ประกอบกิจการโรงงานผลิตเหล็ก โรงงานรีดและหล่อหลอมโลหะ
19	บริษัท ทักษิณเรดตี้มิกซ์ จำกัด	เลิก	11 มีนาคม 2529	1,000,000	ผลิตคอนกรีตผสมเสร็จ
20	บริษัท กัญญุทธ จำกัด		24 กันยายน 2529	5,000,000	ตรวจสอบสภาพรถ อสังหาริมทรัพย์ให้เช่า
21	บริษัท แสตนด์นอร์ดน้ำยางชั้น จำกัด		23 มกราคม 2530	10,000,000	รับซื้อขายยาง
22	บริษัท คงไทยการกิจ จำกัด		5 มีนาคม 2530	100,000	เช่าอสังหาริมทรัพย์
23	บริษัท ไทยไฮซินโปรดคท์ จำกัด		27 มีนาคม 2530	140,000,000	จำหน่ายถุงยางอนามัย
24	บริษัท สินอุดมและบุตร จำกัด		1 มิถุนายน 2530	6,000,000	ประกอบกิจการจำหน่ายสินค้า
25	ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี.ที.ทอปนอร์ธ		26 กุมภาพันธ์ 2532	24,000,000	โรงแรม (ให้เช่าห้องพัก)
26	บริษัท ซี.บี.เอสเตท จำกัด		8 มิถุนายน 2532	180,000,000	ขายอสังหาริมทรัพย์
27	บริษัท งานเด่น จำกัด		16 สิงหาคม 2532	7,000,000	การให้เช่าอาคารพาณิชย์
28	บริษัท ทริปปี้ล เอส เอเจนซี่ จำกัด		2 พฤศจิกายน 2532	100,000	จำหน่ายตัวเครื่องบิน ตัวเรือเดินสมุทร จัดทัวร์
29	บริษัท เอไอ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด		6 พฤศจิกายน 2532	1,000,000	ให้บริการรับออกแบบ รับเหมาติดตั้งงานโทรศัพท์ระบบ (ไฟฟ้า)
30	บริษัท แอ็ดวานซ์ สตีล จำกัด		27 พฤศจิกายน 2532	1,000,000	ผลิตเหล็กก่อสร้าง
31	บริษัท ซิตี กอล์ฟ จำกัด	ร้าง	12 มีนาคม 2533	1,200,000	ประกอบกิจการค้าซ่อมแซม บำรุง รักษา เครื่องรับส่งวิทยุ โทรคมนาคม

32	บริษัท งานทวีฝ่ายขาย จำกัด		30 สิงหาคม 2533	10,000,000	อุปกรณ์ท่อน้ำ
33	บริษัท ทีดับเบิลยู โอ จำกัด		2 ตุลาคม 2533	1,000,000	ผลิตลวดโลหะ
34	บริษัท ซิตีปาร์ค เซอร์วิส จำกัด		8 พฤศจิกายน 2533	4,000,000	ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์
35	บริษัท ไทยลาวลิกไนท์ จำกัด		9 พฤศจิกายน 2533	420,000,000	การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน
36	บริษัท ดีไฟ แอตเวอร์ไทซิ่ง จำกัด		6 มกราคม 2535	1,000,000	รับทำโฆษณาและสื่อทางการตลาด
37	บริษัท สยามนิสสัน ภูเก็ต จำกัด		12 มีนาคม 2535	20,000,000	จำหน่ายรถยนต์
38	บริษัท งานหนึ่ง จำกัด		9 กรกฎาคม 2535	30,000,000	จำหน่ายสินค้าอุปโภคและบริโภคทุกชนิด (ซูเปอร์มาร์เก็ต)
39	บริษัท ซี.บี.พรอพเพอร์ตี้ จำกัด		27 ตุลาคม 2535	370,000,000	โรงแรมและภัตตาคาร
40	บริษัท สุราษฎร์เรดตี้มิกซ์ จำกัด		16 สิงหาคม 2536	16,500,000	ผลิตและขายผลิตภัณฑ์คอนกรีตผสมเสร็จ
41	บริษัท พีเคเรียลตี้ จำกัด		1 เมษายน 2536	1,000,000	ประกอบกิจการขายที่ดิน
42	บริษัท งานเอก จำกัด		6 กันยายน 2536	100,000	ซื้อ จัดหา รับ เช่า เช่าซื้อ ถูกรวมสิทธิ์ ครอบครอง ปรับปรุง ใช้ และจัดการโดยประการอื่น
43	บริษัท ไทยไวร์โปรดักต์ จำกัด (มหาชน)	พื้นฟู	25 เมษายน 2537	500,000,000	ผลิตและจำหน่ายลวดเหล็กแรงดึงสูง
44	บริษัท ทักษิณคอนกรีต จำกัด (มหาชน)		25 พฤษภาคม 2537	300,000,000	ผลิตและขายผลิตภัณฑ์คอนกรีตอัดแรง รับจ้างตอกเสาเข็ม
45	บริษัท ซิตีปาร์คหาดใหญ่ จำกัด		22 มิถุนายน 2537	21,000,000	กิจการโรงแรม
46	บริษัท ทีหนึ่ง จำกัด		30 สิงหาคม 2537	2,000,000	ประกอบกิจการรับติดตามหนี้สินบัตรเครดิต
47	บริษัท เซ้ออีสท์เอเชีย เพาเวอร์ จำกัด		24 กุมภาพันธ์ 2538	1,000,000,000	การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน

48	บริษัท งานเงิน จำกัด	ร้าง	21 มิถุนายน 2539	5,000,000	ประกอบกิจการซื้อ จัดหา รับ เช่า เช่าซื้อ ถือกกรรมสิทธิ์ ครอบครอง
49	บริษัท เซ็นจูร์พรีนเต็ดเซอร์กิต จำกัด		1 ตุลาคม 2539	70,000,000	ผลิตวิทยุ โทรทัศน์ อุปกรณ์ รวมเครื่องบันทึกเสียง
50	บริษัท ซิตีปาร์คพร็อพเพอร์ตี้ จำกัด		31 กรกฎาคม 2543	5,000,000	ขายอสังหาริมทรัพย์
51	บริษัท งานทวิบริการ จำกัด		20 พฤศจิกายน 2543	1,000,000	ขายปลีกร้านน้ำมันเชื้อเพลิงและสินค้าอุปโภคบริโภค สวนยางพารา ให้บริการทำเทียบเรือ
52	บริษัท เกษตรดีไปโอเทค จำกัด	เล็ก	28 กุมภาพันธ์ 2544	10,000,000	ประกอบกิจการค้าปุ๋ย
53	บริษัท แม็กซ์ พรีเมียม จำกัด		3 ตุลาคม 2544	6,000,000	ให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงพร้อมจำหน่าย ติดตั้งอุปกรณ์ ทางด้านอินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์
54	บริษัท เรือนรัตน จำกัด		17 กรกฎาคม 2545	1,000,000	ให้เช่าอาคาร
55	บริษัท ซี.เอ็ม. ทอปนอร์ท จำกัด		21 กุมภาพันธ์ 2545	3,000,000	ให้เช่ารถยนต์และรถตู้ นำเที่ยว
56	บริษัท แหลมกาแลนด์ จำกัด		29 สิงหาคม 2545	1,000,000	ซื้อ จัดหาทรัพย์สินพร้อมทั้งจัดหาดอกผล
57	บริษัท สวี ไทย คอนสตรัคชั่น จำกัด		4 กรกฎาคม 2546	12,000,000	ประกอบกิจการรับเหมาก่อสร้าง (อาคารทั่วไป)
58	บริษัท เวลด์รับเบอร์วูดซิสเต็ม จำกัด		28 กรกฎาคม 2546	30,000,000	ขายบ้านสำเร็จรูปเพื่ออยู่อาศัย
59	บริษัท ภูเก็ตเรดตี้มิกซ์ จำกัด		25 กุมภาพันธ์ 2547	15,000,000	ผลิตและจำหน่ายคอนกรีตผสมเสร็จ
60	บริษัท ภูเก็ตเจริญ จำกัด		2 มีนาคม 2547	5,000,000	สวนยางพารา
61	บริษัท กานต์สิริ จำกัด	เล็ก	28 กันยายน 2547	1,000,000	ขายอสังหาริมทรัพย์
62	บริษัท พัฒนาบางกอก 2005 จำกัด		27 มิถุนายน 2548	1,000,000	ให้เช่าที่ดิน,อาคาร
63	บริษัท ตงฟง หางโจว มอเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด		7 กรกฎาคม 2549	80,000,000	นำเข้ารถบัสเพื่อขาย
64	บริษัท ดองแพง ออโต้เซล จำกัด		28 สิงหาคม 2549	20,000,000	บริการรถร่วมขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ

65	บริษัท ซิตีแอสเซท แมเนจเม้นท์ จำกัด		1 กุมภาพันธ์ 2550	1,000,000	พัฒนาที่ดิน
66	บริษัท สวนภูเก็ต 2011 จำกัด		16 พฤษภาคม 2550	1,000,000	พัฒนาที่ดิน

ที่มา: ฐานข้อมูล Business Online

หมายเหตุ: เป็นข้อมูลเฉพาะบริษัทที่ยังคงอยู่ และบริษัทที่แปรสภาพ ร้างหรือเลิกที่สำคัญบางส่วน

ตารางที่ 5.5 บริษัทขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับบริษัทงานทวีฟีน้อง

	บริษัท	สถานภาพ	ปีที่จดทะเบียน	ทุนจดทะเบียน	ประเภทกิจการ
1	บริษัท ทักษิณคอนกรีต จำกัด	แปรสภาพ	28 สิงหาคม 2522	270,000,000	ผลิตและขายผลิตภัณฑ์คอนกรีตอัดแรง รับจ้างตอกเสาเข็ม
2	บริษัท งานทวีโอเลคโทรนิคส์ จำกัด	แปรสภาพ	23 สิงหาคม 2527	285,000,000	ประกอบกิจการผลิต จำหน่าย ประกอบ ติดตั้ง ซ่อมแซม ให้เช่า ให้เช่าซื้อ
3	บริษัท ไทยไวโรโปรดคท์ จำกัด	แปรสภาพ	10 พฤษภาคม 2528	220,000,000	ประกอบกิจการโรงงานผลิตเหล็ก โรงงานรีดและหล่อหลอมโลหะ
4	บริษัท ซี.บี.เอสเตท จำกัด		8 มิถุนายน 2532	180,000,000	ขายอสังหาริมทรัพย์
5	บริษัท งานหนึ่ง จำกัด		9 กรกฎาคม 2535	30,000,000	จำหน่ายสินค้าอุปโภคและบริโภคทุกชนิด (ซูเปอร์มาร์เก็ต)
6	บริษัท ซี.บี.พรอพเพอร์ตี้ จำกัด		27 ตุลาคม 2535	370,000,000	โรงแรมและภัตตาคาร

ที่มา: ปรับปรุงจากฐานข้อมูล Business Online

หมายเหตุ: สถานภาพ “แปรสภาพ” หมายถึงการแปรสภาพเป็นบริษัทมหาชน

5.2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว

แม้ธุรกิจในเรื่องงานทิวจะมีจำนวนหลายบริษัทและอยู่ในประเภทอุตสาหกรรมที่หลากหลาย แต่หากพิจารณาจากบริษัทที่มีขนาดใหญ่ตามการแบ่งขนาดบริษัทในแต่ละอุตสาหกรรมในฐานข้อมูล Business Online¹ แล้วจะพบว่าบริษัทขนาดใหญ่ในเครือตระกูลงานทิวประกอบด้วย 6 บริษัท ดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 5.5 จาก 6 บริษัทดังกล่าวเป็นกิจการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจก่อสร้าง 2 บริษัทคือบริษัททักษิณ คอนกรีต จำกัด(มหาชน) และบริษัทไทยไวร์โปรดักส์ จำกัด(มหาชน) กิจการด้านอิเล็กทรอนิกส์ 1 บริษัทคือบริษัทงานทิวอิเล็กทรอนิกส์ จำกัด (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นบริษัทเซอร์คิต อิเล็กทรอนิกส์ จำกัด(มหาชน)) กิจการค้าปลีกประเภทธุรกิจแฟรนไชส์ 1 บริษัทคือบริษัทงานหนึ่ง จำกัด และกิจการด้านพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ 2 บริษัทคือ บริษัทซีบีเอสเตท จำกัด และซีบีพร็อพเพอร์ตี้ จำกัด

หากพิจารณาธุรกิจขนาดใหญ่ทั้ง 4 ประเภทในเครือตระกูลงานทิวประกอบด้วยกิจการเริ่มต้นในธุรกิจเหมืองแร่และยางพาราแล้วจะเห็นได้ว่าในระยะเริ่มแรกของการสะสมทุนของตระกูลงานทิวซึ่งเกิดจากการค้าขายในภาวะขาดแคลนในช่วงสงครามโลก โดยเฉพาะการเป็นผู้รับเหมาส่งแร่ดีบุกให้กับกองทัพญี่ปุ่นโดยตรง (สุปราณี คณิรันดรสุข, 2533) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการแสวงหาค่าเช่าที่เกิดจากการผูกขาดขายสินค้าที่ขาดตลาด

การสะสมทุนในช่วงภาวะสงครามโลกดังกล่าวยังนำไปสู่การสะสมที่ดินจำนวนมากของตระกูลงานทิวในเวลาต่อมา ดังที่ศิวะ งานทิวได้ให้สัมภาษณ์กับผู้จัดการรายสัปดาห์ว่า

"การที่เรามีที่ดินที่ภูเก็ตมากก็คงมาจากแนวความคิดที่ว่าถ้าหากเอาเงินไปฝากธนาคาร หลังสงครามเลิกใหม่ ๆ ก็คงได้ดอกเบี้ยไม่เท่าไร สู้นำไปลงทุนด้านเหมืองแร่ดีบุกและซื้อที่ดินไม่ได้ เวลานี้เรามีที่ดินที่ยังไม่ได้ทำอะไรที่ภูเก็ตอีกมาก ที่ยังว่างเปล่าเป็นที่สวนมะพร้าวและยางพารา" (สุปราณี คณิรันดรสุข, 2533)

ที่ดินที่สะสมไว้เป็นจำนวนมากเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ตระกูลงานทิวสามารถขยายกิจการออกไปได้จำนวนมากในระยะเวลาต่อมา เนื่องจากราคาที่ดินของภูเก็ตเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วภายหลังจากเข้าสู่สมัยของการท่องเที่ยว การมีทรัพยากรที่มีจำกัดและเป็นที่ต้องการอย่างมากทำให้ตระกูลงานทิวสามารถสร้างความได้เปรียบจากการเข้าถึงทรัพยากรที่มีจำกัดและเป็นทรัพยากรที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ รวมทั้งยังจำกัดโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบจากการแข่งขันในธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในภูเก็ต การสร้างความ

¹ ในการจัดแบ่งขนาดของบริษัท กระทรวงพาณิชย์จะมีเกณฑ์การแบ่งขนาดของบริษัทที่แตกต่างกันในแต่ละประเภทอุตสาหกรรม โดยพิจารณาจากขนาดสินทรัพย์ การแบ่งขนาดดังกล่าวยึดจากฐานข้อมูล Business Online ซึ่งรวบรวมข้อมูลบริษัทจดทะเบียนจากกรมจดทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์เป็นหลัก

ได้เปรียบเทียบในการแข่งขันของตระกูลงานทิวจากการเข้าถึงที่ดินจำนวนมากภายหลังจากช่วงสงครามโลกนำไปสู่โอกาสในการแสวงหาค่าเช่าตามแนวคิด Resource Based View ดังจะเห็นว่าเมื่อภูเก็ตเข้าสู่ช่วงสมัยที่การท่องเที่ยวเริ่มเติบโตขึ้น ตระกูลงานทิวก็สามารถพัฒนาโครงการลงทุนในกิจการโรงแรมในพื้นที่ตัวเมืองภูเก็ตได้หลายโครงการ เช่น การสร้างโรงแรมซีทีไฮเต็ล ปี 2531 การลงทุนโรงแรม Royal City Phuket Hotel (ก่อนวิกฤตเครือNovotel เข้ามาบริหาร) และการขายที่ดินแถวป่าตองให้กับนักลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ในราคาสูงกว่าร้อยละล้านบาท (สุปราณี คณิรันดรสุข, 2533) และในขณะนี้ตระกูลงานทิวก็ยังมีที่ดินให้เช่าอีกเป็นจำนวนมาก

นอกจากการมีที่ดินจำนวนมากซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการสร้างความได้เปรียบให้แก่ตระกูลงานทิว โดยเฉพาะในธุรกิจยางพาราและธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แล้ว ตระกูลงานทิวยังพยายามสร้างความสามารถเฉพาะให้แก่กิจการของตนโดยเฉพาะในธุรกิจที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรม ดังจะเห็นได้จากพยายามปรับปรุงเทคโนโลยีการผลิตยางอนามัยในธุรกิจอุตสาหกรรมยางพาราของตระกูลด้วยการลงทุนซื้อนวัตกรรมการผลิตจากประเทศเยอรมนี หรือการเข้าซื้อกิจการที่ทำวิจัยและพัฒนาในต่างประเทศ อย่างไรก็ตามการลงทุนในด้านเทคโนโลยีต่างๆ ของตระกูลงานทิวยังคงอยู่ในลักษณะที่รับการถ่ายโอนเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ไม่ได้เป็นผู้ผลิตคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ทำให้บริษัทสามารถเป็นเจ้าของเทคโนโลยีได้เอง การผลิตยังอยู่ในรูปแบบการผลิตวัตถุดิบเพื่อป้อนให้กับบริษัทในต่างประเทศ ไม่สามารถสร้างตราสินค้าในธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นที่รู้จักของตลาด ความพยายามในการแสวงหาค่าเช่าจากการถ่ายโอนเทคโนโลยีจึงยังไม่ใช้การสร้างให้ตระกูลมีความทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Assets) เป็นของตัวเองอันสามารถนำไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาวได้ หรือกล่าวได้ว่าการแสวงหาค่าเช่าจากการเรียนรู้นวัตกรรมแม้จะนำมาซึ่งการเติบโตของกิจการแต่ไม่ทำให้กิจการมีประสิทธิภาพในการสร้างความได้เปรียบในระยะยาวได้

นอกจากนี้ หากพิจารณาในแง่ของความสามารถเฉพาะของธุรกิจ (Capabilities) การมีความสามารถในการบริหารจัดการที่โดดเด่นถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่สามารถนำไปสู่การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้แก่กิจการ ตระกูลงานทิวเป็นตระกูลหนึ่งในภูเก็ตที่พยายามประยุกต์ใช้การบริหารจัดการที่เป็นระบบด้วยการจดทะเบียนบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งมีข้อจำกัดในด้านของการบริหารจัดการที่โปร่งใสที่บริษัทต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม บริษัทในเครือของตระกูลงานทิวกลับมีปัญหาในการบริหารจัดการบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ โดยคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์(ก.ล.ต.) ได้ตั้งกรรมการสอบสวนบริษัทเซอร์คิทีอิลีททรอนิกส์ จำกัด(มหาชน) เนื่องจากพบว่าไม่มีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าบริษัทอ้างถึงลูกหนี้ที่ไม่มีตัวตนและอาจจะเข้าข่ายการทุจริตและกระทำความผิดพระราชบัญญัติหลักทรัพย์(กรุงเทพธุรกิจ, 20 กรกฎาคม 2549; ดอกเบี้ยธุรกิจ, 24 กรกฎาคม 2549; Bangkok Post, 20 July 2006) การโดนตั้งข้อกล่าวหาดังกล่าวเกิดขึ้นในขณะเดียวกับที่บริษัทจดทะเบียน

ในตลาดหลักทรัพย์อีกบริษัทในเครืองานทวีคือบริษัทไทยไวโรโปรดักส์ จำกัด(มหาชน)อยู่ในระหว่างการฟื้นฟูกิจการภายใต้กฎหมายล้มละลายในช่วงปี พ.ศ.2549 นอกจากนี้ในช่วงเวลาก่อนหน้านั้นในปี พ.ศ.2542 บริษัทไพร์ชวอเตอร์เฮาส์ ยังได้ออกรายงานวิเคราะห์การปล่อยกู้สินเชื่อของธนาคารกรุงไทย โดยยกตัวอย่างการปล่อยให้กับตระกูลงานทวีว่าเป็นการปล่อยกู้ที่ขาดความเป็นมืออาชีพเนื่องจากกิจการของเครือตระกูลงานทวีมีอนาคตที่ไม่ชัดเจนถึงความน่าเชื่อถือในการให้กู้ยืมจนทำให้บริษัทถูกจัดชั้นหนี้สูญของธนาคารกรุงไทย(กรุงเทพธุรกิจ, 17 พฤศจิกายน 2542) ข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการธุรกิจเครือตระกูลงานทวีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการสร้างความสามารถในการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐานของตระกูลงานทวีซึ่งกลายเป็นข้อจำกัดหนึ่งในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของกิจการ

แม้ว่าปัญหาที่เกิดในการบริหารจัดการกิจการอย่างเป็นระบบและโปร่งใสไม่สามารถทำให้ตระกูลงานทวีมีความสามารถเฉพาะที่นำไปสู่การสร้างความสามารถเฉพาะตัวได้ แต่หากพิจารณาจากการปรับตัวตามโครงสร้างเศรษฐกิจด้วยการปรับตัวเข้าสู่กิจการต่าง ๆ ตามสมัยแล้วจะเห็นได้ว่าตระกูลงานทวีเป็นตระกูลหนึ่งที่ “หูตากว้างไกล” สามารถรู้จังหวะเวลาที่เหมาะสมในการทำธุรกิจได้อย่างดี ตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนคือการที่ตระกูลงานทวีขยายกิจการเข้าสู่กิจการอุตสาหกรรมก่อสร้างโดยเฉพาะการก่อตั้งบริษัททักซิคอนกรีตซึ่งเป็นบริษัทผลิตเสาคอนกรีตที่รับงานก่อสร้างเสาไฟฟ้าให้กับรัฐบาลจำนวนหลายโครงการในช่วงที่รัฐบาลกำลังขยายการติดตั้งไฟฟ้าเข้าสู่พื้นที่ในภาคใต้ กิจการบริษัททักซิคอนกรีตขยายกำลังการผลิตได้เป็นจำนวนมากและมีการขยายโรงงานผลิตเสาไฟฟ้าออกไปหลายจังหวัดทั้งสุราษฎร์ธานี สงขลาและนราธิวาสทำให้บริษัทเติบโตได้อย่างมากในช่วงเวลาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่รัฐบาลประสบปัญหางบประมาณจนต้องหยุดก่อสร้างหลายโครงการ บริษัททักซิคอนกรีตก็ได้รับผลกระทบตามไปด้วยเนื่องจากจำกัดลูกค้าหลักไว้เฉพาะการไฟฟ้าเท่านั้น (สมชัย วงศาภาคย์, 2533) การเติบโตและปัญหาของบริษัททักซิคอนกรีตสะท้อนให้เห็นว่าแม้ตระกูลงานทวีจะสามารถมองเห็นทิศทางในการทำธุรกิจได้ดีจนทำให้สามารถเล่นไปตามกระแสธุรกิจได้แต่ข้อจำกัดในการที่ไม่สามารถบริหารความเสี่ยงของกิจการดังกล่าวกลับสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในเรื่องของความสามารถเฉพาะในการบริหารจัดการกิจการของตระกูลงานทวีซึ่งทำให้ตระกูลงานทวีไม่สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในกิจการอุตสาหกรรมก่อสร้างได้อย่างเต็มที่

นอกเหนือจากปัจจัยด้านสินทรัพย์และความสามารถในการบริหารจัดการแล้ว อีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเติบโตของธุรกิจโดยเฉพาะธุรกิจในประเทศไทย คือการสร้างเครือข่ายของกลุ่มทุน กิจการในเครือของงานทวีเองเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีเครือข่ายที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะเครือข่ายกับกลุ่มทุนทั้งในภูเก็ต กรุงเทพฯ และต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากในช่วงแรกที่นายหงานจูเปียนต้นตระกูลงานทวีได้ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ ปรากฏว่ามีการให้กลุ่มทุนอื่นผูกเข้าทำเหมืองที่ขอประทานบัตรได้ เช่น เหมืองบริเวณสะปำ อำเภอทุ่งคาให้นายโกยลี่ก้อ ต้นตระกูลโกยสมบุรณ์

ผูกเช่าทำ 6 เดือน ประธานบัตรตำบลลงให้ขุนชนาธรนิเทศ (ต้นตระกูลทองตัน) ผูกเช่า ศุภีมาน นฤมล วงศ์สุภาพ(2544:108) ซึ่งว่าการเปิดเหมืองสะท้อนถึงเครือข่ายทางสังคมหลายกลุ่ม นอกจากความเชื่อถือ ฟังพาอาศัยกันแล้ว ยังเป็นแหล่งระดมทุนการกู้ยืมเงินในหมู่เพื่อนและญาติผู้ใหญ่ด้วย ขณะเดียวกัน “ความเป็นมิตรสหาย นำไปสู่การเลื่อนไหลของข้อมูลข่าวสารและโอกาสทางธุรกิจ การฟังพาอาศัยในยามตกยาก” (ศุภีมาน นฤมล วงศ์สุภาพ, 2544:170)

ขณะเดียวกันทายาทของงานจูเปียนก็ได้แต่งงานกับตระกูลต่างๆ ของภูเก็ต เช่น แซ่อ่องทองตัน ถาวร่วงวงศ์ ซึ่งเป็นตระกูลนายเหมืองของภูเก็ตเช่นเดียวกัน การแต่งงานและการสร้างความสัมพันธ์ส่วนบุคคลสำหรับคนจีนเป็นการขยายความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างประโยชน์ทางธุรกิจทั้งในการสร้างตลาดและการจัดการองค์กร(Wu Jieh-min, 2001) ตัวอย่างหนึ่งของผลประโยชน์ทางธุรกิจที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ในตระกูลงานทิวคือการที่บุตรสาวของงานทิวแต่งงานกับนายอ่องคงหงวน(ตระกูลต่อที่มะ)ซึ่งพี่ชายมีความสัมพันธ์กับสายตระกูลพระอร่ามสาครเขตต์ซึ่งเป็นตระกูลเก่าของภูเก็ตที่มีที่ดินจำนวนมาก ทำให้ต่อมาตระกูลงานทิวอาศัยสายสัมพันธ์สามารถติดต่อซื้อที่ดินจากพระอร่ามสาครเขตต์มาได้หลายชิ้น (ศุภีมาน นฤมล วงศ์สุภาพ, 2544:141)

หากเปรียบเทียบกับบางตระกูลของภูเก็ตที่เป็นเจ้าของกิจการขนาดใหญ่แล้วจะเห็นได้ว่าในขณะที่บางตระกูลใช้ความสัมพันธ์ทางการเมืองสร้างเครือข่ายธุรกิจ ตระกูลงานทิวใช้ความสัมพันธ์กับกลุ่มทุนทั้งในไทยและต่างประเทศเพื่อสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ ส่วนหนึ่งเนื่องจากมีจุดยืนในการทำธุรกิจที่ไม่อิงผลประโยชน์ทางการเมืองกับกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมือง ด้วยเหตุผลว่าเป็นกลุ่มทุนที่สร้างตัวขึ้นมาจากฐานการทำธุรกิจมากกว่าการเมือง(ศุภีมาน นฤมล วงศ์สุภาพ, 2544:207)

อย่างไรก็ตาม การสร้างเครือข่ายแม้จะนำมาซึ่งการแสวงหาปัจจัยที่นำไปสู่การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันเช่นที่ดิน เทคโนโลยี หรือเงินทุนที่เพิ่มขึ้นซึ่งอาจจะพิจารณาได้ว่าเป็นความสามารถเฉพาะตัวของกลุ่มทุนบางกลุ่ม แต่การอาศัยเพียงเครือข่ายก็ไม่สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพให้แก่ธุรกิจในระยะยาวได้ด้วยตัวกิจการเอง โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับ การสร้างความได้เปรียบที่เกิดจากการมีสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้บางประเภท เช่นการมีตราสินค้าที่ติดตลาด การมีนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่คิดค้นได้เอง

5.3 วานิช: เล้าแก่ กับ การเมือง

5.3.1 ภูมิหลังตระกูลวานิช

ต้นตระกูลวานิช คือ นายเจียร วานิช เดิมชื่อเอียบกิมเจียน เกิดเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2449 นายเจียรเป็นบุตรของชาวจีนฮกเกี้ยน ที่เดินทางจากเมืองเอ๋อหมิงเพื่อมาเป็นกฐีเหมืองแร่ที่จังหวัดพังงาเมื่อประมาณปี พ.ศ.2439 ภายหลังจากบิดาเสียชีวิตลงขณะที่นายเจียรอายุ 3 ขวบ มารดาเป็นผู้เลี้ยงดูด้วยการตัดเสื้อและทำขนมขาย เมื่อนายเจียรอายุได้ 5 นายเจียรก็เริ่มต้นทำงานด้วยการช่วยมารดาและพี่ชายขายขนม และลอกเปลือกต้นเสม็ดขาย จนสามารถเก็บเงินได้จำนวนหนึ่ง หลังจากนั้นใช้เงินที่เก็บไว้เพื่อซื้อรถม้ามือสองขับรับส่งผู้โดยสารในตัวเมืองจังหวัดพังงาซึ่งเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีจนสามารถซื้อเรือเพื่อออกทะเลไปทำโป๊ะจับปลา เมื่อมีเรือหลายลำมากขึ้น นายเจียรก็ติดต่อรับจ้างทำงานให้กับบริษัททำเหมืองซุดแร่สัญชาติอังกฤษชื่อ บริษัทพลังงานหินเตรดดิ้ง ลิมิเต็ด ทำหน้าที่รับเหมารูปการแร่ซุดแร่ดิบบุกขึ้นฝั่ง ขนส่งพนักงานขึ้น-ลงเรือซุดแร่ รับเหมากัดหาไม้พื้นทะเล รับเหมาล้างแร่และรับเหมาก่อสร้างให้แก่บริษัทดังกล่าว แต่เพียงผู้เดียว (สุธวิงศ์ พงศ์ไพบุลย์ และคณะ, 2544; โอภาส สุกใส และคณะ, 2533)

การผูกขาดเป็นผู้รับเหมาให้กับนายเหมืองต่างชาติทำให้นายเจียรสามารถสะสมทุนได้มากขึ้น “ฐานะทางชื่อเสียงและการเงินได้รุ่งโรจน์ขึ้นตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา”(สุธวิงศ์ พงศ์ไพบุลย์ และคณะ, 2544:199) ต่อมาก็ขยายกิจการรับเหมาก่อสร้างสถานที่ราชการและขยายจำนวนเรือเพื่อรับขนส่งสินค้าระหว่างพังงา กันตัง ภูเก็ต และปีนังได้เป็นจำนวนหลายลำทั้งเรือสำเภาและเรือยนต์ จนเมื่อถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งเกิดภาวะขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค นายเจียรเป็นคนที่สามารถซื้อสินค้าจำเป็นมาได้เป็นจำนวนมาก เมื่อมีการจัดตั้งบริษัทจังหวัด นายเจียรได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการบริษัทจังหวัด (โอภาส สุกใส และคณะ, 2533) เนื่องด้วยทางราชการเห็นชื่อเสียงในการบริหารกิจการของตน(สุธวิงศ์ พงศ์ไพบุลย์ และคณะ, 2544:199)

เมื่อสามารถสะสมเงินทุนได้มากขึ้นจากการรับขนส่งสินค้าและการค้า ประกอบกับความรู้อันได้จากการทำงานเป็นลูกจ้างให้กับเหมืองแร่ต่างชาติ ทำให้นายเจียรเริ่มต้นทำเหมืองแร่ดิบบุกเหมืองแร่แห่งแรกที่พังงาไม่ประสบความสำเร็จ จึงได้ย้ายสำนักงานและขยายกิจการมายังจังหวัดภูเก็ตเนื่องจากเป็นศูนย์กลางการสื่อสาร คมนาคมและการเงินมากกว่าจังหวัดพังงา(สุธวิงศ์ พงศ์ไพบุลย์ และคณะ, 2544) โดยจดทะเบียนบริษัทเจียรวานิช จำกัด เมื่อ 22 มกราคม พ.ศ. 2491 เพื่อประกอบกิจการโรงงานยาง โรงงานน้ำมันมะพร้าว กิจการเดินเรือ และเป็นเอเยนต์เรือจากต่างประเทศ(โอภาส สุกใส และคณะ, 2533) รวมทั้งเป็นตัวแทนองค์การรับขนส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ของรัฐบาล(ร.ส.พ.)(สุธวิงศ์ พงศ์ไพบุลย์ และคณะ, 2544)

การเป็นนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงทำให้นายเจียร์มีโอกาสได้รู้จักกับบุคคลสำคัญทั้งในด้านธุรกิจและการเมืองในกรุงเทพฯ เช่น นายชิน โสภณพานิช นายโอสถ โกศิน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลประภาส จารุเสถียร พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ พลตรี ประमाण อติเรกสาร พลตรีศิริ สิริโยธิน เป็นต้น (สุธิงค์ พงศ์ไพบุลย์ และคณะ, 2544:199) การรู้จักกับผู้มีบทบาททางเศรษฐกิจและการเมืองที่สำคัญของไทย ทำให้นายเจียร์ วานิชได้รับเลือกให้เป็นผู้ดำเนินกิจการสาขาธนาคารกรุงเทพ จำกัด ประจำภูเก็ต โดยเป็นทั้งผู้จัดการสาขาจังหวัด และผู้จัดการภาค (สุธิงค์ พงศ์ไพบุลย์ และคณะ, 2544)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2509 นายเจียร์ได้รับคำแนะนำจากนายโอสถ โกศิน ซึ่งเป็นเลขาธิการ คณะกรรมการส่งเสริมสินค้าขาออก (ก.ส.อ) ว่าประเทศไทยน่าจะบุกเบิกธุรกิจปาล์มน้ำมันซึ่งมาเลเซียได้ดำเนินการประสบผลสำเร็จอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อเวลาที่ราคายางพาราดกต่ำ จะได้มีสินค้าอื่นรองรับ ต่อมาสำนักงานส่งเสริมสินค้าขาออกได้ทำการศึกษาเรื่องปาล์มน้ำมันและส่งโครงการให้นายเจียร์ โดยระบุว่าที่ดินที่ควรดำเนินโครงการคือบริเวณจังหวัดกระบี่ถึงสุราษฎร์ธานี เพราะมีภูมิอากาศเหมาะสม ท้ายที่สุดนายเจียร์ตัดสินใจลงทุนทำธุรกิจสวนปาล์มน้ำมัน โดยร่วมกับเพื่อน จัดตั้งเป็นบริษัทชื่อ บริษัทไทยอุตสาหกรรมน้ำมันและสวนปาล์ม จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทปาล์มน้ำมันแห่งแรกของประเทศไทย ทำสวนปาล์มที่จังหวัดกระบี่ บริษัทแห่งนี้มีจอมพล ประภาส จารุเสถียรถือหุ้นร่วมอยู่ด้วย (สุธิงค์ พงศ์ไพบุลย์ และคณะ, 2544) ต่อมาบริษัทได้ขอ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนประกาศให้กิจการปาล์มน้ำมันเป็นกิจการที่ได้รับการส่งเสริม ซึ่งได้รับความเห็นชอบโดยคณะกรรมการส่งเสริมประกาศให้อุตสาหกรรมกรรมน้ำมันปาล์มเป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมภายใต้เงื่อนไขว่านอกจากการสร้างโรงงานหีบน้ำมันแล้วบริษัทต้องทำสวนปาล์มไม่น้อยกว่า 8,000 ไร่ ซึ่งในที่สุดบริษัทแห่งนี้ก็ได้รับการส่งเสริมการลงทุนเป็นบริษัทแรก(อนุสาวรีย์นายเจียร์ วานิชผู้ก่อกำเนิดกิจการสวนปาล์มและน้ำมันปาล์ม, 2526)

กิจการปาล์มน้ำมันของนายเจียร์ วานิช เติบโตได้ดี ต่อมาบริษัทได้ขอสัมปทานที่ดินเพิ่มเพื่อปลูกสวนยางภายใต้การดำเนินงานของบริษัทภูเก็ต โรงงานยางจำกัด บริษัทเจียร์วานิช จำกัด และบริษัทไทยอุตสาหกรรมน้ำมันและสวนปาล์ม รวมเป็นเนื้อที่ 30,000 ไร่ปัจจุบันบริษัทปาล์ม น้ำมันของนายเจียร์ มีเนื้อที่รวมประมาณ 40,000 ไร่ ภายใต้กลุ่มบริษัทในเครือยูนิวานิชกรุ๊ป (สุธิงค์ พงศ์ไพบุลย์ และคณะ, 2544:201)

จากการบุกเบิกปาล์มน้ำมันของนายเจียร์ ส่งผลให้นายเจียร์ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นเบญจมาภรณ์ช้างเผือกเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2510

นายเจียร์ วานิชมีบุตรชายเพียงคนเดียวคือนายเอกพจน์ วานิช ซึ่งเป็นผู้รับช่วงดูแลกิจการของตระกูลวานิชต่อมา นายเอกพจน์ ได้สมรสกับนางบุญรอด ตันตัยย์ ซึ่งเป็นหลานของพระอร่ามสาครเขตต์ นายทุนเหมืองแร่ที่ในอดีตเคยร่ำรวยและประสบความสำเร็จในกิจการค้าจน

ได้ชื่อว่ามีที่ดินก่อนภูเก็ต(สุลัย ปิ่นประดับ 2525:40) ทั้งคู่มีบุตรด้วยกัน 8 คน บุตรแต่ละคนได้กลายเป็นกรรมการบริหารบริษัทต่างๆ ในเครือวานิช ยกเว้น นางอัญชลี วานิชซึ่งได้เข้าสู่วงการการเมืองท้องถิ่น โดยได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายสมัย และยังคงเคยเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอีกด้วย

5.3.2 กิจการในเครือและการปรับตัวของตระกูลวานิช

ภายใต้การบริหารธุรกิจเครือตระกูลวานิชของนายเอกพจน์ ธุรกิจของตระกูลวานิชได้ขยายกิจการออกไปมาก โดยขยายการขนส่งสินค้าที่ทำอยู่เดิมเป็นธุรกิจ Shipping ภายใต้บริษัทภูเก็ตโทวฮก จำกัด และร่วมทุนกับกิจการเดินเรือต่างประเทศกับบริษัท RCL ในสิงคโปร์และไทย และลงทุนซื้อท่าเรือน้ำลึก ในจังหวัดกระบี่เพื่อรับเรือเดินสมุทรซึ่งรับซื้อขายสินค้าในภาคใต้ (ผู้จัดการรายเดือน, 2542)

ส่วนกิจการเหมืองแร่ได้ขยายการทำกิจการเหมืองแร่ออกไปมากกว่าแร่ดีบุก คือทำเหมืองยิปซัม และวุลแฟรมเพิ่มเติม และขยายการทำเหมืองไปในหลายจังหวัด เช่น นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานีและกาญจนบุรี

ในด้านกิจการปาล์มน้ำมัน นายเอกพจน์ได้ขยายกิจการปาล์มน้ำมันเพิ่มเติมด้วยการจัดตั้งบริษัทสยามน้ำมันปาล์ม จำกัด บริษัทเจียรวานิชน้ำมันปาล์ม จำกัด รวมทั้งได้ร่วมทุนกับบริษัทยูนิลีเวอร์ จำกัดของประเทศไทย เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์มภายใต้การดำเนินงานของบริษัทยูนิวานิช จำกัด ซึ่งทำให้บริษัทสามารถใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ จากต่างประเทศเข้ามาพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันได้เพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ยังได้แตกประเภทธุรกิจไปลงทุนในโรงพยาบาลเอกชนที่จังหวัดชลบุรี ชื่อโรงพยาบาลเอกชล เป็นโรงพยาบาลขนาด 105 เตียง รวมถึงการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในรุ่นที่ 3 ของตระกูล โดยเริ่มลงทุนจากการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ชื่อวานิชพลาซ่า บนพื้นที่ 10 ไร่ ทำเป็นคอมเพล็กซ์ซึ่งมีโรงแรมชั้นหนึ่ง 19 ชั้น 200 ยูนิต อาคารพาณิชย์และศูนย์การค้า และต่อมาได้ลงทุนในโครงการที่อยู่อาศัยภายใต้โครงการ วานิช เบย์ฟรอนท์ วิลล์ เพื่อขายที่อยู่อาศัยสร้างเสร็จให้กับลูกค้าต่างประเทศและนักธุรกิจจากกรุงเทพฯ ทั้งหมด 46 ยูนิต(สุปราณี คงนิรันดรสุข, 2533)

ตารางที่ 5.6 แสดงให้เห็นถึงบริษัทต่างๆ ในเครือวานิช จะเห็นได้ว่ากิจการเกือบทั้งหมดในเครือวานิชจะเป็นกิจการที่ไดริเริ่มมาตั้งแต่รุ่นของนายเจียร ไม่ค่อยมีการขยายกิจการไปยังกิจการประเภทใหม่ๆ มากนักหากเทียบกับบางตระกูลของภูเก็ต สอดคล้องกับนายอภิรักษ์ วานิช บุตรชายของนายเอกพจน์ที่ให้สัมภาษณ์กับนิตยสารผู้จัดการรายเดือนไว้ว่า “เราไม่เน้นลงทุนใน

กิจการตัวใหม่ ๆ ที่ไม่มีความชำนาญแต่จะพยายามขยายฐานธุรกิจเดิมที่มีอยู่ในส่วนที่หายากแต่
 ละคนที่มีความรู้และความชำนาญให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ” (ผู้จัดการรายเดือน, 2542:58)

5.3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัว

แม้ว่าธุรกิจในเครือวานิชจะมีหลากหลายประเภท แต่ธุรกิจหลักของตระกูลยังคงเป็น
 ธุรกิจกิจการปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นธุรกิจที่ต้นตระกูลวานิชเป็นผู้บุกเบิกมาตั้งแต่เริ่มต้น โดยหาก
 พิจารณาการเติบโตของกิจการในตระกูลวานิชจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการสะสมทุนของกิจการ
 คือการสร้างความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับข้าราชการและนักการเมือง โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นของ
 กิจการภายใต้การดูแลของนายเจียร วานิช ซึ่งเป็นช่วงที่การปกครองของประเทศไทยอยู่ภายใต้
 การนำของรัฐบาลทหารโดยเฉพาะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายเจียร ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์
 ใกล้ชิดกับผู้มีอำนาจทางการเมือง(สุธิวศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ, 2544) สามารถก้าวเข้าสู่
 กิจการปาล์มน้ำมันโดยได้รับการแนะนำจากนายโอสถ โกศิน ซึ่งเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ในกรุงเทพฯ
 ขณะเดียวกันบริษัทปาล์มน้ำมันของนายเจียรยังมีชื่อของจอมพลประภาสเป็นผู้ถือหุ้น จนนำไปสู่
 คำครหาที่ว่านายเจียรสามารถได้รับสัมปทานที่ดินทำสวนปาล์มซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ป่าอันเนื่องมาจาก
 ความสัมพันธ์กับการเมือง(สุธิวศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ, 2544) ขณะเดียวกันการได้แต่งตั้งให้
 เป็นผู้จัดการธนาคารกรุงเทพ สาขาจังหวัดภูเก็ตและภาคใต้ ของนายเจียรก็ได้แสดงให้เห็นถึงการ
 มีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดีกับนักธุรกิจรายใหญ่ของกรุงเทพฯ

ต่อมาในสมัยรุ่นลูกของนายเจียร ความสัมพันธ์ของตระกูลวานิชกับนักการเมืองก็ยังคงมี
 เหนียวแน่นดังที่นางอัญชลี วานิช เทพบุตร บุตรสาวของนายเอกพจน์ วานิช ให้สัมภาษณ์ว่า

“...เราเป็นลูกผู้หญิงคนเดียวที่เรียนอยู่เมืองไทย คนอื่นไปเรียนต่างประเทศ เลยมีโอกาส
 ตามคุณพ่อไปทุกแห่ง พ่อมีเพื่อนเป็นนักการเมืองอยู่มาก พอเข้าไปถึงนักการเมืองนั่งอยู่
 นั่งคุยนั่งพูดกัน มันก็เลยพลอยรู้เรื่อง สนใจการเมืองไปด้วย...” (ปถมภรณ์ รัตนติลก ณ
 ภูเก็ต และ พันชุตดา สุขศิริสัมพันธ์, 2547)

และ

“อาจจะเป็นลูกที่ติดพ่อแล้วก็ไปกับเค้าทุกแห่งจนเราเข้าใจการเมือง เข้าใจว่าการเมือง
 เป็นเรื่องของเรา เป็นภารกิจที่เราต้องรับผิดชอบที่มันเข้ามาโดยอัตโนมัติ....รู้สึกเข้าถึง
 ความรู้สึกเกี่ยวกับการเมืองมาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะนักการเมืองของพรรค
 ประชาธิปัตย์ มีโอกาสพบท่านชวนตั้งแต่สมัยยังเป็นนักศึกษาอยู่ ระดับมัธยมก็เจอท่านสุ
 เทพแล้ว..” (ปถมภรณ์ รัตนติลก ณ ภูเก็ต และ พันชุตดา สุขศิริสัมพันธ์, 2547)

ตารางที่ 5.6 บริษัทที่เกี่ยวข้องกับบริษัทเจียรวานิช

	บริษัท	สถานภาพ	ปีที่จดทะเบียน	ทุนจดทะเบียน	ประเภทกิจการ
1	บริษัท เจียรวานิช จำกัด		22 มกราคม 2491	35,000,000	สวนยางพารา บริการเอเยนต์เรือ
2	บริษัท ภูเก็ตโรงงานยาง จำกัด		4 มกราคม 2503	2,000,000	สวนปาล์ม
3	ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงเลื่อยวานิช		12 เมษายน 2505	300,000	โรงเลื่อย
4	บริษัท ไทยอุตสาหกรรมน้ำมันและสวนปาล์ม จำกัด	ร้าง	30 มิถุนายน 2512	30,000,000	ปลูกปาล์ม
5	ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอกชัยยิบซั่มประเทศไทย		9 มีนาคม 2515	1,200,000	เหมืองแร่
6	บริษัท สยามปาล์มน้ำมันและอุตสาหกรรม จำกัด		17 ธันวาคม 2518	65,000,000	ทำการค่าน้ำมันปาล์ม
7	บริษัท โรงพยาบาลเอกชล จำกัด	แปรสภาพ	15 พฤศจิกายน 2521	125,000,000	สถานพยาบาล ตรวจโรคและรักษาผู้ป่วยโรคทั่วไป
8	บริษัท เจียรวานิชน้ำมันปาล์ม จำกัด	ร้าง	12 กรกฎาคม 2522	319,256,000	ประกอบกิจการทำสวนปาล์ม
9	บริษัท ภูเก็ตโหวงสก จำกัด		26 มีนาคม 2523	1,000,000	รับฝากสินค้า
10	บริษัท วานิชยิบซั่ม จำกัด		4 กันยายน 2523	44,000,000	แร่ยิบซั่ม
11	บริษัท เจียรวานิชการขนส่ง จำกัด		21 กันยายน 2530	30,000,000	ขนถ่ายสินค้าทางทะเล
12	บริษัท สยามเกษตรอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด		14 ตุลาคม 2530	220,000,000	ขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ (ทางบก ทางน้ำ)
13	บริษัท วานิช ปิ ล็อกไมน์นิ่ง จำกัด		15 เมษายน 2531	10,000,000	เหมืองแร่ (ดีบุก)
14	บริษัท ไทคุณอันดามัน จำกัด		18 เมษายน 2531	2,000,000	นากุ้ง
15	บริษัท วานิชลิเนียล จำกัด		12 ธันวาคม 2531	155,000,000	ค้าส่งหาจิมทรัพย์
16	บริษัท เอ.วี.ทรานสปอร์ต จำกัด		2 สิงหาคม 2534	1,000,000	ขนส่ง (ทางเรือภายในประเทศ)

17	บริษัท โรงพยาบาลเอกชล จำกัด (มหาชน)		1 เมษายน 2537	125,000,000	โรงพยาบาลทั่วไป
18	บริษัท ยูนิวานิช น้ำมันปาล์ม จำกัด	แปรรูป	26 ธันวาคม 2538	414,256,000	น้ำมันปาล์มเปลือกนอก น้ำมันเมล็ดในปาล์ม เมล็ดพันธุ์ และต้นกล้าปาล์มน้ำมัน
19	บริษัท เอกอุตสาหกรรมหิน จำกัด		24 ธันวาคม 2539	30,000,000	สวนปาล์ม, ยางพารา
20	บริษัท ยูนิวานิชน้ำมันปาล์ม จำกัด (มหาชน)		26 กันยายน 2543	470,000,000	น้ำมันปาล์มเปลือกนอก น้ำมันเมล็ดในปาล์ม เมล็ดพันธุ์ และต้นกล้าปาล์มน้ำมัน
21	บริษัท ศูนย์กลางแร่ไทย จำกัด	เล็ก	16 กันยายน 2545	1,000,000	ขายแร่และโลหะ ที่เป็นแผ่น-แท่ง-เส้น ยังไม่เป็นของ
22	บริษัท ปรีนเชส เฮลท์ แอนด์ สปา บีช รีสอร์ท จำกัด	ร้าง	11 สิงหาคม 2546	200,000,000	โรงแรม ภัตตาคาร
23	บริษัท กระบี่ รีเจอเนล โลจิสติกส์ จำกัด		30 กันยายน 2546	1,000,000	โรงเลื่อย
24	บริษัท เจ.ซี.ฟู๊ด คอร์ทส จำกัด		7 มีนาคม 2550	400,000	ให้คำปรึกษาบริการ
25	บริษัท แอสเสีทส์ อาร์ อัส จำกัด		24 สิงหาคม 2550	100,000	ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ จำหน่ายเครื่องตี๋ม
26	บริษัท เดอะ เอี๋ลม จำกัด		22 เมษายน 2553	500,000	ธุรกิจฟาร์มโคนม

ที่มา: ฐานข้อมูล Business Online

ความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นกับการเมืองของตระกูลวานิช ส่งผลให้นางอัญชลี วานิช หลานสาวของนายเจียร เข้าลางสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดภูเก็ต และ นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต และด้วยการเป็นนักการเมืองที่มาจากครอบครัวนักธุรกิจ ทำให้นางอัญชลีโดนตั้งข้อสังเกตไม่ต่างจากสมัยของนายเจียรว่าธุรกิจของตระกูลวานิชได้รับการเอื้อประโยชน์จากการเข้าสู่การเมืองของนางอัญชลี โดยเฉพาะเมื่อนายทศพร เทพบุตร สามีของนางอัญชลีเป็นหนึ่งในผู้ที่มีชื่อได้รับการจัดสรรที่ดิน สปก.4-01ในสมัยที่พรรคประชาธิปัตย์เป็นรัฐบาล

การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับข้าราชการและการเมืองของตระกูลวานิชนำไปสู่การสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันอันเนื่องมาจากสามารถเข้าถึงข้อมูลที่น่าไปสู่การเข้าสู่ธุรกิจปาล์มน้ำมันได้ก่อนผู้อื่นซึ่งสร้างโอกาสในการจำกัดการเข้ามาแข่งขันของกลุ่มทุนอื่นที่มาทีหลัง อีกทั้งการบุกเบิกที่ดินในจังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งเป็นที่ดินที่มีความเหมาะสมในการทำสวนปาล์มน้ำมันได้ก่อนผู้อื่นเป็นการเข้าถึงทรัพยากรที่เคลื่อนที่ไม่ได้ซึ่งช่วยจำกัดการเข้ามาแข่งขันของผู้แข่งขันรายใหม่ อันนำไปสู่การแสวงหาค่าเช่าจากการผูกขาดกิจการได้ในระยะหนึ่ง นอกจากนี้หากพิจารณาการเข้าถึงที่ดินสวนปาล์มตามที่ถูกตั้งข้อสังเกตว่าธุรกิจของนายเจียรซึ่งมีจอมพลประภาสเป็นผู้ถือหุ้นทำให้สามารถบุกเบิกที่ดินซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ป่ามาทำสวนปาล์มน้ำมันได้ตามข้อมูลของ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์และคณะ(2544) แล้วจะเห็นได้ว่าตระกูลวานิชสามารถแสวงหาค่าเช่าที่เกิดจากการถ่ายโอนทรัพยากรสาธารณะผ่านการได้รับสัมปทานทำกิจการปาล์มน้ำมัน นอกจากนี้การที่นายทศพร เทพบุตร สามีของนางอัญชลี วานิชได้รับจัดสรรที่ดิน สปก.4-01ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดสรรที่ดินให้กับเกษตรกรในสมัยที่นางอัญชลีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนของพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นพรรครัฐบาล ยังทำให้สามารถเข้าใจได้ว่าเครือข่ายความสัมพันธ์ทางการเมืองของตระกูลวานิชนำไปสู่โอกาสในการแสวงหาค่าเช่าจากทรัพยากรที่ดินของสาธารณะ แม้ว่าในท้ายที่สุดนายทศพร เทพบุตรจะต้องออกจากที่ดินสปก.ดังกล่าวตามคำพิพากษาของศาลก็ตาม

แม้ว่าปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางการเมืองจะเป็นปัจจัยที่เห็นได้ชัดเจนว่ามีอิทธิพลกับธุรกิจตระกูลวานิช โดยเฉพาะในสมัยของนายเจียร แต่ในการปรับตัวของตระกูลวานิชในช่วงสมัยหลังกิจการเหมืองแร่ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลต่อการขยายธุรกิจในเครือตระกูลวานิชด้วย โดยเฉพาะการร่วมทุนกับบริษัทยูนิลีเวอร์ ในบริษัทยูนิลีวานิชน้ำมันปาล์ม การร่วมทุนครั้งนี้ ตระกูลวานิชยอมลดสัดส่วนการถือหุ้นของตนในบริษัทลงเหลือเพียง 49% และให้บริษัทยูนิลีเวอร์ถือ 51% ภายใต้เงื่อนไขว่ายูนิลีเวอร์จะต้องนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในกิจการ

ความสัมพันธ์กับบริษัทยูนิลีเวอร์เกิดจากในช่วงแรกของการทำสวนปาล์มน้ำมัน บริษัทได้ส่งปาล์มขายให้กับบริษัทลีเวอร์บราเธอร์(ประเทศไทย) ซึ่งเป็นบริษัทผลิตสบู่ขนาดใหญ่ทำให้ต้อง

ใช้น้ำมันปาล์มจำนวนมาก จนในที่สุดบริษัทแม่ของลีเวอร์บราเธอร์คือยูนิลีเวอร์ติดต่อนายเจียร์เพื่อขอร่วมทุนแต่นายเจียร์เสียชีวิตลงก่อน เมื่อนายเอกพจน์เข้ามาบริหารกิจการแทนจึงได้ตกลงร่วมทุนกับยูนิลีเวอร์ เนื่องจากต้องการเครือข่ายและเทคโนโลยีที่ทันสมัยจากบริษัทยูนิลีเวอร์

“เหตุผลที่ยอมร่วมทุนเนื่องจากความนิชมองว่ายูนิลีเวอร์เป็นบริษัทที่มีสวนปาล์มและโรงงานปาล์มเป็นของตัวเองมากที่สุดบริษัทหนึ่งของโลก ทั้งในโคลัมเบีย อเมริกาใต้ แคนยา แอฟริกา ไนจีเรีย และมาเลเซีย เครือข่ายที่กว้างขวางและเป็นที่ยอมรับจะทำให้บริษัทมีระบบการบริหารงานที่ดีและมีเทคนิคใหม่ ๆ ที่จะมาใช้ในธุรกิจปาล์มน้ำมันซึ่งจะเกิดประโยชน์กับวานิช(ผู้จัดการรายเดือน, 2542:60)

การร่วมลงทุนของบริษัทยูนิลีเวอร์ของตระกูลวานิชสะท้อนให้เห็นความพยายามในการเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้ในกิจการปาล์มน้ำมันเช่นการใช้ตัวแมลงผสมเกสรแทนแรงงานคนซึ่งช่วยประหยัดต้นทุนให้กับบริษัทได้ถึง 6-7 ล้านบาท การใช้ระบบฉีดยากำจัดวัชพืชด้วยเครื่องมือรุ่นใหม่ซึ่งช่วยลดการสูญเสียสารเคมีลงได้จำนวนปีละมากกว่า 10 ล้านบาท (ผู้จัดการรายเดือน, 2542) แม้ว่าการร่วมลงทุนดังกล่าวจะทำให้ธุรกิจมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในกิจการแต่การได้รับเทคโนโลยีดังกล่าวเป็นเพียงการเรียนรู้ผ่านการถ่ายโอนจากบริษัทต่างประเทศมิใช่การคิดค้นนวัตกรรมของตัวเอง ซึ่งแม้ในช่วงเวลาหนึ่งการได้รับถ่ายโอนเทคโนโลยีดังกล่าวจะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์กับกิจการปาล์มน้ำมัน แต่ต่อมาเมื่อบริษัทยูนิลีเวอร์ปรับโครงสร้างบริษัทใหม่ก็ได้ขายคืนกิจการปาล์มน้ำมันให้กับตระกูลวานิช สะท้อนให้เห็นว่าการถ่ายโอนเทคโนโลยีจากบริษัทต่างชาติผ่านการร่วมลงทุนแม้จะมีผลต่อการเติบโตของธุรกิจแต่ก็ไม่สามารถรับรองได้ว่ากิจการร่วมลงทุนนั้นจะยั่งยืนและทำให้ธุรกิจรักษาความเป็นเจ้าของเทคโนโลยีไว้ได้

อย่างไรก็ตาม ตระกูลวานิชยังคงพยายามสร้างการเติบโตของกิจการยูนิวานิชน้ำมันปาล์มไว้ด้วยการนำบริษัทเข้าจดทะเบียนบริษัทในตลาดหลักทรัพย์เมื่อปี 2543 ซึ่งสะท้อนให้เห็นความพยายามนำเอาวิธีการจัดการธุรกิจที่เป็นระบบสากลมีความโปร่งใสม่าใช้ แทนการจัดการแบบธุรกิจครอบครัวที่มีอยู่เดิม

“การบริหารจัดการบริษัทในวานิชกรุ๊ป เราพยายามที่จะนำระบบสากลมาใช้ให้ได้มากที่สุด ลดระบบการบริหารแบบกงสีลงเท่าที่จะทำได้ แต่ก็ต้องยอมรับว่ายังเป็น Transition Period อยู่ คิดว่ายังคงต้องใช้เวลาอีกสักกระยะหนึ่งในการค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กร ตัวอย่างก็คือขณะนี้ยูนิวานิชเป็นสากลเต็มรูปแบบแล้ว และบริษัทเจียร์วานิชซึ่งเป็นบริษัทแม่ไม่มีสิทธิเข้ามาบริหารจัดการบริษัทอื่นเป็นเพียงบริษัทโฮลดิ้งที่ถือหุ้นในบริษัทลูกเท่านั้น ซึ่งการบริหารในลักษณะนี้เราเริ่มมาตั้งแต่คนรุ่นที่ 3 เข้ามาบริหารจัดการแล้ว” (อภิรักษ์ วานิช, สัมภาษณ์ในผู้จัดการ, 2542:63)

จากการเติบโตของธุรกิจปาล์มน้ำมันของตระกูลวานิชในแต่ละช่วงเวลาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความพยายามในการปรับตัวของกลุ่มทุนจากการใช้เครือข่ายส่วนบุคคล เข้าสู่การร่วมทุนกับกิจการต่างประเทศและการเข้าสู่การบริหารจัดการที่มีความโปร่งใสเป็นสากลซึ่งนำไปสู่การแสวงหาค่าเช่าที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา จากค่าเช่าที่เกิดจากการถ้ายโอนทรัพยากรสาธารณะไปสู่ค่าเช่าที่เกิดจากเรียนรู้เทคโนโลยีและพยายามเข้าสู่ค่าเช่าจากการบริหารจัดการซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าค่าเช่าจากการผูกขาดที่เกิดในช่วงเริ่มต้นของการสะสมทุน

นอกจากนี้ เช่นเดียวกับกับตระกูลอื่น ๆ ในภูเก็ต ปัจจัยด้านการมีที่ดินที่ตกทอดมาจากสมัยการทำเหมืองแร่เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการขยายกิจการของตระกูลโดยเฉพาะเมื่อราคาที่ดินปรับสูงขึ้น ดังกรณีของการริเริ่มธุรกิจวานิชพลาซ่าที่ใช้ที่ดินซึ่งเดิมเคยเป็นโรงงานยางรมควันของนายเจียรมาพัฒนา (ผู้จัดการรายเดือน, 2533) แม้อาจจะไม่โดดเด่นเท่ากับบางตระกูลที่มีทรัพย์สินเป็นที่ดินในจังหวัดภูเก็ตเป็นจำนวนมาก

5.4 ต้นบุญ-ณ ระนอง¹: นายทุนโรงแรมยุคบุกเบิก

5.4.1 ภูมิหลังตระกูลต้นบุญ

ต้นตระกูลต้นบุญคือต้นเกหลิม (หลิม ต้นบุญ) เกิดเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2439 เป็นที่รู้จักกันดีในชื่อของขุนเลิศโกคาร์กซ์ บรรดาศักดิ์ที่ได้รับพระราชทานเนื่องจากการทำหน้าที่เป็นนายท้ายเรือพระที่นั่งในคราวที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเลียบหัวเมืองปักษ์ใต้ในปี พ.ศ. 2471 นายต้นเกหลิมเป็นชาวจีนฮกเกี้ยนอพยพเข้ามาภูเก็ตเมื่อประมาณปี พ.ศ.2458 โดยเริ่มงานเป็นกรรมกรในเมืองหาบ และเป็นคนเฝ้าสวนผัก ก่อนที่จะได้งานเป็นคนเฝ้าเรือยนต์ให้กับบริษัททุ่งคาฮาเบอร์ ดิน เดรดยิ่ง ซึ่งเป็นบริษัทเหมืองแร่ของต่างชาติ (โอกาสสุกใสและคณะ, 2533) ต่อมาสะสมเงินได้มากขึ้นจากการที่มีผู้ชักชวนไปทำกิจการแจวเรือรับจ้างขนส่งผู้โดยสาร โดยให้ยืมเงินซื้อเรือยนต์เพื่อรับส่งผู้โดยสารข้ามเกาะ (ส.ศิริรักษ์, 2551:39) หลังจากนั้นจึงขยายงานเป็นผู้รับเหมามาทำไม้ส่งให้กับบริษัททุ่งคาฮาเบอร์ จำกัด

นายต้นเกหลิมถือได้ว่าเป็นเศรษฐีเหมืองแร่รุ่นใหม่คือเริ่มทำกิจการเหมืองแร่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การสะสมทุนของนายต้นเกหลิมมีลักษณะของนายทุนคอมปราดอร์คือเริ่ม

¹ เนื่องจากขุนเลิศโกคาร์กซ์มีบุตรเพียงคนเดียวคือกาญจนา ต้นบุญ ต่อมาเมื่อแต่งงานกับนายอุ้น ณ ระนอง ทำให้ตระกูลต้นบุญของขุนเลิศโกคาร์กซ์รวมอยู่กับตระกูล ณ ระนอง การกล่าวถึงตระกูล ณ ระนองในที่นี้จึงระบุพร้อมกับสกุลต้นบุญเพื่อหมายรวมถึงเฉพาะสายตระกูลที่เกิดจากการแต่งงานของบุตรของขุนเลิศโกคาร์กซ์และนายอุ้น ณ ระนองเท่านั้น ไม่นับรวมตระกูล ณ ระนองสายอื่น ๆ ซึ่งเป็นตระกูลที่มีสมาชิกในตระกูลจำนวนมากในหลายจังหวัดภาคใต้ของไทยอันเนื่องมาจากต้นตระกูลคือคอชูเจียงและคอซิมบี๊ที่เป็นขุนนางที่มีบทบาทสำคัญในภาคใต้ในอดีต

จากการเป็นผู้รับจ้างทำงานให้กับนายเหมืองต่างชาติ จนเริ่มสะสมทุนและความรู้ได้ ขณะเดียวกันก็ได้รับความไว้วางใจจากนายเหมืองชาวตะวันตกโดยเฉพาะในช่วงที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อบริษัททุ่งคาอาร์เบอร์และกงสุลอังกฤษต้องอพยพออกจากภูเก็ต จึงได้ฝากให้นายตันเกหลี้มเก็บรักษาเอกสารสำคัญของบริษัทไว้ ซึ่งนายตันเกหลี้มก็เก็บรักษาไว้อย่างดีจากการตรวจตราของญี่ปุ่น¹ เมื่อสงครามเลิกจึงทำให้บริษัททุ่งคาอาร์เบอร์ตอบแทนนายตันเกหลี้มด้วยการให้เข้าไปซุดหาแร่ในเหมืองของบริษัทซึ่งเรือซุดเข้าไปไม่ถึง และเรียกเก็บผลตอบแทนเพียง 12% ซึ่งเหมืองแร่แห่งนี้ก็ปรากฏว่ามีแร่ดีบุกมาก และยังอยู่ในช่วงที่แร่ดีบุกมีราคาสูงทำให้นายตันเกหลี้มสามารถเก็บสะสมเงินทุนได้อย่างรวดเร็วในเวลาเพียง 10 ปี (โอภาส สุกใส และคณะ, 2533)

จากการสัมภาษณ์นายแดง สุนันท์ทกุลซึ่งเป็นชาวภูเก็ตที่อยู่ร่วมสมัยที่กิจการเหมืองแร่ภูเก็ตเติบโตได้อธิบายให้เห็นว่าในอดีตที่ดินในภูเก็ตยังไม่มีมูลค่าสูงเท่าปัจจุบัน การมอบที่ดินให้แก่ผู้ที่รักใคร่ชอบพอกันเป็นเรื่องที่ปรากฏให้เห็นในภูเก็ตได้ไม่ยาก กรณีของนายตันเกหลี้มการโอนที่ดินเกิดจากบริษัทเหมืองเรือซุดตะวันตกใช้วิธีการซุดหาแร่จากที่ดินขนาดใหญ่ ที่ดินที่เหลือเป็นเศษ ๆ ที่เข้าใช้เครื่องมือขนาดใหญ่เข้าไปซุดไม่ได้ก็มอบให้กับนายตันเกหลี้มเข้าไปทำเหมืองจนสามารถสะสมทุนได้

นอกจากการทำเหมืองแร่แล้ว นายตันเกหลี้มยังได้เป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าในเครือบริษัทปูนซีเมนต์ไทย ครอบคลุม 3 จังหวัด และยังได้สร้างศูนย์การค้าเลิศโคคาร์กซ์ขึ้นเป็นแห่งแรกของภูเก็ต ประกอบด้วยโรงพยาบาลนตร์ โรงโบว์ลิ่ง อาคารพาณิชย์และโรงแรมชั้นหนึ่ง โดยริเริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ.2512

นายตันเกหลี้มมีบุตรสาวเพียงคนเดียว คือคุณหญิงกาญจนา ต้นบุญ ต่อมาได้แต่งงานกับนายอ่อน ณ ระนอง และมีทายาท 4 คน ทายาททั้ง 4 เป็นผู้บริหารกิจการในเครือโรงแรมเฟิร์ล โดยมีนายวิจิตร ณ ระนองบุตรชายคนโตเป็นผู้ควบคุมธุรกิจ นายวิจิตรเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในกิจการด้านการท่องเที่ยวของภูเก็ตเนื่องด้วยเป็นผู้ที่คร่ำหวอดในกิจการด้านการโรงแรมประกอบกับการศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยวโดยตรง ต่อมาเป็นผู้ก่อตั้งสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ตขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2521 และดำรงตำแหน่งนายกสมาคมเป็นเวลาถึง 15 ปี อีกทั้งยังมีบทบาทในด้านการท่องเที่ยวอีกหลายตำแหน่ง ทั้งประธานสมาพันธ์ธุรกิจท่องเที่ยวส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย อดีตนายกสมาคมโรงแรมไทย กรรมการบริหารการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นต้น (ผู้จัดการรายเดือน, 2542:74)

¹ เป็นที่น่าสังเกตว่าชื่อที่นายตันเกหลี้มได้รับพระราชทานว่า “ขุนเลิศโคคาร์กซ์” มีความหมายสะท้อนถึงผู้เป็นเลิศในการรักษาโภคภัณฑ์ ซึ่งน่าจะมีที่มาจากชื่อเสียงในการเก็บรักษาเอกสารของบริษัทตะวันตกในช่วงสงครามไว้ได้ของนายตันเกหลี้ม (แดง สุนันท์ทกุล, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2554)

5.4.2 ธุรกิจใ้เครือตระกูล ณ ระนอง(ต้นบุญ)

หากพิจารณาจากบริษัทที่เกี่ยวข้องกับบริษัทเพิร์ลซึ่งเป็นธุรกิจหลักของกลุ่มตระกูล ณ ระนอง(ต้นบุญ) จากตารางที่ 5.7 จะสามารถแบ่งกลุ่มธุรกิจออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ประกอบด้วย 1.กิจการที่เกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์ 2.กิจการโรงแรมและการท่องเที่ยว และ 3.กิจการที่เกี่ยวข้องกับการเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ โดยกิจการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และการเช่าที่ดินเป็นกิจการที่จดทะเบียนในช่วงประมาณปี 2491-2493 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากิจการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวเป็นกิจการที่สืบเนื่องมาจากกิจการเหมืองแร่ของขุนเลิศโกศารักษ์ในกลุ่มกิจการบริษัทโฮ้ยเชียง จำกัด

ในส่วนกิจการด้านการโรงแรม แม้ว่าขุนเลิศโกศารักษ์จะเป็นนายทุนเหมืองแร่ชาวจีนในภูเก็ตที่เริ่มกิจการเหมืองแร่ช้ากว่ากลุ่มทุนจีนหลายกลุ่มในภูเก็ตที่เติบโตมาก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ขุนเลิศโกศารักษ์ถือเป็นนายทุนจีนภูเก็ตคนแรก ๆ ที่ริเริ่มกิจการในธุรกิจบริการด้วยการริเริ่มทำศูนย์การค้าเลิศโกศารักษ์ขึ้นเป็นแห่งแรกของภูเก็ตตั้งแต่ปี พ.ศ.2512 ซึ่งศูนย์การค้าแห่งนี้ประกอบด้วยกิจการสหนาการต่าง ๆ ทั้งโรงพยาบาล ลานโบว์ลิ่ง ประกอบกับกิจการโรงแรมและอาคารพาณิชย์ กล่าวได้ว่าในตระกูลนายเหมืองจีนภูเก็ต ตระกูลต้นบุญของขุนเลิศโกศารักษ์เป็นหนึ่งในกลุ่มทุนจีนภูเก็ตที่มองเห็นโอกาสในกิจการด้านการท่องเที่ยวก่อนกลุ่มทุนเหมืองแร่กลุ่มอื่น ๆ และเป็นการเห็นโอกาสที่เกิดขึ้นก่อนที่กิจการเหมืองแร่จะหมดความสำคัญด้วย

กิจการศูนย์การค้าของขุนเลิศต่อมาได้จดทะเบียนภายใต้ชื่อบริษัทเพิร์ล จำกัด ในปี พ.ศ. 2517 และเริ่มทำโรงแรมเพิร์ลในปี พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นปีที่เกิดเหตุการณ์แทนทาลัมในภูเก็ตซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นจุดสิ้นสุดยุครุ่งเรืองของกิจการเหมืองแร่ในภูเก็ตโดยสิ้นเชิง กิจการลงทุนในเครือธุรกิจเพิร์ลประกอบด้วยโรงแรม ลานโบว์ลิ่ง โรงพยาบาลในลักษณะของศูนย์การค้าใจกลางเมือง

อย่างไรก็ตาม การบุกเบิกกิจการโรงแรมในยุคแรก ๆ ของภูเก็ตจะเป็นการทำธุรกิจโรงแรมภายในตัวเมือง ซึ่งในช่วงเวลาที่กิจการเหมืองแร่ยังเติบโตได้ดี ตัวเมืองภูเก็ตเป็นแหล่งธุรกิจที่สำคัญ แต่เมื่อการท่องเที่ยวทางทะเลมีบทบาทมากขึ้นจนทำให้การเจริญเติบโตของเมืองภูเก็ตขยายออกไปยังนอกเมือง ในบริเวณชายหาดต่าง ๆ รอบเกาะมากขึ้น กิจการโรงแรมในตัวเมืองซึ่งเคยมีมาตั้งแต่อดีตจึงไม่ใช่ธุรกิจที่ตอบสนองกับความต้องการของตลาดที่เข้าสู่การท่องเที่ยวชายทะเลได้เต็มที่ ตระกูล ณ ระนอง(ต้นบุญ) จึงขยายธุรกิจโรงแรมออกไปยังบริเวณที่เป็นแหล่งนักท่องเที่ยวคือ โรงแรมเพิร์ลวิลเลจ บริเวณหาดในยางซึ่งต่อมาได้ปรับปรุงเป็นโรงแรมอินดิโก เพิร์ลเพื่อให้มีเอกลักษณ์เฉพาะที่โยงเกี่ยวกับเหมืองแร่เพื่อสร้างเป็นจุดขายใหม่ให้แก่โรงแรม อีกทั้งยังได้ขยายกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเช่นการลงทุนในบริษัทคริวการบิน

ภูเก็ต จำกัด ในปี พ.ศ. 2535 เพื่อผลิตอาหารสำหรับสายการบินในเครื่องบินไทยเพิ่มเติมจากกิจการด้านการโรงแรมด้วย

นอกจากการบุกเบิกธุรกิจบริการด้วยการทำศูนย์การค้าและโรงแรมในช่วงปลายยุครุ่งเรืองของกิจการเหมืองแร่ในภูเก็ตแล้ว ในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจของประเทศไทยซบเซาลื่นโดยภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ตระกูล ณ ระนอง(ต้นบุญ) ได้ขยายกิจการเข้าสู่การเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์โตโยต้า โดยจดทะเบียนบริษัทโตโยต้าเพิร์ล ผู้จำหน่ายโตโยต้าจำกัดขึ้นในปี พ.ศ. 2522 กิจการที่เกี่ยวข้องกับการเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ของตระกูล ณ ระนองยังคงเป็นกิจการที่เติบโตมาได้จนถึงปัจจุบันดังจะเห็นได้จากกิจการบริษัทโตโยต้าเพิร์ลของกลุ่มตระกูล ณ ระนองเป็นหนึ่งในกิจการที่สามารถสร้างรายได้เกินกว่า 1,000 ล้านบาทของบริษัทจดทะเบียนในภูเก็ตในช่วงปี พ.ศ.2551-2553 และเป็นบริษัทเดียวที่เกี่ยวข้องกับตระกูล ณ ระนองที่มีรายได้เกินกว่าหนึ่งพันล้านบาทก่อนให้เห็นว่าเป็นแหล่งรายได้หลักของกลุ่มตระกูล อีกทั้งยังมีการขยายกิจการอย่างต่อเนื่องดังจะเห็นได้จากการจดทะเบียนบริษัทโตโยต้าสยามอโต้ ซาลอน จำกัดในปี พ.ศ. 2547 และการจดทะเบียนบริษัทโตโยต้าเพิร์ล ยูสคาร์ จำกัดในเดือนตุลาคมปี พ.ศ.2553

ตารางที่ 5.7 บริษัทที่เกี่ยวข้องกับบริษัทเพิร์ล

	บริษัท	สถานภาพ	ปีที่จดทะเบียน	ทุนจดทะเบียน	ประเภทกิจการ
1	บริษัท สามกอง โฮยเซียง จำกัด		8 เมษายน 2491	1,100,000	ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์
2	บริษัท สะป่าโฮยเซียง จำกัด		18 พฤศจิกายน 2493	840,000	ให้เช่าที่ดิน
3	บริษัท โฮยเซียง จำกัด		18 พฤศจิกายน 2493	600,000	ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์
4	ห้างหุ้นส่วนจำกัด รัตนเกษตร		12 มิถุนายน 2505	1,000,000	จำหน่ายกระแสไฟฟ้า
5	บริษัท เพิร์ล จำกัด		2 มกราคม 2517	75,000,000	โรงแรม
6	ห้างหุ้นส่วนจำกัด รวมทรัพย์ภูเก็ต	ร้าง	27 ธันวาคม 2521	1,400,000	ขายแร่ดีบุก แร่ลؤلแฟรมหรือแร่ชนิดอื่น ๆ
7	บริษัท โตโยต้าเพิร์ล ผู้จำหน่ายโตโยต้า จำกัด		30 มกราคม 2522	2,000,000	ขายรถยนต์ บริการซ่อมและบำรุงรักษารถยนต์ ขายอะไหล่
8	บริษัท สหกลการภูเก็ต จำกัด	เลิก	19 มีนาคม 2522	2,000,000	ขายปลีกรถยนต์ รถบรรทุก
9	ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภูเก็ตพังงาสამัคคี	ร้าง	1 กุมภาพันธ์ 2523	1,000,000	จำหน่ายสินแร่ดีบุก ลؤلแฟรม หรือแร่ชนิดอื่น ๆ
10	ห้างหุ้นส่วนจำกัด รวมกิจภูเก็ต	เลิก	27 กันยายน 2525	1,000,000	ทำเหมืองแร่ดีบุก แร่ลؤلแฟรม และแร่อื่น ๆ
11	บริษัท ชันแอนด์แซนด์ทัวร์ จำกัด		29 เมษายน 2526	2,000,000	กิจการท่องเที่ยว
12	บริษัท ทุงคาทรานสปอร์ต จำกัด	เลิก	1 สิงหาคม 2527	3,500,000	ประกอบกิจการขนส่งและขนถ่ายสินค้าและคนโดยสาร ทั้งทางบก ทาง น้ำ ทางอากาศ ทั้งภายในและระหว่างประเทศ ฯ
13	บริษัท เพิร์ลวิลเลจ จำกัด		30 กรกฎาคม 2528	140,000,000	ประกอบกิจการโรงแรม
14	บริษัท หมู่บ้านไทยภูเก็ต จำกัด		22 มิถุนายน 2530	15,000,000	ประกอบกิจการอาหารเครื่องดื่ม
15	บริษัท ไอทิม จำกัด		5 พฤศจิกายน 2530	24,500,000	โรงเรียนเอกชน
16	บริษัท ครว้การบินภูเก็ต จำกัด		14 กุมภาพันธ์ 2535	100,000,000	ผลิตอาหารสำหรับสายการบิน

17	บริษัท โตโยต้าสยามอโต้ ซาลอน จำกัด		27 มกราคม 2547	100,000,000	ขายปลีกรถยนต์,อะไหล่และอุปกรณ์รถยนต์ ซ่อมแซมรถยนต์,และตัวถังรถยนต์
18	บริษัท ฮู-แอท การ์ด จำกัด	เล็ก	23 มกราคม 2551	1,000,000	ประกอบกิจการรับออกแบบ รับเหมาก่อสร้างทุกประเภท งานวางระบบสาธารณูปโภค
19	บริษัท โตโยต้าเพิร์ล ยูสคาร์ จำกัด		5 ตุลาคม 2553	5,000,000	ขายรถยนต์เก่า
20	บริษัท วิงสแปน เซอร์วิสเชส จำกัด		2 ธันวาคม 2553	2,000,000	ให้บริการจัดหาคนงาน

ที่มา: ฐานข้อมูล Business Online

5.4.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว

การเปรียบเทียบกับกลุ่มตระกูลอื่น ๆ ที่เติบโตจากอุตสาหกรรมเหมืองแร่แล้ว ตระกูล ณ ระนอง(ต้นบุญ) เป็นตระกูลที่สามารถสร้างความได้เปรียบจากการเข้าสู่กิจการโรงแรมได้ก่อนกลุ่มตระกูลอื่น ๆ แม้ว่ากิจการโรงแรมที่ริเริ่มในช่วงแรกจะเป็นกิจการที่เกิดขึ้นภายในตัวเมืองภูเก็ตไม่ใช่รีสอร์ทริมทะเลซึ่งเป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน แต่ประสบการณ์ในการทำธุรกิจโรงแรมที่มีมายาวนานของผู้บริหารหลักของตระกูลคือนายวิจิตร ณ ระนอง และการเป็นนายกสมาคมการโรงแรมเป็นเวลาถึง 20 ปี ทำให้กลุ่มตระกูล ณ ระนองสามารถใช้ความรู้ ความชำนาญและความเข้าใจอุตสาหกรรมโรงแรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปรับตัวของธุรกิจ ดังที่นางวิภาพรรณ คุณสุวรรณ น้องสาวของนายวิจิตร ณ ระนองซึ่งเป็นหนึ่งในผู้บริหารกิจการในเครือเฟิร์ล ระบุว่า การทำกิจการโรงแรม “ไม่ใช่เรื่องที่ใครก็ทำได้” (วิภาพรรณ คุณสุวรรณ, สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2554) ความชำนาญและความรู้ที่เกิดจากการฝังตัวอยู่ในกิจการโรงแรมเป็นเวลานานถือเป็นความสามารถเฉพาะ (capabilities) ของตระกูล ณ ระนอง ในการจัดการให้ธุรกิจโรงแรมของตนแข่งขันกับกิจการโรงแรมอื่น ๆ ที่มีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ

ความสามารถหนึ่งในการจัดการธุรกิจของตระกูล ณ ระนองสะท้อนให้เห็นได้จากการรู้จักปรับเปลี่ยนธุรกิจให้ทันสมัยและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งเห็นได้จากการปรับปรุงกิจการโรงแรมเฟิร์ล วิลเลจให้มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวด้วยการตกแต่งใหม่ด้วยการผสมผสานแนวคิดประวัติศาสตร์เมืองแร่เข้ากับความทันสมัยของโรงแรม ภายใต้ชื่อโรงแรมใหม่คือ อินดิโกเฟิร์ล การปรับตัวนี้เป็นความพยายามในการสร้างความแตกต่างด้วยการดึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวของกิจการจากการที่ต้นตระกูลมีชื่อเสียงในกิจการเหมืองแร่มาใช้ในการแข่งขันกับกิจการโรงแรมรายใหม่ ๆ จากต่างถิ่นที่เกิดขึ้นในภูเก็ตอย่างต่อเนื่อง

“ตอนที่เฟิร์ล วิลเลจเกิดขึ้นยังไม่มีกลุ่มอื่น ๆ พอมีกลุ่มทุนใหม่ ๆ การก่อสร้างที่หลังก็ต้องดีกว่าที่ทำไปแรก ๆ ของเราก็เลยต้องปรับปรุง การทำกิจการโรงแรมอยู่กับที่ไม่ได้ ของเราปรับปรุงใหม่เป็นอินดิโก เฟิร์ล ใช้คอนเซปต์เหมืองแร่ มีทุกอย่างที่เกี่ยวกับเหมืองแร่ เพื่อทำให้รูปแบบแปลกออกไปจากโรงแรมอื่น พอเปลี่ยนคอนเซปต์แล้วตอนนี้ถ้าใครไม่ได้มาพักที่อินดิโกเฟิร์ลก็จะเซย” (วิภาพรรณ คุณสุวรรณ, สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2554)

กิจการโรงแรมเฟิร์ลของตระกูล ณ ระนองแตกต่างจากโรงแรมที่ลงทุนโดยกลุ่มตระกูลอื่น บางกลุ่มตรงที่ยังคงบริหารภายใต้ตราสินค้าของตนเองโดยไม่พึ่งเครือธุรกิจโรงแรมต่างชาติที่เป็นที่รู้จักดีกว่าเนื่องจากผู้บริหารมีความเห็นว่าธุรกิจอื่น ๆ หลายธุรกิจเมื่อเข้าไปร่วมทุนกับบริษัทอื่นแล้ว ท้ายที่สุดจะรักษากิจการดั้งเดิมของตนไว้ไม่ได้ ประกอบกับเชื่อว่าการร่วมทุนไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจสามารถแข่งขันได้ แม้จะยอมรับว่าการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของกลุ่มทุน

ภูเก็ตในอดีตมีส่วนช่วยในการลดความรุนแรงของการแข่งขันทางธุรกิจลง(วิภาพรรณ คุสุวรรณ, สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2554)

“การร่วมทุนสมัยก่อนก็ไม่ค่อยมีการร่วมทุนเท่าไร แต่มีการปรึกษากันว่าเราทำอันนี้ อีกคนก็ไม่ทำ อย่างตอนแรกเราเห็นโรงแรมออนออนเพิ่งลงทุน ก็ยังไม่ทำ แต่ก่อนการทำธุรกิจเป็นการถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันแต่เดี๋ยวนี้เป็นการชิงดีชิงเด่นกัน” (วิภาพรรณ คุสุวรรณ, สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2554)

แม้ว่าในธุรกิจโรงแรม ตระกูล ณ ระนอง(ต้นบุญ)จะไม่ได้ร่วมทุนกับกิจการอื่นเนื่องจากเป็นธุรกิจที่กลุ่มธุรกิจมีความเชี่ยวชาญอยู่แล้ว แต่ในกิจการอื่นของตระกูล คือการเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมใหม่ที่ไม่น่าขาย ตระกูล ณ ระนอง(ต้นบุญ) ก็ได้รับความช่วยเหลือจากบริษัทโตโยต้าจากญี่ปุ่น ในการให้ความรู้เกี่ยวกับกิจการรถยนต์ในช่วงแรกของการเข้าสู่กิจการตัวแทนจำหน่าย อีกทั้งในการพัฒนาผู้บริหารรุ่นใหม่ของบริษัทโตโยต้าเพิร์ลยังเริ่มต้นจากการเรียนรู้งานจากบริษัทโตโยต้ามอเตอร์(ประเทศไทย) ก่อนด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่นายชัยภัทร ณ ระนอง ซึ่งเป็นผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการโตโยต้าเพิร์ล ผู้จำหน่ายโตโยต้าซึ่งเป็นบุตรชายของนายวิจิตรได้เริ่มต้นการทำงานของตนด้วยการเข้าไปทำงานให้กับบริษัทโตโยต้า มอเตอร์(ประเทศไทย) ก่อนกลับมาบริหารกิจการของตระกูล

“เป็นความตั้งใจหลังจากเรียนจบเลย ว่า ก่อนลงมาช่วยธุรกิจโตโยต้าเพิร์ลของครอบครัว เราจะต้องฝึกงานที่โตโยต้ามอเตอร์ก่อน 1 ปี ช่วยนั้นเราก็ได้เรียนรู้ทุกอย่าง ทุกแผนก แผนกละ 1-2 อาทิตย์บ้าง ถ้าเป็นแผนกไหนที่สนใจพิเศษก็ฝึกนานประมาณ 1 เดือน ซึ่งนอกจากได้เรียนรู้งานภายในของโตโยต้าทั้งหมดแล้ว เรายังได้การประสานงานที่ดีด้วย” (ชัยภัทร ณ ระนอง, สัมภาษณ์ในภูเก็ตบูเลติน)

การเรียนรู้เทคโนโลยีจากบริษัทโตโยต้าประเทศญี่ปุ่นจึงเป็นส่วนสำคัญในการเข้าสู่กิจการรถยนต์ของตระกูล เช่นเดียวกับการเรียนรู้งานการบริหารงานจากโตโยต้ามอเตอร์(ประเทศไทย) ที่ช่วยในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้กับตระกูล ณ ระนอง(ต้นบุญ)

หากพิจารณาแนวทางในการปรับตัวของกลุ่มตระกูล ณ ระนองทั้งในกิจการโรงแรมและในกิจการตัวแทนจำหน่ายรถยนต์จะเห็นได้ว่าตระกูล ณ ระนองได้พยายามสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กิจการโรงแรมของตนด้วยการสร้างความแตกต่างให้แก่ธุรกิจประสานเข้ากับการปรับเปลี่ยนธุรกิจดั้งเดิมให้ทันสมัยด้วยการใช้ความสามารถเฉพาะในการเข้าใจประเภทของธุรกิจและการรู้จักตลาดคือจังหวัดภูเก็ตอย่างดีมาใช้ในกิจการเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กิจการของตัวเอง ความพยายามในการสร้างความแตกต่างในกิจการและความพยายามในการจำกัดการเข้ามาแข่งขันของผู้เล่นรายใหม่ภายหลังจากที่ธุรกิจของตนสามารถสร้างความได้เปรียบมาก่อนหน้าแล้วคือความพยายามในการแสวงหาค่าเช่า(Ricardian Rent) ให้กับกลุ่มทุนของ

ตนเอง ขณะเดียวกันในกิจการที่ตนไม่มีความชำนาญก็พยายามแสวงหาค่าเช่าจากการเรียนรู้เทคโนโลยีและการบริหารจัดการจากผู้เชี่ยวชาญ

อย่างไรก็ตาม ความพยายามในการแสวงหาค่าเช่าทั้งสองประเภทแม้จะทำให้กลุ่ม ณะรองยังสามารถปรับตัวแข่งขันท่ามกลางผู้แข่งขันรายใหม่ ๆ ในภูเก็ตได้แต่ภายใต้ตลาดที่มีการแข่งขันจากกลุ่มทุนที่เป็นเจ้าของกิจการที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติเช่นธุรกิจโรงแรมในเครือโรงแรมต่างประเทศซึ่งเป็นเจ้าของตราสินค้าและการบริหารจัดการโรงแรมที่เป็นนวัตกรรมเฉพาะในตลาดโรงแรมระดับสูงจึงไม่ทำให้กลุ่ม ณะรองสามารถยึดครองค่าเช่าได้อย่างสมบูรณ์หรือสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือในธุรกิจโรงแรมแม้โรงแรมเพิร์ลจะมีชื่อเสียงในกลุ่มคนภูเก็ตและมีความน่าสนใจในการเป็นตัวเลือกใหม่ ๆ ให้กับนักท่องเที่ยวแนวคิดโรงแรมที่แตกต่างแต่ก็ยังไม่สามารถผลักดันให้กลายเป็นโรงแรมที่มีชื่อเสียงในระดับเดียวกับโรงแรมในเครือต่างประเทศ เช่นเดียวกับในธุรกิจรถยนต์ที่แม้จะสร้างผลตอบแทนให้กับตระกูลได้แต่ก็เป็นผลตอบแทนที่ผูกติดอยู่กับชื่อเสียงของบริษัทข้ามชาติจากต่างประเทศ การบริหารจัดการก็ยังเกิดจากการเรียนรู้จากตัวอย่างมากกว่าที่จะเป็นการสร้างข้อได้เปรียบให้กับธุรกิจของตนด้วยการสร้างนวัตกรรมของตนเองที่จะนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขันระยะยาวได้

5.5 อุปนิสัย: แตกแล้วโต?

5.5.1 ภูมิหลังตระกูลอุปนิสัย

ต้นตระกูลอุปนิสัยคือ นายฮั่นก้วน แซ่หงอ เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน อพยพมาภูเก็ตเมื่อประมาณทศวรรษ 2450 พร้อมกับลูกชายหนึ่งคนชื่อซันเหล แซ่หงอ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นนายจร อุปนิสัย นายฮั่นก้วนเริ่มต้นทำงานในภูเก็ตด้วยการเป็นเสมียนอยู่ในบริษัทชู้หิ้น ของตระกูลของตน เป็นเสมียนอยู่หลายปีจนสามารถเก็บเงินจำนวนหนึ่งได้จึงลาออกมาเปิดร้านขายของชำชื่อ “ซินฮ่องชู้” เพื่อจำหน่ายสินค้าของชำทุกชนิด ต่อมาเมื่อกิจการร้านซินฮ่องชู้เติบโตได้ดีก็ได้เข้าไปรับเป็นตัวแทนจำหน่ายเบียร์สิงห์ตั้งแต่ช่วงแรกที่บริษัทบุญรอด บริวเวอรี่จำกัดเปิดโรงงานใหม่ๆ ในปี พ.ศ. 2478 ต่อมาได้ขออนุญาตเปิดโรงงานผลิตเหล้าขาวตราวงข้าว

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นายฮั่นก้วนได้เริ่มลงทุนในกิจการเหมืองแร่ร่วมกับตระกูลตันติวิท เปิดเป็นบริษัทบ้านหวนดินโม่หนึ่ง จำกัด โดยซื้อกิจการเหมืองแร่ต่อจากชาวมาเลเซีย ต่อมาได้ขยายการลงทุนในกิจการเหมืองแร่และสวนยางพาราอีกหลายบริษัท

ต่อมานายฮั่นก้วนได้แต่งงานอีกครั้งหนึ่ง มีบุตร 7 คน ภายหลังจากนายฮั่นก้วนเสียชีวิตแล้ว กิจการในเครือซินฮ่องชู้ อยู่ภายใต้การบริหารงานของนายจรและนายสุริยะ ขณะที่ทายาทคนอื่น ๆ ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการ จนท้ายที่สุดนำไปสู่ความขัดแย้งในตระกูลอุปนิสัย นายวิจิตร อุปนิสัย บุตรชายของภรรยาคนที่สองของนายฮั่นก้วนได้ฟ้องร้องนายจร

ซึ่งเป็นพี่ชายต่างมารดาและนายสุริยะซึ่งเป็นพี่ช่วยร่วมมารดา ร่วมกับผู้ถือหุ้นคนอื่น ๆ ของบริษัทบ้านหวนดินไผ่นิ่ง จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทร่วมทุนระหว่างตระกูลอุปัติศฤงค์และตันติวิท เนื่องจากสงสัยว่าการจัดแบ่งที่ดินในหมู่กรรมการและหุ้นส่วน ในการขายและซื้อที่ดินในครอบครองของบริษัทบ้านหวนดินไผ่นิ่งจำกัดภายหลังจากยกเลิกทำเหมืองแร่มีราคาต่ำกว่าราคาประเมินของกรมที่ดินและต่ำกว่าราคาซื้อขายในตลาดทำให้บริษัทฯ ต้องเสียทรัพย์สินที่ควรจะได้ (ผู้จัดการรายเดือน, 2542:72)

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้มีการแบ่งกลุ่มบุตรชายของนายฮั่นก้วนออกเป็นสองกลุ่ม คือกลุ่มของนายจเรและสุริยะ และกลุ่มทายาทอื่น ต่อมานายไพบูลย์ อุปัติศฤงค์ บุตรชายของนายจเร อุปัติศฤงค์ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทขึ้นฮ่องซุ่ย การลาออกของนายไพบูลย์ได้ส่งผลกระทบต่อการเป็นตัวแทนจำหน่ายเบียร์สิงห์ของบริษัทขึ้นฮ่องซุ่ย เนื่องจากบริษัทเบียร์สิงห์มีความสัมพันธ์กับกลุ่มของจเรและสุริยะจากการที่ไพบูลย์เป็นผู้ดูแลกิจการเป็นตัวแทนจำหน่ายเบียร์สิงห์มาตั้งแต่ต้น ทำให้จเรและไพบูลย์ได้ตั้งบริษัทใหม่ขึ้นมาชื่อ บริษัท สีวลี เพื่อเป็นตัวแทนจำหน่ายเบียร์สิงห์แทนบริษัทขึ้นฮ่องซุ่ย

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทขึ้นฮ่องซุ่ยแล้ว ในปี พ.ศ. 2529 นายไพบูลย์ บุตรชายของนายจเร อุปัติศฤงค์กับนางเรวดี หงษ์หยก ได้ริเริ่มลงทุนในกิจการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในภูเก็ตโดยร่วมหุ้นกับเพื่อนสนิทที่เรียนหนังสือจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย(ไพบูลย์ อุปัติศฤงค์, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2554) ด้วยกันลงทุนทำโครงการบ้านจัดสรรครบวงจรเป็นแห่งแรกของภูเก็ต ภายหลังจากนายไพบูลย์ได้ถ่ายโอนกิจการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ให้กับบุตรชายเป็นผู้ดูแลกิจการต่อจากตน เนื่องจากนายไพบูลย์ได้เข้าสู่การลงสมัครรับเลือกตั้งและได้รับเลือกตั้งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ตและเป็นคู่แข่งคนสำคัญของนางอัญชลี วานิช เทพบุตร

5.5.2 กิจการในเครือและการปรับตัวของกลุ่มอุปัติศฤงค์

นายฮั่นก้วนได้เริ่มต้นกิจการจากการขายของชำในชื่อร้านขึ้นฮ่องซุ่ยซึ่งต่อมาได้จดทะเบียนเป็นบริษัทขึ้นฮ่องซุ่ย จำกัด เป็นบริษัทหลักของตระกูลอุปัติศฤงค์ ต่อมาบริษัทขึ้นฮ่องซุ่ยได้รับเป็นตัวแทนจำหน่ายเบียร์สิงห์ของกลุ่มบุญรอดบริวเวอรี่และขยายกิจการเข้าสู่ธุรกิจผลิตสุราซึ่งได้ปิดกิจการในเวลาต่อมา ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 นายฮั่นก้วนได้ริเริ่มลงทุนในกิจการเหมืองแร่ร่วมกับตระกูลตันติวิท เปิดเป็นบริษัทบ้านหวนดินไผ่นิ่ง จำกัด โดยซื้อกิจการเหมืองแร่ต่อจากชาวมาเลเซีย ต่อมาได้ขยายการลงทุนก่อตั้งเป็นบริษัทปิ่นเยาะ และไทยทอง จำกัดเพื่อส่งออกแร่ไปต่างประเทศ และมีบริษัทเหมืองแร่บ้านขุนและเรือชุดแร่สหพิบูลย์จำกัด

นอกจากกิจการซื้อมาขายไปและกิจการเหมืองแร่แล้ว กลุ่มตระกูลอุปัติศฤงค์ยังได้ลงทุนในกิจการสวนยางพาราภายใต้บริษัทภูเก็ตทองสินและบริษัทสหการอุตสาหกรรมและสวนยางเพื่อรับซื้อและส่งออกยางพาราไปต่างประเทศ หลังจากนั้นจึงขยายกิจการเข้าสู่การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และกิจการโรงแรม โดยมีการร่วมทุนกับบริษัทเอ็มบีเค จำกัด(มหาชน) ในบริษัทเอ็มบีเครีสอร์ท จำกัด(มหาชน) ซึ่งเป็นกิจการรีสอร์ทและโรงแรม อย่างไรก็ตามสัดส่วนการลงทุนของตระกูลชั้นน้องชู้ในบริษัทเอ็มบีเครีสอร์ทมีไม่มากนัก ขณะเดียวกันบริษัทชั้นน้องชู้ก็ได้ปรับเข้าสู่ธุรกิจการเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ด้วย (ดูธุรกิจในเครือชั้นน้องชู้จากตาราง 5.6)

จากความขัดแย้งของทายาทตระกูลอุปัติศฤงค์ทำให้บริษัทชั้นน้องชู้จำกัดต้องสูญเสียการเป็นตัวแทนจำหน่ายเบียร์สิงห์ให้กับกลุ่มของนายจรและสุริยะ เนื่องจากบริษัทบุญรอดบริวเวอรี่มีความใกล้ชิดกับกลุ่มของนายจรและสุริยะ มากกว่าทายาทอีกกลุ่ม โดยกลุ่มของนายจรและสุริยะได้เปิดบริษัทสวีลีเป็นตัวแทนจำหน่ายเบียร์สิงห์ในเวลาต่อมาภายใต้การดูแลของนายไพบูลย์อุปัติศฤงค์ บุตรชายคนเดียวของนายจร

นอกจากการเป็นตัวแทนจำหน่ายเบียร์สิงห์แล้ว นายไพบูลย์ ได้ขยายธุรกิจเข้าสู่กิจการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ โดยเริ่มต้นจากโครงการบ้านจัดสรรชื่อโครงการภูเก็ตวิลล่า โครงการบ้านจัดสรรภูเก็ตวิลล่า 1 ของนายไพบูลย์เป็นโครงการบ้านจัดสรรแห่งแรกในภูเก็ตที่ประกอบด้วยสโมสรสระว่ายน้ำและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก และต่อมาได้ขยายโครงการลงทุนอีกหลายโครงการ รวมถึงปัจจุบันมีโครงการภูเก็ตวิลล่าถึง 11 โครงการ(ไพบูลย์ อุปัติศฤงค์, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2554)

“เราดูการบินไทยบินเข้าสู่จังหวัดภูเก็ตเท่ากับแนวโน้มการทำเหมืองแร่เปลี่ยนไปแน่นอน ภูเก็ตไม่ใช่เหมืองแร่และราคาแร่ไม่คุ้มชุดไปขายเพราะค่าดำเนินการแพงและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีมาก เพราะฉะนั้นการท่องเที่ยวมีบทบาทมากขึ้น ดังนั้นการทำเหมืองต้องทำรายงานสิ่งแวดล้อม มีปัญหาในการจัดการ จึงต้องหาธุรกิจอื่นในการเติบโตขึ้นมา ดังนั้นภูเก็ตวิลล่าตั้งขึ้นมาเป็นการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่จะโตคู่กับการท่องเที่ยว” (ไพบูลย์ อุปัติศฤงค์, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2554)

ธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ของนายไพบูลย์เติบโตได้อย่างต่อเนื่องจนนายไพบูลย์ได้ชื่อว่าเป็นแลนด์ลอร์ดคนหนึ่งของภูเก็ต แม้ว่าในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 นายไพบูลย์จะได้รับผลกระทบจากวิกฤตเนื่องจากไม่สามารถขายบ้านที่ได้ และแผนการลงทุนที่วางไว้ได้รับผลกระทบ แต่ในที่สุดนายไพบูลย์ก็สามารถผ่านวิกฤตดังกล่าวมาได้ด้วยการชะลอโครงการบางส่วน ในปัจจุบันธุรกิจการพัฒนาที่ดินของนายไพบูลย์ยังคงขยายกิจการอย่างต่อเนื่องภายใต้การดูแลของบุตรชายของนายไพบูลย์ (ดูตาราง 5.8)

ตารางที่ 5.8 บริษัทที่เกี่ยวข้องกับบริษัทชินฮงซู่ย

	บริษัท	สถานภาพ	ปีที่จดทะเบียน	ทุนจดทะเบียน	ประเภทกิจการ
1	บริษัท ชินฮงซู่ย จำกัด		18 มกราคม 2490	30,000,000	ขายรถจักรยานยนต์/ซ่อมและบำรุงรักษา
2	บริษัท ไทยทอง จำกัด		10 มีนาคม 2491	9,000,000	ให้เช่าที่ดิน
3	บริษัท สหการอุตสาหกรรมและสวนยาง จำกัด		1 กันยายน 2494	4,800,000	ให้เช่าสวนยาง
4	บริษัท ภูเก็ตทองสิน จำกัด	เล็ก	22 เมษายน 2498	10,000,000	รายได้จากการขายยาง
5	บริษัท เหมืองแร่ปิ่นเยาะ จำกัด		3 กันยายน 2500	10,000,000	การทำสวนยางพารา
6	บริษัท ศฤงคารพัฒนา จำกัด		16 พฤศจิกายน 2521	3,000,000	ให้เช่าที่ดิน
7	บริษัท เอ็ม บี เค รีสอร์ท จำกัด (มหาชน)		10 เมษายน 2546	200,000,000	ให้เช่าทรัพย์สิน ให้บริการสนามกอล์ฟ จำหน่ายอุปกรณ์กีฬา, ให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม

ที่มา: ฐานข้อมูล Business Online

ตารางที่ 5.9 บริษัทที่เกี่ยวข้องกับภูเก็ตวิลล่า

	บริษัท	ปีที่จดทะเบียน	ทุนจดทะเบียน	ประเภทกิจการ
1	บริษัท คอมพิวเตอร์ แอนด์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด	23 พฤศจิกายน 2523	1,000,000	จำหน่ายอุปกรณ์ เครื่องใช้สำนักงาน
2	บริษัท ยูโนเต็ด ภูเก็ต คอมเมอร์เชียล จำกัด	29 ตุลาคม 2530	20,000,000	ขายรถจักรยานยนต์ ขายอะไหล่และน้ำมันเครื่อง
3	บริษัท ยูโนเต็ด พรอพเพอร์ตี้ จำกัด	21 กันยายน 2532	346,200,000	ขายบ้านพร้อมที่ดิน
4	บริษัท ยูโนเต็ด เรียลตี้ จำกัด	7 กรกฎาคม 2535	37,000,000	ขายบ้านพร้อมที่ดิน
5	บริษัท ภูเก็ตเรียลตี้ จำกัด	30 ตุลาคม 2535	35,000,000	ขายบ้านพร้อมที่ดิน
6	บริษัท โคลินาสโฮลดิ้ง จำกัด	26 พฤษภาคม 2538	126,000,000	ขายบ้านพร้อมที่ดิน
7	บริษัท วิลล่าพรอพเพอร์ตี้ จำกัด	30 พฤษภาคม 2538	154,000,000	ขายบ้านพร้อมที่ดิน
8	บริษัท เจ.เอ.การก่อสร้าง จำกัด	5 กันยายน 2538	5,000,000	รับเหมาก่อสร้าง
9	บริษัท ภูเก็ตสวีลี จำกัด	19 พฤศจิกายน 2539	29,000,000	จำหน่ายเบียร์, สุรา จำหน่ายโซดา น้ำดื่ม, น้ำอัดลม
10	บริษัท โรเบิร์ตส์ ภูเก็ต แอลแอลซี จำกัด	22 มีนาคม 2542	22,000,000	บริการห้องพัก (โรงแรม) และจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม
11	บริษัท คนบ้านเรา จำกัด	9 พฤศจิกายน 2542	45,000,000	บริการห้องพักและจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม
12	บริษัท ภูเก็ตวิลล่า จำกัด	21 สิงหาคม 2546	80,000,000	ขายอสังหาริมทรัพย์
13	บริษัท ภูเก็ตวิลล่า แมเนจเม้นท์ จำกัด	18 พฤษภาคม 2553	1,000,000	บริการห้องพัก
14	บริษัท ภูเก็ตวิลล่า โฮเต็ล จำกัด	17 มิถุนายน 2553	165,000,000	บริการห้องพักและจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม

ที่มา: ฐานข้อมูล Business Online

5.5.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัว

หากเปรียบเทียบกิจการที่เป็นจุดเริ่มต้นและเป็นกิจการหลักของตระกูลอุปติศวงศ์คือ กิจการร้านซิ่นฮ่องซูซึ่งเป็นที่รู้จักชื่อกันไปทั่วกรุงเทพฯ กับธุรกิจค้าปลีกขนาดใหญ่ในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นกิจการที่มีลักษณะชื่อกันไปทั่วกรุงเทพฯ เช่นเดียวกันจะเห็นได้ว่าการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของธุรกิจมีความแตกต่างกับธุรกิจประเภทอื่น สิ่งที่สำคัญในการเติบโตของธุรกิจค้าปลีกขนาดใหญ่ในกรุงเทพฯ คือการมีตราสินค้าซึ่งเป็นทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Assets) ชื่อเสียงของตราสินค้าช่วยสร้างการรับรู้จดจำให้แก่ผู้ซื้อซึ่งจะสามารถต่อยอดนำไปสู่การสร้างความสำเร็จได้เปรียบในการแข่งขันให้แก่ธุรกิจ ในกรณีของซิ่นฮ่องซูแม้จะเป็นที่รู้จักในกลุ่มคนภูเก็ตในอดีต แต่ตระกูลอุปติศวงศ์ก็ไม่สามารถสร้างตราซิ่นฮ่องซูให้กลายเป็นสินทรัพย์สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จได้เปรียบในการแข่งขันของตระกูลได้

ขณะเดียวกันในการเติบโตของธุรกิจค้าขายของตระกูลอุปติศวงศ์กลับผูกอยู่กับชื่อเสียงของตราสินค้าที่จัดจำหน่ายคือเบียร์สิงห์ การปรับตัวเพื่อแข่งขันของกลุ่มตระกูลอุปติศวงศ์จึงเป็นความพยายามในการรักษาเครือข่ายของกลุ่มของตนกับกลุ่มเบียร์สิงห์เพื่อนำไปสู่การผูกขาดการเป็นตัวแทนจัดจำหน่ายเพียงผู้เดียวเพราะการพึ่งพาเครือข่ายของเบียร์สิงห์เป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญเติบโตของกลุ่มตระกูล

“หลาย ๆ ครั้งเราไม่สามารถเติบโตได้คนเดียว เราโตวันนี้ได้ส่วนหนึ่งก็มาจากภริยาภักดี คำทำสินค้ำมีคุณภาพ คอนเนคชั่นนี้มาจากกัง[นายหงอฮั่นก้วน] คุณปู่กับพระยาภริยาภักดีรู้จักกันดี พอมารุ่นพ่อคุณประจวบก็สนิทกับพ่อ พอถึงคุณสันติ ก็รุ่นเดียวกับผม [ไพบูลย์] ทำให้เราเป็น เอเจนต์ใหญ่ที่สุดในภาคใต้” (ไพบูลย์ อุปติศวงศ์, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2554)

กลุ่มตระกูลอุปติศวงศ์เป็นกลุ่มตระกูลที่ใช้การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนเพื่อเป็นปัจจัยในการแข่งขันที่เด่นชัด ทั้งการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มทุนในท้องถิ่นและกลุ่มทุนต่างถิ่น โดยหากพิจารณาจากจุดเริ่มต้นของกิจการของนายฮั่นก้วนจะเห็นว่าการลงทุนร่วมกับตระกูลตันติวิทและขยายกิจการร่วมกัน ความสัมพันธ์ที่ทั้งสองตระกูลมีนำไปสู่การแต่งงานระหว่างนายสุริยะ อุปติศวงศ์กับนางสันทนา ตันติวิท เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ของทั้งสองตระกูลไว้ด้วยกัน ความสัมพันธ์ของทั้งสองตระกูลในการร่วมทุนทางธุรกิจยังคงดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ บุตรชายของนายฮั่นก้วนถึง 3 คนยังได้แต่งงานกับบุตรสาวของตระกูลหงษ์หยก ความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่เกิดจากการแต่งงานนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มทุน ในภูเก็ตในช่วงก่อนที่จะมีทุนต่างถิ่นเข้ามาลงทุนเป็นกลุ่มทุนที่รู้จัก และหลีกเลี่ยงการแข่งขันกันโดยตรงระหว่างกลุ่มตระกูลที่สนิทสนมกัน

การอาศัยเครือข่ายในการเจริญเติบโตแม้จะช่วยให้ธุรกิจสามารถสร้างความสามารถในการแข่งขันได้ในระดับหนึ่งแต่ไม่ได้นำไปสู่ค่าเช่าที่แข่งขันได้ ขณะเดียวกันเครือข่ายความสัมพันธ์เป็นปัจจัยที่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลจึงไม่ได้นำความได้เปรียบมาสู่องค์กรอย่างแท้จริง ดังกรณีของบริษัทชินฮงซูซึ่งเดิมเป็นตัวแทนของเบียร์สิงห์จากความสัมพันธ์ในรุ่นแรก แต่เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นในตระกูลจนทำให้รุ่นลูกแตกออกเป็นสองกลุ่ม การผูกขาดการเป็นตัวแทนจำหน่ายเบียร์สิงห์ของบริษัทชินฮงซูก็ยุติลงเพราะเครือข่ายความสัมพันธ์ผูกติดอยู่กับกลุ่มนายสุริยะและนายไพบูลย์ จนต้องตั้งบริษัทลิวลี่ขึ้นมาใหม่เพื่อรองรับการเป็นตัวแทนจำหน่ายเบียร์สิงห์ โดยหากพิจารณาบริษัทที่เกี่ยวข้องกับตระกูลอุปัติศฤงค์ทั้งสองกลุ่มจะเห็นได้ว่ามีเพียงบริษัทลิวลี่เท่านั้นที่ติดอยู่ในกลุ่มบริษัทที่มีรายได้เกินกว่า 1,000 ล้านบาทของจังหวัดภูเก็ตในช่วง พ.ศ. 2551-2553 สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการรับเป็นตัวแทนจัดจำหน่ายเบียร์สิงห์ซึ่งบริษัทชินฮงซูได้สูญเสียไปอันเนื่องจากการผูกติดความได้เปรียบของธุรกิจกับความสัมพันธ์ส่วนบุคคล

นอกจากนี้การที่เครือข่ายชินฮงซูอาศัยการบริหารจัดการในกลุ่มของนายสุริยะเป็นหลัก ทำให้เมื่อเกิดความขัดแย้งกันขึ้นในตระกูลจนกลุ่มนายสุริยะโดยนายไพบูลย์แยกตัวออกไปทำธุรกิจอื่น ปรากฏให้เห็นว่าพัฒนาการของบริษัทในเครือชินฮงซู(ดูตารางที่ 5.7) ไม่ปรากฏให้เห็น โดยจะเห็นได้ว่านอกจากบริษัทชินฮงซูแล้วมีเพียงกิจการให้เช่าที่ดินซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นธุรกิจที่จดทะเบียนมาตั้งแต่ก่อน พ.ศ.2500 และมีทุนจดทะเบียนไม่มาก มีเพียงบริษัทเอ็มบีเค รีสอร์ท จำกัด(มหาชน)ซึ่งร่วมทุนกับบริษัทเอ็มบีเคเท่านั้นที่เป็นบริษัทจดทะเบียนใหม่ในปี พ.ศ.2546 และทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ขณะที่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับบริษัทภูเก็ตวิลล่า(ดูตารางที่ 5.8) ซึ่งเป็นธุรกิจในกลุ่มนายสุริยะ กลับเป็นธุรกิจที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องนับจากปี พ.ศ.2523-2553 โดยธุรกิจส่วนใหญ่เป็นธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์

แม้ว่าธุรกิจหลักของอุปัติศฤงค์สายนายไพบูลย์จะเป็นธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ แต่เนื่องจากการแยกตัวออกจากธุรกิจของต้นตระกูลทำให้ที่ดินที่นำมาพัฒนาเป็นโครงการอสังหาริมทรัพย์เป็นที่ดินที่ซื้อใหม่ ไม่ใช่ที่ดินดั้งเดิมของตระกูลอุปัติศฤงค์แต่เป็นการซื้อหาที่ดินมาใหม่ (ผู้จัดการรายเดือน, 2542:74) กรณีของนายไพบูลย์จึงเป็นกรณีที่แตกต่างกับกลุ่มทุนอื่นๆ ในแง่ที่ไม่ได้สร้างความได้เปรียบให้กับกิจการด้วยการใช้ทรัพย์สินที่ดินในอดีต

การเติบโตของกลุ่มอุปัติศฤงค์นอกเหนือจากใช้เครือข่ายเป็นปัจจัยช่วยในการเติบโตแล้ว การปรับตัวและการเรียนรู้จากกลุ่มทุนขนาดใหญ่เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้ยังคงรักษาความสามารถในการแข่งขันไว้ได้ดังที่นายไพบูลย์ ระบุว่า

“เครือข่าย สำคัญระดับหนึ่งแต่ถ้าไม่สามารถรีแบรนด์ตัวเองก็ไม่ได้ ที่สามารถทำธุรกิจสู่กลุ่มทุนใหม่ๆ ได้ต้องมองธุรกิจเชิงบวกไม่เน้นล้มเหลว ที่มีทุกวันนี้เพราะมองว่าการ

ทำงานที่ประสบความสำเร็จต้องมองเชิงบวกเสมอที่จะสำเร็จ ทุกอย่างแก้ไขได้” (ไพบูลย์ อุปัติศฤงค์, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2554)

และ

“เรารู้ทุนต่างชาติไม่ได้เพราะเค้าทุนใหญ่ ดังนั้นทุนต่างจังหวัดต้องปรับตัว เรียนรู้อะไร เป็นจุดเด่น และใช้จุดเด่นของเค้ามาช่วย เอา Chain เอา Management บ้านจัดสรรก็เหมือนกัน มีทุนระดับประเทศเข้ามาเราก็สู้เค้าไม่ได้ ดูจุดแข็งเค้า บางครั้งก็ดูว่าเค้าสำเร็จได้จากอะไร ก็ทำตามเค้าเค้าลองผิดลองถูกมาเยอะ เรายังเอาสิ่งที่ดีๆ ทำให้ดีกว่าเค้าด้วย ถูกกว่า(ไพบูลย์ อุปัติศฤงค์, สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2554)

การพยายามสร้างเครือข่ายเพื่อทดแทนการไม่มีสินทรัพย์หรือความสามารถพิเศษที่โดดเด่นในประเภทของกิจการที่ทำเป็นเหตุให้กลุ่มอุปัติศฤงค์เลือกใช้การสร้างเครือข่ายในการเจริญเติบโตของกลุ่มตระกูลเพื่อแสวงหาโอกาสในการเข้าถึงค่าเช่าจากการผูกขาดธุรกิจบางประเภทแต่การใช้เครือข่ายเป็นปัจจัยที่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลและไม่นำพามาซึ่งความสามารถในการแข่งขันที่แท้จริงของกลุ่มทุน ธุรกิจของตระกูลที่จะแข่งขันได้จึงจำเป็นต้องเรียนรู้จากธุรกิจอื่น และประยุกต์เอาการจัดการรูปแบบใหม่เข้ามาช่วยในการบริหารจัดการดังเห็นได้จากการปรับตัวแข่งขันได้ของกลุ่มนายไพบูลย์

นอกจากนี้กลุ่มอุปัติศฤงค์ยังเป็นตัวอย่างที่ดีที่สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการธุรกิจครอบครัวมีโอกาสที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งซึ่งท้ายที่สุดอาจจะนำไปสู่การลดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจลงหากความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจนั้นผูกติดอยู่กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แทนที่จะเป็นการสร้างความสามารถในการแข่งขันที่ผูกติดอยู่กับความสามารถของบริษัทเช่นการสร้างตราสินค้าให้เป็นที่ยอมรับ ดังกรณีของบริษัทชินฮ่องซู่ยที่สูญเสียการเป็นตัวแทนจำหน่ายเปียร์สิงห์ให้กับบริษัทลีวี่เมื่อมีความขัดแย้งในตระกูล

ตารางที่ 5.10: สรุปลักษณะของกรณีศึกษา

ลักษณะ/ตระกูล	หงษ์หยก	งานทวี	วานิช	อุบัติศฤงค์	ต้นบุญ
ภูมิหลังต้นตระกูล	เกิดภูเก็ต เรียนหนังสือที่จีน ช่วย พี่ชายทำเหมือง	อพยพมากับคณะละครจีน	เกิดพังงา ช่วยแม่ขายขนม รับจ้าง	กรรมกรเหมืองแร่และขาย ของชำ	รับจ้างในเมือง ต่างชาติ
เริ่มต้นธุรกิจ	ทำเหมืองแร่	ค้าขายของชำ/ซีแร่	เรือขนส่ง	ค้าขายของชำ	รับจ้างนายทุนตะวันตก (นายทุนคอมปราดอร์)
ปีจดทะเบียนธุรกิจ หลัก	2482	2491	2492	2490	2517
แหล่งสะสมทุน เริ่มต้น	เหมืองแร่	ค้าขายในภาวะสงครามโลก	เหมืองแร่และสวนปาล์ม	ค้าขาย	เหมืองแร่
ปัจจัยสนับสนุน การขยายกิจการ	ที่ดิน เครือข่าย การบริหารกิจการ ครอบครัว	เครือข่ายต่างชาติ ที่ดิน	เครือข่ายการเมือง ที่ดิน	เครือข่ายกับกลุ่มทุน ส่วนกลาง	ประสบการณ์ในธุรกิจ โรงแรม
การร่วมทุน	กรุงเทพฯดุสิตฯ	ต่างชาติ(ปิ่นง,ไต้หวัน)	ยูนิลีเวอร์	MBK	
ธุรกิจปัจจุบัน	สนามกอล์ฟ อสังหาริมทรัพย์ ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์	อุตสาหกรรมยางพารา/ ก่อสร้าง/อิเล็กทรอนิกส์ อสังหาริมทรัพย์	ปาล์มน้ำมัน พัฒนาอสังหาริมทรัพย์	ตัวแทนจำหน่ายเปียร์สิงห์/ รถยนต์ อสังหาริมทรัพย์/โรงแรม	โรงแรม ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ พัฒนาอสังหาริมทรัพย์

5.6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ต

จากกรณีศึกษาของกลุ่มตระกูลท้องถิ่นทั้ง 5 กลุ่มของจังหวัดภูเก็ตสะท้อนให้เห็นว่าในการปรับตัวของกลุ่มทุนในแต่ละช่วงเวลามีการใช้ปัจจัยที่นำไปสู่การสร้างความสามารถในการแข่งขันที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ปัจจัยหลัก ๆ ที่มีผลต่อการปรับตัวอยู่รอดในการแข่งขันของกลุ่มทุนจีนที่สะท้อนให้เห็นจากกลุ่มทุนที่เป็นกรณีศึกษา ประกอบด้วยปัจจัยด้านทรัพยากรที่ดิน ปัจจัยในการบริหารจัดการกิจการที่ดี และปัจจัยจากการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มทุน

5.6.1 ทรัพยากรที่ดิน

การที่เกาะภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เล็กที่สุดเป็นลำดับที่สองของประเทศ ที่ดินจึงเป็นปัจจัยที่มีจำกัด ขณะเดียวกันด้วยการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของเกาะภูเก็ตอย่างต่อเนื่องในกิจการท่องเที่ยวอันเนื่องมาจากทรัพยากรทางทะเลที่สวยงาม ทำให้ความต้องการในการเข้ามาครอบครองที่ดินปรับสูงขึ้นเรื่อย ๆ จากทั้งผู้ที่ต้องการเข้ามาอยู่อาศัยและเข้ามาลงทุน ที่ดินจึงกลายเป็นทรัพยากรที่มีราคาแพง การมีที่ดินที่ตกทอดมาตั้งแต่สมัยที่ต้นตระกูลทำกิจการเหมืองแร่ของกลุ่มทุนภูเก็ต จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มทุนภูเก็ตมีทรัพยากรที่เอื้อต่อการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับกลุ่มทุนที่มีที่ดินได้ และปัจจัยที่ทำให้กลุ่มทุนภูเก็ตหลายกลุ่มสามารถปรับตัวอยู่รอดท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ จากนายทุนต่างถิ่นในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้ว่าธุรกิจภูเก็ตหลายกลุ่มได้ใช้ที่ดินที่มีพัฒนาขึ้นเป็นโครงการลงทุนใหม่ ๆ ทั้งการพัฒนาเป็นสนามกอล์ฟ การทำหมู่บ้านจัดสรร การพัฒนาเป็นอาคารพาณิชย์ครบวงจร การพัฒนาเป็นโครงการให้เช่าลงทุน เช่นกรณีของตระกูลหงษ์หยก วานิช งานทวี เป็นต้น แม้แต่ในกลุ่มทุนที่ไม่ได้ลงทุนในกิจการต่าง ๆ มากนักก็ยังสามารถปล่อยเช่าที่ดินให้กับกลุ่มทุนต่างถิ่นเข้ามาลงทุน เช่น กรณีตระกูลเอกวานิชที่ให้เช่าที่ดินสร้างศูนย์การค้าเซ็นทรัล บิ๊กซี ฯลฯ ขณะเดียวกันกลุ่มทุนภูเก็ตที่สูญเสียที่ดินไปจำนวนมากอย่างเช่น ตระกูลอุดมทรัพย์ ซึ่งเคยเติบโตในกิจการเหมืองแร่ในสมัยแรก ๆ ที่กลุ่มทุนจีนเข้ามาลงทุนในกิจการเหมืองแร่จนต้นตระกูลได้รับการบรรดาศักดิ์เป็นท่านขุนเมื่อขายที่ดินให้กับบริษัทในเครือลากูน่าประมาณ 20 ปีก่อนแล้วปัจจุบันก็ไม่ได้มีบทบาทโดดเด่นในการทำธุรกิจในภูเก็ต ขณะที่ที่ดินที่เคยทำเหมืองแร่ดั้งเดิมบริเวณหาดบางเทาขณะนี้มีราคาเพิ่มสูงขึ้น และกิจการในเครือลากูน่าสามารถขยายกิจการได้อย่างดีจนเป็นบริษัทที่มีสินทรัพย์ติดห้าลำดับสูงสุดในภูเก็ต

การครอบครองที่ดินซึ่งเป็นทรัพย์สินที่มีจำกัดมาตั้งแต่อดีต จึงทำให้กลุ่มทุนภูเก็ตหลาย ๆ กลุ่มสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันจากการจำกัดการเข้ามาแข่งขันของกลุ่มทุนกลุ่มใหม่ ๆ ก่อนที่จะได้มาซึ่งความได้เปรียบ (Ex ante limits to competition) อันเนื่องมาจากต้นทุนของที่ดินที่ปรับสูงขึ้นในภายหลัง อีกทั้งที่ดินยังเป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้โดยสมบูรณ์ (Imperfect mobility) ทำให้ไม่สามารถแลกเปลี่ยนได้ง่าย ซึ่งจะช่วยรักษาความ

ได้เปรียบในการแข่งขันอันนำไปสู่การผูกขาดค่าเช่าไว้ในธุรกิจได้ ขณะเดียวกันการที่กลุ่มทุนสามารถสะสมสินทรัพย์และแปลงเป็นทุนเพื่อทำกิจการอย่างเช่นการพัฒนาเป็นบ้านจัดสรร หรืออาคารพาณิชย์ ประกอบกับการที่เป็นคนท้องถิ่น รู้ว่าที่ดินผืนใดเป็นของใครและเจ้าของที่ดินกำลังประสบปัญหาที่ทำให้ต้องการขายที่ดินหรือไม่ ทำให้กลุ่มทุนสามารถขยายเครือข่ายทรัพย์สินของตนออกไปด้วยการติดต่อซื้อที่ดินเป็นการจำกัดการเข้ามาแข่งขันเมื่อตนได้อยู่ในธุรกิจแล้ว (Ex post limits to competition) ได้อีกทางหนึ่ง

ทั้งนี้ ปัจจัยด้านที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญในการเติบโตขึ้นของกิจการในสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญของภูเก็ตตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันทั้งในกิจการเหมืองแร่ ยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน และการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ การได้ที่ดินมาครอบครองตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันของนายทุนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งนายทุนท้องถิ่นและนายทุนต่างถิ่นแม้ว่าโดยหลักการแล้วจะได้มาผ่านการซื้อขายที่ดินที่มีหลักฐานเอกสารถูกต้องแต่วิธีการที่ช่วยให้กลุ่มทุนสามารถซื้อที่ดินเกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ กัน ในระยะแรกของการสะสมที่ดินของกลุ่มทุนท้องถิ่นภายหลังจากกิจการเหมืองแร่ลดบทบาทลงและเหมืองแร่กลายเป็นเหมืองร้าง ที่ดินเหมืองแร่เป็นที่ดินที่ยากต่อการเพาะปลูกทำการเกษตรเนื่องจากดินสูญเสียคุณภาพและแร่ธาตุ ที่ดินเหมืองแร่ร้างหลายแห่งถูกปล่อยทิ้งร้าง โดยบางแห่งได้นำมาจัดสรรเป็นที่อยู่อาศัยให้กับชาวบ้านซึ่งกลุ่มทุนบางรายที่ต้องการรักษาที่ดินเหมืองแร่ของตนไว้ก็ได้เข้าซื้อต่อจากชาวบ้านเพื่อครอบครองสิทธิในที่ดิน แม้ว่าการเข้าซื้อที่ดินของกลุ่มทุนหลายกลุ่มจะเข้าซื้อภายหลังโดยยังไม่มีวัตถุประสงค์ในการแปลงที่ดินให้กลายเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ดังจะเห็นได้ว่ากลุ่มทุนหลายกลุ่มทุนพัฒนาที่ดินเหมืองแร่เก่าของตระกูลเป็นเพียงบ้านที่อยู่อาศัยที่กินพื้นที่ขนาดใหญ่ หรือบางรายก็ซื้อที่ดินเก็บไว้ในครอบครองโดยให้ชาวบ้านที่ได้เอกสิทธิ์ในที่ดินอยู่เดิมเช่าอยู่อาศัย แต่ในการเข้าซื้อที่ดินของกลุ่มทุนท้องถิ่นบางกรณีปรากฏให้เห็นเป็นข่าวว่าเป็นการได้ที่ดินมาไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การเข้าซื้อที่ดินต่อจากชาวบ้านภายหลังจากที่ชาวบ้านได้ขอเอกสารสิทธิในการใช้ที่ดินเพียงไม่กี่วัน โดยที่ที่ดินเหล่านั้นในอดีตเคยถูกตีว่าเป็นที่ว่างทับป่าไม้(อรุณ ลอตระกูล, 2550)

ต่อมาในสมัยที่กิจการด้านยางพาราเติบโตขึ้น การให้ที่ดินแก่เกษตรกรเพื่อปลูกยางพารา ก็เพื่อให้ประชาชนท้องถิ่นมีอาชีพทำกินมากขึ้น แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกลับกลายเป็นว่ากลุ่มทุนได้เข้าซื้อสวนยางพาราจากชาวบ้านโดยให้ชาวบ้านเช่าทำกินบนพื้นที่ดินผืนเดิมดังกล่าว อย่างไรก็ตามปัจจัยสำคัญในการสะสมที่ดินจากสวนยางพารามีสาเหตุมาจากการที่กลุ่มทุนท้องถิ่นสามารถสะสมทุนได้มากจากการทำเหมืองแร่ในอดีต ซึ่งถือเป็นโอกาสในการจำกัดการเข้าถึงธุรกิจโดยกลุ่มทุนที่ได้เปรียบในการแข่งขันอยู่แล้วซึ่งนำไปสู่ค่าเช่าจากการผูกขาดได้ประเภทหนึ่ง เช่นเดียวกับการได้มาซึ่งที่ดินสวนปาล์มของนายทุนที่ถูกตั้งข้อสังเกตว่าสามารถเข้าไปบุกเบิกที่ดินที่เป็นสาธารณะอันเป็นการได้มาเนื่องจากการเอื้อประโยชน์ของผู้มีอำนาจรัฐซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นในกิจการดังกล่าว(สุวิงศ์ พงศ์ไพบุลย์และคณะ, 2544)

เมื่อมาถึงช่วงที่การท่องเที่ยวชายทะเลเติบโตและการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ริมชายทะเล เป็นธุรกิจที่นำรายได้มาสู่นักลงทุนมากขึ้น ขณะที่ราคาที่ดินในภูเก็ตก็ปรับสูงขึ้นอย่างมาก กลุ่มทุนที่มีเงินทุนเข้ามาลงทุนซื้อที่ดินในภูเก็ตเป็นกลุ่มทุนต่างชาติที่มีเงินทุนขนาดใหญ่ซึ่งไม่สามารถถือครองที่ดินได้ตนเองจึงทำการซื้อขายผ่านการมีตัวแทนหรือนอมินี การได้มาซึ่งที่ดินบริเวณชายหาดหรือบนไหล่เขาที่สามารถมองเห็นวิวชายทะเลได้ชัดเจนกลายเป็นประเด็นที่ถูกตั้งคำถามมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งจากคนท้องถิ่นและคนนอกภูเก็ตว่าการได้มาซึ่งที่ดินของกลุ่มทุนต่างถิ่นบนพื้นที่สาธารณะดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างไร ตัวอย่างหนึ่งเช่นการร้องเรียนจากกลุ่มเอ็นจีโอและชาวบ้านภูเก็ตถึงการเข้าครอบครองที่ดินที่เป็นป่าสงวนเพื่อให้ตรวจสอบการได้มาซึ่งเอกสารสิทธิที่ดินในพื้นที่ดังกล่าวโดยเกิดจากการรู้เห็นของข้าราชการท้องถิ่น(กรุงเทพฯธุรกิจ, 29 มีนาคม 2555) เมื่อไม่นานมานี้ซึ่งยังคงอยู่ในขั้นตอนการตรวจสอบข้อเท็จจริง

การถือครองที่ดินจึงเป็นการจำกัดการแข่งขันผ่านการมีค่าเช่าที่เกิดจากการโอนย้ายทรัพยากร อันก่อให้เกิดค่าเช่าจากการผูกขาด อย่างไรก็ตามตามแนวคิดของ Khan and Jomo (2000) ที่ชี้ให้เห็นว่าค่าเช่าจากการโอนย้ายทรัพยากรที่ดินอาจจะนำไปสู่การพัฒนาได้หากค่าเช่านั้นอยู่ในมือของผู้ลงทุน ดังนั้น การถือครองค่าเช่าจากการโอนย้ายทรัพยากรที่เกิดขึ้นในภูเก็ตจึงยังคงนำไปสู่การเติบโตขึ้นของกิจการในภูเก็ต

5.6.2 การบริหารจัดการกิจการ

การสัมภาษณ์กลุ่มทุนทุกกลุ่มแสดงทัศนคติที่ตรงกันว่าการปรับตัวด้วยการใช้การบริหารจัดการรูปแบบใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มธุรกิจอยู่รอดท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น กลุ่มทุนของภูเก็ตหลายกลุ่มเลือกที่จะปรับตัวเองจากการเป็นธุรกิจครอบครัวเข้าสู่การบริหารที่เป็นระบบสากล ดังเช่น ตระกูลงานทวี ตระกูลวานิช ขณะที่บางตระกูลเลือกที่ใช้ประธานการบริหารสมัยใหม่เข้ากับธุรกิจครอบครัวเพื่อยังคงรักษาความยืดหยุ่นของการดำเนินงานในครอบครัวไว้ดังเช่น กรณีของตระกูลหงษ์หยก

การเป็นธุรกิจครอบครัวมักจะเป็นปัจจัยต้น ๆ ที่ถูกระบุว่าเป็นสาเหตุสำคัญของการจัดการที่ล้มเหลว โดยเฉพาะเมื่อธุรกิจครอบครัวดำเนินมาถึงรุ่นที่ 3 ซึ่งมักจะประสบปัญหาในการบริหารจัดการอันเนื่องมาจากธุรกิจครอบครัวที่ประสบความสำเร็จมักผูกติดอยู่กับความสามารถส่วนบุคคลของต้นตระกูล อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเป็นธุรกิจครอบครัวจากกลุ่มธุรกิจภูเก็ตจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ทำให้มีปัญหาก่อเกิดขึ้นในธุรกิจครอบครัวมาจากปัญหาเรื่องความขัดแย้ง ความไม่สามัคคีในครอบครัว และปัญหาเรื่องการมีวิสัยทัศน์ในการทำธุรกิจของทายาทเป็นสำคัญ จากการสัมภาษณ์ตัวแทนของกลุ่มทุนภูเก็ตที่ยังคงดำเนินการอยู่ในปัจจุบันและการสัมภาษณ์ตัวแทนของกลุ่มทุนภูเก็ตที่ไม่มีบทบาทในการทำธุรกิจแล้วพบว่ามีความเห็นที่ตรงกันว่าความไม่สามัคคีและการที่ทายาทรุ่นลูกหลานในตระกูลไม่สนใจในการจัดการ

ธุรกิจเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้ธุรกิจของกลุ่มทุนท้องถิ่นประสบความสำเร็จ การจัดการธุรกิจครอบครัวจึงควรเป็นการจัดการครอบครัวไปพร้อมกันดังเช่นที่ Schwass (2005) ระบุว่าธุรกิจครอบครัวที่จะประสบความสำเร็จในระยะยาวจะต้องมีกลยุทธ์ที่ตอบสนองการเติบโตของครอบครัวไปพร้อมกับการเติบโตของธุรกิจ

ตัวอย่างของการจัดการธุรกิจครอบครัวที่ประสบความสำเร็จคือกรณีของตระกูลหงษ์หยก ซึ่งหากพิจารณาจากลักษณะการกระจายการถือครองหุ้นของบริษัทแล้วจะเห็นว่าตระกูลหงษ์หยกที่มีการกระจายการถือหุ้นให้กับบุตรหลานอย่างทั่วถึงแม้จะมีบุตรหลายคน อันกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจหงษ์หยกขยายกิจการและเติบโตอย่างเป็นปึกแผ่นภายใต้บริษัทอนุภาชและบุตรมาถึงปัจจุบัน

ขณะที่ครอบครัวที่มีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในตระกูล ธุรกิจหลักของตระกูลมักจะประสบปัญหา ดังกรณีของตระกูลอุดมทรัพย์ซึ่งเดิมเคยถือครองที่ดินบริเวณหาดบางเทา แต่ด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นภายในตระกูลทำให้ต้องขายที่ดินออกไปและมีปัญหาภายในตระกูล จากนั้นนายเหมืองที่เคียร่ำรวยปัจจุบันทายาทหลายคนของตระกูลก็มีชีวิตอยู่อย่างสมถะโดยไม่มีทรัพย์สินใดๆ หรือตระกูลอุปถัมภ์ซึ่งมีการแตกตัวในการทำธุรกิจของตระกูลที่สะท้อนให้เห็นว่าการแตกตัวในตระกูลนำมาซึ่งการลดบทบาทของบริษัทย่อยซึ่งทำให้ไม่มีการขยายกิจการมากนักในช่วงหลัง แม้ว่าธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ของสายนายไพบูลย์จะสามารถเติบโตได้ดีก็ตาม

ด้วยเหตุนี้กลุ่มธุรกิจหลายกลุ่มจึงเลือกที่จะใช้วิธีการจัดการแบบสมัยใหม่ที่สามารถเชื่อมั่นได้ว่าจะไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัวซึ่งท้ายที่สุดอาจจะนำไปสู่การแตกตัวทางธุรกิจซึ่งทำให้ขนาดของธุรกิจลดลง และกลุ่มธุรกิจที่แตกตัวออกไปเติบโตในการทำธุรกิจใหม่ๆ โอกาสในการประสบความสำเร็จก็ยากมากขึ้นท่ามกลางการแข่งขันกับกลุ่มทุนขนาดใหญ่จากต่างถิ่น ดังนั้นการบริหารจัดการที่เป็นสมัยใหม่คือมีระบบชัดเจน ตรวจสอบได้จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการรักษาธุรกิจครอบครัวเอาไว้

นอกจากการบริหารจัดการธุรกิจครอบครัวด้วยการใช้แนวทางการบริหารที่โปร่งใส มีมาตรฐานแทนที่การใช้การบริหารแบบครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับคนในครอบครัวมากกว่าธุรกิจอันนำซึ่งความล้มเหลวของธุรกิจครอบครัวจะเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับตัวอยู่รอดของธุรกิจ การวางแผนในการสานต่อธุรกิจของครอบครัวด้วยการจัดวางทายาทที่จะสานต่อธุรกิจในอนาคตก็เป็นสิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่ง จากกลุ่มทุนภูเก็ตกลุ่มต่างๆ ที่ยังสามารถรักษาบทบาททางเศรษฐกิจของกลุ่มไว้ได้ในภูเก็ตล้วนแต่แสดงให้เห็นว่าได้ให้การศึกษาแก่ทายาทอย่างดี ส่วนใหญ่ส่งบุตรหลานไปรับการศึกษาในต่างประเทศภายหลังจากเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งในการสานต่อเครือข่ายทางธุรกิจ การส่งทายาทไปศึกษาด้านบริหารธุรกิจหรือศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตนจากต่างประเทศนอกจากเป็นการเตรียมความรู้ให้กับ

บุตรหลานในการกลับมาสานต่อกิจการของครอบครัวแล้วยังเป็นการเปิดโลกทัศน์และปรับปรุงภาษาอังกฤษของบุตรหลานให้อยู่ในระดับที่สามารถใช้ในการทำธุรกิจกับต่างชาติได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้สำหรับบางกลุ่มทุนยังให้ทายาทเข้าฝึกงานกับบริษัทในกรุงเทพฯ เพื่อเรียนรู้การทำงานจากบริษัทมืออาชีพก่อนกลับเข้ามาบริหารกิจการของตนในภูเก็ตเช่นกรณีตระกูล ณ ระนองได้ให้บุตรชายเข้าฝึกงานกับโตโยต้ามอเตอร์ที่กรุงเทพฯ ก่อนกลับไปบริหารกิจการบริษัทโตโยต้าเพิร์ลผู้จำหน่ายโตโยต้าของกลุ่มตระกูล เป็นต้น

การวางแผนพัฒนาทายาทขึ้นมาเป็นผู้บริหารกิจการในอนาคตจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการพยายามสร้างความชำนาญเฉพาะ (capabilities) กับการบริหารกิจการในเครือของกลุ่มตระกูลทุนท้องถิ่นเพื่อมาชดเชยกับการที่ไม่สามารถสร้างความสามารถเฉพาะที่เกิดจากการมีนวัตกรรมการผลิตใหม่ๆ ของตนเองหรือการมีตราสินค้าที่เป็นที่รู้จักและแข่งขันได้ การศึกษาของทายาทในระดับสูงนี้ยังสามารถนำไปสู่การขยายธุรกิจของตระกูลไปยังธุรกิจประเภทอื่น ๆ ที่ยังมีช่องว่างให้กลุ่มทุนท้องถิ่นเข้าไปทำธุรกิจด้วย เช่นทายาทของตระกูลหงษ์หยกได้เริ่มต้นกิจการร้านกาแฟและร้านค้าปลีกขนาดเล็ก (Minimart) ภายใต้ตรา “โทนีมาร์ท” โดยริเริ่มกิจการขึ้นภายในสถานีให้บริการน้ำมันในเครือตระกูลและมีการขยายสาขาออกไปอีกหลายสาขา การวางแผนให้ทายาทมีบทบาทในกิจการตระกูลจึงเป็นหนึ่งวิธีการในการบริหารธุรกิจของกลุ่มทุนเพื่อรักษาธุรกิจในเครือตระกูลของตนไว้

การบริหารจัดการธุรกิจที่เป็นการจัดการที่มีระบบสมัยใหม่ มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ ประกอบกับการปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ เป็นหนึ่งในการสร้างความสามารถเฉพาะให้กับธุรกิจซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้กลุ่มทุนยังสามารถรักษาอำนาจในการแข่งขันของตนไว้ได้ หรือกล่าวได้ว่าความสามารถในการจัดการบริหารกิจการที่ดีนำไปสู่ค่าเช่าที่เกิดจากการบริหารจัดการอันเป็นค่าเช่าประเภทที่อาจจะมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การเจริญเติบโตได้หากอยู่ภายใต้การกำกับดูแลที่ดี

5.6.3 การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์

หากพิจารณาการปรับตัวเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ของกลุ่มทุนภูเก็ตตั้งแต่อดีตที่กลุ่มทุนยังทำธุรกิจอื่น ๆ ภายหลังจากที่ภูเก็ตพ้นจากการมีกิจการเหมืองแร่เป็นสาขานำแล้ว จะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการขับเคลื่อนธุรกิจของทุนภูเก็ตมาโดยตลอด แต่การแสวงหาผลประโยชน์จากเครือข่ายขึ้นอยู่กับช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงของสังคมซึ่งมีปัจจัยทางสถาบันที่แตกต่างกันออกไป ในส่วนนี้จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมที่มีผลต่อการสร้างเครือข่ายในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

5.6.3.1 การสร้างเครือข่ายที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอำนาจ

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ก่อให้เกิดกลุ่มชนชนชั้นนำทางอำนาจกลุ่มใหม่ๆ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของไทยที่เน้นการเติบโตของอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำให้เกิดกลุ่มทุนขนาดใหญ่จากส่วนกลางกลุ่มใหม่ๆ ซึ่งดำเนินธุรกิจโดยการพึ่งพาระหว่างกลุ่มชนชนนำและกลุ่มนายทุน การประกอบธุรกิจของกลุ่มทุนจีนก็เกิดก็เกิดการเปลี่ยนแปลงตามโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเช่นกัน

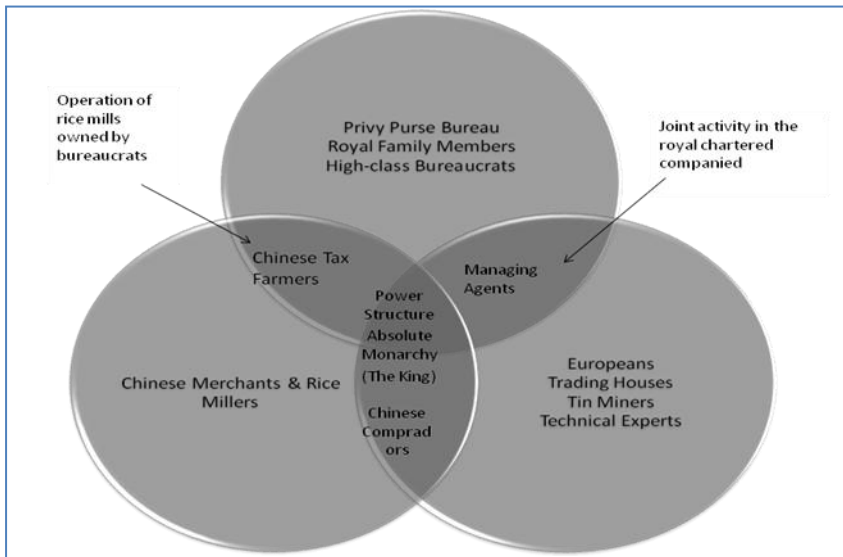
การเปลี่ยนแปลงของระบบโครงสร้างอำนาจจากเดิมที่เคยรวมศูนย์อยู่ที่พระมหากษัตริย์และขุนนางใกล้ชิด ไปเป็นการเลือกตั้งนำไปสู่การเกิดขึ้นของผู้นำทหารได้ก่อให้เกิดการพึ่งพิงอำนาจอุปถัมภ์และการสร้างเครือข่ายรูปแบบใหม่ จากเดิมที่กลุ่มนายทุนเป็นผู้พึ่งพาอิทธิพลของขุนนางและข้าราชการ ไปเป็นการพึ่งพาระหว่างกันของนักการเมืองและกลุ่มนายทุน ตลอดจนการเข้าไปมีบทบาททางการเมืองของกลุ่มนายทุนบางกลุ่ม ขณะเดียวกันบทบาทของการร่วมทุนระหว่างกลุ่มทุนด้วยกันเองก็มีมากขึ้นภายหลังจากที่อำนาจรัฐไม่ได้ผูกขาดในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเช่นในอดีต

Suehiro (1996) เสนอว่าโครงสร้างของกลุ่มทุนหลักของไทยในช่วง พ.ศ.2490-2516 ได้เปลี่ยนแปลงไปจากช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยเปลี่ยนจากจากผู้เล่นสามชาหลักที่มีบทบาทนำก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ประกอบด้วย กลุ่มเจ้านายและขุนนางระดับสูง กลุ่มทุนพ่อค้าชาวจีนและกลุ่มนายทุนพ่อค้าและนายเหมืองตะวันตก ไปเป็นกลุ่มผู้เล่นสามชาหลักประกอบด้วยกลุ่มธุรกิจที่รัฐบาลถือหุ้นหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับทหาร กลุ่มธุรกิจการเงินและอุตสาหกรรมไทย และกลุ่มบริษัทข้ามชาติ (ดูภาพ 5.1 และ 5.2) การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มทุนในภูเก็ตก็ไม่ต่างกัน มีการเปลี่ยนแปลงจากอำนาจเศรษฐกิจในมือของเจ้าเมืองและนายทุนเหมืองแร่ชาวตะวันตกไปยังกลุ่มทุนที่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับอำนาจรัฐได้มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการลดบทบาทลงของกลุ่มทุนที่อาศัยการเป็นเจ้าภาษีนายอากรเปลี่ยนผ่านไปสู่การเพิ่มบทบาทของกลุ่มทุนตระกูลวานิชที่โดดเด่นมากขึ้น พลวัตการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มทุนจึงเป็นการเปลี่ยนบทบาทของกลุ่มทุนที่เป็นผู้เล่นหลักทั้งกลุ่มทุนจีน กลุ่มทุนตะวันตก กลุ่มทุน(ที่อิงกับอำนาจรัฐ)ซึ่งมีบทบาทนำในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจเอง และการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางสังคม เช่น ระบบการปกครองที่ทหารเข้ามาเป็นผู้มีบทบาทมากขึ้น

การเปลี่ยนผ่านโครงสร้างทางสังคมในระดับประเทศเข้าสู่การที่ปกครองที่กลุ่มรัฐบาลทหารมีบทบาทมากขึ้น นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของภาคธุรกิจที่เดิมเคยพึ่งพาอำนาจของขุนนางผ่านการเป็นเจ้าภาษีนายอากร ไปเป็นการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่กับกลุ่มผู้เล่นหลักทาง

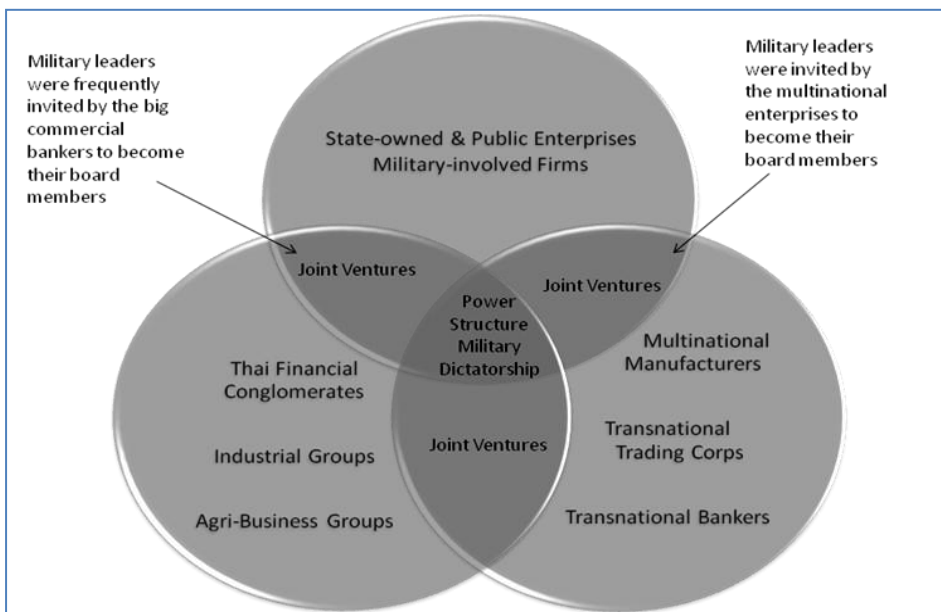
เศรษฐกิจเช่นรัฐบาลทหาร บริษัทอุตสาหกรรมและการเงินไทย และบริษัทข้ามชาติ ในช่วงเวลาดังกล่าวกลุ่มทุนผูกเถิดก็มีการใช้ปัจจัยในการสร้างเครือข่ายเพื่อเข้าถึงกลุ่มอำนาจหลักทางเศรษฐกิจผ่านการร่วมทุนด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 5.1 โครงสร้างสามเส้าของกลุ่มทุนหลักก่อน พ.ศ.2475

ที่มา: Suehiro(1996)

ภาพที่ 5.2 โครงสร้างสามเส้าของกลุ่มทุนหลัก ระหว่าง พ.ศ.2490-2516

ที่มา: Suehiro(1996)

5.6.3.2 การสร้างเครือข่ายของกลุ่มทุนภูเก็ต

ก. เครือข่ายระหว่างกลุ่มทุนเงินภูเก็ต

การสร้างเครือข่ายของกลุ่มทุนในภูเก็ตสามารถพิจารณาจากภาพกว้างที่สุดคือการเป็นเครือข่ายทางสังคมในแง่ที่มีรากฐานเป็นชาวจีนฮกเกี้ยนเหมือนกัน และหลายกลุ่มยังมีต้นตระกูลมาจากแซ่เดียวกัน เช่น ตระกูลอุดมทรัพย์ ทองตัน ตันทวนิช ตันติวิท มาจากแซ่ตัน เป็นต้น อย่างไรก็ตามเครือข่ายความเป็นญาติทางเชื้อชาติและต้นแซ่แม้จะมีส่วนในการทำให้เครือข่ายของกลุ่มทุนภูเก็ตเข้มแข็งแต่ยังต้องประกอบด้วยสาเหตุอื่นๆ อีกด้วย

การทำกิจการเหมืองแร่ซึ่งเป็นกิจการที่สามารถดำเนินการได้เมื่อได้รับสัมปทานแล้วในขณะตลาดมีความต้องการผลผลิตแร่จำนวนมาก ทำให้กลุ่มทุนกลุ่มต่างๆ ไม่จำเป็นต้องแข่งขันกันรุนแรงเหมือนกับธุรกิจประเภทอื่น เนื่องจากหากกลุ่มทุนใดได้รับสัมปทานเหมืองแร่ในบริเวณใดแล้ว ก็ลงทุนขุดแร่ในบริเวณนั้นโดยไม่ต้องกังวลว่าจะขายแข่งกับผู้อื่นไม่ได้ ประกอบกับลักษณะของการขุดแร่เป็นการผลิตสินค้าขั้นพื้นฐานที่ไม่มีความแตกต่างกันจนทำให้เกิดการเลือกซื้อของผู้ซื้อ ขณะเดียวกันกลุ่มทุนเงินภูเก็ตยังคงต้องการความรู้ใหม่ๆ ที่ค้นพบโดยเพื่อนร่วมอาชีพ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้กัน กลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนด้วยตนเอง และความสัมพันธ์ยังหนาแน่นขึ้นด้วยการแต่งงานระหว่างตระกูลอีกด้วย

เครือข่ายของกลุ่มทุนที่เกิดขึ้นในภูเก็ตนำมาซึ่งการร่วมลงทุนของในระยะเริ่มแรกของการสะสมทุนเช่น กรณีการร่วมทุนของตระกูลอุปัติตฤงค์และตันติวิทในการทำเหมืองแร่ หรือการแต่งงานของตระกูลงานทวีและบุตรของพระอร่ามสาครเขตต์ซึ่งทำให้ตระกูลงานทวีสามารถติดต่อซื้อที่ดินของพระอร่ามได้ เป็นต้น ขณะเดียวกันถึงแม้จะไม่ได้มีการร่วมทุนโดยตรง เครือข่ายของกลุ่มทุนท้องถิ่นก็นำไปสู่การเอื้อเฟื้อทางธุรกิจดังเช่นการไม่ลงทุนในกิจการที่รู้ว่าตระกูลอื่นกำลังดำเนินงานอยู่(ปิยะนุช หงษ์หยก, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2554 ;วิภาพรรณ คูสุวรรณ ,สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2554) หรือการแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่อันนำไปสู่การเรียนรู้วิธีการทำเหมืองแบบใหม่ๆ ในกลุ่มทุนคนจีน

ในอดีตเครือข่ายของกลุ่มทุนเหนียวแน่น และมีการร่วมมือกัน ส่วนหนึ่งอาจจะเพราะการทำเหมืองแร่ไม่ได้แข่งขันกันมากนักเพราะแต่ละกลุ่มธุรกิจก็ต่างขุดเหมืองแร่ในพื้นที่ที่ตนได้รับประทานบัตรทำเหมืองแร่ ขณะเดียวกันธุรกิจเหมืองแร่ไม่ได้แข่งขันกันโดยตรงในตัวสินค้าเนื่องจากเป็นสินค้าขั้นปฐมที่ไม่มีความแตกต่างกัน การเอื้อเฟื้อระหว่างกลุ่มทุนด้วยกันจึงมีให้เห็นในอดีต

ในสมัยที่กิจการเหมืองแร่ยังรุ่งเรือง เครือข่ายระหว่างกลุ่มทุนจีนภูเก็ตจึงมีความเหนียวแน่นและก่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม (synergy) จากการร่วมมือกันได้อย่างไร้ที่ติตาม ในระยะต่อมาเมื่อธุรกิจมีความจำเป็นต้องขยายกิจการเพื่อให้อยู่รอดเพื่อต่อสู้กับทุนต่างชาติที่มีขนาดใหญ่ ทำให้จำเป็นต้องการมีร่วมมือกับกลุ่มทุนที่มีขนาดใหญ่กว่ากลุ่มทุนภูเก็ตด้วยตัวเอง จึงก่อให้เกิดการร่วมมือระหว่างกลุ่มทุนจีนภูเก็ตกับกลุ่มทุนส่วนกลางและกลุ่มทุนต่างชาติเพิ่มมากขึ้น

ข. เครือข่ายของกลุ่มทุนจีนภูเก็ตกับกลุ่มทุนอื่น

การสร้างเครือข่ายของกลุ่มทุนจีนภูเก็ตกับกลุ่มทุนส่วนกลางปรากฏชัดเจนในสมัยที่เศรษฐกิจไทยเริ่มเข้าสู่ธุรกิจอุตสาหกรรม และกลุ่มทุนภูเก็ตเริ่มขยายกิจการเข้าสู่ธุรกิจประเภทอื่นๆ นอกเหนือจากการทำเหมืองแร่ เช่น การเป็นนายหน้าขายรถยนต์ การเป็นตัวแทนจำหน่ายเบียร์ เป็นต้น การสร้างเครือข่ายในขณะนั้นเป็นการร่วมกิจการโดยผูกขาดกับกลุ่มทุนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ การร่วมทุนของทุนภูเก็ตกับส่วนกลางส่วนหนึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนด้วยตัวเอง เช่น ตระกูลอุปัติศฤงค์ กับ ตระกูลภิรมย์ภักดี หรือ ตระกูลหงษ์หยกกับกมลสุโกศล

นอกจากความร่วมมือกับกลุ่มทุนส่วนกลางแล้วยังมีการร่วมมือกับนายทุนต่างชาติ ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือกรณีของกลุ่มวานิชกับยูนิลีเวอร์ การร่วมทุนกับส่วนกลางและทุนต่างชาติที่มีขนาดใหญ่สำหรับกลุ่มทุนภูเก็ตบางกลุ่มถือเป็นข้อจำกัดในแง่ที่ทำยที่สุดแล้วกลุ่มทุนภูเก็ตซึ่งมีขนาดเล็กกว่ามักจะไม่ได้ผลประโยชน์ตรงตามที่คาดหวังไว้ และในบางกรณียังอาจจะโดนกลุ่มทุนขนาดใหญ่เข้าครอบครองกิจการที่ลงทุนไว้ เช่นกรณีการร่วมทุนในโรงพยาบาลกรุงเทพภูเก็ตของตระกูลหงษ์หยกซึ่งในระยะแรกโรงพยาบาลกรุงเทพดุสิตเวชการมีสัดส่วนลงทุนเพียง 49% แต่ปัจจุบันได้ขยายสัดส่วนการถือหุ้นไปถึง 99.67%

ลักษณะของการร่วมทุนกับกลุ่มทุนส่วนกลางและกลุ่มทุนต่างชาติปรากฏให้เห็นมากขึ้นในช่วงที่กลุ่มทุนภูเก็ตต้องการการขยายกิจการในระยะของการเปลี่ยนผ่านจากกิจการเหมืองแร่ไปสู่กิจการอื่น ซึ่งในขณะนั้นกิจการเหมืองแร่ในภูเก็ตโดยส่วนใหญ่อยู่ในครอบครองของกลุ่มทุนตะวันตก ก่อให้เกิดความจำเป็นในการอยู่รอดด้วยการปรับตัวเข้าสู่กิจการประเภทอื่นๆ มากขึ้น ประกอบกับบทบาทของกลุ่มทุนอุตสาหกรรมที่มีเพิ่มขึ้นภายหลังจากการลดบทบาทลงของนายทุนขุนนาง

ค. เครือข่ายกลุ่มทุนเงินกู้เกิดกับผู้มีบทบาททางการเมือง

ภายหลังการรัฐประหารปี พ.ศ. 2490 ก่อให้เกิดการรวบอำนาจของผู้นำทหาร ทำให้กลุ่มทุนไทยส่วนหนึ่งพึ่งพาอำนาจทางการเมืองจากผู้นำทหาร ขณะเดียวกันผู้มีอำนาจทางการเมืองก็ต้องการความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นจึงก่อให้เกิดความร่วมมือสองฝ่ายของกลุ่มทุนและผู้ปกครอง การศึกษากลุ่มทุนไทยของ Suehiro (1996) ชี้ให้เห็นชัดเจนว่ากลุ่มธุรกิจที่มีความสัมพันธ์กับผู้นำทหารกลายเป็นกลุ่มทุนที่มีบทบาทมากขึ้นแทนกลุ่มทุนขุนนาง สอดคล้องกับ Rock(2000) ที่ชี้ว่ารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยขึ้นนำโดยรัฐ เป็นผลให้กลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กับรัฐสามารถเข้าถึงค่าเช่าได้และเติบโตไปพร้อมกับการพัฒนาอุตสาหกรรม

ในระยะนี้กลุ่มทุนเงินกู้เกิดบางกลุ่มก็สามารถสร้างบทบาทของกลุ่มทุนของตนด้วยการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มนายทหารที่ชั้นผู้นำ ดังจะเห็นได้ว่าธุรกิจปาล์มน้ำมันของตระกูลวานิชเป็นธุรกิจที่มีชื่อของจอมพลประภาส จารุเสถียรถือหุ้นร่วมอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม การศึกษาค่าเช่าของ Donor and Ramsay (2000) ได้แย้งว่าในทศวรรษ 1970 กลุ่มทุนของไทยมีหลายกลุ่มที่แข่งขันเพื่อให้ได้อำนาจทางการเมืองเป็นเหตุให้ระบบการเมืองของไทยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจผูกขาดของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นเวลานาน จึงทำให้ลักษณะของการแสวงหาค่าเช่าอยู่ในลักษณะของ Competitive clientelism ซึ่งทำให้เศรษฐกิจไทยยังเติบโตในอัตราสูงแม้ว่าจะมีต้นทุนการแสวงหาค่าเช่าจากการคอร์รัปชันและการอุปถัมภ์ในระดับสูง

ภายหลังจากหมดสมัยของประชาธิปไตยผู้นำทหาร ระบอบการเมืองไทยเปิดโอกาสให้นักการเมืองรายใหม่ ๆ มากขึ้น ทำให้กลุ่มทุนไทยเข้าไปเป็นนักการเมืองมากขึ้น เครือข่ายของกลุ่มทุนและนักการเมืองในระยะนี้จึงเปลี่ยนรูปแบบจากที่เคยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง หรือการมีความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจและนักการเมือง กลายเป็นกลุ่มทุนเข้าไปทำงานทางการเมืองด้วยตัวเองมากขึ้นและมีความสัมพันธ์กับกลุ่มนักการเมืองอย่างเปิดเผยมากขึ้น ในส่วนของกลุ่มทุนเงินกู้ที่เข้าไปมีบทบาททางการเมืองเช่น นางอัญชลี วานิช และนายไพบูลย์ อุปติศฤงศ์

แม้ว่าการใช้เครือข่ายเพื่อเอื้อต่อการปรับตัวเข้าสู่ธุรกิจของกลุ่มทุนเงินกู้จะเป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มทุนสามารถปรับตัวแข่งขันในธุรกิจต่าง ๆ ได้ในอดีต แต่ในปัจจุบันที่บริบททางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป เงินกู้กลายเป็นเมืองทองเที่ยวที่มีการแข่งขันจากคู่แข่งต่างถิ่นมากขึ้น ปัจจัยด้านเครือข่ายอาจจะลดความสำคัญลง เนื่องจากการแข่งขันของธุรกิจต้องแข่งขันด้วยนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือความชำนาญเฉพาะมากขึ้น และคู่แข่งจากต่างถิ่นก็เป็นผู้ที่มีเงินทุนสูงมากขึ้น การได้มาซึ่งเครือข่ายความสัมพันธ์อาจจะมีต้นทุนที่สูงเกินไป การใช้เครือข่ายจึงไม่ใช่ปัจจัยหลักที่จะทำให้ธุรกิจสามารถรักษาความสามารถในการแข่งขันอันนำไปสู่การสร้างค่าเช่าในรูปแบบเดิม ๆ ได้เช่นในอดีต

นอกจากนี้ หากพิจารณาตามแนวคิด Resource Based View ซึ่งชี้ให้เห็นว่าธุรกิจจะสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้มากน้อยขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้และความสามารถเฉพาะหรือความชำนาญในธุรกิจหลัก (Capabilities) ขององค์กร (Collis and Montgomery, 1998) แล้วจะเห็นได้ว่าการใช้เครือข่ายไม่ได้เป็นการสร้างให้เกิดทรัพยากรหรือความชำนาญเฉพาะขององค์กรที่เข้มแข็งเพียงพอที่จะทำให้ธุรกิจสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันกับธุรกิจต่างถิ่นที่มีทั้งเงินทุนและความชำนาญในธุรกิจ โดยเฉพาะในธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและโรงแรม เป็นเหตุให้การขยายตัวของกิจการของกลุ่มทุนภูเก็ตในกิจการด้านท่องเที่ยวไม่สามารถเติบโตใหญ่ให้เห็นเด่นชัดได้เช่นกิจการในเครือโรงแรมต่างประเทศที่มีชื่อเสียงในการบริหารจัดการภายใต้เครือโรงแรมอันเป็นทรัพยากรประเภทที่จับต้องไม่ได้และเป็นความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจที่มีความเป็นเฉพาะเจาะจงและต้องอาศัยความชำนาญ

5.7 สรุป

จากการพิจารณาการปรับตัวและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวอยู่รอดของกลุ่มทุนภูเก็ตที่เลือกเป็นกรณีศึกษาทั้ง 5 กลุ่มสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มทุนภูเก็ตส่วนใหญ่มีการปรับตัวในลักษณะของการกระจายธุรกิจออกไปทำธุรกิจประเภทต่าง ๆ อย่างไรก็ตามกิจการสำคัญของกลุ่มทุนภูเก็ตยังคงเป็นกิจการที่เกาะเกี่ยวอยู่กับกิจการด้านอุตสาหกรรม ทั้งอุตสาหกรรมเกษตรเช่น อุตสาหกรรมปาล์ม น้ำมัน หรืออุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากยางพารา และการเป็นตัวแทนจำหน่ายให้กับสินค้าอุตสาหกรรมที่มีชื่อเสียงโดยเฉพาะรถยนต์ยี่ห้อต่าง ๆ จากต่างประเทศ

การปรับตัวเข้าสู่ธุรกิจด้านบริการโดยเฉพาะการท่องเที่ยวและการโรงแรมของกลุ่มทุนภูเก็ตไม่ปรากฏให้เห็นว่ามีความสำเร็จที่โดดเด่น กลุ่มทุนที่สามารถแข่งขันอยู่ในกิจการโรงแรมได้เป็นกลุ่มทุนที่ริเริ่มเข้าสู่กิจการโรงแรมมาเป็นเวลานานจนมีความชำนาญและเข้าใจธุรกิจโรงแรมในภูเก็ตเป็นอย่างดีทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจด้วยการสร้างความแตกต่างให้กับธุรกิจ อย่างไรก็ตามธุรกิจโรงแรมของกลุ่มทุนท้องถิ่นก็ไม่ได้เป็นธุรกิจขนาดใหญ่หรือเป็นที่รู้จักกว้างขวางเมื่อเทียบกับธุรกิจโรงแรมจากต่างถิ่นที่บริหารภายใต้เครือโรงแรมเดียวกันทั่วโลก

ในด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอยู่รอดของกลุ่มทุนมีหลายประการ มีการเปลี่ยนแปลงตามบริบทในแต่ละช่วงเวลา และแต่ละปัจจัยนำไปสู่ค่าเข้าที่มีประสิทธิภาพที่แตกต่างกัน ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือการมีที่ดินซึ่งเป็นทรัพยากรที่กลุ่มทุนภูเก็ตท้องถิ่นมีความได้เปรียบกลุ่มทุนต่างถิ่น โดยหากพิจารณาปัจจัยด้านการถือครองที่ดินของกลุ่มทุนที่ได้รับมาจากสมัยที่ข้อสัมปทานที่ดินเพื่อทำเหมืองแร่ซึ่งครอบคลุมที่ดินกว้างขวาง ก่อให้เกิดค่าเช่าจากการโอนย้ายทรัพยากรที่มีจำกัดมาสู่กลุ่มทุนไม่กี่กลุ่มที่เข้ามาจับจองข้อสัมปทานทำเหมืองแร่ได้ก่อน กลุ่มทุนเหล่านี้สามารถ

สะสมทุนที่ดินได้ก่อนตั้งแต่สมัยที่ดินยังมีต้นทุนไม่สูงเช่นปัจจุบัน ราคาของที่ดินในภูเก็ตที่ปรับสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้กลุ่มทุนท้องถิ่นสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันจากการจำกัดการแข่งขันก่อนที่จะได้มาซึ่งความได้เปรียบ (Ex ante limits to competition) อันเนื่องจากต้นทุนของที่ดินที่ปรับสูงขึ้นในภายหลัง อีกทั้งยังเป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้โดยสมบูรณ์ (Imperfect mobility) ทำให้ไม่สามารถแลกเปลี่ยนได้ง่าย ซึ่งจะช่วยรักษาค่าเช่าจากไว้ในธุรกิจได้ในขณะเดียวกันในกรณีของกลุ่มทุนท้องถิ่นที่เกิดที่สูญเสียความสามารถในการแข่งขันไปทั้งที่เคยเป็นกลุ่มทุนที่ประสบความสำเร็จในกิจการเหมืองแร่ส่วนหนึ่งมาจากการเร่งขายที่ดินให้กับนายทุนต่างถิ่น

ขณะเดียวกัน โครงสร้างทางสังคมที่เอื้อต่อการแข่งขันที่มากขึ้นจากกลุ่มทุนรายใหม่ ๆ ก็ส่งผลให้ปัจจัยด้านการบริหารจัดการที่มีกฎเกณฑ์ชัดเจนในรูปแบบที่เป็นมาตรฐานมีแนวโน้มที่จำเป็นต่อการรักษาความสามารถในการแข่งขันของของกลุ่มทุนไว้ได้ และการบริหารกิจการแบบครอบครัวแบบดั้งเดิมก็ค่อย ๆ ลดบทบาทความสำคัญลง ปัจจัยที่สำคัญต่อการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจในภูเก็ตปัจจุบันคือการยอมรับวิธีการบริหารจัดการให้ทันสมัย ด้วยการประสานมาตรฐานการทำงานที่มีระบบเข้ากับรูปแบบการบริหารงานแบบครอบครัวซึ่งช่วยทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ขณะที่ยังมีความยืดหยุ่นในรูปแบบของกิจการครอบครัวในระดับหนึ่ง การบริหารจัดการที่มีระบบมากขึ้นจากเดิมที่บริหารในระบบธุรกิจครอบครัวช่วยทำให้กลุ่มทุนรักษาความสามารถในการแข่งขันไว้ได้ การจัดการในรูปแบบที่ทันสมัยเป็นการเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการซึ่งนำไปสู่ค่าเช่าจากการเรียนรู้และค่าเช่าจากการบริหารจัดการได้

ขณะที่ปัจจัยที่ดินและการบริหารรูปแบบใหม่ยังคงเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การก่อให้เกิดการค้าเช่าทางเศรษฐกิจที่ส่งผลดีต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มทุนภูเก็ต ปัจจัยหนึ่งที่เคยมีความสำคัญต่อการแข่งขันของกลุ่มทุนคือการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มทุนกับกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนกับกลุ่มการเมืองซึ่งมีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะในช่วงรัฐบาลทหารได้กลายเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญลดลง เครือข่ายทางการเมืองมีส่วนต่อการปรับตัวอยู่รอดในการแข่งขันกับกลุ่มทุนขนาดใหญ่ต่างถิ่นได้น้อยลง เนื่องจากการแข่งขันไม่ได้จำกัดอยู่ในวงของกลุ่มทุนภูเก็ตรายเดิม ๆ อีกต่อไปแต่มีคู่แข่งรายใหม่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้แนวโน้มการแข่งขันมุ่งเข้าสู่การแข่งขันที่ใช้ระบบบริหารจัดการที่ดีและการมีนวัตกรรมใหม่ ๆ ในกิจการที่ลงทุนมากกว่าการใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

บทที่ 6

บทสรุป

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมของจังหวัดภูเก็ตจากเดิมที่ฐานเศรษฐกิจขับเคลื่อนโดยกิจการเหมืองแร่ดิบถูกเปลี่ยนผ่านเข้าสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยเศรษฐกิจภาคบริการ โดยเฉพาะกิจการด้านการท่องเที่ยวส่งผลให้ผู้เล่นสำคัญในระบบเศรษฐกิจภูเก็ตดั้งเดิมคือกลุ่มทุนเงินภูเก็ตซึ่งเป็นกลุ่มทุนที่เติบโตขึ้นจากฐานการทำกิจการเหมืองแร่ต้องปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการปรับตัวเพื่อต่อสู้กับกลุ่มทุนต่างชาติ ทั้งที่เป็นกลุ่มทุนไทยและกลุ่มทุนต่างชาติซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกลุ่มทุนที่มีเงินทุนสูง และมีประสบการณ์ในกิจการบริการที่มากกว่ากลุ่มทุนท้องถิ่นซึ่งเติบโตมาจากเศรษฐกิจเกษตรขั้นปฐมอย่างแร่ดิบ

การปรับตัวของกลุ่มทุนเงินภูเก็ตมีรูปแบบใดบ้าง และการปรับตัวดังกล่าวมีปัจจัยใดเป็นตัวกำหนดคือคำถามของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ การหาคำตอบต่อคำถามดังกล่าวของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เริ่มจากการพยายามทำความเข้าใจบริบทแวดล้อมของสังคมภูเก็ตในเชิงประวัติศาสตร์ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมภูเก็ตในแต่ละช่วงเวลา จากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเกาะชายทะเลเหมาะสมต่อการเป็นที่แวะพักจอดเรือของพ่อค้าชาวต่างประเทศที่แล่นเรือค้าขายระหว่างประเทศผ่านทะเลอันดามัน ประกอบกับการมีทรัพยากรแร่ดิบที่สามารถขุดหาได้ง่ายส่งผลให้ภูเก็ตคุ้นเคยกับการติดต่อค้าขายกับผู้คนนานาชาติมาตั้งแต่ในอดีต ขณะเดียวกันการเป็นเมืองชายขอบที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจ ส่งผลให้การควบคุมดูแลผลประโยชน์ที่เกิดจากการค้าขายแร่ดิบมีลักษณะของการถ่ายโอนอำนาจให้เจ้าเมืองเป็นผู้จัดการดูแลผ่านระบบการประมูลผูกขาดภาษี

การจัดเก็บผลประโยชน์จากการค้าขายแร่ดิบกับคู่ค้าต่างประเทศจำนวนมากผ่านการประมูลผูกขาดภาษีของเจ้าภาษีนายอากร สร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่สามารถนำไปลงทุนหมุนเวียนในกิจการเหมืองแร่ให้แก่เจ้าภาษีนายอากร และสร้างโอกาสในการได้รับสิทธิในการขุดหาแร่ในที่ดินจำนวนมาก เพิ่มเติมโอกาสในการสะสมทุนให้แก่กลุ่มนายทุนเจ้าภาษีนายอากรที่เป็นกลุ่มทุนในระยะเริ่มแรกของภูเก็ตซึ่งสามารถแสวงหาค่าเช่าจากการผูกขาด

เมื่อบริบททางสังคมของภูเก็ตเปลี่ยนแปลงสอดคล้องไปกับการเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางสถาบันของประเทศเช่นการยกเลิกระบบเจ้าภาษีนายอากรและยกเลิกอำนาจในการออกพระทานบัตรของหน่วยงานท้องถิ่น กลุ่มทุนเงินภูเก็ตกลุ่มใหม่ที่เดิมไม่สามารถเข้าถึงโอกาสในการเป็นเจ้าภาษีนายอากรจึงมีโอกาสมากขึ้นในการเข้าถึงพระทานบัตรขุดหาแร่ได้ในพื้นที่จำนวนมากขึ้น และกลายเป็นกลุ่มทุนภูเก็ตกลุ่มใหม่ที่มีบทบาทต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของภูเก็ตในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีในการจัดหาแร่ที่นำเข้ามาใช้ในภูเก็ตโดยกลุ่มทุนตะวันตกที่มีเงินลงทุนในเครื่องมือชุดแร่ขนาดใหญ่ส่งผลให้กลุ่มทุนเงินภูเก็ตซึ่งสะสมทุนในกิจการเหมืองแร่จากการใช้แรงงานชาวจีนราคาถูกและการแสวงหารายได้จากการใช้จ่ายซื้อสินค้าของแรงงานชาวจีนภายในเหมืองแร่ภายใต้ระบบกงสีได้รับผลกระทบ กลุ่มทุนเงินภูเก็ตไม่สามารถแข่งขันได้กับกลุ่มทุนเหมืองแร่ชาวตะวันตกที่มีเทคโนโลยีการผลิตที่ล้ำหน้าสามารถจัดหาแร่ในปริมาณมากกว่าได้ แม้มีการเรียนรู้ตัวอย่างในการนำเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ มาใช้ในกลุ่มทุนเงินบางกลุ่มแต่การแสวงหาค่าเช่าของกลุ่มทุนเงินที่เกิดจากการเรียนรู้และค่าเช่าที่เกิดจากการผูกขาดจากระบบในอดีตไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพได้มากเท่ากับการแสวงหาค่าเช่าจากเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ ของกลุ่มทุนตะวันตก

บทบาทของกลุ่มทุนตะวันตกที่เพิ่มขึ้นในกิจการเหมืองแร่ส่งผลให้กลุ่มทุนเงินภูเก็ตต้องกระจายการทำธุรกิจของตนออกไปยังกิจการประเภทอื่น ๆ กลุ่มทุนเงินภูเก็ตได้ขยายเข้าสู่การทำกิจการยางพาราและสวนปาล์ม อันนำไปสู่การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเกษตร เช่น น้ำมันปาล์ม ผลิตภัณฑ์จากยางพารา ในขณะที่กลุ่มทุนเงินภูเก็ตบางกลุ่มขยายตัวเข้าสู่ธุรกิจอุตสาหกรรมด้วยการลงทุนในบริษัทผลิตสินค้าของตนเอง กลุ่มทุนเงินบางกลุ่มรับมือกับการเข้าสู่ธุรกิจอุตสาหกรรมด้วยการเป็นนายหน้าขายสินค้าอุตสาหกรรมที่มีตราสินค้าเป็นที่รู้จักในตลาด

การปรับตัวของกลุ่มทุนเงินภูเก็ตในอุตสาหกรรมเกษตร แม้มีความพยายามประสานเอาเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการผลิตแต่เทคโนโลยีเหล่านั้นเกิดจากการถ่ายโอนความรู้มาจากบริษัทข้ามชาติในต่างประเทศผ่านการเข้าร่วมทุนหรือการซื้อเทคโนโลยี การพัฒนาเทคโนโลยีของตัวเองที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างแท้จริงไม่ปรากฏให้เห็นในกลุ่มทุนเงินภูเก็ต ขณะเดียวกัน สำหรับกลุ่มทุนที่ปรับตัวในธุรกิจอุตสาหกรรมด้วยการรับเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าที่มีตราสินค้าเป็นที่รู้จัก กิจการค้าขายของกลุ่มทุนเงินภูเก็ตไม่สามารถสร้างการรับรู้ในตราสินค้าของกิจการค้าขายให้ที่เป็นที่รู้จักของตลาดได้เด่นชัด การแสวงหาค่าเช่าในกิจการตัวแทนจำหน่ายจึงเกิดจากการผูกขาดเป็นนายหน้าค้าสินค้าในจังหวัดภูเก็ตและบางจังหวัดในภาคใต้ อันได้มาจากการสร้างเครือข่ายของกลุ่มทุนภาคใต้และกลุ่มทุนต่างถิ่นในอดีต มากกว่าที่จะสร้างตราสินค้าของตนเองให้โดดเด่นซึ่งจะเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งที่สามารถนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้นได้

หลังจากการท่องเที่ยวเติบโตมากขึ้นในจังหวัดภูเก็ต กิจการโรงแรมในเครือโรงแรมต่างประเทศที่สร้างตราสินค้าเป็นที่รู้จักระดับโลกได้เข้ามาลงทุนในภูเก็ตมากขึ้น และสามารถขยายกิจการให้เติบโตได้ในลำดับต้น ๆ ของกิจการในภูเก็ต ขณะที่กลุ่มทุนเงินภูเก็ตที่เติบโตจากกิจการเหมืองแร่แม้จะพยายามปรับตัวเข้าสู่กิจการด้านการโรงแรม แต่ด้วยลักษณะของธุรกิจโรงแรมในภูเก็ตที่เน้นกลุ่มลูกค้าตลาดบน ความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นในกิจการโรงแรมจึงผูกพันอยู่กับชื่อเสียง

การเป็นที่รู้จักในกลุ่มลูกค้านานาชาติซึ่งเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขัน ขณะเดียวกันการบริหารจัดการธุรกิจโรงแรมซึ่งต้องอาศัยความชำนาญเฉพาะทางมิใช่การผลิตสินค้าขั้นปฐมอย่างเช่นกิจการผลิตแร่ดิบก็ก่อให้เกิดความท้าทายต่อการปรับตัวเข้าสู่กิจการด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มทุนภูเก็ตซึ่งไม่มีทั้งทรัพย์สินจากตราสินค้าที่เป็นที่รู้จักและไม่มีประสบการณ์ในธุรกิจโรงแรมที่จะก่อให้เกิดความชำนาญเฉพาะทางอันจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จได้เปรียบในการแข่งขันได้

อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยกิจการด้านท่องเที่ยวของภูเก็ต ความจำกัดของที่ดินที่เป็นที่ต้องการในภูเก็ตส่งผลให้ราคาที่ดินปรับสูงขึ้น ที่ดินกลายเป็นทรัพยากรสำคัญอย่างหนึ่งที่สามารถนำไปสู่การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันได้ กลุ่มทุนภูเก็ตที่เติบโตจากเหมืองแร่และสามารถสะสมที่ดินได้จำนวนมากในอดีตใช้จังหวะเวลานี้ในการปรับตัวเข้าสู่กิจการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ทั้งการพัฒนาที่ดินเป็นสนามกอล์ฟ โรงแรม บ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์ และพัฒนาพื้นที่ให้เข้าเป็นแหล่งรวมศูนย์การค้าขนาดใหญ่เพื่อรองรับการลงทุนใหม่ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้นในภูเก็ต ที่ดินจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการปรับตัวอยู่รอดของกลุ่มทุนภูเก็ตหลายกลุ่มในช่วงเวลาของการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นจากกลุ่มทุนต่างถิ่น

การปรับตัวเข้าสู่ธุรกิจใหม่ๆ ของกลุ่มทุนภูเก็ตภายหลังจากการทำกิจการเหมืองแร่ แม้การขับเคลื่อนธุรกิจของกลุ่มทุนจะเป็นการปรับตัวที่เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศในแต่ละช่วงเวลา แต่นอกเหนือจากการมีทรัพยากรที่ดินที่ได้มาจากการแสวงหาค่าเช่าด้วยการโอนย้ายทรัพยากรในอดีตแล้ว กลุ่มทุนภูเก็ตไม่มีปัจจัยอื่นในการเอื้อให้เกิดความสามารถในการแข่งขันที่นำไปสู่การแสวงหาค่าเช่าที่มีประสิทธิภาพได้ กลุ่มทุนไม่สามารถสร้างทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้เช่นการมีตราสินค้าที่แข็งแกร่งและแข่งขันได้ ขณะเดียวกันก็ไม่ได้สร้างความสามารถเฉพาะหรือความชำนาญพิเศษในกิจการแต่ละประเภทซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มทุนของตนให้เห็นได้อย่างเด่นชัด การเข้าสู่กิจการของกลุ่มทุนล้วนอาศัยปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่ใช่ความสามารถเฉพาะขององค์กรเป็นองค์ประกอบ อันเป็นเหตุให้การปรับตัวเพื่อแข่งขันของกลุ่มทุนภูเก็ตไม่อาจแข่งขันได้อย่างเท่าเทียมกับกลุ่มทุนตะวันตกที่มีทั้งทรัพย์สินในด้านชื่อเสียงและความสามารถเฉพาะทางในกิจการเมื่อเข้าสู่การแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นในบริบทของการท่องเที่ยวได้

การเติบโตที่เกิดขึ้นจากการแสวงหาค่าเช่าจากการผูกขาดทั้งการผูกขาดที่เกิดขึ้นจากการเข้าถึงที่ดินได้ก่อนตั้งแต่การเข้ามาลงทุนในอดีต และการผูกขาดการเป็นตัวแทนจัดจำหน่ายสินค้าในภูเก็ตแม้จะสามารถทำให้กลุ่มทุนภูเก็ตสามารถปรับตัวอยู่รอดท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรงได้ แต่แนวโน้มในการเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องควบคู่ไปกับการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ของตนเองซึ่งอาจอยู่ในรูปของการมีวิธีการบริหารที่สามารถนำพาธุรกิจไปรอดได้ หรือการสร้าง

ตราสินค้าให้เป็นที่ยอมรับในตลาดที่กว้างขวางขึ้น การปรับตัวเพื่อเติบโตของกลุ่มทุนภูเก็ตท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรงจำเป็นต้องมีความพยายามในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เหล่านี้ให้มากขึ้นเพราะเพียงแค่ออนไลน์เทคนิควิธีที่ทันสมัยจากบริษัทต่างถิ่นไม่สามารถนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพในระยะยาว ดังสะท้อนให้เห็นจากการเข้าครอบครองกิจการร่วมทุนกับกลุ่มทุนท้องถิ่นเมื่อกิจการสามารถสร้างผลตอบแทนได้ดีหรือการขายคืนกิจการร่วมทุนเมื่อไม่เป็นที่ต้องการของกลุ่มทุนต่างถิ่นบางกลุ่ม

ข้อจำกัดในการศึกษา

การศึกษาแนวทางการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปภายหลังจากการลดบทบาทของกิจการเหมืองแร่ในจังหวัดภูเก็ตและการทำความเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตโดยการใช้การศึกษากกรณีตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจถึงภาพรวมของกลุ่มทุนภูเก็ตยังคงมีข้อจำกัดในแง่ของการใช้ข้อมูลเนื่องจากกลุ่มทุนท้องถิ่นโดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มทุนที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ การเปิดเผยข้อมูลของกลุ่มทุนมีไม่มากเท่ากับกลุ่มทุนใหญ่ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ อีกทั้งยังเป็นกลุ่มทุนท้องถิ่นทำให้การศึกษาวิจัยและบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของกลุ่มทุนภูเก็ตเหล่านี้ยังมีอยู่ไม่มาก บทความหลายบทความผลิตขึ้นบนข้อมูลซ้ำๆ ทำให้การวิเคราะห์จำกัดอยู่ภายใต้ข้อมูลที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ในส่วนของกลุ่มทุนที่เลือกเป็นกรณีศึกษา 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวานิช และกลุ่มงานทวิก็ไม่สามารถนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ได้แต่ใช้การหาข้อมูลที่มีการสัมภาษณ์จากแหล่งข้อมูลที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ แทน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กุศล เอี่ยมอรุณ, บรรณาธิการ. 2535. ภูเก็ต. กรุงเทพมหานคร: สารคดี.
- เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. 2525. วิเคราะห์ลักษณะการเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาญ วงศ์สัตยนนท์. (กำลังจัดพิมพ์). ปุมการท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และโอฬาร ถิ่นบางเตียว. 2549. เจ้าพ่อท้องถิ่น การเมือง โลกาภิวัตน์. ใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ), การต่อสู้ของทุนไทย2: การเมือง วัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอด, หน้า 358-422. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- ญาดา ประภาพันธ์. 2527. ระบบเจ้าภาษีนายอากรสมัยกรุงเทพฯ ยุคต้น. ใน จิตรทิพย์ นาถสุภา และสมภพ มานะรังสรรค์ (บรรณาธิการ), ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ.2484, หน้า 105-135. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. 2541. สาส์นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 8. กรุงเทพมหานคร: องค์การคำครุสภา. อ้างถึงใน ประสิทธิ์ ชินการณ. 2548. กลาง ภูเก็ต และภูเก็ต. ภูเก็ต: โอ เอ็น จี การพิมพ์.
- แดง สุจินันท์กุล. สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2554.
- ทามาตา, โยชิฟูมิ. 2545. “อิทธิพล” และ “อำนาจ”: การเมืองไทยด้านที่ไม่เป็นทางการ. แปลโดย พิชญ์ พงศ์สวัสดิ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวนน้อย ตรีรัตน์. 2549. เจ้าพ่อน้ำเมา: ผูกขาดที่ไม่ผูกขาด. ใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ), การต่อสู้ของทุนไทย1: การปรับตัวและพลวัต, หน้า 146-208. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2527. จากรัฐชายขอบถึงมณฑลเทศาภิบาล: ความเสื่อมสลายของกลุ่มอำนาจเดิมในเกาะภูเก็ต. วารสารธรรมศาสตร์ 13:3 (กันยายน 2527): 78-97.
- นันทา วรเนติวงศ์. 2519. จดหมายเหตุเจมส์ โลว์. 1000 เล่ม, พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

- นันทา วรเนติวงศ์. 2517. พระยาราชนกปิตัน(ฟรานซิส ไล้ท์): ผู้สำเร็จราชการเกาะพริ้นซ์ ออฟ เวลส์. 1000 เล่ม, พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.
- เนตรนภา ไวทยเลิศศักดิ์ ยาบุชิตะ. 2549ก. แตกแล้วโต: ธุรกิจครอบครัวไทยในพายุโลกาภิวัตน์. ใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร(บรรณาธิการ), การต่อสู้ของทุนไทย1: การปรับตัวและพลวัต, หน้า 41-99. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- เนตรนภา ไวทยเลิศศักดิ์ ยาบุชิตะ. 2549ข. ใครเป็นเจ้าของหุ้นไทย. ใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ), การต่อสู้ของทุนไทย1: การปรับตัวและพลวัต, หน้า 100-145. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- ปถมารณ์ รัตนติลก ณ ภูเก็ต และ พันชุตตา สุขศิริสัมพันธ์. 2547. บทบาททางการเมืองบนพื้นที่สาธารณะของผู้นำการเมืองหญิงภูเก็ต: เรื่องเล่าจากประสบการณ์จริง. สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปลาย้อ ชนะนนท์. 2530. พ่อค้ากับพัฒนาการระบบทุนนิยมในภาคเหนือ พ.ศ.2464-2523. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประชา อุดมทรัพย์. สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2554.
- ประสิทธิ์ ชินการณ. 2548. กลาง ภูเก็ต และภูเก็ต. ภูเก็ต: โอ เอ็น จี การพิมพ์.
- ปิยะนุช หงษ์หยก. รองกรรมการผู้จัดการบริษัทอนุภาษและบุตร. สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2554.
- ธีรวัต ณ ป้อมเพชร. 2550. ตามรอย(ว่าด้วย) ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ตในคริสต์ศตวรรษที่ 17. ใน ยงยุทธ ชูแว่น(บรรณาธิการ), ประวัติศาสตร์ตัวตนของภาคใต้สมัยอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์: คาบสมุทรไทยในราชอาณาจักรสยาม, หน้า 283-347. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นาค.
- ธุรกิจภูเก็ตปรับตัว. 2542. ผู้จัดการรายเดือน 17:5(ธันวาคม): 51-78
- พรรณี บัวเล็ก.2545. ลักษณะนายทุนไทยในช่วง 2457-2482: บทเรียนจากความรุ่งโรจน์สู่ โศกนาฏกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พันธกิจ.
- พรรณี อวนสกุล. 2522. กิจการเหมืองแร่ดีบุกกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภาคใต้ พ.ศ. 2411-2474. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พวงทิพย์ เกียรติสหัสกุล. 2534. บทบาทของชาวจีนและชาวตะวันตกต่อกิจการเหมืองแร่ดีบุกของมณฑลภูเก็ต ตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ถึง พ.ศ. 2474. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย. ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไพบูลย์ อุปัติศฤงค์. สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2554

ภविตา ปานะนนท์ และ วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. 2549. ตบเท้าทุนไทยไปนอก. ใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ), การต่อสู้ของทุนไทย1: การปรับตัวและพลวัต, หน้า 293-372. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. 2530. ทุนจีนในภาคใต้: บทวิเคราะห์เฉพาะยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์, วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง 6 (ตุลาคม 2529-มีนาคม 2530):89-101.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. 2546. ทุนจีนปีกษ์ใต้: ภูมิหลัง เบื้องลึกทุนใหญ่โพ้นทะเล. กรุงเทพมหานคร: ทิปปิ้ง พอยท์.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, สมเด็จพระ. 2502. จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปีกษ์ใต้ ร.ศ.128. (ม.ป.ท.).

รอง ศยามานนท์. พระยาราชนิกิตัน. แฉผลงานประวัติศาสตร์ เอกสารโบราณคดี 2(มกราคม 2511): 70-79, อ้างถึงใน สุรีย์ เลียงแสงทอง. 2524. การศึกษาวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจเมืองภูเก็ตระหว่าง พ.ศ.2396-2475. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาวิทยาลัย, ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. 2546. กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย: บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ.2475-2530. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

ฤดี ภูมิภูถาวร. 2536. ท้องถิ่นของเรา(จังหวัดภูเก็ต). พิมพ์ครั้งที่ 2. ภูเก็ต: โรงเรียนสตรีภูเก็ต.

วิภาพรรณ คุสุวรรณ. กรรมการบริหารเครือบริษัทเพิร์ล. สัมภาษณ์, 13 ตุลาคม 2554

วิสันธนี โพธิ์สุนทร, บรรณาธิการ. 2532. กลาง ภูเก็ต และชายฝั่งทะเลอันดามัน: โบราณคดีประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์และเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

เวียงรัฐ เนติโพธิ์. 2543. อิทธิพลในการเมืองท้องถิ่นของไทย: ศึกษากรณีเมืองเชียงใหม่, วารสารสังคมศาสตร์ 31: 2 กรกฎาคม-ธันวาคม.

เวียงรัฐ เนติโพธิ์. 2552. ทุนเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไอเฟ่นบุ๊คส์.

ศุภสิมาน นฤมล วงศ์สุภาพ. 2544. สวایยตระกูลงานทวี่และวิถีและพลังมั่งกรไต้.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ส. ศิวรักษ์. 2551. ขุนเลิศโกศารักษ์. ฎีก่ตฎุมิ 2:1(มีนาคม-พฤษภาคม): 38-42

สมชัย วงศาภาคย์. 2533. คิวะ งานทวี่ ชีวิตธุรกิจอยู่ทีการเดินทาง. ผู้จัดการรายเดือน(สิงหาคม).

สมบูรณั แก่นตะเคียน.(ม.ป.ป.) ประวัติเมืองภูเก็ต. เพชรบุรี.

สมบูรณั ศิริประชัย. 2533. การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ: บทสำรวจสถานะความรู้เบื้องต้น. ใน

เอกสารประกอบการประชุมประจำปีเรื่องความรู้ันักเศรษฐศาสตร์ไทยของสมาคม

เศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย. 9-10 พฤศจิกายน 2533 ณ โรงแรมอิมพีเรียล

กรุงเทพมหานคร.

สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร. 2523. ต้นกำเนิดของชนชั้นนายทุนในประเทศไทย(พ.ศ.2389-2453).

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

สุดารา สุจฉายา, บรรณาธิการ. 2543. หนังสือชุดนักเดินทางเพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน: ภูเก็ต.

พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สารคดี.

สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ดิลก วุฒิปาณิชย์ และประสิทธิ์ ชินการณั. 2544. เงินทักษิณ วิถีและพลัง.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สุนัย ราชภัณฑารักษ์. 2518. ภูเก็ต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ.

สุปราณี คงนรินทร์สุข. 2533. ผู้จัดการ (สิงหาคม).

สุรีย์ เลียงแสงทอง. 2524. การศึกษาวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจเมืองภูเก็ตระหว่าง พ.ศ.2396-

2475. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรา พงศาพิชญ์และปรีชา คุวินทร์พันธุ์, บรรณาธิการ. 2545. ระบบอุปถัมภ์. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. 2535. บทบาทชนชั้นนายทุนไทย จากปี 2519-2534. ใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร และสังคีต พิริยะรังสรรค์ (บรรณาธิการ), รัฐ ทุน เจ้าพ่อท้องถิ่นกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุษณีย์ ฉวีกุลรัตน์. 2550. การจัดเก็บภาษีอากรหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตก พ.ศ.2397-2436. ใน ยงยุทธ ชูแว่น(บรรณาธิการ), ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของภาคใต้สมัยอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์: คาบสมุทไทยในราชอาณาจักรสยาม, หน้า349-381. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นาคคร.

โอบาส สุกใส และคณะ. 2533. ภูเก็ต๓๓. กรุงเทพมหานคร: เอดิสัน เพรสโปรดักส์.

ฮอลส์, แอนโทนี. 2545. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการและผู้รับอุปถัมภ์: แนวคิดและคำศัพท์. แปลโดย ปรีชา คุณินทร์พันธุ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Besanko, D., Dranove, D., Shanley, M., and Schaefer, S. 2007. Economics of Strategy. 4th ed. NJ: John Wiley and Sons.

Chattip Nartsupha, Suthy Prasartset and Montri Chenvidyakarn, eds.1981. The Political Economy of Siam 1910-1932. 2nd ed. Bangkok: The Social Science Association of Thailand.

Collis, D.J. and Montgomery, C.A.1998. Corporate Strategy: A Resource-Based View approach. Singapore: McGraw-Hill.

Donor, R.F., and Ramsay, A. 2000. Rent-seeking and Economic Development in Thailand. In Khan, M. and Jomo S. (eds.), Rents, Rent-seeking and economic development: Theory and Evidence in Asia, pp. 145-181. Cambridge: Cambridge University Press.

Faccio, M. 2006. Politically connected Firms. The American Economic Review 96-1:369-386.

- Johnson, O.E.G. 1975. An Economic Analysis of Corrupt Government, with special application to less developed countries. Kyklos 28:47-61.
- Khan, M., and Jomo, S. eds. 2000. Rents, Rent-seeking and Economic development: Theory and Evidence in Asia. Cambridge: Cambridge University Press.
- Krueger, A.O. 1974. The Political Economy of the Rent Seeking Society. The American Economic Review. 64-3: 291-303.
- Montesano, M.J. Thap Thieng and the wider world: six decades of entrepreneurship and Economic change in Trang Town. In Amara Pongsapich, ed al. Entrepreneurship and Socio-economic Transformation in Thailand and Southeast Asia, Bangkok.
- Oliver, Christine. 1997. Sustainable competitive advantage: combining institutional and resource-based views. Strategic management journal, 18-9:697-713.
- Pavida Pananond. 2001. The making of Thai multinationals: the internationalization process of Thai firms. Doctoral dissertation, Department of Economics, University of Reading.
- Pavida Pananond. 2004. Thai multinational after the crisis: trends and prospects. ASEAN Economic Bulletin, 22-1: 106-126.
- Peteraf, M.A. 1993. The cornerstones of competitive advantage: a resource-based View. Strategic Management Journal, 14: 179-191.
- Rock, M.T. 2000. Thailand's old bureaucratic polity and its new semi-democracy. In Khan, M. and Jomo S. (eds.), Rents, Rent-seeking and economic development: Theory and Evidence in Asia, pp. 182-206. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schwass, J. 2005. Wise Growth Strategies in Leading Family Business. New York: Palgrave Macmillan.
- Skinner, G.W. 1957. Chinese society in Thailand: An analytical history. Ithaca: Cornell University Press.

- Suehiro, A. 1996. Capital Accumulation in Thailand 1855-1985. Bangkok: Silkworm Books.
- Suehiro, A. and Wailersak, N. 2004. Family Business in Thailand: Its Management, Governance, and Future Challenges. ASEAN Economic Bulletin.21-1:81-93.
- Ueda,Y. 1995. Local Economy and Entrepreneurship in Thailand: A Case Study of Nakhon Ratchasima. Kyoto: Kyoto University Press.
- Wu Jieh-min. 2001. State Policy and Guanxi Network Adaptation in China: Local Bureaucratic Rent-Seeking. Issues & Studies. 37-1:20-48.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวหนึ่งทัย อินทขันตี เกิดเมื่อวันที่ 6 เดือนมีนาคม พ.ศ.2525 ณ จังหวัดภูเก็ต สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจ สาขาการเงิน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ.2547 ภายหลังจากจบการศึกษาได้ทำงานเป็นผู้สื่อข่าวสายการเงินของหนังสือพิมพ์ กรุงเทพธุรกิจ ระหว่างปี พ.ศ.2547-2552 และได้เข้าศึกษาหลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2551 หลังจากปี พ.ศ.2552 เป็นผู้ช่วยวิจัยให้กับ รองศาสตราจารย์ ดร.ภविดา ปานะนนท์ ในโครงการวิจัยความสามารถในการแข่งขันของบริษัทข้ามชาติไทย ต่อมาในปี พ.ศ.2554 ได้รับทุนการศึกษาต่อต่างประเทศในระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตในสาขาธุรกิจระหว่างประเทศจากมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปัจจุบันอยู่ระหว่างรอไปศึกษาต่อ